Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

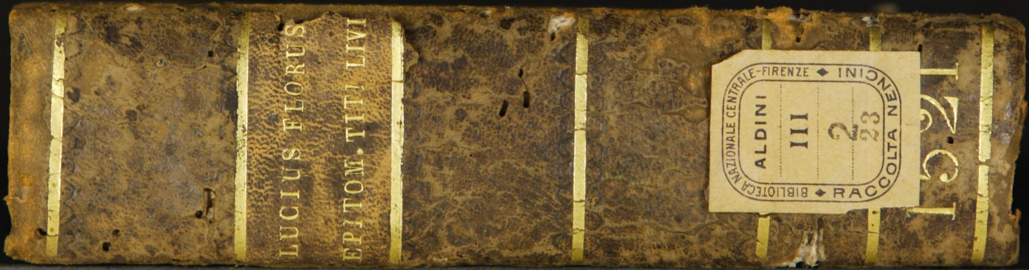

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

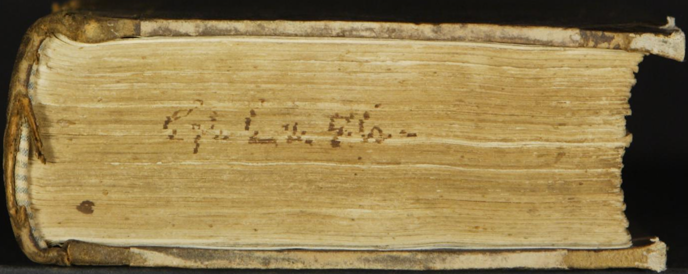

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.2.23

TITI LIVII PATAVINI LIBRORVM EPI TOMAE.

LVCIVS FLORVS.

AL DVS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

T. LIVII PATAVINI HISTORIARVM AB VRBE CONDITA LIBRI PRIMI EPITOME.

ADVENTVS AENEAE in Italiam, & res ab eo gestae, Ascanij regnum Albae, & Syluij Aeneae, ac deinceps Syluiorum regum primo libro cõtinentur. Numitoris filia à Marte compressa. nati Romulus & Remus. Amulius obtruncatus. Vrbs à Romulo condita. Senatus lectus. Cum Sabinis bellatum. Opima spolia Ioui Feretrio lata. In centurias populus diuisus. Fidenates, & Veientes uicti. Romulus consecratus. ¶ Numa Põpilius ritus sacrorũ tradidit: Iano templum constituit: eiusq; portam, pacatis omnibus circa populis, primus clausit: cum dea Aegeria sibi congressus nocturnos esse simulans, feroces populi animos ad religionem perpulit. ¶ Tullius Hostilius Albanos bello petijt. Post haec trigeminorum pugna. Horatius absolutus. Metij Suffetij supplicium. Alba diruta. Albani in ciuitatem recepti. Sabinis bellum indictum. Ad postremum fulmine absumptus est. ¶ Ancus Martius cerimonias à Numa institutas renouauit: Latinis uictis, & ad ciuitatem ascitis montem Auentinum assignauit: Politorium urbem Latinorum bello repetitam, quam prisci Latini occupauerant, diruit: pontem Sublicium in Tyberim fecit: Ianiculum collem Vrbi addi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

dit: fines imperij protulit: Ostiam cõdidit. ⁋ Tarquinius Priscus in Anci amicitiam receptus. Centum additis patrum numerum auxit: Latinos subegit: circum designauit: ludos edidit: Sabinorum bello potitus, equitum centurias ampliauit. Tentandæ scientiæ causa Accij Nauij auguris, consuluisse fertur: an id, de quo cogitaret: effici posset: quod cum ille fieri posse respondisset: iussisse eum nouacula cotem præcidere: idq; protinus factum. Sabinos præterea acie uicit: Vrbem muro circundedit: Cloacas fecit. ⁋ Seruius Tullius natus ex captiua corniculana, cui puero in cunis posito caput arsisse traditũ est: Veientes, atq; Hetruscos prælio fudit: censum primus omnium egit: lustrum condidit: classes, centuriasq; descripsit: Pomœrium protulit: colles urbi, Quirinalem, Viminalem, Esquilinumq; adiecit: templum Dianæ cum Latinis in Auentino fecit. ⁋ Lucius Tarquinius Superbus, occiso Seruio eius socero, inuasit regnum. quo die scelerata Tullia per patris iacentis corpus carpentum egit. Armatos circa se ad custodiam corporis sui habuit: Turnum Herdonium fraude interemit: Bellum cum Volscis gessit: & ex eorum præda templum Ioui in Capitolio fecit. Terminus, & Iuuentas non addixere: quorum aræ moueri nõ potuerũt. Filius Sextus Tarquinius dolo Gabios in potestatem suã redegit. Huius filijs Delphos profectis, & consulentibus, quis eorum regnaturus esset Romæ: dictum est: eum regnaturum: qui primus matrem osculatus esset. quod responsum cum ipsi aliter interpretarentur: Iunius Brutus, qui cum ijs profectus erat: prolapsum se simulauit: & terram oscu=

Accius Nauius

VEIENTES, ATQ HETRUSCI

TEMPLV IOVI IN CAPITOLIO

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

latus est. idq; factum eius euentus rei comprobauit. nam cum impotenter se gerendo Tarquinius Superbus omnes in odium suum adduxisset: ad ultimum propter expugnatam nocturna ui à Sex. filio eius Lucretiæ pudicitiam, quæ uocato patre ad se Tricipitino, & uiro Collatino obtestata ne inulta mors eius esset, cultro se interemit: Bruti opera maxime expulsus est: cum regnasset annos uiginti quinq;. Tũc consules primũ creati sunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

LIBRI II.

Brutus iureiurando populum astrinxit: neminem regnare Romæ passurum: Tarquinium Collatinum collegam suũ propter affinitatem Tarquiniorum suspectum, coëgit consulatu se abdicare, & ciuitate cedere: bona Regum diripi iussit: agrum Marti consecrauit: qui Campus Martius nominatus est. adolescentes nobiles, in quibus suos quoq;, & fratris filios, quia coniurauerant de recipiendis Regibus: securi percussit: seruo indici, cui Vindicius nomẽ fuit: libertatem dedit: ex cuius nomine uindicta est appellata. Cum aduersus Reges, qui contractis Veietium, & Tarquiniorum copijs bellum intulerant: exercitum duxisset: in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est: eumq; matronæ annum luxerunt. L. Valerius consul legem de prouocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum est. Porsena Rex Clusinorũ, bello pro Tarquinijs suscepto, cum ad Ianiculum uenisset: ne Tyberim trãsiret, uirtute Coclitis Horatij prohibitus

VINDICIUS.

BRUTI MORS.

est. qui, dum alij pontem Sublicium rescindunt: solus Hetruscos sustinuit: & ponte rupto armatus se in flumen misit: & ad suos tranauit. Alterum accessit uirtutis exemplum à Mutio. qui, cum ad feriendum Porsenam castra hostium intrasset: occiso scriba, quem regem esse putabat: comprehensus, impositam altaribus manum, in quibus sacrificatum erat: exuri passus est: dixitq;: tales trecentos esse coniuratos in mortem ipsius Regis. quorum admiratione coactus Porsena pacis conditiones ferre, bellum omisit, acceptis obsidibus. ex quibus uirgo una Chloelia deceptis custodibus per Tyberim ad suos tranauit: & cum reddita esset: à Porsena honorifice remissa, equestriq; statua donata est. Appius Claudius ex Sabinis Romam transfugit: ob hoc Claudia tribus adiecta est. Numerus tribuum ampliatus est: ut essent triginta una. Aduersus Tarquinium Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem Aulus Posthumius dictator prospere pugnauit apud lacum Regillum. Plebs, cum propter nexos ob æs alienum Sacrum in montem secessisset: consilio Menenij Agrippæ à seditione reuocata est. Idem Agrippa cum decessisset: propter paupertatem publico impendio elatus. Tribuni plebis quinq; creati sunt. Oppidum Volscorum Corioli captum est uirtute, & opera Cn. Martij: qui ob hoc Coriolanus uocatus est. Titus Latinus uir de plebe, cum in uisu admonitus esset: ut de quibusdam religionibus ad senatum perferret: & neglexisset: amisso filio, debilis factus, postea quam delatus ad senatum lectica eadem illa indicauerat: usu pedũ recepto, domum reuersus est. Cũ Cn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Martius Coriolanus, qui in exilium pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium urbi primo admouisset: & missi ad eum primum legati, postea sacerdotes frustra deprecati essent, ne bellum patriæ inferret: Veturia mater, & Volũnia uxor impetrauerunt ab eo: ut recederet. Lex agraria primũ lata est. Sp. Cassius consularis regni crimine damnatus est: necatusq;. Oppia uirgo uestalis ob incestum uiua defossa est. Cũ uicini hostes Veientes incommodi magis, quàm graues essent: familia Fabiorum id bellum gerendum depoposcit: misitq; in id trecentos sex armatos: qui ad Cremerã ad unum ab hostibus cæsi sunt, uno impubere domi relicto. Res præterea aduersum Volscos, & Aequos, & Veientes, & seditiones inter patres plebemq; cõtinet. Appius Claudius consul, cum aduersus Volscos contumacia exercitus male pugnatum esset: decimum quenq; militum fuste percussit.

LIBRI III.

s Editiones de agrarijs legibus factæ. Captolium ab exulibus, & seruis occupatũ, cæsis ijs receptum est. Census bis actus est. priore lustro censa sunt ciuiũ capita centum, quatuor & uiginti millia, CCXIIII, præter orbos, orbasq;: sequenti, CXXXII millia, CCCCXIX. Cũ aduersus Aequos res male gesta esset: L. Quintius Cicinnatus dictator factus, cum rure intentus rustico operi esset: ad bellũ gerendũ accersus est. Is uictos hostes sub iugũ misit. Tribunorum pl. numerus ampliatus est: ut essent decem: XXXVI anno à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

X VIRI.

primis tribunis plebis. Petitis p legatos, et allatis atticis legibus, ad constituendas eas, proponendasq; decemuiri pro consulibus: sine ullus alijs magistratibus creati, altero et trecentesimo anno, quàm Roma condita erat: & ut à regibus ad consules, ita à consulibus ad decẽ uiros translatum imperiũ. Ii decẽ tabulis legum positis, cum modeste se in honore gessissent: & ob id in alterum quoq; annum eundem esse magistratum placuisset: cum complura impotenter fecissent: magistratum noluerunt deponere: & in tertium annum detinuerunt: donec inuicto eorum imperio finem attulit libido Appij Claudij. qui cum in amorem uirginis incidisset: summisso, qui eam in seruitutem peteret: necessitatem patri eius Virginio imposuit, rapto ex taberna proxima cultro: ut filiam interimeret: cum aliter eam tueri non posset: ne in potestatem stuprum illaturi ueniret. hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs incitata montem Auentinum ocupauit: coëgitq; decemuiros abdicare se magistratu. ex quibus Appius, & unus collegarum, qui præcipue pœnam meruerant: in carcerem coniecti: cæteri in exilium acti. Res præterea contra Sabinos, et Volscos, et Aequos prospere gestas continet: & parum honestum populi Ro. iudiciũ. qui iudex inter Ardeates, et Aricinos sumptum agrũ, de quo ambigebatur: sibi adiudicauit.

LIBRI IIII.

Ex de connubio patrum, et plebis contentione magna, patribus repugnantibus, perlata est à tri. pl. Aliquot annis res populi romani domi militiæq; per hoc ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

nus magistratus administratæ sunt. Item censores tunc primum creati sunt. Ager Ardeatinis romani populi iudicio ablatus, missis in eum colonis, restitutus est. Cum fame populus romanus laboraret: Sp. Melius eques romanus frumentum populo sua impensa largitus est: & ob id factum conciliata sibi plebe, regnum affectans à Caio Seruilio Hala magistro equitum iussu Quintij Ciannati dictatoris occisus est. L. Minutius index boue aurata donatus est. Legatis Romanis à Fidenatibus occisis, quoniam ob rempublicam occubuerant: statuæ in rostris positæ sunt. Cornelius Cossus tribunus militum, occiso Volumnio Rege Veientium, opima spolia secūda retulit. Mamercus Aemylius dictator cēsuræ honore, qui antea per quinquennium gerebatur: anni & sex mensium spacio finito, ob eam rem à censoribus notatus est. Fidenæ in potestatem redactæ: coq; coloni missi sunt. qbus occisis Fidenates cum defecissent à populo romano, à Mamerco Aemylio dictatore uicti sunt: et Fidenæ captæ. Coniuratio seruorū oppressa est.

Posthumus tribunus militum propter crudelitatē ab exercitu occisus est. Stipendium ex ærario tum primū militibus datum est. Res præterea gestas aduersum Volscos, & Veientes continet.

LIBRI V.

i N obsidione Veiorum tabernacula militibus facta sunt. ea res cum esset noua: indignationem tribunorum plebis mouit, querentium non dari plebi nec per hyemem militiæ requiem. Equites tum primum equis

Vei capti. post. X. an.

M. Manlius de saxo tarpeio [illegible]

suis merere cœperunt. Cum inundatio in lacu Albano facta esset: uates, qui eam rem interpretaretur: ab hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos Veios cœpit: simulacrum Romam transtulit: decimam partem prædæ Delphos Apollini misit. Idem tribunus militum, cum Faliscos obsideret: proditos hostium filios parentibus remisit: statimq; deditione facta, Faliscorum uictoriam iustitia consecutus est. Cum alter ex censoribus, Iulius decessisset: i locũ eius M. Cornelius suffectus est. nec id postea factum est: quoniam eo lustro à Gallis Roma capta est. Furius Camillus, cum ei dies à L. Apuleio tri. pl. dicta esset: in exilium abijt. Cum Senones Galli Clusinum obsiderent: & legati à senatu missi ad componendum inter eos, & Clusinos pacem, pugnãtes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent: hoc facto eorum concitati Senones, urbem infesto exercitu petierunt: fusisq; ad Alliam flumen Romanis, cœpere urbem, præter Capitolium: in quod se iuuenes contulerant. maiores natu cum insignibus honorum, quos quisq; gesserat: in uestibulis ædium sedentes occiderunt. & cum per auersam partem Capitolij iam in summũ euasissent: proditi clãgore anserum, M. Manlij præcipue opera deiecti sunt. coactis deinde propter famem Romanis despondere, ut mille pondo auri darent: & hoc precio finem obsidonis emerent: Furius Camillus dictator absens creatus inter pendendum aurum cum exercitu uenit: & Gallos post sextum mensem urbe expulit: cæciditq;. Aedes Ioui Capitolino facta: quo loco ante urbem captam uox audita erat: ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

uentare Gallos. Dictum est ad Veios migrãdum esse, propter incensam, & dirutam urbẽ. quod consilium Camillo authore discussum est. Mouit populum uocis quoq; omen ex centurióe auditæ. qui, cum in forũ uenisset: manipularijs suis dixerat. sta miles: hic optime manebimus.

LIBRI VI.

r Es aduersus Aequos, & Volscos, & Hetruscos prospere gestas continet. Quatuor tribus additæ sunt: Stellatina, Sabbatina, Promentina, Arniensis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat: cum obstrĩctos ære alieno liberaret: nexos exolueret: crimine affẽctati regni damnatus, de saxo Tarpeio deiectus est. in cuius notam S. C. factum est: ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset. C. Licinius, & L. Sestius tribuni pl. legem promulgarunt: ut consules etiam ex plebe fierent: qui ex patribus creabantur. eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus, cum ijdem tri. pl. per quinquennium soli magistratus fuissent: pertulerunt. & primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est altera lex: ne cuiquam plus quingentis iugeribus agri liceret possidere.

LIBRI VII.

d Vo noui magistratus adiecti sunt: prætura, & ædilitas curulis. Pestilentia ciuitas laborauit: eamq; insignem fecit mors Furij Camilli. cuius remediũ, & finis cum per nouas religiones quæreretur: ludi scæ-

nici tunc primum facti sunt. Cum dies L. Manlio dicta esset à M. Pompeio tri. pl. propter delectum acerbe factum, & ob T. Manlium filium relegatum sine ullo crimine: adolescens ipse, cuius relegatio patri obijciebatur: uenit in cubiculum tribuni: strictoq; gladio coëgit eum in uerba sua iurare: non perseueraturum se in accusatione. tunc omnia pernitiosa omissa sunt. In patentem uoraginem urbis Romæ Curtius armatus equo se præcipitauit: eaq; expleta est. Manlius adolescens, qui patrem à tribunitia uexatione liberauerat: contra Gallum prouocantem aliquem ex militibus romanis, in singulare certamen descendit: eiq; occiso torquem aureum detraxit: quem ipse postea tulit: & ex eo Torquatus est nuncupatus. Duæ tribus additæ: Pontina, & Publitia. Licinius Stolo lege ab ipso lata damnatus est: quod plus quingentorum iugerum agrĩ possideret. M. Valerius tribunus militũ Gallũ, à quo prouocatus erat: insidente galea coruo, & unguibus rostroq; infestante hostem, interemit: & ex eo Coruini nomen accepit: consulq; proximo anno creatus est ob uirtutem: cum XXIII haberet annum.

Amicitia cum Carthaginensibus iuncta. Campani, cum urgerentur à Samnitibus bello: auxilio aduersus eos à senatu petito, cum id non impetrarent: urbem, atq; agros populo romano dederũt. ob quã causam ea, quæ populi romani facta essent: defendi bello aduersus Samnites placuit. Cum ab Aulo Cornelio consule exercitus in iniquum locum deductus in magno discrimine esset: P. Decij tribuni militum opera seruatus est. quĩ occupato colle super id iugum, in quo Samnites sede-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rant: occasionem consuli in æquiorem locum euadendi dedit: ipse ab hostibus circumsessus erupit. Milites romaniq;, qui Capuæ in præsidio erant relicti: cum de ea occupãda urbe cõspirassent: & detecto consilio, metu supplicij à populo romano defecissent: per M. Valerium Coruinum dictatorem, qui cõsilio suo eos à furore reuocauerat: patriæ restituti sunt.

LIBRI VIII.

l Atini cum Campanis defecerunt: & missis legatis ad senatum conditionem tulerunt: ut, si pacem habere uellent: alterum ex Latinis consulẽ facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapsus est: ut exanimaretur. T. Manlius consul filiũ suum, qđ cõtra edictum pugnauerat aduersum Latinos: quãuis prospere pugnasset: securi percussit. Laborantibus Romanis, P. Decius tunc cum Manlio deuouit se pro exercitu: & concitato equo cum in medios hostes se intulisset: interfectus morte sua Romanis uictoriam restituit. Latini in deditionem uenerunt. T. Manlio in urbem reuerso nemo ex iuuentute obuiam processit. Minutia uirgo uestalis incesti damnata est. Ausonibus uictis, in oppidũ Cales colonia deducta est. Item Fregellæ colonia deductæ sunt. Veneficium complurium matronarum comprehensum. quarum plurimæ statim epotis medicaminibus perierunt. Lex de ueneficio tunc primum constituta est. Priuernatibus, cum rebellassent: uictis ciuitas data est. Palæpolitani uicti bello: & obsidione in deditionem uenerunt. Q. Publio, q eos obsederat: primum imperium prolatum: & per cõ-

P. DECIVS

VENEFICIVM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

sules ei decretus triumphus. Plebs nexu liberata est propter Lucij Papyrij creditoris libidinem: qui C. Publio debitori suo stuprum inferre uoluerat. Cum L. Papyrius dictator reuersus in urbem ab exercitu esset propter auspicia repetenda: Q. Fabius magister equitũ occasione rei bene gerendæ inuitatus contra edictum eius præliatus est: q prospere aduersus Samnites pugnauit. ob eã causam cum dictator de magistro equitum suppliciũ sumpturus uideretur: Fabius Romã profugit: et cũ causa parũ proficeret: populi precibus donatus est. Res præterea cõtra Sãnites prospere gestas cõtinet.

LIBRI IX.

Titus Veturius, & Sp. Posthumius apud Caudinas furcas, deducto in locũ iniquum exercitu cum nulla spes euadendi esset: fœdere cum Samnitibus facto, & sexcentis eqtibus romanis obsidibus datis, ita exercitum abduxerunt: ut omnes sub iugum mitterentur. iideq; authore Spu. Posthumio consule, qui in senatu suaserat: ut eorum deditione, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat: publica fides liberaretur: cum duobus tri. plebis, & omnibus, qui per fœdus spopõderant: dediti Samnitibus non sunt recepti. nec etiam multo postea fusis à Papyrio Cursore Samnitibus, & sub iugum missis, receptisq; sexcentis eqtibus romanis, qui obsides dati erant: pudor prioris flagitij abolitus. Tribus duæ adiectæ sunt: Vfentina, & Falerina. Suessa, & Pontiæ coloniæ deductæ sunt. Ap. Claudius censor aquam Claudiã perduxit: uiam strauit: quæ Appia uocata est: libertinorũ filios in senatu legit. ideoq;,

TRIB. ADIECTÆ II

SVESSA. PONTIÆ

VIA APPIA

quoniam is ordo uidebatur inquinatus indignis: sequentis anni consules in senatu legendo obseruauerunt: quẽadmodũ ante ꝑ proximos censores obseruatum fuerat.

Res præterea cōtra Appulos, Hetruscos, Vmbros, Marsos, Pelignos, Aequos, & Samnites, quibus fœdus erat restitutum: prospere gestas continet. Flauius Scriba libertino patre natus ædilis curulis fuit, per forensem factionem creatus. quæ, cũ comitia, & campum turbaret: & in ijs propter nimias uires dominaretur: à Q. Fabio censore in quatuor tribus redacta est: eaq; res Fabio Maximo nomen dedit.

LIBRI X.

C Oloniæ deductæ sunt Sora, & Alba. Carseoli; Marsi in deditionem accepti sunt. Collegium augurum ampliatum est: ut essent nouem: cum antea quaterni fuissent.

Lex de prouocatione ad populum à Valerio consule tunc primum lata est. Duæ tribus adiectæ sunt: Aniensis, & Terentina. Samnitibus bellum indictum: & aduersus eos prospere pugnatum est. Cũ aduersus Hetruscos, Vmbros, Samnites, Gallos P. Decio, & Q. Fabio ducibus pugnaretur: romanusq; exercitus in maximo esset discrimine: P. Decius secutus exemplum patris deuouit se pro exercitu: & morte sua uictoriã eius pugnæ populo romano dedit. Papyrius cursor Samnitiũ exercitum, qui iureiurando astrictus suo: quo maiore constantia uirtutis in aciem descenderet: fudit. Census actus est: lustrum conditum. censa sunt ciuium capita ducenta sexagintaduo millia, & trecenta uigintiduo.

TRIB. ADIECTAE II

P. DECIVS VT PATER A EXER

C

F. Max.

Vm Fabius Gurges COS male aduersum Samnites pugnasset: et senatus de remouẽdo ab eo exercitu ageret: Fabius Maximus pater deprecatus hanc filij ignominiam, eo maxime senatum mouit: quod iturum se filio legatum pollicitus est: idq; præstitit. atq; eius consilijs, & opera filius COS adiutus, cæsis Samnitibus triumphauit: C. Pontium imperatorem Samnitiũ ductum in triumpho securi percussit. Cum ciuitas pestilentia laboraret. missis legatis, ut Aesculapij signũ Romam ab Epidauro transferrent: anguem, qui se in nauem eorum contulerat: in quo ipsum numen esse constabat: deportauere: eoq; in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapij constituta est. L. Posthumius consularis, quoniam, cum exercitui præesset, opera militum in agro suo usus esset: damnatus est. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renouatum est. Curius Dentatus COS Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellauerant, uictis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit. Coloniæ deductæ sunt Castrum, Sena, Adria. Triumuiri capitales tunc primũ creati sunt. Census actus est: lustrum conditum. censa sunt ciuium capita CCLXXIII millia. Plebs propter æs alienum, & graues & longas seditiones ad ultimum secessit in Ianiculum: unde à Q. Hortensio dictatore deducta est: isq; in ipso magistratu decessit. Res præterea contra Volscinienses gestas continet:

Ædes Æsculapij

TRIVMVIRI CAPITALES

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ſtas continet: item aduerſus Lucanos: contra quos auxi-lium Tyrrhenis ferre placuerat.

LIBRI XII.

C Vm legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti eſſent: bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cum legionibus ab iis cæſus eſt. Cum à Tarentinis claſſis romana direpta eſſet, duce, qui præerat claſſi, occiſo: legati ad eos à ſenatu, ut de iis iniuriis quererentur, miſſi, pulſati ſunt. ob id bellũ iis indictum eſt. Samnites defecerunt. Aduerſus eos, & Lucanos, & Brutios, & Hetruſcos aliquot præliis à compluribus ducibus bene pugnatum eſt. Pyrrhus Epirotarum Rex, ut auxilium ferret Tarentinis: in Italiam uenit. Cum in præſidiũ Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubelio miſſa eſſet: occiſis Rheginis, Rhegium occupauit. LEGIO CAMPANA.

LIBRI XIII.

V Alerius Leuinus COS parum proſpere aduerſus Pyrrhum pugnauit: elephãtorum maxime inuſitata facie territis militibus. Poſt id prælium cum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant: Pyrrhus inſpiceret: omnia uerſa in hoſtem inuẽnit: populabundusq; ad urbem Romam proceſſit. C. Fabricius miſſus ad eum, ut de redimendis captiuis ageret: fruſtra ut patriam deſereret à Rege tentatus eſt. captiui ſine pretio remiſſi ſunt. Cyneas legatus à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Pyrrho ad senatum missus petijt: ut componendæ pacis causa Rex in urbem reciperetur. de qua re cum ad frequentiorem senatum referri placuisset: Ap. Claudius, qui propter inualitudinem oculorum iandiu à consilijs publicis abstinuerat: uenit in curiam: & sententia sua tenuit: ut id Pyrrho negaretur. P. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit. censa sunt ciuium capita CCLXXVIII millia, CCXXII. Iterum aduersus Pyrrhum dubio euentu pugnatum est. Cum Carthaginensibus quarto fœdus renouatum est. Cum C. Fabricio consuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat: polliceretur se Regi uenenum daturum: cum indicio ad Regem remissus est. Res præterea contra Hetruscos, Lucanos, & Brutios, & Samnites prospere gestas continet.

LIBRI XIIII.

Pyrrhus in Siciliã traiecit. Cum inter alia prodigia fulmine deiectum esset in Capitolio Iouis signum: caput eius per aruspices inuentum est. Curius Dentatus, cum delectum haberet: eius, qui citatus non responderat: bona uendidit. Pyrrũ iterum ex Sicilia in Italiam reuersum uicit: & Italia expulit. Fabricius censor P. Cornelium Rufinum consularem senatu mouit: quod decem argenti pondo facti haberet. Lustro à censoribus condito, censa sunt capita ciuium CCLXXI millia, CCXXIIII. Cum Ptolemæo Aegypti Rege societas iuncta est. Sextilia uirgo uestalis damnata incesti uiua defossa est. Coloniæ deductæ sunt Posidonia, & Consa. Carthaginen

CENSORES CONDEBANT LVSTRṼ

POSIDONIA · CONSA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

stũ classis auxilio Mamertinis uenit. quo facto ab iis fœdus uiolatum est. Res præterea contra Lucanos, Samnites, et Brutios feliciter gestas, et Pyrrhi mortem continet.

LIBRI XV.

u Ictis Tarentinis pax & libertas data est. Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat: obsessa, deditione facta, securi percussa est. Cum legatos Apolloniatium ad senatum missos quidã iuuenes pulsassent: dediti sunt Apolloniatibus. Picentibus uictis pax data. Coloniæ deductæ: Ariminum in Piceno: Beneuentum in Samnio. Tunc primum populus romanus argento uti cœpit. Vmbri, & Salerni uicti in deditionem accepti sunt. Quæstorum numerus ampliatus est.

LIBRI XVI.

o Rigo Carthaginensium, & primordia urbis referuntur: contra quos, & Hieronem Regem Syracusanorum auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Cum de ea re inter suadentes, ut id fieret, dissuadentesq; contentio fuisset: transgressis tum primum mare equitibus romanis aduersus Hieronem sæpius bene pugnatũ. Petenti pax data est. Lustrum à censoribus conditum. censa sunt ciuium capita CCCLXXII millia, CCXXIIII. D. Iunius Brutus munus gladiatoriũ in honorem defuncti patris edidit primus. Colonia Esernia deducta est. Res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

præterea contra Pœnos, & Volscos prospere gestas continet.

LIBRI XVII.

c N. Cornelius COS à classe Punica circunuentus, & per fraudẽ ueluti in colloquium euocatus captus est. Cn. Duilius COS aduersus classem Pœnorum prospere pugnauit: primusq; omnium romanorum ducum naualis uictoriæ duxit triumphum. ob quam causam ei perpetuus honos habitus est: ut reuertenti à cœna tibicines canerent: & funale præferretur. L. Cornelius COS in Sardinia contra Sardos, & Corsos, & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit. Attilius Calatinus COS, cum in locum iniquum à Pœnis circunsessum temere duxisset exercitum: M. Calpurnij tribuni militum uirtute, & opera euasit. qui cum trecentis militibus eruptione facta hostes in se conuertit. Annibal dux Pœnorũ uicta classe, cui præfuerat: à militibus suis in crucem sublatus est. Attilius Regulus COS, uictis nauali prælio Pœnis, in Africam traiecit.

ANNIBAL IN CRVCEM SVBLATVS.

LIBRI XVIII.

a Ttilius Regulus in Africa serpentem portentosæ magnitudinis cum maxima militum clade occidit. & cum aliquot prælijs aduersum Carthaginenses pugnasset: successorq; à senatu prospere bellum gerenti non mitteretur: idipsum per literas ad senatum missas conquestus est. in quibus in-

ter causas petendi successoris erat: quod agellus eius à mercenarijs deuastaretur. Quaerente deinde fortuna ut magnum utriusq; casus exemplum in Regulo proderetur: accersito à Carthaginensibus Xantippo Lacedæmoniorũ duce, uictus in praelio, & captus est. Res deinde à ducibus romanis omnibus terra mariq; prospere gestas deformauere naufragia classium. T. Coruncanus primus ex plebe pontifex maximus creatus est. M. Sempronius Scopus, Valerius Maximus censores cum senatum legerent: XIII senatu mouerunt. lustrum condiderunt. quo censa sunt ciuium capita CCCXVII millia, CCXVII. Regulus missus à Carthaginensibus ad senatum, ut de pace, & si eam minime impetraret: de captiuis commutandis ageret: iureiurãdo astrictus est rediturum se Carthaginem: si commutari captiuos non placuisset. utrunq; negandi author senatui fuit: & cum fide custodita reuersus esset: supplicio à Carthaginensibus de eo sumpto, perijt.

LIBRI XIX.

c Aecilius Metellus, rebus aduersus Poenos prospere gestis, speciosissimum egit triumphum: XIII ducibus hostium, & centum uiginti elephantis in eo ductis. Claudius Pulcher COS, qui contra auspicia profectus iussit immergi pullos: qui cibari nolebant: infeliciter aduersus Carthaginenses classe pugnauit: & reuocatus à senatu, iussusq; dictatorem dicere, C. Glauciam dixit, sortis ultimae hominem: qui coactus abdicare se magistratu, po-

FREGELLAE
BRVNDVSIVM

stea ludos prætextatus spectauit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum duxit. Cũ Pœnis captiuorum commutatio facta est. Coloniæ deductæ sunt, Fregellæ in agro Salentino, Brũdusium. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita CCLI millia CCXXII. Claudia soror P. Claudij, qui contemptis auspicijs male pugnauerat: à ludis diuertens, cum turba premeretur: dixit. utinam frater meus uiueret: iterumq; classem duceret. ob eam causam multata est. Duo prætores tum primum creati sunt. Cæcilius Metellus pontifex maximus A. Posthumium consulem, quoniam idem & flamen Martialis erat: cum ille ad bellum gerendum proficisci uellet: in urbe tenuit: nec passus est à sacris recedere. Rebus aduersus Pœnos pluribus ducibus gestis, summam uictoriæ C. Luctatius COS, uicta ad Aegates insulas classe Pœnorum, finem bello imposuit. Petentibus Carthaginensibus pax data est. Cum templum Vestæ arderet: Cæcilius Metellus pontifex maximus ex incendio sacra rapuit. Duæ tribus adiectæ sunt: Velina, & Esquilina. Falisci, cum rebellassent: sexto die domiti in deditionem uenerunt.

tribus II

LIBRI XX.

Poletum colonia deducta est. Aduersum Ligures tunc primum exercitus promotus est. Sardi & Corsi, cum rebellassent: subacti sunt. Tutia uirgo Vestalis incesti damnata est. Bellum Illyriis propter unum ex legatis, qui ad eos mis-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

fi erant, oc̃iso indictum est: subactiq; in deditionem ue nerunt. Prætorum numerus ampliatus est: ut essent quatuor. Galli transalpini, qui in Italiam erupe rant: cæsi sunt. Eo bello populus romanus sociorũ, La tiniq; nominis trecenta millia armatorum habuisse dici tur. Exercitibus romanis tum primum trans Padum ductis, Galli Insubres aliquot prælijs in deditionẽ uene runt. M. Claudius Marcellus COS, occiso Insubriũ Gallorum duce Viridomaro, opima spolia retulit. Istri subacti sunt. Iterum Illyrici, cum rebellassent: domiti in deditionem uenerunt. Lustrum à censori bus conditũ est: ex quo censa sunt ciuiũ capita CCLXX millia. Libertini in quatuor tribus redacti sunt: cum antea dispersi fuissent: Esquilinam, Palatinam, Subur ranam, Collinam. * muniuit: & circum flamminiũ extruxit. Coloniæ deductæ sunt in agro à Gallis ca pto, Placentia, & Cremona.

GALLI TRANSALPINI IN ITALIAM.

NOTA

PLACENTIA CREMONA.

LIBRI XXI.

i N ITALIA BELLI PV nici secundi acta narrãtur: & An nibalis Pœnorum ducis contra fœ dus per Iberum amnem transi tus: à quo Saguntus sociorum popu li romani ciuitas octauo mense ca pta est. de quibus iniurijs missi legati ad Carthaginen ses, qui quererentur. & cum satisfacere nollent: bel lum iis indictum est. Annibal superato Pyreneo sal tu, per Gallias fusis, qui obsistere ei conati erant: ad

Alpes uenit: & laborioso per eas transitu cum montanos quoq; Gallos obuios aliquot prælijs repulisset: descendit in Italiam: & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit: in quo uulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius: qui Africani postea nomen accepit. iterumq; exercitu Romano ad flumen Trebiam fuso, Annibal Appenninum per maximam militum uexationem propter uim tempestatum transiit. Cn. Cornelius Scipio in Hispania contra Pœnos prospere pugnauit, duce hostium Magone capto.

LIBRI XXII.

Annibal per continuas uigilias in paludibus oculo amisso, uenit in Hetruriam: per quas paludes quatriduo, & tribus noctibus sine ulla requie iter fecit. C. Flaminius COS, homo temerarius contra auspicia profectus, signis militaribus effossis, quæ tolli non poterant: & ab equo, quem conscenderat: per caput deuolutus, insidiis ab Annibale circumuentus ad Trasimenum lacum cum exercitu cæsus est. Sex millia, quæ eruperant: fide ab Maharbale data, perfidia Annibalis uincta sunt. Cum ad nuntium cladis Romæ luctus esset: duæ matres insperato receptis filiis, gaudio mortuæ sunt. Ob hanc cladem ex sibyllinis libris uer sacrum uotum. Cum deinde Q. Fabius maximus dictator aduersus Annibalem missus nollet acie cum eo confligere: ne contra ferocem tot uictorijs hostem territum aduersis prælijs militem pugnæ committeret: & opponendo se tantum-

modo conatus Annibalis impediret: M. Minutius magister equitum, ferox & temerarius, criminando dictatorem, tanquam timidum & segnem, effecit: ut populi iussu ei imperium cum dictatore æquaretur. diuisoq; exercitu, cum in iniquum locum conflixisset: & in maximo discrimine legiones eius essent: superueniente cum exercitu Fabio Maximo ex discrimine liberatus est. quo beneficio uictus castra cum eo iunxit: & patrem eum salutauit: idemq; milites facere commilitonibus iussit. Annibal uastata Campania inter Casilinum oppidum, & Calliculam montem à Fabio clausus, sarmentis ad cornua boum alligatis, & incensis, præsidium Romanorum, quod Calliculam insidebat: fugauit: & sic transgressus est saltum. idemq; Fabij Maximi dictatoris, cum circumposita ureret: agro pepercit: ut illum tanquam proditorem suspectum faceret. Aemilio deinde Paulo, & Terentio Varrone COSS, & ducibus cum maxima clade aduersus Annibalem ad Cannas pugnatum est: cæsaq; eo prælio Romanorum quadragintaquinq; millia cum Paulo consule, & senatoribus LXXX, consularibus atque prætorijs aut ædilitijs triginta. Post quam cladem cum à nobilibus adolescentibus propter desperationem consilium de relinquenda Italia iniretur: P. Cornelius Scipio tribunus militum, qui postea Africanus nuncupatus est: stricto super capita deliberantium ferro, iurauit pro hoste se habiturum eum: qui in uerba sua non iurasset: effecitq;: ut omnes minime relictum iri à se Italiam iureiurando astringerentur. Præterea trepidationem urbis, & luctum, & res

in Hispania meliore euentu gestas continet. Opimia, & Floronia uestales uirgines incesti damatæ sunt. Propter paucitatem uero militum seruorum octo millia armata sunt. captiui, cum potestas esset redimendi: redempti non sunt. Varroni obuiam itum est: & gratiæ actæ: quod de Rep. non desperasset.

LIBRI XXIII.

CAmpani ad Annibalē defecere. Nuntius cannensis uictoriæ Mago Carthaginem missus annulos aureos à digitis occisorum Romanorum detractos in uestibulo curiæ fudit: quos excessisse modii mensuram traditur. post quem quidem nuntium Hanno ex pœnis uir nobilissimus suadebat senatui Carthaginensium: ut pacem à populo romano peterent: nec tenuit, obstrepente barchina factione. Claudius Marcellus prætor ad Nolā eruptione aduersus Annibalem ex oppido facta prospere pugnauit, Exercitus Annibalis per hyberna Capuæ ita luxuriatus est: ut corporum uiribus, atq; animorum eneruaretur. Casilinum à Pœnis obsessum ita fame uexatum est: ut lora, & pelles scutis detractas, item mures essent: & nucibus per Vulturnum amnem à Romanis missis uixerint. Senatus ex equestri ordine hominibus centum nonaginta septem suppletus est. L. Posthumus prætor à Gallis cum exercitu cæsus est. Cn. & P. Scipiones in Hispania Asdrubalem uicerunt: & Hispaniam suam fecerunt. Reliquiæ cannensis exercitus in Siciliam relegatæ sunt: ne recederent inde, ni

si finito bello. Inter Philippum Macedonum Regem, & Annibalem societas iuncta est. Sempronius Gracchus COS. Campanos cecidit. Praeterea in Sardinia feliciter à T. Manlio praetore aduersus Poenos, Sardosq; res gestas continet: à quo Asdrubal dux, & Mago, & Hanno capti. Claudius Marcellus praetor Annibalis exercitum ad Nolam praelio fudit: & uicit: primusq; omnium tot cladibus fessis Romanis meliorem spem belli dedit.

LIBRI XXIIII.

h Ieronymus Syracusanorum Rex, cuius auus Hiero amicus populo romano fuerat: ad Carthaginenses defecit: & propter crudelitatem, superbiãq; à suis interfectus est. T. Sempronius Gracchus proconsul prospere aduersus Poenos, & Hannonem ducem ad Beneuentum pugnauit, seruorum maxime opera: quos liberos esse iussit. Claudius Marcellus COS. in Sicilia, quae prope tota ad Poenos defecerat: Syracusas obsedit. Philippo Macedonum Regi bellum indictum est. qui ad Apolloniam nocturno praelio oppressus, fugatusq; , in Macedoniam cum prope inermi exercitu profugit. ad id bellum gerendũ Valerius praetor missus est. Res praeterea in Hispania à P. & Cn. Scipionibus aduersus Carthaginenses gestas continet. Syphax Rex Numidarum in amicitiam ascitus contra Masanissam Regem Masaesulorum pro Carthaginensibus pugnans, uictus, in Hispaniam ad Scipionem cum maxima manu transiit contra Gades: ubi angusto freto Africa, & Hispania dirimuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Celtiberi quoq; in amicitiam recepti sunt: quorum auxilijs accitis, tunc primum mercenarium militem romana castra habuerunt.

LIBRI XXV.

P. Cornelius Scipio, postea Africanus, ante legitimos annos aedilis factus est. Annibal urbem Tarentum praeter arcem per tarentinos iuuenes, qui se noctu uenatum ire simulauerant: cepit. Ludi Apollinares ex Martis carminibus, quibus cannensis clades praedicta fuerat: instituti sunt. A. Q. Fuluio, & Ap. Claudio COSS. aduersus Hannonem Poenorum ducem prospere pugnatum est. T. Sempronius Gracchus proconsul ab hospite suo Lucano in insidias ductus, à Magone interemptus est. Centenius Penula, qui centurio militauerat: cum petisset à senatu: ut sibi exercitus daretur: pollicitusq; esset, si hoc impetrasset: de Annibale uictoriam: octo millibus acceptis militum dux factus conflixit acie cum Annibale: qui cum exercitu eum cecidit. Cn. Fuluius praetor male aduersus Annibalem pugnauit: in quo praelio hominum sexdecim millia ceciderunt: ipse cum equitibus ducentis effugit. Capua obsessa est à Q. Fuluio, & ab Ap. Claudio COS. Claudius Marcellus Syracusas expugnauit anno tertio: & ingentem se uirum gessit. in eo tumultu urbis captae Archimedes intentus formis, quas in puluere descripserat: interfectus est. P. & Cn. Scipiones in Hispania tot tantarumq; rerum feliciter gestarum tristem exitum tule-

runt, propè cum totis exercitibus cæsi anno octauo, quàm in Hispaniam iuerant. amissáq; eius prouinciæ possessio foret: nisi L. Martij equitis romani uirtute & industria contractis exercituum reliquijs, eiusdem hortatu bina castra hostium expugnata essent. ad triginta septem millia cæsa: ex mille octingentis: præda ingens capta. dux Martius appellatus est.

LIBRI XXVI.

ANnibal ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit. ipse uero cum duobus millibus equitum usq; ad portam Capenam, ut urbis situm exploraret: obequitauit. & cum per triduum in aciem utrinq; exercitus omnis descendisset: certamen tempestas diremit. nam cum in castra redijssent: statim serenitas erat. Capua capta est à Q. Fuluio, & Ap. Claudio COSS. principes campani ueneno sibi consciuerunt mortem. Cum senatus Campanorum deligatus esset ad palos: ut securi feriretur: literas à senatu missas Q. Fuluius COS, quibus iubebatur parcere: antequam legeret, in sinu posuit: & lege agi iussit: & supplicium peregit. Cum in comitijs apud populum quæreretur: cui mandaretur Hispaniarum imperium: nullo id uolente suscipere, P. Scipio P. filius, qui in Hispania ceciderat: professus est se iturum. et suffragio populi, consensúq; omnium missus, Nouam Carthaginem uno die expugnauit: cum ageret uigesimum quartum annum: uidereturq; diuina stirpe creatus: quoniam & ipse, posteaquam togam ac-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cœperat: quotidie in Capitolio erat: & in cubiculo matris eius anguis sæpenumero uisus est. Res præterea in Sicilia gestas continet: & amicitiam cum Aetolis iunctam, bellumq; gestum aduersum Acarnânas, & Philippum Macedonum Regem.

LIBRI XXVII.

c N. Fuluius proconsul cum exercitu ab Annibale cæsus est. Meliore euentu à Claudio Marcello consule aduersus eundem ad Numistronem pugnatum est. inde Annibal noctu recessit. Marcellus insecutus est: & subinde cedentem pressit: donec effugeret. priore pugna Annibal superior fuit: Marcellus insequenti. Fabius Maximus pater COS. Tarentinos per deditionem accepit. In Hispania ad Betulam Scipio cum Asdrubale Amilcaris conflixit: & uicit. inter alia captum puerum regalem eximiæ formæ ad auunculum Masanissam cum donis misit.

Claudius Marcellus, T. Quintius Crispinus COSS. speculandi causa egressi à castris insidijs ab Annibale circumuenti sunt. Marcellus occisus fuit: Crispinus fugit. Res præterea à P. Sulpitio prætore aduersus Philippum, & Acheos gestas continet. Lustrum à censoribus conditum est: censa sunt ciuium capita centum triginta septem millia, centum & octo. ex quo numero apparuit quantum hominum tot præliorum aduersa fortuna populo romano abstulisset. Asdrubal, qui cum exercitu nouo transcenderat Alpes: ut se Annibali coniungeret: cum millibus hominum LVI cæ-

sus est M. Liuij consulis ductu, non minore opera Claudij Neronis consulis. qui cum Annibali oppositus esset: relictis castris, ita ut inimicum falleret: electa manu profectus Asdrubalem circumuenit.

LIBRI XXVIII.

r Es in Hispania prospere gestæ à Syllano: Scipionis legato, & L. Scipione fratre aduersus Pœnos, à Sulpitio proconsule, & ab Attalo Rege Asiæ aduersus Philippum Regem Macedonum pro Aetolis referuntur. Cũ M. Liuio, & Claudio Neroni COSS. triumphus decretus esset: Liuius, qui in prouincia sua rem gesserat: quadrigis inuectus est: Nero, qui in collegæ prouinciam, ut uictoriam eius adiuuaret: uenerat: equo est secutus: & in hoc habitu plus gloriæ, reuerentiæq; habuit. nam & plus in bello, quàm collega fecerat. Ignis in æde Vestæ negligentia uirginis, quæ non custodierat: extinctus est. uirgo cæsa est flagro. P. Scipio in Hispania cum Pœnis bellauit XIIII anno eius belli, anno quinto, posteaquam ierat: exclusisq; in totum possessione eius hostibus, Hispniam recepit: & à Tarracone in Africam ad Syphacem Regem Numdarum duobus nauigiis transuectus, fœdus iunxit. Asdrubal Gisgonis ibi cum eo in eodem lecto accubauit. munus gladiatoriũ in honorem patris, patruiq; Carthagini Nouæ dedit, non ex gladiatoribus: sed ex iis: qui aut in honorem ducis, aut ex prouocatione in certamen descendebant: in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt. NOTA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ASTAPA

Cum Astapa urbs ab Romanis oppugnaretur: oppidani liberos, & coniuges rogo extructo occiderunt: se insuper praecipitauerunt. Ipse Scipio dum graui morbo implicitus esset: seditionem in parte exercitus motam confirmatus discussit: rebellantesq; Hispaniae populos coegit in deditionem uenire. Et amicitia facta est cum Masanissa Rege Numidarum: qui illi quidem auxiliũ, si in Africam traiecisset: pollicebatur. cum Gaditanis quoq; post discessum inde Magonis. cui ex Carthagine scriptum erat: ut in Italiam traijceret. Romam reuersus, consulq; creatus. Africam prouinciam petenti, contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data est: permissumq;: ut in Africam traijceret: si ex Rep. esse censeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari insula, ubi hyemarat: in Italiam traiecit.

LIBRI XXIX.

e X Sicilia C. Laelius in Africam à Scipione missus ingentẽ praedam reportauit: & mandata Masanissae Scipioni exposuit, conquerẽtis: quod non exercitum in Africam traiecisset. Bellum in Hispania finitum, uictore Romano: quod Indibilis excitauerat. ipse in acie occisus: Mandonius exposcentibus Romanis à suis deditus est. Magoni, qui in Galliam, & Liguriam ierat: ex Africa & militum ampla manus missa: & pecuniae: quibus auxilia conduceret: praeceptumq;: ut se Annibali iungeret. Scipio à Syracusis in Brutios traiecit: & Locros, pulso punico praesidio, fugatoq; Annibale, recepit.

Pax cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Pax cum Philippo facta est. Idæa mater deportata est Romam à Pesinunte oppido Phrygiæ: carmine in libris sibyllinis inuento: pelli Italia alienigenam hostem posse: si mater Idæa deportata Romam esset. tradita autem est Romanis per Attalũ Regem Asiæ. Lapis erat: quem matrem deũm incolæ dicebant. excepit P. Scipio Nasica, Cn. filius, eius, qui in Hispania perierat: uir optimus à senatu iudicatus, adolescens non dum quæstorius: quoniam ita responsum habebatur: ut numen id ab optimo uiro reciperetur: consecrareturq;. Locrenses legatos Romam miserunt: qui de impudentia Q. Plemunij legati quererentur: quod pecuniam Proserpinæ abstulerat: & liberos eorum, & coniuges stuprauerat. Plemunius in catenis Romã perductus in carcere mortuus est. Cum falsus rumor de P. Scipione proconsule, qui in Sicilia erat: in urbem perlatus esset: tanquam luxuriaretur: missis ob hoc legatis à senatu, qui explorarent: an ea uera essent: purgatus infamia Scipio in Africam traiecit senatus permissu. Syphax accepta filia in matrimonium Asdrubalis Gisgonis, amicitiæ, quam cum Scipione ipse iunxerat: renuntiauit. Masanissa Rex Massæsulorum, dum pro Carthagine in Hispania militat: amisso patre Gala, de regno exciderat. quo per bellum sæpe repetito, aliquot prælijs à Syphace Rege Numidarũ uictus, in totum priuatus est: & cum ducentis equitibus exul Scipioni se iunxit: & cum eo primo statim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio aduentu Asdrubalis & Syphacis, qui propè cum centum millibus armatorum uene-

falsus ·

MASANISSA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rant: ab obsidione Vticæ depulsus hyberna communi-
uit. Sempronius COS. in agro crotoniensi prospere
aduersus Annibalem pugnauit. Lustrum à censo-
ribus conditum est. censa sunt ciuiũ capita CCXV mil
lia. Inter censores M. Liuium, & Claudium Nero
nem notabilis discordia fuit. nam & Claudius Liuio
collegæ equum ademit: quod à populo romano damna
tus, actusq; in exiliũ fuerat: & Liuius Claudio: quod
falsum in se testimonium dixisset: & quod minime bo-
na fide secum in gratiam redisset. idem omnes tribus,
extra unam, ærarias reliquit: & quod innocentem se
damnassent: & postea consulem, censoremq; fecissent.

LIBRI XXX.

i N Africa Scipio Carthaginenses, & eundem
Syphacem Numidarum Regem, Asdruba-
lemq; pluribus prælijs uicit, adiuuante Ma-
sanissa: binaq; hostium castra expugnauit: in quibus
XL millia hominum ferro igniq; consumpta sunt. Sy
phacem per C. Lælium cepit. Masanissa Sophonisbam
uxorem Syphacis, filiam Asdrubalis, captam statim
adamauit: & nuptiis factis uxorem habuit: castiga-
tusq; à Scipione uenenum ei transmisit: quo quidem
hausto illa decessit. Effectumq; est multis Scipionis ui-
ctorijs: ut Carthaginenses in desperationem acti in au
xilium publicæ salutis Annibalem ex Italia reuoca-
rent. isq; anno decimosexto Italia discedens in Afri-
cam traiecit: tentauitq; per colloquium pacem cum Sci
pione componere: & cum de conditionibus pacis non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

conuenisset: acie uictus est. Pax Carthaginensibus data est petentibus. Annibal Gisgonem pacem dissuadentem manu sua dextraxit: excusata deinde temeritate facti, ipse pacem suasit. Mago bello, quo in agro Insubrium cum Romanis conflixerat: uulneratus, dum in Africam per legatos reuocatus reuerteretur: ex uulnere mortuus est. Reuersus in urbem Scipio amplissimum, nobilissimumq; egit triumphum: quem Q. Terentius Culleo senator pileatus secutus est. Scipio Africanus, incertum militari prius fauore, an populari aura ita cognominatus sit. primus certe hic imperator uictæ à se nomine gentis nobilitatus est.

LIBRI XXXI.

b ELLI aduersus Philippum Macedoniæ Regem, quod intermissum erat: repetiti causæ feruntur hæ. Tempore initiorum duo iuuenes Acarnânes, qui non initiati erant: Athenas uenerunt: & in sacrarium Cereris cum alijs pluribus suis intrauerunt. ob hoc, tanquam nefas summum commisissent: ab Atheniẽsibus cæsi sunt. Acarnânes mortibus suorum commoti ad uindicandum illos auxilium à Philippo petierunt. Paucis mensibus post pacem Carthaginensibus datam, quingentesimo quadragesimo anno ab urbe condita, cum Atheniensium, qui obsidebâtur à Philippo: legati auxilium à senatu petissent: & senatus id censuisset ferendum, plebe, quod tot bellorum continuus labor gra

uis erat: dissentiente: tenuit authoritas patrum: ut sociæ ciuitati ferre quoq; opem populus iuberet. Bellum id P. Sulpitio consuli mandatum est: qui exercitu in Macedoniam ducto: equestribus prælijs cum Philippo prospere pugnauit. Abydeni à Philippo obsessi ad exemplum Saguntinorum suos, seq; occiderunt. L. Furius prætor Gallos Insubres rebellantes, & Amilcarem Pœnum bellū in ea parte molientem acie uicit. Amilcar eo in bello occisus est: & millia hominum XXXV. Præterea expeditiones Philippi Regis, & Sulpitij consulis, expugnationesq; urbium ab utroq; factas continet. Sulpitius COS adiuuantibus Rege Attalo, & Rhodijs bellum gerebat. Triumphauit de Gallis L. Furius prætor.

LIBRI XXXII.

COmplura prodigia ex diuersis regionibus nuntiata referuntur: inter quæ, in Macedonia in puppi longæ nauis lauream esse natam. T. Quintius Flaminius COS aduersus Philippum feliciter pugnauit in faucibus Epiri: fugatumq; coëgit in regnum reuerti. Ipse Thessaliam, quæ est uicina Macedoniæ: socijs Aetolis, & Acarnanibus, uexauit. L. Quintius Flaminius consulis frater nauali prælio, Attalo Rege, & Rhodijs adiuuantibus, Eubœá, & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam recepti sunt. Coniuratio seruorum facta de soluendis Carthaginensibus obsidibus oppressa est. Prætorum numerus ampliatus est: ut seni crearētur. Cornelius COS Gallos Insubres prælio fudit. Cum Lacedæmonijs, et

tyranno eorum Nabide amicitia iuncta est. Praeterea expugnationes urbium in Macedonia referuntur.

LIBRI XXXIII.

t Itus Quintius Flaminius proconsul cum Philippo ad Cynocephalas in Thessalia acie uicto debellauit. L. Quintius Flaminius frater proconsulis, Acarnânes, Leucade urbe, quae caput est Acarnaniae: expugnata, in deditionem accepit. C. Sempronius Tauditanus praetor à Celtiberis cũ exercitu caesus est. Attalus à Thebis ob subitam inualitudinem translatus decessit. Pax petenti Philippo, Graeciae libertas data est. L. Furius, & Claudius Marcellus consules Boios, & Insubres Gallos subegerunt. Marcellus triumphauit. Annibal frustra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epistolas aduersae factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginensium senatum de eo miserant: profugus ad Antiochum Regem Syriae se contulit, bellum contra Romanos parantem.

LIBRI XXXIIII.

l Ex Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de stringendis cultibus matronarum tulerat: cum maxima contentione abrogata est: cum Porcius Cato author fuisset: ne ea lex aboleretur, Is in Hispaniam profectus bello, quod Emporijs orsus est: citeriorem Hispaniam pacauit. T. Quintius Flaminius bellum aduersus Lacedaemonios, & tyrannum eorum Nabidem prospere ge-

ſtum, data ijs pace, qualem ipſe uoluit: liberatisq; Ar-
gis, qui ſub ditione tyrãni erant: finiuit. Senatus tunc
primum ſecretus à populo ludos ſpectauit. ut id fieret,
Sex. Aelius Pætus, & L. Cornelius Cethegus cenſores
interuenerunt cum indignatione plebis. Coloniæ ple
ræq; deductæ ſunt. M. Porcius Cato de Hiſpania triũ
phauit. Res præterea aduerſus Boios, & Inſubres
Gallos feliciter geſtæ referuntur. T. Quintius Flamĩ
nius, qui Philippum Macedonum Regem, & Nabidem
Lacedæmoniorum tyrannum uicerat: Græciamq; o-
mnem liberauerat: ob hanc rerum factarum multitudĩ
nem triduo triumphauit. Legati Carthaginenſium
nuntiauerunt: Annibalem, qui ad Antiochum confu-
gerat: bellum cum eo moliri. tentauerat autem per Ari
ſtonem Tyrium ſine literis Carthaginem miſſum ad
rebellandum Pœnos concitare.

LIBRI XXXV.

P. Scipio Africanus legatus miſſus ad Antio-
chum, Epheſi cum Annibale, qui ſe An-
tiocho iunxerat: collocutus eſt: ut, ſi fieri
poſſet, metum uitæ, quẽ ex populo romano conceperat:
eximeret. Inter alia cum quæreret ab Annibalem: quẽ
fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet: re-
ſpondit: Alexandrum Macedonũ Regem: quod parua
manu innumerabiles exercitus fudiſſet: quodq; ulti-
mas oras, quas uiſere ſupra fidem humanam eſſet: per-
agraſſet. quærenti deinde quem ſecundum poneret:
inquit: Pyrrhum: eo quod caſtra metari docuiſſet: ad
hæc nemnem elegantius loca cepiſſe: præſidia diſpo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

fuisse. exequenti quem tertium diceret: semet dixit ridens Scipio, quidnam tu diceres: si me, inquit, uicisses? tunc uero, inquit, me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios posuissem. Inter ea prodigia, quæ plurima fuisse traduntur: bouem, Cn. Domitio consule, locutum: Roma caue tibi: refertur. Apparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Aetolis, qui & Philippum, & Antiochum ad inferendum bellum populo romano solicitabant: à populo romano desciuit: & bello aduersus Philopœmenem Achæorum prætorem gesto, ab Aetolis interfectus est. Aetoli quoq; ab amicitia populi romani defecerunt. cum quibus societate iuncta Antiochus Syriæ Rex cum bellum Græciæ intulisset: complures urbes occupauit: inter quas Chalcidem, & totam Euboeam. Res præterea in Liguribus gestas, & apparatum belli ab Antiocho continet.

LIBRI XXXVI.

M Arcus Attilius Glabrio COS Antiochum apud Thermopylas, Philippo Rege adiuuãte, uictum Græcia expulit: idemq; Aetolos subegit. P. Cornelius Scipio Nasica COS ædem matris deûm, quam ipse in Palatium intulerat, uir optimus à senatu iudicatus: dedicauit: idemq; Boios, & Gallos uictos in deditionem accepit: & de ijs triumphauit. Præterea naualia certamina prospera aduersus præfectos Antiochi Regis referuntur.

CORN. SCIP: P. SCIP. AFR.

C Ornelius Scipio COS, legato P. Scipione Africano, qui se fratris legatum futurum dixerat: si ei Græcia, & Asia prouincia decerneretur: cum C. Lælio, qui multum in senatu poterat: ea prouincia dari uideretur: profectus ad bellum aduersus Antiochum gerendum, in Asiam primus omnium Romanorum ducum traiecit. Aemylius Regillus aduersus regiam classem Antiochi feliciter pugnauit ad Myonnesum, Rhodijs adiuuantibus. Filius Africani ab Antiocho captus patri remissus est. M. Attilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat: & de Aetolis triũphauit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adiuuante Eumene Rege, Attali Pergameni filio, pax data, ea conditione: ut omnibus prouincijs citra Taurum mõtem cederet. Eumeni, quo iuuante Antiochus uictus erat: regnum ampliatum. Rhodijs quoq;, qui & ipsi iuuerant: quædam ciuitates concessæ. Colonia deducta est Bononia. Aemylius Regillus, qui præfectos Antiochi nauali certamine uicerat: naualẽ triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho bellauerat: cognomine fratri coæquatus, Asiaticus appellatus est.

COL. BONONIA.

LIBRI XXXVIII.

M Arcus Fuluius COS in Epiro Ambracienses obsessos, per deditionem accepit: Cephaleniam subegit: Aetolis perdomitis pacem de=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

dit. Cn. Manlius COS, collega eius Gallogræcos To
listobogios Tectosages, & Throcanos, qui Brenno duce
in Asiam transierant: cum soli citra Thaurum mon-
tem minime parerent: uicit. Eorum origo, & cum co lo
cat, quæ tenent: occupauerant'q;: referuntur. Exemplũ
quoq; uirtutis, & pudicitiæ in fœmina traditur. Quæ,
cum Regis Gallogræcorum uxor fuerat: capta centu-
rionem, qui ei uim intulerat: occîdit. Lustrum à cen
soribus conditum est. censa sunt ciuiũ capita CCLVIII
millia, et CCCXVIII. Cum Ariarathe Rege Cap
padociæ amicitia iuncta est. Cn. Manlius, contradicen-
tibus decem legatis, ex quorum consilio fœdus cum An
tiocho conscripserat: de Gallogræcis, acta per se causa
in senatu, triumphauit. Scipio Africanus, die ei dicta,
ut quidam aiunt: à Petilio Acteo trib. plebis, ut qui-
dam: à Næuio, quod præda cum Antiocho capta æra
rium fraudasset: posteaquam is dies uenit: euocatus in
rostra, hac die inquit, Quirites Carthaginem uici: &
prosequente populo, Capitolium ascendit: inde, ne amplî
us tribunitijs iniurijs uexaretur: in uoluntarium exi-
lium Literrnum concessit, incertum ibi, an romæ defun
ctus. nam eius monimentum utrobiq; fuit. L. Scipio
Asiaticus, frater Africani, eodem peculatus crimine ac
cusatus, damnatusq;, cum in uincula, & carcerẽ ducere
tur: T. Sempronius Gracchus tribunus plebis, qui antea
Scipionibus inimicus erat: intercessit: & ob id benefi-
cium Africani filiam duxit. Cum populus quæstores
in bona eius publice possidenda misisset: non modo in
ijs nullum uestigium pecuniæ regiæ apparuit: sed ne-
quaquam tantum in ærarium redactum: quantæ sum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

mæ erat damnatus. collatum a cognatis, & amicis in numerabilem pecuniam accipere noluit. quæ necessitati ei erat ad cultum: retenta.

LIBRI XXXIX.

a Emylius COS Liguribus subactis, uiam a Placentia usq; Ariminum perductam Flaminiæ iunxit. Initia luxuriæ introducta ab exercitu Asiatico referuntur. Ligures, quicunq; circa Apenninum erant: subacti sunt. Bacchanalia sacrum Græcum, & quidem nocturnum, scelerum omnium maximum seminarium, cum ad ingentis turbæ coniurationem peruenisset: a consule inuestigatum: & multorum pœna sublatum est. A censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, uir & belli & pacis artibus maximus motus est senatu L. Quintius Flaminius. T. Quintij frater: eo quod cum Galliam prouinciam COS optinuerat: rogatus a Philippo Pœno, quem amabat, scorto nobili, Gallum quendam sua manu occiderat: siue, ut quidam tradiderunt: unum damnatorum securi percusserat, rogatus a meretrice Placentina: cuius amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni decessit. Et, tanquam iungente fortuna circa id tempus duo funera maximorum uirorum, Annibal a Prusia Bithyniæ Rege, ad quem uicto Antiocho confugerat: cum dederetur Romanis: qui ad exposcendum illum T. Quintium Flaminium miserant: ueneno sibi mortem consciuit. Philopœmenes quoq;, dux Achæorum, uir maximus est a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Messenijs interemptus ueneno: cum ab ijs bello captus esset. Coloniæ Pollentia, & Pisaurum, & Mutina, & Parma, deductæ sunt. Præterea res aduersum Celtiberos prospere gestas, & initia, causasq; belli Macedonici continet. cuius origo inde uenit: quod Philippus ægre ferebat regnum suum minui à Romanis: eo quod cogeretur à Thracibus, alijsq; locis præsidia deducere.

COL.

causæ belli macedonici côtra Phil.

LIBRI XL.

Cum Philippus liberos eorum: quos in uinculis nobilissimorum quidem hominum habebat: conquiri ad mortem iussisset: Theoxena pro liberis suis, & sororis sue, ritæ admodum pueris regis libidinem, prolatis in medium gladijs, & poculo, in quo erat uenenum: suasit ijs: ut imminens ludibrium morte effugerent: & cum persuasisset: ipsa etiam se interemit. Certamina inter Philippi Macedoniæ Regis liberos Perseum & Demetrium referuntur: & ut fraude fratris sui Demetrius confictis criminibus, inter quæ accusationem parricidij, & affectationem regni, primum ferro petitus, ad ultimum, quoniam populi romani amicus erat: ueneno necatus est: regnumq; Macedoniæ mortuo Philippo ad Perseum deuenit. Item res in Liguribus, et Hispania contra Celtiberos à compluribus feliciter gestas continet. Libri Numæ Pompilij in agro L. Petilij scribæ sub Ianiculo à cultoribus agri in arca lapidea clausi et Græci, & latini inuenti sunt. in quibus plura, quæ dissoluendarum religionum erant, prætor ad quem delati erant, cum legisset: iurauit senatui com

Perseus et Demetrius fratres.

LIBRI NVMÆ EXVSTI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tra rēpub. esse, ut legerentur: seruarēturq;: & ex S. C. in comitio exusti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetriū filium falsis alterius filij in eundem delationibus impulsus ueneno sustulisset: & de poena Persei cogitauit: uoluitq; Antigonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere. sed in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus accepit.

COL.

LIBRI XLI.

GNIS In æde uestæ extinctus est. T. Sempronius Gracchus procōsul Celtiberos uictos in deditionē accepit: monimentumq; operum suorum, Gracchorum oppidum in Hispania constituit. A Posthumio Albino proconsule Vaccei, ac Lusitani subacti sunt. de utrisq; triumphauit. Antiochus Antiochi filius obses Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, q patri defuncto successerat: i regnū Syriæ ab urbe dimissus. Lustrū à censoribus conditū est. Censa sunt ciuiū capita CCLXIII millia, CCXCIIII. Q. Volumnius Saxa trib. pl. legem tulit: nequis hæredem mulierem institueret. suasit legem M. Cato. extat oratio eius. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus gestas continet. & initia belli Macedonici: quod Perseus Philippi filius moliebatur. miserat enim ad Carthaginenses legationem: & ab ijs nocte audita erat. sed & alias Græciæ ciuitates solica-

LEX SAXIA.

tabat·qui præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit: Athenis Iouis Olympij, & Antiochiæ: uilissimum Regem egit.

LIBRI XLII.

f Vluius Flaccus censor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis spoliauit: ut ædem, quam dedicauerat: tegeret·tegulæ ex S·C·reportatæ. Eumenes Asiæ Rex in senatu de Perseo Macedoniæ Rege questus est·cuius iniuriæ in populum romanum referuntur·ob quas bello ei indicto, P·Licinius Crassus COS, cui Macedonia decreta erat: in Macedoniam transijt: leuibusq; expeditionibus, equestribus prælijs in Thessalia cum Perseo felici euentu pugnauit. Inter Masanissam, & Carthaginenses de agro fuit dies ad disceptandum à senatu datus. Legati missi ad ciuitates socias, & Reges rogandos: ut in fide permanerent: dubitantibus Rhodijs. Lustrum à censoribus cōditū est·Censa sunt ciuiū capita CCLVII millia, CCXXXI. Res præterea aduersus Corsos, & Ligures prospere gestas continet.

LIBRI XLIII.

p Rætores nonnulli, eo quod auare & crudeliter prouincias administrassent: damnati sunt. P·Licinius Crassus proconsul complures in Græcia urbes expugnauit: & crudeliter diripuit·ob id captiui, qui ab eo uenierant: ex S·C·po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

stea restituti sunt. A praefectis classium Romanorum multa impotenter in socios facta. Res praeterea à Perseo Rege in Thracia prospere gestas continet: & uictis Dardanis, & Illyrico: cuius Rex erat Gentius. Motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat: ipso interempto consedit. M. Aemylius Lepidus à censoribus princeps in senatu lectus.

LIBRI XLIIII.

C. Martius Philippus per saltus penetrauit in Macedoniam: cóplurésq; urbes occupauit. Rhodij misere legatos Romam, minantes: ut Perseo essent auxilio: nisi populus romanus cum eo pacem atq; amicitiam coniungeret. indigne id latum. Cũ id bellum L. Aemylio Paulo sequentis anni consuli iterum mandatum esset: Paulus in cócione precatus est: ut quicquid diri populo romano immineret: supra domum suam converteretur: & in Macedoniam profectus Perseum uicit: uniuersamq; Macedoniam in potestatem redegit. antequam confligeret: dixit exercitui: ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoq; Rex Illyricorum, cum rebellasset: à Licinio praetore uictus uenit in deditionem: & cum uxore, & liberis, & propinquis Romam missus. Ab Alexandria legati à Cleopatra, & Ptolemaeo regibus uenerunt, querentes de Antiocho Rege Syriae: quod is bellum inferret. Perseus solicitatis in auxilium Eumene Rege Pergami, & Gentio Rege Illyricorum, quia ijs pecuniam, quam promiserat: minime dabat: ab eis relictus est.

L. AEM. PAVLVS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

P Erseus ab Aemylio Paulo in Samothracia captus est. Cum Antiochus Syriæ Rex Ptolemæum & Cleopatram, Aegypti Reges obsideret: & missis ad eum à senatu legatis, qui iuberent: ab obsidione socij Regis absisteret: editisq; mandatis consideraturum se ille, quid faciundum esset, respondisset: unus legatorum Popilius uirga regem circũ scripsit: iussitq; antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum, ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum romanum fuerant, exclusa. postero die cum de eo quæreretur: ut ijs bellum indiceretur: causam in senatu patriæ suæ legati egerunt: nec tanquam hostes, nec tanquam socij dimissi. Macedonia in prouinciæ formam redacta est. Aemylius Paulus repugnantibus militibus eius propter minorem prædam, & contradicente Seruio Sulpitio Galba triumphauit: & Perseum cum tribus filijs ante currum duxit. cuius triũphi lætitia, ne solida ei contingeret: duorum filiorum funeribus insignita est. quorum alterius mors patris triumphum præcessit: alterius secuta est. Lustrum conditum est à censoribus. Censa sunt ciuium capita CCCXII millia, DCCCV. Prusias Bithyniæ Rex Romam, ut senatui gratias ageret ob uictoriam ex Macedonia partam, uenit. & Nicomedem filium suũ senatui commendauit. Rex plenus adulationis libertum se populi romani esse dicebat.

Popilius

e Vmenes Rex Romam uenit. qui, quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus iudicatus uideretur: si exclusus esset: aut liberatus crimine: si admitteretur: in comitio lex lata est: ne cuiquam Regi Romam uenire liceret. Claudius Marcellus COS alpinos Gallos, C. Sulpitius Gallus Ligures subegit. Legati Prusiæ Regis conquesti sunt de Eumene: quod fines suos popularetur: dixeruntq́; eum conspirasse cum Antiocho contra populum romanum. Societas cum deprecantibus Rhodijs iuncta est. Lustrum à censoribus conditum est. Censa eo sunt ciuiũ capita CCCXXVII millia, XXII. Princeps senatus lectus M. Aemylius Lepidus. Ptolemæus Aegyptiorum Rex à minore fratre è regno pulsus, missis ad eum legatis, in regnũ restitutus est. Ariarathe Cappadociæ Rege mortuo, filius eius Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo romano renouauit. Res præterea aduersus Ligures, Corsos, & Lusitanos uario euentu gestas, & motus Syriæ, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat: continet. Hunc Antiochum puerum cum Lysia tutore Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat: clam, quia minime dimittebatur à Romanis: interemit: et ipse in regnum receptus. L. Aemylio Paulo, qui Perseum uicerat: mortuo, cuius tanta abstinentia fuit: ut cum ex Hispania, & Macedonia maximas opes retulisset: uix ex auctione bonorum eius redactum est, unde

REGIBUS VETATU ROM: IRE

dos uxori eius redderetur. Pontinæ paludes à Cornelio Cethego consule, cui ea prouincia euenerat: siccatæ: agerq; ex iis factus.

LIBRI XLVII.

N. Tremelio tribu. pl. multa dicta est: quod cum M. Aemylio Lepido, pontifice maximo, iniuriose contenderat. sacrorum quoq; magistratuũ ius potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita CCCXXVIII millia, CCCXIIII. Et princeps senatus lectus Aemylius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant: fœdus ictum: ut alter in Aegypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes Cappadociæ Rex consilio Demetrii regis Syriæ, & uiribus pulsus regno à senatu restitutus est. Missi à senatu legati: qui inter Masanissam, & Carthaginenses de agro iudicarent. C. Martius COS aduersum Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnauit. cum quibus bello confligendi causa fuit: quod Illyricos populi Romani socios uastauerant. eandemq; gentem Cornelius Nasica COS domuit. Q. Opimius COS transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppidum Antipolim, & Nicæam uastabant, subegit. Præterea in Hispania à compluribus parum prospere res gestas continet. Consules anno quingentesimo nonagesimo octauo ab urbe condita, magistratum, peractis comitiis, insequentisq; anni cõsulibus creatis, inire cœperunt. Mutãdi comitia causa fuit: quod Hispani rebellabant. Le

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

gati ad diſceptandum inter Maſaniſſam, & Carthagi nenſes miſſi nuntiauerunt: uim naualis materiæ ſe Carthagine deprehendiſſe. Quidam prætores à prouincijs auaritiæ nomine accuſati, & damnati ſunt.

LIBRI XLVIII.

l Vſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt ciuiũ capita CCCXXIIII millia. Semina belli tertij Punici referũtur. Cum in finibus Carthaginenſium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce Syphacis nepote, diceretur eſſe: M. Porcius Cato ſuaſit: ut Carthaginenſibus, qui exercitum ſpecie contra Maſaniſſam Regem, ſed re uera contra Romanos accitum in finibus haberent: bellum indiceretur. contradicente P. Cornelio Naſica, placuit: legatos mitti Carthaginem: qui ſpecularentur: quid ageretur. Caſtigato ſenatu Carthaginenſium, quod contra fœdus exercitum, & nauales materias haberent: pacem inter Maſaniſſam, & eos facere uoluerunt: Maſaniſſá agro, de quo lis erat: cedente. ſed Giſgo, Amilcaris filius, homo ſeditioſus, qui tunc in magiſtratu erat: cum ſenatus pariturum ſe iudicio legatorum dixiſſet: ita bellum aduerſus Romanos ſuadendo concitauit: ut legatis, quo minus uiolarentur, fugam explicuerit. Id nuntiantes infeſtum iam ſenatum Carthaginenſibus infeſtiorem fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filij in prætura tenuiſſimo, ut ualuit: (nam pauper erat) ſumptu fecit. Andriſcus, qui ſe Perſei filium, Regis quondam Macedoniæ, ingenti aſſeueratione mentire-

tur: Romam missus. M. Aemylius Lepidus, qui princeps senatus sextis iam censoribus erat lectus: antequã expiraret: præcepit filijs: lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quàm æris denos consumerent. imaginum specie, non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. De ueneficijs quæsitum. Publia, & Licinia nobiles fœminæ, quæ uiros suos necasse insimulabantur: cognita causa, cum prætori prædes, uadesq; dedissent: cognatorum decreto necatæ sunt. Gulussa Masanissæ filius denuntiauit Carthagine delectus agi: classem comparari: & haud dubium bellum strui. Cum Cato suaderet: ut ijs bellum indiceretur: P. Cornelio Nasica dicente nihil temere faciundum, placuit: decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Posthumius Albinus COSS cum delectum seuere agerent: nec quenquam gratia dimitterent: à tribunis plebis, qui pro amicis suis uacationem impetrare nõ potuerunt: in carcerem coniecti sunt. Hispaniense bellum cum parum prospere aliquoties gestum ita confudisset ciuitatem Romanam: ut ne ij quidem inuenirentur: qui aut tribunatũ exciperent: aut legati ire uellent: P. Cornelius Aemylianus processit: & excepturũ militiæ genus, quodcũq; imperatum esset: professus est. quo exemplo ad militandi studium omnes incitauit. L. Lucullus COS, cui Claudius Marcellus successerat: pacasse omnes Celtiberiæ populos cũ uideretur: Vacceos, Cantabros, & alias regiones, & iterum alias incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Aemylianus, L. Pauli filius, Africani nepos, & adoptiuus

prouocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in expugnatione captæ urbis maius multo etiam periculum adijt. nam murum primus omnium transcendit. Seruius Sulpitius Galba prætor male aduersus Lusitanos pugnauit. Cũ legati ex Africa cũ Carthaginẽsium oratoribus, & Gulussa Masanissæ filio redijssent: dicerẽtq;: & exercitũ & classem Carthagine deprehẽdisse: prorogari sententiam placuit, Catone, & alijs principibus senatus suadentibus: ut in Africam confestim transportaretur exercitus. quia uero Cornelius Nasica dicebat: nondum sibi iustam causam belli uideri: placuit: ut bello abstineretur: si Carthaginenses classem exussissent: & exercitum dimisissent: si minus: proximi consules de bello Punico referrent. Cum locatum à censoribus theatrum extrueretur: P. Cornelio Nasica authore, tanquam inutile & nociturum publicis moribus, ex S. C. destructum est: populusq; aliquandiu stans ludos spectauit. Carthaginenses tum aduersum fœdus bellum Masanissæ intulerunt. Victi ab eo nonagesimũ secundum annum habente, & sine pulpamine mandere, & gustare cibum tantummodo solito, insuper romanum bellum meruerunt.

LIBRI XLIX.

t Ertij Punici belli initium altero & sexcentesimo anno ab urbe condita intra quintum annum, quàm erat cœptum: consummatum omnino est. Inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam, quorum alterum sapientissimum uirum

in ciuitate habebant: alter uir optimus à senatu iudicatus erat: diuersis certatum est sententiis: Catone suadente bellum: & ut omnino deleretur Carthago: Nasica dissuadente: placuit nihilominus: eo quod contra fœdus naues haberent: & extra fines exercitum duxissent: quodq; socio populi romani, & amico Masanissæ arma intulissent: & quod filium eius Gulussam, qui cum legatis romanis erat: in oppidum minime recepissent: bellum iis indici. Prius quàm ullæ copiæ in naues imponerentur: uticenses legati Romam uenerunt, se, suaq; omnia dedentes. Ea legatio, ueluti maximum belli omen grata patribus, acerba Carthaginensibus fuit. Diti patri ludi ad Tarentum ex præcepto librorum Sibyllinorum facti. qui anno primo primi Punici belli quingentesimo & altero anno ab urbe condita facti erant. Legati triginta Romam uenerunt: p quos Carthaginenses se dedebant. Catonis sententia peruicit: ut decreto perstaretur: & ut consules quamprimum proficiscerentur ad bellum. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperauerant, trecentis obsidibus, & armis, omnibusq; instrumentis belli, siqua Carthagine erant: tunc cũ ex authoritate patrũ iuberent: ut in alio loco procul à mari decem millia passuum, nec minus, remoto oppidum facerent: indignitate rei ad bellandum Carthaginenses compulerunt. Obsideri, oppugnariq; cœpta est Carthago à L. Martio, M. Manlio consulibus. In qua oppugnatione, cum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupissent: & ab oppidanis grauiter cæderentur: à Scipione Africano expliciti sunt. per quem & castellum Roma-

norū, quod nocte expugnabant: paucis equitibus iuuā
tibus liberatum est: castris'q;, quae Carthaginenses o-
mnibus copijs pariter ab urbe egressi oppugnabant: li-
beratis, is praecipuam gloriam tulit. Praeterea cum ab
irrita oppugnatione Carthaginis COS (alter enim
Romam ad comitia ierat) exercitum ducere aduersus
Asdrubalē uellet, qui cum altera manu iniquū saltū in
sederat: suasit primo consuli: ne tam iniquo loco confli=
geret. uictus deinde complurium, qui & prudentiae
eius, & uirtuti inuidebant, sententijs, & ipse saltum
ingressus est. cum'q;, sicut praedixerat, fusus fugatus'q;
esset romanus exercitus: & duae cohortes ab hoste obsi
derentur: cum exiguis equitum turmis in saltum reuer
sus liberauit eas: & incolumes reduxit. Quam uirtu-
tem eius & Cato, uir promptioris multo ad uituperā=
dum linguae, in senatu sic prosecutus est: ut diceret: re=
liquos, qui in Africa militarent: umbris militare: Sci=
pionem uigore: & populus romanus eo fauore illum
complexus est: ut comitijs complurimę eum tribus con=
sulem scriberent: cum hoc per aetatem minime liceret.
Cum L. Scribonius tribunus plebis rogationem pro-
mulgasset: ut Lusitani, qui ex foedere populo romano
dediti à Sergio Galba in Galliam uenissent: in liberta
tem restituerentur: M. Cato acerrime suasit. extat ora-
tio in annalibus eius inclusa. Q. Fuluius Nobilior
etiam ab eo in senatu laceratus respondit pro Galba.
ipse quoq; Galba, cum se damnari uideret: complexus
duos filios praetextatos, & filium Galli Sulpitij, cuius
tutor erat: ita miserabiliter pro se locutus est: ut roga-
tio antiquaretur. extant tres orationes eius: duae aduer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

sum Libonem tribunum plebis, rogationesq; eius habitæ de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum: in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur: quod compertum habuerit: equo atq; homine suo immolatis per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam ultimæ sortis homo, Persei Regis se filium ferens, & mutato nomine Philippus uocatus, cum ab urbe Roma, quò illum Demetrius Syriæ Rex ob hoc ipsum mendacium miserat: clam profugisset: multis ad falsam eius famam uelut ad ueram euntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut uoluntate incolentium, aut armis occupauit. Fabulam autem huiusmodi finxerat. Ex pellice se Perseo Rege ortum, traditum educandum Cyrthesæ cuidam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret: aliquod uelut semen stirpis regiæ extaret. Perseo demortuo, Idramiti se educatum usq; ad duodecimum annum ætatis. patrem eius esse credentem, à quo educaretur: ignarum generis fuisse sui. affecto deinde eo, cum prope ad uitæ finem ultimum esset: detectam tandem sibi originem suam: falsæq; matri libellum datum signo Persei Regis signatum: quem sibi traderet: cum ad puberem ætatem uenisset: obtestationesq; ultimas adiectas, ut res in occulto ad id tempus seruaretur: pubescenti libellum tradidit: in quo relicti sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem subdititium se esse, ueram stirpem ignoranti edidisse genus: atq; obtestatam: ut prius quàm ad Eumenem manaret res, Perseo inimicum: excederet iis locis: ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem ali ANDRISCVS

quod auxilium à Demetrio, in Syriam se contulisse: atq; ibi primum quis ipse omnino esset, palàm expromere ausum.

LIBRI L.

Hessalia, cum & illam inuadere armis,
1 atq; occupare Pseudophilippus uellet: per Romanorum legatos auxilijs Achæorũ defensa est. Prusias Rex Bithyniæ omnium humillimorum fautor, atq; uitiorum, à Nicomede filio, adiuuante Attalo Rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium: qui pro superiore ordine dentiũ enatum habuisse unum os continens dicitur. Cum legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam romani misissent: & unus ex ijs multis cicatricibus sparsum caput haberet: alter pedibus æger esset: tertius ingenio secors haberetur: dixit Cato: eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tẽpore ex stirpe generis Persei regis Macedonũ inertia, secordiáq; simulẽ Prusiæ Regẽ habebat: iacẽte eo ĩ ganeo & lustris, Ammonius regnabat. per quem & amici omnes Regis, & Laodice Regina, & Antigonus Demetrij filius, occisi. Masanissa Numidiæ Rex maior nonaginta annis uir insignis decessit. Inter cætera opera iuuenilia, quæ ad ultimum edidit: adeo etiam uersus in senectam uiguit: ut post sextum & octogesimum annum genuerit unum filium. Inter tres liberos, maximum natu Mycipsam, Gulussam, et Manastabalem, qui etiam græcis literis erat eruditus: P. Scipio Aemylianus, cum commune eis pater regnum reliquisset: & diuidere eos ar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

bitrio Scipionis iussisset: administrationem regni diuisit. Item Phaniæ Himilconis præfecto equitum Carthaginensium, uiro forti, & cuius opera præcipua pœni utebantur: suasit: cum equitatu suo ad Romanos trāsire. Trium legatorum, qui ad Masanissam missi fuerant: Claudius Marcellus coorta tempestate fluctibus obrutus est. Carthaginenses Asdrubalem Masanissæ nepotem, quem pretorē habebant: proditionis suspectum, in curia interemerūt. quæ suspicio inde emanauit: quod propinquus esset Gulussæ, auxilia Romanorum iuuantis. P. Scipio Aemylianus cū ædilitatē peteret: cōsul a populo dictus, quoniā p X annos consulē fieri minime licebat: cum maximo certamine suffragātibus plebeijs, & repugnantibus aliquantulū patribus, legibus solutus, & COS. creatus est. M. Aemylius nonnullas urbes circūpositas Carthagini expugnauit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cū exercitu M. Iuuēcio prætore, a Q. Cæcilio uictus, captusq; est, relicta Macedonia.

LIBRI LI.

CARTHAGO uigintitria millia quidem passuum in circuitu labore maximo obsessa, & per partes capta est, primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule: cui extra sortem prouincia Africa data est. Carthaginenses portu nouo, quia uetus a Scipione erat obstructus, facta, & contracta exiguo tempore ampla classe, nauali prælio infeliciter pugnauerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Asdrubalis quoq; eorum ducis castra ad Nesentum oppidum loco difficillimo sita cum exercitu deleta sunt à Scipione. qui tandem urbem expugnauit septingentesimo anno, quàm erat condita. spoliorum maior pars Siculis, quibus ablata erant: reddita. Vltimo urbis excidio cum se Asdrubal Scipioni dedidisset: uxor eius, quæ paucis ante diebus de marito minime impetrare potuerat ut ad uictorem trãsfugeret: se flagrantis in medium urbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitauit. Scipio exemplo patris eius Aemylij Pauli, qui Macedoniam uicerat: ludos fecit: transfugas, atq; fugitiuos bestijs obiecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sunt. Corinthũ missi erant: ut eas ciuitates, quæ sub ditione Philippi fuerant: ab Achaico concilio secernerent.

LIBRI LII.

Vm Achæis, qui in auxilium Bœotios, & Chalcidenses habebant: Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas bello conflixit. quibus uictis, dux eorum Critolaus ueneno sibi mortem consciuit. in cuius locum Dracus Achaici motus primus author ab Achæis dux creatus, ad Isthmon à L. Mumio consule uictus est. qui, omni Achæia in deditionem acceptæ, Corinthum ex S. C. diruit: quia ibi legati Romanorum uiolati erant. Thebæ quoq;, & Chalcis, quæ auxilio fuerant: dirutæ. Ipse L. Mumius se abstinentissimum uirum egit. nec quicquam ex ijs opibus ornamentisq;, quæ prædiues Corinthus habuit: in domum eius peruẽnit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco trium-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

phauit: P. Cornelius Africanus Scipio Aemylianus de Carthagine, & Asdrubale. Viriatus primum in Hispania ex pastore uenator, & ex uenatore latro, mox iusti quoq; exercitus dux factus, uniuersam Lusitaniã occupauit: M. Vetilium prætorem, fuso eius exercitu, cepit. post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit. tantumq; terrorem is hostis intulit: ut aduersus eũ consulari opus esset & duce, & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella inter Reges gesta referuntur. VIRIATVS

Alexander homo ignotus, & incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrij filius, qui à patre quondam ob incertos belli casus ablegatus in Gnidon fuerat: cõtempta secordia inertiaq; eius, adiuuante Ptolemæo Aegypti Rege, cuius filiam Cleopatram acceperat in matrimonium: bello interemit. Ptolemæus in caput grauiter uulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt: expirauit: atq; in locum eius frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat: successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat: à Diodoro quodam uno ex subiectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum asserebat: bello superatus, Seleuciam fugit. L. Mummus de Achæis triumphauit. signa ærea, marmoreaq;, & tabulas pictas in triumpho tulit.

LIBRI LIII.

A P. Claudius COS Salassos, gentem alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia à L. Tremelio quæstore cum

exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. A Q. Fabio proconsule pars maxima Lusitaniæ, expugnatis multis urbibus, recepta est. C. Iulius senator græce res romanas scripsit.

LIBRI LIIII.

Q. Pompeius COS in Hispania Thermestinos subegit. cum eisdem quidem, & Numantinis pacem ob infirmitatem fecit. Lustrũ à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCCXXVIII millia, CCCXLII. Cum Macedonum legati conquestum uenissent de Iunio Syllano prætore: quod acceptis pecunijs prouinciam spoliasset: & senatus de querelis eorum uellet cognoscere: T. Manlius Torquatus, Syllani pater, petijt, impetrauitq;: ut sibi huiusmodi cognitio mandaretur. & domi causa cognita, filium condemnauit: abdicauitq;: ac ne funeri quidem eius, cum suspendio uitam finisset: interfuit: sedensq; domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul, rebus in Hispania prospere gestis, labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus consilio Seruilij Cepionis interemptus est: & ab exercitu eius multũ imploratus, ac nobilissime tumulatus, uir duxq; maximus, per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit: frequentius superior.

Cornelio Nasicæ, cui cognomen Serapion fuit, ab irridente Curiatio tribuno pl. impositum: & D. Iunio Bruto COSS delectum habentibus in cõspectu tyronum res saluberrimi exẽpli facta est. nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis: quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusq; sub furca diu uirgis cæsus est: & sestertio Nummo uenijt. Tribuni pl. quia non impetrarunt ut sibi denos, quos uellent, milites eximere liceret: consules in carcerem mitti iusserunt. Iunius Brutus COS in Hispania ijs, qui sub Viriato militauerant: agros, oppidumq; dedit: quod Valentia uocatum est. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat: cum exercitu fusus fugatusq;. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cauea euolauerũt. conscendenti deinde in nauim, ut in Hispaniã proficisceretur: accidit audiri. mane mane Mancine. Mancino auspicia tristia fuisse probatum est. uictus enim à Numantinis, & castris exutus, cum spes nulla seruandi exercitus esset: pacem cum ijs fecit ignominiosam: quã ratam esse senatus uetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorũ millibus quatuor uicta erant. D. Iunius Lusitaniam urbium expugnationibus usq; ad oceanum perdomuit: & cum fluuium Obliuionem transire nollent: raptum signifero signum ipse transtulit: & sic ut trãsgrederentur persuasit. Alex. filius, Rex Syriæ, decem annos admodum habens, à Diodoro, qui Triphon cognominabatur: tutore suo per fraudem occi-

VALENTIA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ſus eſt: corruptis quidē medicis: qui eūm calculi dolore cō ſum ad populum mentiti, dum ſecant illum: occiderūt.

LIBRI LVI.

D. Iunius Brutus in ulteriore Hiſpania feliciter aduerſus Gallecios pugnauit diſſimili euentu M. Aemylius Lepidus proconſul aduerſus Vacceos rem geſſit: cladem'q; ſimilem Numantiæ paſſus eſt. Ad exoluendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, cum huius rei author fuiſſet: deditus Numantinis minime eſt receptus. Luſtrū à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt ciuium capita CCCXXIII millia. Fuluius Flaccus COS Vardeos in Illyrico ſubegit. M. Cæſonius prætor in Thracia cum Scordiſcis proſpere pugnauit. Cum uitio ducum bellum Numantinum non ſine publico pudore duraret: delatus eſt ultro Scipioni Africano à ſenatu, populo'q; romano conſulatus. quem cum ille capere ob legem, quæ uetabat quenquam intra decem annos iterum conſulem fieri licere: minime uellet: ſicuti priori conſulatu, legibus ſolutus eſt. Bellum ſeruile in Sicilia ortum, cum opprimi à prætoribus minime ualuiſſet: C. Fuluio conſuli mandatum eſt. Cuius belli initium fuit Eunus ſeruus, natione Syrus: qui, contracta agreſtium ſeruorum manu, & ſolutis ergaſtulis, iuſti exercitus numerum impleuit. Cleon quoq; alter ſeruus ad LXX millia ſeruorum contraxit. & copijs iunctis contra populum romanum, exercitum'q; eius bellum ſæpenumero geſſerunt.

SCRVILE BELLVM

Scipio Africanus Numantiam obsedit: & corruptum licentia, luxuriaq; exercitum ad generosissimam militiæ disciplinam reuocauit. omnia enim delitiarum instrumenta recidit. duo millia scortorum à castris eiecit: militem omni die in opere habuit: & triginta dierum frumentum, ac septenos uallos ferre cogebat. ægre propter onus incedenti dicebat. cum gladio recte uallare scieris: uallum ferre desinito. Alij nimirum parum habiliter scutum ferentieum scutum amplius iusto ferre iussit. neq; id se reprehendere: quoniã melius scuto, quàm gladio uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit: si Romanus esset: uitibus, si extraneus: uirgis cecidit. Iumenta quidem omnia, ne exoneraret milites: uendidit. multoties contra hostium eruptiones feliciter pugnauit. Vaccæi obsessi, liberis & coniugibus trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho Rege Syriæ, cum celare alijs imperatoribus Regum munera mos esset: pro tribunali ea accepturum se esse dixit. eaq; omnia referre quæstori in publicas tabulas iussit. ex ijs uiris fortibus munera se daturum. Cum undiq; Numantiam obsidione clausisset: & oppressos fame uideret urgeri: hostes, qui pabulatum exierant: uetuit interimi: quod diceret: uelocius eos absumpturos frumentum, quod haberent: si plures quidem fuissent.

T. Sempronius Gracchus tribunus pleb. cum agrariam legem ferret aduersus uoluntatem senatus, & equestris ordinis: nequis ex publico agro plus quàm decem iugera possideret: in eũ furorẽ exarsit, ut M. Octauio collegæ causam diuersæ partis defendenti potestatem lege lata abrogaret: seq;, & fratrem Gracchum, & Ap. Claudium socerum triumuiros ad diuidundũ agrũ crearet. Promulgauit & aliam legem agrariam. qua, siquis latius agrum patefaceret: ut ijdem omnino triumuiri iudicarent qua publicus ager, qua priuatus esset. Deinde cum minus agri esset, quàm quod diuidi posset: sine offensa etiam plebis, quoniam eos ad cupiditatem amplam modo sperandi incitauerat: legem se promulgaturum ostendit ob id: ut ijs, qui Sempronia lege agrum accipere deberent: pecunia, quæ Regis Attali fuisset: diuideretur. Hæredẽ autem populum romanum reliquerat Attalus, Rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignationibus commotus grauiter senatus: ante omnes C. Antonius COS. qui cum in senatu in Gracchum perorasset: raptus ab eo ad populum, delatusq; plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Cum iterũ tribunus pl. creari uellet Gracchus: authore P. Cornelio Nasica in Capitolio à primatibus occisus est: ictus primum fragmentis subselliorum: & inter alios, qui in eadem seditione occisi erant: insepultus: & in flumen proiectus. Res præterea in Sicilia uario euentu aduersum fugitiuos gestas continet.

T. semp. Grac. à primatib. occisus.

Libri

NVmantini fame maxime coacti, ipsi se per uices trucidauerunt. Captam urbem Scipio Africanus deleuit: & de ea triumphauit, quartodecimo anno post Carthaginem deletam. P. Atilius COS in Sicilia cum fugitiuis debellauit. Aristonicus, Regis Eumenis filius, Asiam occupauit: cum testamento Attali regis legata populo romano libera esse deberet. Aduersus eum P. Licinius Crassus COS, cum idem pontifex maximus esset: quod nunquam antea factum erat: extra Italiam profectus, prælio uictus, & interemptus est. M. Perpenna COS uictum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus tunc primum uterq; ex plebe censores facti. Lustrum à censoribus est conditum. Censa sunt capita CCCXIII millia, DCCCXXIII, præter pupillos & uiduas. Q. Metellus censor censuit: ut ducere uxores omnes cogerentur omnino liberorum creandorum causa. extat oratio eius, quam Augustus Cæsar, cum de maritandis ordinibus ageret: uelut eo tempore scriptam in senatu recitauit. C. Attilius Labeo tribunus ple. Q. Metellum censorem, à quo in senatu legendo præteritus erat: de saxo deijci iussit. quod ne fieret, cæteri tribuni ple. auxilio quammaxime fuerunt. Cum Carbo tribunus ple. rogationem tulisset: ut eundem tribunum ple. quoties quidem uellet, creari liceret: rogationem eius P. Africanus grauissima oratione dissuasit. in qua dixit: T. Gracchum iure cæsum uideri. Gracchus contra suasit rogationem: sed Scipio censuit. Bel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

la inter Antiochum Regem Syriæ, & Phraatem Parthorum Regem gesta, nec magis quietæ res Aegypti referuntur. Ptolemæus Euergetes cognominatus, ob nimiam eius crudelitatem suis inuisus, incensa à populo regia clam in Cyprum profûgit. & cum sorori eius Cleopatræ, quam eius uirgine filia per uim compressa, & in matrimonium ducta, repudiauerat: regnum à populo datum esset: infensus filium, quem ex illa habebat: in Cypro occîdit: caputq; eius, & manus, & pedes matri misit, Seditiones à triumuiris Fuluio. Flacco, C. Graccho, & C. Carbone de agro diuidundo creatis excitatæ. quibus cum P. Scipio Africanus aduersaretur: fortisq; ac ualidus pridie domum se recepisset: mortuus in cubiculo inuentus est. Suspecta fuit, tanquam uenenum ei dedisset Sempronia uxor: hinc maxime, quod soror esset Gracchorum: cum quibus simultas Africano fuerat. de morte tamen eius nulla quæstio acta. quo defuncto, seditiones triumuirales acrius exarserũt. C. Sempronius COS contra Iapygas primo male rem gessit: mox uictoria cladẽ acceptã emendauit, uirtute D. Iunij Bruti, eius: qui Lusitaniam subegerat.

Mors minoris Scipionis.

LIBRI LX.

Vrelius COS Sardos subegit. Fuluius Flacchus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus aduersus Falanios Gallos: qui populabantur fines Massiliensium. L. Opimus prætor Fregellanos, qui defecerant: in deditionem accepit: Fregellas diruit. Pestilentia in Africa à maxima multitudĩ

ne locustarum, & deinde necatarum strage fuisse traditur. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXC millia, DCCXXXVI. Gracchus, Tyberij frater, tribunus pl. eloquentior quàm frater, perniciosas aliquas leges tulit: inter quas frumentariam. ut semisse & triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam: quam frater eius tulerat: tertiam: qua equestrem ordinem cum senatu consentientem corruperat: (trecenti senatores erant: sexcenti equites) ut trecentis senatoribus admiscerentur: id est: ut equester ordo bis tantum uirium in senatu haberet. & continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrarijs latis effecit: ut complures coloniæ in Italia deducerentur: & una in solo dirutæ Carthaginis. quo ipse triumuir creatus coloniam deduxit. Præterea res à Q. Metello consule aduersus Baleares gestas continet: quas Græci Gymnesias appellant: quia æstatē nudi exigant. Baleares à teli missu appellati: uel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc: cum Hercules ad Geryonen nauigaret. Motus quoq; Syriæ referuntur. in quibus Cleopatra Demetrium uirum suum, & Seleucum filium, multum indignata, quod occiso patre eius à se, iniussu suo diadema sumpsisset: interemit.

LIBRI LXI.

C. SEXTIVS PROCONSVL uicta Saluiorū gente, coloniam Aquas Sestias condidit, ob aquarum copiam & calidis & frigidis fontibus, atq; à nomine suo ita appellatas. Cn. Domi

tius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium multum feliciter pugnauit. Quibus bellum inferendi cauſa fuit: quod Teutomalium Saluiorum Rgem fugientem recepiſſent: & omni ope iuuiſſent: quodq; Heduorum agros, ſociorum populi romani uaſtauiſſent. C. Gracchus ſeditioſo tribunatu acto, cum Auētinum armata quoq; multitudine occupauiſſet: a L. Opimio conſule, ex S.C. uocato ad arma populo, pulſus interemptusq; eſt: & cum eo Fuluius Flaccus ſocius eiuſdem. Q. Fabius Maximus COS, Pauli nepos, aduerſus Allobroges, & Bituitum Aruernorum Regem feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum uiginti. & cum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet: Albæ cuſtodiendus datus eſt: quia contra pacem uidebatur, ut in Galliam remitteretur. decretum quoq; eſt: ut Congentiatus, filius eius, comprehenſus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius accuſatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos ciues in carcerem conieciſſet: liberatus eſt.

LIBRI LXII.

N. Martius COS Sarnios gentem alpinam
c expugnauit. Micipſa Numidarum Rex mortuus, regnum tribus filijs reliquit, Adherbali, Hyempſali, & Iugurthæ fratris filio: quem in filium adoptauerat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas obſedit. Iugurtha Hyempſalem fratrem bello petijt: quem uictum interemit: Adherbalem regno ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

pulit: qui à senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Aenobarbus censores, duos & triginta senatu amouerũt. Præterea motus Syriæ Regũ cõtinet.

LIBRI LXIII.

Cato Porcius COS in Thracia male aduersus Scordiscos pugnauit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXCIIII millia, CCCXXXVI. Aemylia Licinia, & Martia uirgines Vestales incesti damnatæ sunt. idq; incestum quemadmodum commissum, deprehensum, & iudicatum sit, refertur. Cimbri gens uaga populabũdi in Illyricum uenerũt. ab ijs Papyrius Carbo COS cum exercitu fusus est. Liuius Drusus COS aduersus Scordiscos gentem à Gallis oriundã in Thracia feliciter pugnauit: magnumq; honorem tulit.

LIBRI LXIIII.

Adherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirta obsessus, contra denuntiationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Iugurthæ bellum indictum. idq; etiam Calpurnius Bestia COS gerere iussus pacem cum Iugurtha iniussu populi & senatus fecit. Iugurtha fide publica euocatus ad indicandum cõsiliorum suorum authores, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur: Romam uenit. & propter cædem admissam in regulum quendam nomine Masanissam, qui regnum eius populo ro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

mano inuisi appetebat: interfectum. Romæ cum periclitaretur: causam capitis dicere iussus clàm profugit: & discedens urbe fertur dixisse. O urbem uenalem, & cito perituram: si emptorem inuenerit. A. Posthumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto conflixit: pacemq; etiã multum ignominiosam adiecit: quam quidem minime esse seruandam senatus cẽsuit.

LIBRI LXV.

Q. Cæcilius Metellus COS duobus prælijs Iugurtham fudit: & uniuersam Numidiam uastauit. M. Iunius Syllanus COS aduersum Cimbros infeliciter pugnauit. legatis Cimbrorum sedem & agros, in quibus considerent: postulantibus senatus negauit. M. Minutius proconsul contra Thracas feliciter quidem pugnauit. L. Cassius COS à Tigurinis Gallis pago Heluetiorum. qui à ciuitate secesserant: in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superauerant: obsidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LIBRI LXVI.

i Vgurtha pulsus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bochi Maurorum Regis adiutus est. & cæsis prælio Bochi quoq; copijs nolente Bocho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, uinctus ab eo, & traditus Mario est, in qua re præcipua opera L. Cornelij Syllæ, quæstoris Marij fuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LIBRI LXVII.

a Vrelius Scaurus legatus consulis à Cimbris fuso exercitu, captus est. & cum in consilium ab iis euocatus deterreret eos: ne alpes transirent Italiam petituri: eo quod diceret Romanos uinci minime posse: à Bolo Rege feroci iuuene occisus est. Ab iisdem hostibus C. Manlius, & Q. Seruilius Cepio pro consules uicti prælio, castris'q; binis exuti sunt. octoginta millia militum occisa: calonum ac lixarum quadraginta millia. Secundum Po. Romani iussionem, Cepionis, cuius temeritate clades accepta erat: damnati bona publicata sunt. primo'q; post regem Tarquinium imperium ei abrogatũ. In triumpho C. Marii ductus ante currum eius Iugurtha cum duobus filiis: & in carcere necatus. Marius triumphali ueste in senatum uenit: quod nemo ante eum fecerat: eiq; propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. consulatu secundo & tertio absens COS creatus, quartũ cõsulatũ dissimulãter captans cõsecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, uastatis omnibus, quæ circa Rhodanũ, & Pyreneũ sunt: ꝑ saltũ in Hispaniã trãsgressi, ibiq; multa loca populati, à Celtiberis fugati sunt: reuersiq; in Galliam bellicosis quidem se Teutonis coniunxerunt.

CYMBRI À CEL TIBERIS fugati

LIBRI LXVIII.

a Ntonius prætor in Sicilia maritimos prædones persecutus est. C. Marius COS summa ui oppugnata à Theutonis, & Ambroni-

bus castra defendit. duobus deinde prælijs circa Aquas Sestias eos hostes deleuit. in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia: capta nonaginta. Marius absens quintum COS creatus est. triumphum oblatum, donec Cimbros uinceret: distulit. Cimbri repulso ab alpibus, fugatoq; Q. Catulo proconsule, qui fauces alpium obsederat: & ad flumen Athesim castellum editum insederat: reliqueratq;, ubi uirtute sua explicata fugientem proconsulem, exercitumq; prosecuti in Italiam traiecissent: iunctis eiusdem Catuli, & C. Marij exercitibus, prælio uicti sunt ab eis. in quo cæsa traduntur hominum centum quadraginta millia: capta sexaginta. Marius totius ciuitatis consensu receptus pro duobus triumphis, qui offerebantur: uno contentus fuit. Primores ciuitatis, qui aliquantulum, ut nouo homini ad tantos honores euecto, inuiderant: conseruatam ab eo rempublicam fatebantur. P. Malleolus, matre interempta, primus omniũ insutus culleo in mare præcipitatus est. Ancylia cum strepitu mota esse, antequam Cimbricum bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges continet.

LIBRI LXIX.

N. Apuleius Saturninus, adiuuante C. Mario, & per milites occiso A. Numio competitore, tribunus plebis per uim creatus non minus uiolenter tribunatum, quàm petierat: gessit. & cũ legem agrariam per uim tulisset: Metello Numidico, eo quod in eam minime iurasset: diem dixit. qui cum à bo

nis ciuibus defenderetur: ne causa malorum certaminum esset, in uoluntarium exilium Rhodum profectus est. ibiq; legendo, & audiendo magnos uiros aduocabat. Profecto, C. Marius seditionis author, qui sextum quidem consulatum per tribus sparsa pecunia emerat: aqua & igni interdixit. Idem Apuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum consulatus petitorem maximum, quem aduersarium actionibus suis timebat: interemit. quibus rebus concitato quamplurimum senatu in eius causam, & C. Marius homo mutabilis, et uarij consilij, ingenij'q;, qui semper secundam fortunam transierat: cum eum tueri minime posset: oppressus armis cum Glaucia praetore, & alijs eiusdem furoris socijs bello quodam interfectus est. Q. Caecilius Metellus ab exilio ingenti totius fauore ciuitatis reductus est. M. Aquilius COS in Sicilia bellum seruile concitatum confecit.

LIBRI LXX.

C Vm M. Aquilius de pecunijs repetundis causam diceret: ipse rogare iudices noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat: tunicam a pectore eius discidit: ut honestas cicatrices ostenderet. quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus author. Didius proconsul aduersum Celtiberos feliciter pugnauit. Ptolemaeus Cyrenarum Rex, cui cognomentum Appionis fuit: mortuus haeredem populum romanum reliquit. & eius regni ciuitates senatus liberas esse iussit. Ariobarzanes in regnum Cap

padociæ à L. Cornelio Sylla reductus est. Parthorũ legati à Rege Arsacæ missi ad Syllã uenerunt: ut amicitiã à populo romano peterent. P. Rutilius, uir summæ innocentiæ, qui legatus C. Marij proconsulis à publicanorũ iniurijs Asiam defenderat: inuisus equestri ordini, penes quem iudicia erant: repetundarũ damnatus in exiliũ missus est. C. Geminius prætor contra Thracas infeliciter pugnauit. Senatus cum impotentiam equestris ordinis in iudicijs exercendis ferre nollet: omni ui niti cœpit: ut ad se iudicia transferrentur: sustinẽte causam eius M. Liuio Druso tribuno plebis: qui, ut uires sibi acquireret: perniciosa spe largitionis plebem concitauit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBRI LXXI.

M. LIVIVS Drusus tribunus plebis, ut maioribus uiribus senatus causam susceptam tueretur: socios, & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ solicitauit. ijsq; adiuuantibus, per uim legibus agrarijs, frumentarijsq; latis, legem quoq; iudicialem tulit: ut æqua parte iudicia penes senatum, & equestrem ordinem essent. Cum deinde promissa socijs ciuitas præstari non posset: irati Italia defectionem cœperunt agitare. eorũ coitus, coniurationes, orationesq; in concilijs principum referuntur. propter quæ Liuius Drusus etiam senatui inuisus factus, uelut socialis belli author, incertum à quo, domi occisus est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LIBRI LXXII.

i Talici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites: initio belli à Picentibus moto. Q. Seruilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus ciuibus romanis, qui in eo oppido erant: occisus est. saga populus sumpsit. Seruilius Galba à Lucanis comprehensus, unius fœminæ opera, ad quam diuertebatur, captiuitate exemptus est. Esernia, & Alba coloniæ ab Italicis obsessæ sunt. Auxilia demum Latini nominis, exterarumq; gentium missa populo romano, & expeditiones inuicem, urbiumq; expugnationes referuntur.

LIBRI LXXIII.

L. Cæsar COS male aduersus Samnites pugnauit. Nola colonia in potestatem Samnitum cum L. Posthumio prætore uenit: qui interemptus est. complures populi ad hostes defecerunt. Cum P. Rutilius COS parum prospere contra Marsos pugnasset: & in prælio cecidisset: C. Marius legatus eius meliore quidem euentu cum hostibus conflixit. Ser. Sulpitius Pelignos fudit. Q. Cepio legatus Rutilij cum obsessus prospere in hostes irrupisset: & ob eum successum æquatum ei cum C. Mario esset imperium: temerarius factus, & circumuentus insidijs, fuso exercitu, cecidit. L. Cæsar COS feliciter contra Samnites pugnauit. ob eam uictoriam Romæ saga posita sunt. & ut uaria belli fortuna esset: Esernia colonia cū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

M. Marcello in potestatem Samnitium uenit. Sed & C. Marius prælio Marsos fudit: Hirnio Asinio prætore Marrucinorum occiso. C. Cæcilius in Gallia transalpina Saluios rebellantes uicit.

LIBRI LXXIIII.

e N. Pompeius Picentes prælio fudit: & obsedit. propter quam uictoriam Romæ prætextæ, aliaq; magistratuum ornamenta insignia sumpta sunt. C. Marius cum Marsis dubio euentu pugnauit. Libertini tum primũ militare cœperunt. Aurelius Plotius legatus Vmbros, L. Porcius prætor Marsos, cum uterq; populus defecisset: prælio uicerunt. Nicomedes in Bythiniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regnum reducti sunt. Cn. Pompeius COS Marsos acie uicit. Cum ære alieno oppressa esset ciuitas: A. Sempronius Asellius prætor, quoniam secundum debitores ius dicebat: ab ijs, qui fœnerabantur: in foro occisus est. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam, populationesq; continet.

LIBRI LXXV.

A. Posthumius Albinus legatus in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpitius legatus, cum classi præesset: infamis crimine proditionis ab exercitu suo interfectus. L. Cornelius Sylla legatus Samnites prælio uicit: & bina castra eorum expugnauit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L.

Porcius COS rebus prospere gestis, fusisq; aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat: cécidit. Ea res hostibus uictoriam eius prælij dedit. Cosconius, & Lucceius Samnites acie uicerunt: Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem occiderunt: compluraq; eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sylla Hirpinos domuit: Samnites multis prælijs fudit: aliquot populos recepit: quantisq; raro quisquam ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romã est profectus.

LIBRI LXXVI.

A. Gabinius legatus, rebus aduersum Lucanos prospere gestis, multis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cécidit. Sulpitius legatus Marrucinos cecîdit: uniuersamq; eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos, et Pelignos in deditionẽ accepit. Marsi quoq; à L. Murena, & Cæcilio Pinna legatis aliquot prælijs fracti pacem petierunt. Asculum à Cn. Pompeio captum est: cæsis à Mamerco Aemylio legato Italicis. Silo Popedius, dux Marsorum, author huius rei in prælio cécidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti Rege pulsi sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam continet.

LIBRI LXXVII.

c Vm P. Sulpitius tribunus plebis, authore C. Mario, perniciosas leges promulgasset: ut exules reuocarentur: & noui ciues, libertiniq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

distribuerentur in tribus: & ut Marius aduersus Mithridatem Ponti regem dux crearetur: & aduersantibus COSS Q. Pompeio, & L. Syllæ uim intulisset: occisoq; Pompeij consulis filio, genero Syllæ: L. Sylla COS cum exercitu in urbem uenit: & aduersus factionem Sulpitij, & Marij in ipsa urbe pugnauit: eumq; expulit. ex quo duodecim à senatu hostes, inter quos C. Marius pater, et filius iudicati sunt. P. Sulpitius cum in quadam uilla lateret: indicio serui sui retractus, & occisus est. seruus, ut præmium promissi indicij haberet: manumissus est: & ob scelus domini proditi de saxo deiectus est. C. Marius filius in Africã traiecit. C. Marius pater, cum in paludibus Minturnensium lateret: extractus est ab oppidanis. & cum ad occidendum eum missus seruus natione Gallus maiestate tanti uiri perterritus recessisset: impositus publice in nauim delatus est in Africam. L. Sylla ciuitatis statum ordinauit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius COS ad capiendum à Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio eius occisus est. Mithridates Ponti Rex Bythinia et Cappadocia occupatis, & pulso Aquilio legato, Phrygiam prouinciã populi romani cũ ingenti exercitu intrauit.

LIBRI LXXVIII.

m Ithridates Asiam occupauit: Q. Oppium proconsulem, item Aquilium legatum in uincula coniecit: iussuq; eius quicquid ciuiũ romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat: op-

pugnauit: & aliquot prælijs naualibus uictus recessit. Archelaus præfectus Regis in Græciam cum exercitu uenit: Athenas occupauit. Præterea trepidationem urbium, insularumq́;, alijs ad Mithridatem, alijs ad populum romanum ciuitates suas trahentibus, continet.

LIBRI LXXIX.

C. Cornelius Cinna cum perniciosas leges per uim ferret: pulsus urbe à Cn. Octauio collega cum Sex. tribuno plebis: imperioq́; ei abrogato, corruptum Ap. Claudij exercitum in potestatem suam redegit: & bellum urbi intulit: accersito C. Mario cum alijs exulibus ex Africa. in quo bello duo fratres, alter ex Pompeij exercitu, alter ex Cinnæ, ignorantes concurrerunt. & cum uictor mortuum spoliaret: agnito fratre ingenti lamentatione edita, rogo ei extructo ipse supra rogum se transfodit: & eodē igni consumptus est. Et cum opprimi inter initia potuisset: Cn. Pompeij fraude, qui utraq; partem fouendo uires Cinnæ dedit: nec nisi profligatis optimatium rebus auxilium tulit: & consulis segnitie, confirmati Cinna & Marius quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio, & Carboni dati sunt: urbem circunsederunt. Ostiam coloniam Marius expugnauit, & crudeliter diripuit.

C. CINNA

CN. POMP. FRAYS

Talicis populus à senatu ciuitas data est. Samnites, qui soli arma recipiebant: Cinnæ, & Mario se coniunxerũt. ab ijs Plancius cum exercitu cæsus est. Cinna & Marius cum Carbone et Sertorio Ianiculum occupauerunt: et fugati ab Octauio consule recesserunt. Marius Antium quidem, & Ariciam, & Lauinium colonias deuastauit. Cum nulla omnino spes esset optimatibus resistendi propter segnitiem & perfidiam & ducum, & militum: qui corrupti aut pugnare nolebant: aut ad diuersas partes transibant: Cinna & Marius in urbem recepti sunt. qui uelut captam eã cædibus et rapinis uastarunt: Cn. Octauio consule occiso: & omnibus aduersæ partis nobilibus trucidatis: inter quos M. Antonio eloquentissimo uiro, & C. Cæsare: quorum capita in rostris posita. Crassus filius ab equitibus Fimbriæ interemptus. pater Crassus, nequid indignum uirtute sua pateretur: gladio se transfixit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum seipsos renuntiauerunt. eodemq; die, quo magistratum inierant: Marius Sex. Licinium senatorem de saxo deijci iussit: editisq; multis sceleribus Idibus Ianuarijs decessit: uir: cuius si examinentur cum uirtutibus uitia: haud facile sit dictu: utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo quam rempublicam armatus seruauit: eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis euertit.

Libri lxxxi.

LIBRI LXXXI.

L. SYLLA Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occupa rat: circunsedit: & cum maximo labore expugnauit. urbi libertatẽ, & ciuibus quæ habuerant, reddidit. Magnesia, quæ sola in Asia ciuitas in fide manserat: summa uirtute aduersus Mithridatem defensa est. Præterea à Thracijs in Macedonia gesta continet.

LIBRI LXXXII.

s Ylla copias Regis, quæ Macedonia occupata in Thessaliam uenerant: prælio uicit: cæsis hostium centum millibus: castris quoq; expugnatis. renouato deinde bello, iterum exercitum eius fudit: ac deleuit. Archelaus cum classe regia Syllæ se tradidit. L. Valerius Flaccus COS collega Cinnæ missus, ut Syllæ succederet: propter auaritiam inuisus exercitui suo à C. Fimbria legato ipsius, ultimæ audaciæ homine, occisus est: & imperium ad Fimbriã translatum. Præterea expugnatæ in Asia urbes à Mithridate: & crudeliter direpta prouincia: incursionesq; Thracum in Macedoniam referuntur.

Mithrit: bis à sylla fusus.

LIBRI LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fusis aliquot copijs Mithridatis, urbem Pergamum cepit: obsessumq; Regem non abfuit multum quin cepit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

peret: urbem Ilion, quae se potestati Syllae reseruabat: expugnauit: ac deleuit: & magnam partem Asiae recepit. Sylla multis praelijs Thracas cecidit. Cum L. Cinna, & Cn. Papyrius Carbo à seipsis consules per biennium creati, bellum contra Syllam pararent: effectum quidem est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit: & per eos, qui concordiae studebant: ut legati ad Syllam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem inuitum cogebat naues conscendere, & aduersus Syllam proficisci: interemptus est. consulatum Carbo solus gessit. Sylla cum in Asiam traiecisset: pacem cum Mithridate fecit: ita, ut his cederet prouincijs: Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria desertus ab exercitu, qui ad Syllam transierat: ipse se percussit: impetrauitq; à seruo praebens ceruicem: ut eum omnino interficeret.

Mors cinnae

LIBRI LXXXIIII.

Sylla legatis, qui à senatu missi erant: futurum se in potestatem senatus respondit: si ciues, qui à Cinna pulsi ad se confugerant: restituerentur. quae conditio cum iusta senatui uideretur: per Carbonem, factionemq; eius, cui bellum uidebatur utilius: ne conueniret, effectum est. Idem Carbo, cum ab omnibus oppidis Italiae obsides exigere uellet: ut fidem illorum contra Syllam obligaret: consensu senatus prohibitus. Nouis ciuibus S. C. suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatium secutus erat: cum in Africa bellum moliretur: à C. Fabio praetore pulsus est: senatusq; consultum per factionem Carbonis,

& Marianarum partium factum est: ut omnes ubiq; exercitus dimitterentur. Libertini in quinq; & triginta tribus distributi sunt. Præterea belli apparatū contra Syllam, quod plurimum excitabatur: continet.

LIBRI LXXXV.

Sylla in Italiam cum exercitu traiecit: missisq; legatis, qui de pace agerent: & à consule Cn. Carbone, & C. Norbano uiolatis, eundem Norbanum prælio uicit. Et cum L. Scipionis alterius consulis, cum quo ꝑ omnia id egerat: ut pacem iungeret: nec potuerat: castra oppugnaturus esset: uniuersus exercitus consulis solicitatus per emissos à Sylla milites signa ad Syllam transtulit: Scipio, cum interimi posset: dimissus est. Gn. Pompeius, Cn. F. eius, qui Asculum ceperat: conscripto quidem uoluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Syllam uenerat: ad quem se nobilitas omnis conferebat: ita, ut deserta urbe ad castra ueniretur. Præterea expeditiones per uniuersam Italiam utriusq; partis ducum referuntur.

CN. CARBO
C. Norbanus

LIBRI LXXXVI.

Cum C. Marius, C. Marij filius COS ante annos uiginti per uim creatus esset: C. Fabius in Africam propter crudelitatem & auaritiam in prætorio suo uiuus exustus est. L. Philippus legatus Syllæ Sardiniam, Q. Antonio prætore pulso & occiso, occupauit. Sylla cum Italicis populis, ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

timeretur ab iis uelut erepturus ciuitatem, & suffragii ius nuper datum: foedus percussit . itemque ex fiducia iam certae uictoriae litigatores, à quibus adhibebantur uadimonia: Romam deferre iussit. Cum à parte diuersa urbs adhuc teneretur: L. Damascius praetor ex uoluntate C. Marii consulis, cum senatum contraxisset: omnem, quae in urbe erat, nobilitatem trucidauit. ex cuius quidem numero Q. Mutius Scaeuola pontifex maximus fugiens in uestibulo aedis Vestae occisus est. Praeterea bellum à L. Murena aduersus Mithridatem in Asia renouatum continet.

LIBRI LXXXVII.

Sylla C. Mariũ, exercitu eius fuso deletoq;, ad Sacriportum in oppido Praeneste obsedit: urbem Romam ex inimicorum manibus recepit: Marium erumpere tentantẽ repulit. Praeterea res à legatis eius eadem ubiq; fortuna partium gestas continet.

LIBRI LXXXVIII.

Sylla Carbonem, exercitu eius ad Clusium, ad Fauentiam, Fidentiamq; caeso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli Italicorum populorum nondum arma deposuerant: iuxta urbem Romam ante portam Collinam debellauit: recuperataq; rep. pulcherrimam uictoriam crudelitate, quanta in nullo homine unquam fuit: inquinauit. Octo millia de-

Nota de sanniti

ditorum in uia publica trucidauit: tabulam proscriptionis posuit: urbem, & uniuersam Italiam cædibus repleuit. inter quos omnes Prænestinos inermes interimi iussit. Marium senatorij ordinis uirum cruribus, brachijsq; fractis, auribus præsectis, & defossis oculis necauit. C. Marius Præneste obsessus à Lucretio Asella, Syllanarum partium uiro, cum per cuniculum captaret euadere: septus ab exercitu mortem sibi consciuit in ipso cuniculo. cum sentiret se euadere minime posse: cum Pontio Telesino fugæ comite stricto utrinq; gladio occurrit. quem cum occidisset: saucius à seruo impetrauit: ut se occideret.

LIBRI LXXXIX.

L. Brutus à Cn. Papyrio Carbone, qui Corcyram appulerat: missus naue piscatoria Lilybæum: ut exploraret: an ibi Pompeius esset: & circumuentus à nauibus, quas Pompeius miserat: in se mucrone uerso ad transtrum nauis obnixus corporis pondere occubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à senatu missus Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit: captum occidit. Sylla dictator factus, quod nemo quidem unquam fecerat: cum fascibus uiginti quatuor processit: rebusq; nouis reip. statum confirmauit. tribunorum plebis potestatem minuit: & omne ius legum ferendarum ademit: pontificum, augurumq; collegium ampliauit: ut essent quindecim: senatum ex equestri ordine suppleuit: proscriptorum liberis ius petendorum honorum eripuit: & bona eo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rum uendidit·ex quibus primo multa rapuit: redactum est sestertiũm ter millies quingentiesq́;. Lucretiũ Asellam consulatum contra uoluntatem suam petere ausum iussit interimi in foro: & cum indigne ferret populus romanus: concione uocata se iussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitiũ proscriptum, et Hieram Regem Numidarum bellum molientes, uictos interemit: & IIII & XX annos natus adhuc eques Romanus, quod quidem nemini contigerat: ex Africa triumphauit. Cn. Norbanus consularis proscriptus in urbe Rhodo, cum comprehenderetur: se ipse interemit. Metellus ex proscriptis unus clàm capite adoperto ad posticum ædis Bastiæ uxoris cum accessisset: admissus minime est: quia illũ proscriptum diceret. itaq; se transfodit: & sanguine suo fores respersit. Sylla Nolam in Samnio recepit. XLVII. legiones in agros captos deduxit: & eos ijs diuisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat: obsessum in deditionem accepit. Mitylenæ quoq; in Asia, quæ sola urbs post uictum Mithridatem arma retinebat: expugnatæ, dirutæq́; sunt.

LIBRI XC.

Sylla decessit: honosq́; ei à senatu habitus est: ut in campo Martio sepeliretur. M. Lepidus, cum acta Syllæ tentaret rescindere: bellum excitauit. & à Q. Catulo collega Italia pulsus est: & in Sardinia frustra bellum molitus perijt. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam tenebat: à Cn. Pompeio occisus est. Q. Sertorius proscriptus in ulteriore

Hispania ingens bellum excitauit. L. Manlius proconsul, & M. Antonius legatus ab Herculeio quæstore prælio uicti sunt. Præterea à P. Seruilio proconsule aduersus Cilicas res gestas continet.

LIBRI XCI.

N. POMPEIVS, cum adhuc quæstor esset: cum imperio consulari aduersus Sertorium missus est.
c
Sertorius aliquot urbes expugnauit, plurimasq; ciuitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus prælijs uicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium quæstorem Sertorij omnino cum exercitu cecîdit.

LIBRI XCII.

N. Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit: ita, ut singula ex utraq; parte cornua uicerint.
c
Q. Sertorius Metellū, & Perpennam cum duobus exercitibus prælio fudit. cuius uictoriæ partem cupiens auferre Pompeius parum prospere pugnauit. obsessus deinde Calagurij Sertorius assiduis eruptionibus non leuiora damna obsidentibus tulit. Præterea à P. Cursore proconsule in Thracia res gestas aduersus Dardanos, & Q. Sertorij multa crudelia in suos facta continet. qui plurimos amicorum, & secum proscriptorum crimine proditionis insimulatos interemit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LIBRI XCIII.

P. Seruilius proconsul in Cilitia Isauros domuit: & aliquot urbes piratarum expugnauit. Nicomedes Bithyniæ Rex moriens populum romanum fecit hæredem: regnumq; eius in prouinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedestrium naualiumq;, & occuppata Bithynia. M. Aurelius Cotta COS ad Chalcedoniam prælio à Rege uictus est: Rexq; à Pompeio, & Metello uictus. & ut contra Sertorium egerunt. qui omnibus belli militiæq; artibus par fuit. quos etiam ab obsidione Calagurij oppidi depulsos coëgit diuersas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

LIBRI XCIIII.

L. Lucullus COS aduersus Mithridatem equestribus prælijs feliciter pugnauit: & expeditiones aliquot prosperas fecit: poscentesq; pugnam milites à seditione inhibuit. Deiotarus Gallogræciæ tetrarches præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

LIBRI XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt.

& congregata seruorum & ergastulorum multitudine, Chryso, & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Vorenum prætorem prælio uicerunt. L. Lucullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroq; deleuit: pulsumq; à Bithynia Regem uarijs belli ac naufragiorum casibus fractum coëgit in Pontum profugere.

LIBRI XCVI.

Q. Arius prætor Chrysum, fugitiuorum ducem, cum uiginti millibus hominum cecidit. C. Lentulus COS male aduersus Spartacum pugnauit. Ab eodem L. Gellius, & Q. Arius prætor acie uicti sunt. Sertorius à M. Antonio, & M. Perpenna, & alijs coniuratis in conuiuio interfectus est, octauo ducatus sui anno: magnus dux: & aduersus duos imperatores Pompeium & Metellum sæpe par: ut frequentius uictor, ad ultimum desertus & proditus. Imperium partium ad Marium tralatum est. quem Cn. Pompeius uictum, captumq; interemit: ac recepit Hispanias decimo ferè anno, quàm cœptũ erat bellum. C. Cassius proconsul, Cn. Manlius prætor male aduersus Spartacum pugnauerunt: idq; bellum M. Crasso prætori mandatum est. Mors Sertorii

LIBRI XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitiuorum, quæ ex Gallis, Germanisq; constabat: feliciter pugnauit: cæsis inimicorum

XXXV millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellauit: cæsis cum ipso millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellum aduersus Cretenses parum prospere gestum morte sua finiuit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto aduersus Mithridatem feliciter pugnauit: cæsis hostium amplius quàm sexaginta millibus. M. Crassus, & Cn. Pompeius COSS facti sunt, sicut Pompeius: ante quàm quæsturam gereret: ex equite romano. tribunitiam potestatem restituerunt. Iudicia quoq; per M. Aurelium Cottam prætorem ad equites romanos translata sunt. Mithridates desperatione rerum suarum coactus ad Tigranẽ Armeniæ Regem confugit.

LIBRI XCVIII.

Achares filius Mithridatis, Bospori Rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus est. C. Lentulus, & L. Gellius censores asperam censuram egerunt: quatuor & sexaginta senatu motis à quibus lustrum conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCCL millia. L. Metellus prætor in Sicilia aduersum piratas prospere rem gessit. Templum Iouis in Capitolio, quod incendio consumptum erat: refectum à Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem, & Tigranem, & immensas utriusq; Regis copias multis certaminibus fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi aduersum Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius legatus Luculli aduersus Mithridatem parum prospere pugna

uit. Lucullum, ne persequeretur Mithridatem, ac Tigranem: summamq; uictoriæ imponeret: seditio militum tenuit. qui sequi nolebant: quia legiones Valerianæ, impleta à se stipendia dicentes, Lucullũ reliquerũt.

LIBRI XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnoson, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas ciuitates expugnauit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit: ut equitibus romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata persequi piratas iussus, qui commercium annonæ intercluserant: intra quadragesimũ diem toto mari eos expulit: belloq; cum ijs in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis, agros & urbes dedit. Præterea res à Q. Metello aduersus Cretenses continet: & epistolas Metelli, & Cn. Pompeij inuicem missas. queritur Metellus gloriam rerum à se gestarum à Pompeio sublatam præteriri: qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbiũ deditiones. Pompeius Romæ rationẽ reddit hoc se facere debuisse.

LIBRI C.

C. Manlius tribunus plebis indignatione maxima nobilitatis legem tulit: ut Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio eius bona. Q. Metellus domitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ legem tulit. Cn. Pompeius ad ge=

rendum bellum aduersus Mithridatem profectus, cum Rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit: equestri prælio Mithridatem uicit. Præterea bellum inter Phraatem Regem Parthorum, & Tigranem, Armeniorum Regem, ac demum inter filium Tigranem, patremq́; gestum continet.

LIBRI CI.

N. POMPEIVS Mithridatem nocturno prælio uictum coëgit Bosporon profugere: Tigranem in deditionem accepit: eiq́;, ademptis Syria, Phœnicia, & Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Coniuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant: facta de interficiendis COSS, oppressa est. Cn. Pompeius cum Mithridatem persequeretur: in ultimas ignotasq́; gentes penetrauit: Iberos, Albanos, qui transitum minime dabant: prælio uicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Hemochosq́;, & res ab eo in Bosporo gestas continet.

LIBRI CII.

N. Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obsessus, in regia cum ueneno sumpto parum profecisset ad mortem: à milite Gallo, nomine Bithoco, à quo ut ad-

Mors Mithrid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

iuuaretur petierat: interfectus est. Cn. Pompeius Iudæos subegit. fanum eorum in Hierosolyma inuiolatum ante id tempus cæpit. L. Catilina bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætore, & Cethego, & pluribus coniurauit de cæde cõsulum, & senatus, incendijs urbis, opprimenda republica: exercitu quoq; in Hetruria comparato. Ea coniuratio industria M. Tullij Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis coniuratis omnino sumptum supplicium est.

LIBRI CIII.

Catilina à C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus. P. Clodius accusatus: quod in mulieris habitu sacrarium, in quod uirum intrare nefas est: intrasset: cumq; uxorem Metelli Pontificis stuprauisset: absolutus. Cn. Potitius prætor Allobroges, qui rebellauerant: ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transijt. C. Cæsar Lusitanos subegit. eoq; consulatus candidato, & captante rempublicam inuadere, conspiratio inter tres principes ciuitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, & C. Cæsarem. Leges agrariæ à Cæsare consule cum maxima contentione, inuito senatu, & altero consule M. Bibulo latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quia indemnatos ciues necauisset: in exilium missus est. Cæsar in prouinciam Galliã profectus Heluetios, gentem uagam, domuit: quæ sedem quærens per prouinciam Cæsaris Narbonem iter facere uolebat.

NARBONEM PROVINCIAM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Præterea situm Galliarum continet. Pompeius de libe ris Mithridatis Tigrane, et Tigranis filio triumphauit: Magnusq; à tota concione consalutatus est.

LIBRI CIIII.

PRima pars libri situm Germaniæ, moresq; continet. C. Cæsar contra Germanos, qui Ariouisto duce in Galliam descenderãt: cũ exercitum duceret, rogatus ab Heduis, & Sequanis: quorum ager possidebatur: trepidationem militum pro pter metum nouorum hostium ortam allocutione exer citus inhibuit: & uictos prælio Germanos Gallia omni expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno plebis, ingenti gaudio sena-tus, ac uniuersæ Italiæ ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Viromanduos, Atre bates, Belgarum populos, quorum quidem maxima mul titudo erat: prælio euictos in deditionem accepit: ac de-inde contra Neruios unam harum ciuitatum cum ma-ximo discrimine pugnauit: eamq; gentem deleuit: quæ bellum gessit: donec ex sexaginta millibus armatorum trecenti superessent: ex nonaginta quinq; senatoribus tres tantummodo euaderent. Lege lata de redigen-da in prouinciæ formam Cypro, & publicanda pecu-nia regia, M. Catoni administratio eiusdem rei manda ta est. Ptolemæus Aegypti Rex ob iniurias, quas patie bantur: à suis regno pulsus Romã uenit. C. Cæsar gen tem oceano iunctam, scilicet Venetos, nauali prælio ui-

cit. Præterea a legatis eius eadem fortuna res gestas continet.

LIBRI CV.

cVm M. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur: senatus uestem mutauit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio repulsam tulit. idem cum legem impediret: qua prouinciæ consulares in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria & Parthicum bellum, Cæsari Gallia & Germania dabantur: a C. Trebonio tribuno plebis legis authore in uincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum in regnum reduxit Aegypti: reiecto Archelao: quem sibi Regem asciuerant. Cæsar, uictis Germanis, & in Gallia cæsis, Rhenum transcendit: proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde oceano in Britaniam parum prospere tempestatibus aduersis traiecit: iterumq; parum felicius, maximaq; hominum multitudine cæsa, reliquam partem insulæ in potestatem redegit.

LIBRI CVI.

iVlia Cæsaris filia, Pompeij uxor, decessit: honosq; maximus ei a Populo habitus est: ut in Campo Martio sepeliretur. Gallorum multi populi, Ambiorige duce Eburonum defecerunt. a quibus Cotta, & T. Aurunculeius legati Cæsaris insidijs circunuenti, cum exercitu, cui præerant: cæsi sunt. & cum aliarum quoq; legionum castra oppu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

gnata maximo labore defensa essent: interq; eos, qui in Treuiris præerat: Q. Cicero: ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus bellum Parthis illaturus Euphratem fluuium transiuit. uictusq; prælio, in quo & filius eius cecidit: cum reliquias exercitus in collem recepisset: euocatus in colloquium ab hostibus, ut de pace acturus, quorum dux erat Surenas: comprehensus, & nequid uiuus pateretur: repugnans interemptus est: & ita perijt.

LIBRI CVII.

C. Cæsar Treueris in Gallia uictis, iterum in Germaniam transit: nulloq; ibi inuento hoste, reuersus in Galliam Eburones, & alias ciuitates, quæ conspirauerant: uicit: & Regẽ Ambiorigẽ i fuga persecutus. P. Clodij à T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia uia ad Bouillas occisi corpus plebs in curia cremauit. Cum seditiones inter candidatos consulatus, Hypseum, Scipionem, & Milonem essent: qui armis ac ui contendebant: ad comprimendas eas Cn. Pompeius legatus à senatu consul tertium factus est absens, & solus: quod nemini unquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodij, Milo iudicio damnatus in exilium actus est. Lex dicta est: ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur: inuito, & contradicente M. Catone. Præterea res gestas à C. Cæsare aduersum Gallos, qui propè uniuersi, Vercingentorige Aruerno duce, defecerunt: & laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Auarici Biturigum, Gergonis Aruernorum.

Libri cviii.

LIBRI CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alexiam uicit: omnesq́; Galliæ ciuitates, quæ in armis fuerãt: in deditionem accepit. C. Cæsius quæstor M. Crassi Parthos, qui in Syriam trãscenderant: cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit: creatis COSS Ser. Sulpitio, & M. Marcello. C. Cæsar Bellouacos cum alijs Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter COSS de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus ueniret: cum is, lege lata in id tempus consulatus, prouincias optinere deberet: resq́; à M. Bibulo gestas in Syria continet.

LIBRI CIX.

Causæ ciuilium armorum, & initia referuntur: contentionesq́; de successore C. Cæsari mittendo: cum se dimissurum exercitum negaret: nisi à Pompeio dimitteretur. & C. Curionis tribuni plebis primum aduersus Cæsarem actiones continet. Cum S. C. factum esset: ut successor Cæsari omnino mitteretur: M. Antonio, & Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id S. C. impediebant: urbe pulsis: mandatumq́; à senatu consulibus, & Cn. Pompeio: ut uiderent nequid respublica detrimenti caperet: C. Cæsar bello inimicos persecutus cũ exercitu in Italiam uenit: Corphinum cum L. Domitio, & L. Lentulo cepit: eosq; dimisit: Cn. Pompeium, uniuersosq́; eius partium Italia omnino expulit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LIBRI CX.

Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat: obsedit: & relictis in obsidione C. Trebonio, & D. Bruto, profectus in Hispaniam L. Afranium, & C. Petreium legatos Cn. Pompeij cũ septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit: omnesq; incolumes dimisit: Varrone quoq; legato Pompeij cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis ciuitatem dedit. Massilienses duobus naualibus prælijs uicti, post longam obsidionem in potestatem Cæsaris se permiserunt. C. Antonius legatus Cæsaris male contra Pompeianos pugnauit: & in Illyrico captus est. in quo bello Opitergini transpadani Cæsaris auxiliares rate sua ab hostilibus nauibus clausa, potius quàm in potestatem inimicorum uenirent: inter se occurrentes occubuerunt. C. Curio legatus Cæsaris in Africa, cum aduersus Pompeianarum partium ducem Varronem pugnasset: à Iuba Rege Mauritaniæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciã traiecit.

C.

LIBRI CXI.

CAECILIUS Rufus prætor cum seditiones in urbe quammaxime concitaret, nouarum tabularum spe plebe solicitata: abrogato magistratu, pulsus urbe, Miloni exuli, qui fugitiuorum exercitum contraxerat, se coniunxit. uterq; cum bellum molirentur, inter-

C.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

empti sunt. Cleopatra Aegypti Regina à Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter Q. Catuli prætoris auaritiam, crudelitatemq; Cordubenses in Hispania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæsaris desciuerunt. Cn. Pompeius ad Brundusium obsessus à Cæsare, & præsidijs eius cum magna clade diuersæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie uictus est. Cicero in castris remansit: uir nihil minus, quàm ad bella natus. omnibusq; aduersarum partium, qui se potestati uictoris permiserunt: Cæsar ignouit.

LIBRI CXII.

t Repidatio uictarum partium per diuersas orbis terrarum partes, & fuga referuntur. Cn. Pompeius, cum Aegyptum petisset: iussu Ptolemæi Regis pupilli, & authore Theodoro præceptore, cuius apud Regem maxima erat authoritas: & Photino, occisus est ab Achilla, cui delegatum id facinus erat: in nauicula: antequam in terram exiret. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius in Cyprum refugerunt. Cæsar post tertium diem insecutus, cum ei Theodorus caput Pompeij, & annulum obtulisset: infensus est: & illachrymauit: sine periculo Alexandriam tumultuantem intrauit. Cæsar dictator creatus Cleopatram in regnum Aegypti reduxit: & inferentem bellum ijsdem authoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat: cum maximo suo discrimine uicit. Ptolemæus, dum fugit: in Nilo nauicula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

subsedit. Praeterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Phraatem Parthū prospere gestū continet.

LIBRI CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, earum imperium P. Scipioni delatum est: Catone, cui ex aequo deferebatur imperium: cedente. Et cum de diruenda urbe Vtica propter fauorem ciuitatis eius in Caesarem deliberaretur: idq; ne fieret, M. Cato tenuisset: Iuba suadente, ut dirueretur, tutela eius, & custodia mandata est Catoni. Pompeij Magni filius in Hispania contractis uiribus quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere uolebant: bellum aduersus Caesarem renouauit. Pharnaces, Mithridatis filius, Rex Ponti sine ulla belli mora uictus est. Cum seditiones Romae à P. Dolabella tribuno ple. legem ferente de nouis tabulis excitatę essent: & ex ea causa plebs tumultuaretur: inductis à M. Antonio magistro equitum in urbem militibus octingentis, à plebe caesi sunt. Caesar ueteranis cum seditione missionem postulantibus dedit. & cum in Africam traiecisset: contra copias Iubae Regis cum discrimine maximo pugnauit.

LIBRI CXIIII.

Bellum in Syria Caecilius Bassus eques romanus Pompeianarum partium excitauit. & relicto à legione Sexto Caesare, qui ad

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Bassum transierat: occisoq; eo Caesar Scipionem praetorem, Afranium, Iubamq; uicit ad Tapsum, castris eorũ expugnatis. Cato audita re, cum se percussisset Uticae: & interueniente filio curaretur: inter ipsam curationẽ rescisso uulnere expirauit, anno aetatis quadragesimo nono. Petreius Iubam, seq; interemit. P. Scipio in naue circumuentus honestae morti uocem quoq; adiecit. quaerentibus enim hostibus imperatorem, dixit. imperator bene se habet. Faustus, & Afranius occisi: Catonis filio uenia data. Brutus legatus Caesaris in Gallia Bellouacos rebellantes uicit.

LIBRI CXV.

C Aesar quatuor triũphos duxit, ex Gallia, ex Aegypto, ex Ponto, & Africa. epulũ, et omnis generis spectacula edidit. M. Marcello cõsulari, senatu rogante, concessit redditũ. qui Marcellus beneficio eius frui minime potuit, à P. Magio Chilone cliẽte suo Athenis occisus. Et censum egit. quo censa sunt ciuiũ capita centũ quinquaginta millia. Profectus in Hispaniam contra Sex. Pompeium, utrinq; multis expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, summã uictoriam cum maximo discrimine ad Mundam urbem consecutus est. Pompeius Sex. effugit.

LIBRI CXVI.

C Aesar ex Hispania quintũ triumphũ egit. et cũ multi, quámaximiq; honores ei à senatu decreti essent: inter quos: ut pater patriae

appellaretur: & sacrosanctus, ac dictator in ꝑpetuum esset: inuidiæ causam aduersus eum præstiterunt: quod senatui deferenti hos honores, cum ante ædem Veneris genitricis sederet: minime assurrexit: & quod M. Antonio cõsule collega suo inter Lupercos currẽte diadema capiti suo impositũ in sella reposuit: & quod Epidio Marulo, & Cæseceo Flauo tribunis plebis inuidiam ei tanquã regnum affectanti mouentibus potestas abrogata est. Ex ijs causis cõspiratione in eũ facta, cuius capita fuerũt, M. Brutus, & C. Trebonius, & Cassius, & ex Cæsaris partibus D. Brutus: in curia Põpeij occisus est uiginti tribus uulneribus: occupatumq; ab interfectoribus eius Capitolium. Obliuione deinde cædis eius à senatu decreta, obsidibus Antonij, & Lepidi liberis acceptis, coniurati à Capitolio descenderunt. Testamẽto Cæsaris hæres ex parte dimidia ĩstitutus C. Octauius ex sorore nepos: & in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus cum in campũ Martium ferretur à plebe: ante rostra crematũ est. Dictaturæ honos in ꝑpetuũ sublatus est. Chamaces humillimæ sortis homo, qui se C. Marij filium ferebat: cum apud credulam plebem seditiones moueret: interfectus est.

LIBRI CXVII.

C. Octauius Romam ex Epiro uenit. eo enim illũ Cæsar præmiserat, bellũ in Macedonia gesturus: omnibusq; prospere exceptis, etiã nomen Cæsaris sumpsit. in confusione rerũ, ac tumultu Lepidũ pontificem maximũ interemit. Sed M. Antonius COS, cum impotẽter dominaretur: legẽq; de pro-

uinciarum ꝑmutatione tulisset per uim: & Cæsarem quoq; petentē, ut sibi aduersum auunculi ꝑcussores adesset: magnis iniurijs affecit. Cæsar, ut sibi & reip. uires contra eum paraturus, deductos in colonias ueteranos excitauit. Legiones quoq; quarta, & Martia signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. deinde plures sæuitia M. Antonij passim in castris suis trucidati: quia & suspecti erant: & ad Cæsarem desciuerunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret: Mutinam cum exercitu occupauit. Præterea discursus utriusq; partis uirorum ad accipiendas prouincias, apparatusq́; belli continet.

LIBRI CXVIII.

M. Brutus in Græcia sub prætextu reipublicæ, & suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat: cum prouincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, qui primus reipu. arma sumpserat pro populo romano: imperium à senatu datū est cum consularibus ornamentis: adiectumq́;: ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit: missiq; ad eum legati à senatu de pace parum ad eam componendam ualuerunt. Populus romanus saga sumpsit. M. Brutus in Epiro C. Antoniū prætorem cum exercitu potestati suæ subegit.

M. BRVTVS

D. BRVTVS MVTINÆ

LIBRI CXIX.

C. Trebonius ī Asia fraude P. Dolobellæ occisus est. ob id facinus Dolobella à senatu inimicus iudicatus est. Cum Pansa COS ma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

le aduersus Antonium pugnasset: A. Hircius COS cũ exercitu superueniens, fusis M. Antonij copijs, fortunam utriusq; partis aequauit. Victus deinde ab Hircio & Caesare Antonius in Galliam confugit: & M. Lepidũ cum legionibus, quae sub ipso erant: sibi iunxit, hostisq; à senatu cũ omnibus, qui intra praesidia eius erant: iudicatus est. A. Hircius, qui post uictoriam ipsius in inimicorum castris ceciderat: & L. Pansa è uulnere, quod in aduerso praelio exceperat, defunctus in Campo Martio sepulti sunt. Aduersus C. Caesarem, qui solus è tribus ducibus supererat: parum gratus senatus fuit, qui D. Bruto obsidione Mutinensi à Caesare liberato, honore triumphi decreto, Caesaris, militumq; eius mentionẽ non satis gratam habuit. ob quae C. Caesar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cũ exercitu uenit: & perculsis aduentu eius ijs, q in eũ iniqui erant: cũ annos XVIII haberet: COS creatus est.

LIBRI CXX.

M. BRVTVS

C. Caesar COS legem tulit de quaestione habẽda in eos: quorum opera pater occisus esset. postulatiq; ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Cum M. Antonio uires Asinius quoq; Pollio, & Munacius Plancus cum exercitibus suis adiuncti ampliassent: & D. Brutus, cui senatus ut persequeretur Antonium, mandauit: relictus à legionibus suis profugisset: iussu Antonij, in cuius potestatem uenerat: à Capeno Sequano interemptus est. C. Caesar pacem cum Antonio, & Lepido fe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cit: ita, ut tres uiri reipu. constituendæ quidem per quinquennium præessent. ipse Lepidus, & Antonius statuerunt: ut suos quisq; inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites, CXXX senatorum nomina fuerant: & inter eos L. Pauli fratris M. Lepidi, & L. Cæsaris Antonij auunculi, M. Ciceronis, cuius occisi à Popilio legionario milite, cũ haberet annos LXIII: caput quoq; cum manu dextra in Rostris positum est. Præterea res à M. Bruto in Græcia gestas continet.

LIBRI CXXI.

C. Cassius, cui mandatum à senatu erat: ut Dolabellam inimicum iudicatum bello persequeretur: authoritate reipub. adiutus Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem prouincia erant: in potestatem suam redegit: Dolabellam in urbe Laodicea obsessum mori coēgit. M. quoq; Bruti iussu C. Antonius captus occisus est.

LIBRI CXXII.

M. Brutus aduersus Thracas parum prospere rem gessit: omnibusq; transmarinis prouincijs, exercitibusq; in potestate eius, & C. Caßij redactis, coierunt Smyrnæ uterq; ad ordinanda futuri belli consilia. M. Messallæ Publicolam fratrem iunctum communi consilio omnino condemnauerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LIBRI CXXIII.

f Ex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitiuis, cũ exercitu diu sine ulla loci cuiusquam possessione prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam prouinciam occupauit: occisóq; à Pompeio A. Bithynico prætore, Saluidenum legatum Cæsaris nauali prælio uicit. Cæsar & Antonius cum exercitibus in Græciam traiecerunt, bellum contra Brutum, & Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa T. Sextium Cassianarum partium ducem prælio uicit.

LIBRI CXXIIII.

C. Cæsar, & Antonius apud Philippos uario euentu contra Brutum, & Cassium pugnauerunt: ita, ut utriusq; dextera cornua uicerint: & castra quoq; utrinq; ab ijs, qui uicerant: expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors quidem Cassij fecit. qui cum in eo cornu fuisset: quod pulsum erat: totum exercitum fusum ratus, mortem sibi consciuit. Altero deinde prælio uictus M. Brutus & ipse uitam finiuit: exorato Stratone fugæ comite: ut sibi gladium adijceret. annorũ erat circiter ætatis XXXX. Inter quos Q. Hortensius occisus est.

LIBRI CXXV.

C. Cæsar, relicto Antonio (transmarinæ prouinciæ ex parte imperium ei cessit) reuersus in Italiam ueteranis agros diuisit. sedi-

tiones exercitus sui, quas corrupti à Fuluia M. Antonij uxore milites contra imperatorem suum concitauerant: cum grandi periculo inhibuit. L. Antonius COS, M. Antonij frater, eadem Fuluia consulente, bellum Caesari intulit: receptis in partes suas populis: quorum agri ueteranis assignati erant: et M. Lepido, q custodiae urbis cum exercitu praeerat: scisso hostiliter, in urbem irrupit. L. ANTONIVS FR MAR. ANTO

LIBRI CXXVI.

C. Caesar, cum esset annorum XXIIII: obsessum in oppido Perusia L. Antonium, conatumq; aliquoties erumpere, & repulsum fame coëgit in deditionem uenire: ipsiq;, & omnibus quidem militibus eius ignouit: Perusiam diruit: redactisq; in potestatem suam omnibus diuersae partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit. L. ANTO

LIBRI CXXVII.

P Arthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat: duce, in Syriam irruperunt: uictoq; Didio Saxa M. Antonij legato, uniuersam eam prouinciam occupauerunt. M. Antonius, cum ad bellum contra Caesarem gerendum incitaretur: uxore Fuluia dimissa, ne concordiae ducum obstaret: pace facta cum Caesare, sororem eius Octauiam in matrimonium duxit. Q. Saluidenum consilia nefaria contra Caesarem molitum indicio suo detexit: isq; damnatus mortem sibi consciuit. P. Ventidius Antonij OCTAVIA VXOR M. ANTO:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

legatus Parthos prælio uictos Syria expulit: Labieno eorum duce occiso. Cum uicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret: & annonæ commeatum impediret: cum eo postulatam pacem Cæsar, & Antonius quidem fecerunt: ita ut Siciliam prouinciam haberet. Præterea motus Africæ, & bella gesta continet.

LIBRI CXXVIII.

c Vm Sex. Pompeius rursum latrociniјs mare infestum redderet: nec pacem, quam acceperat, præstaret: Cæsar necessario bello contra eum suscepto, duobus naualibus prælijs dubio euentu pugnauit. L. Ventidius legatus M. Antonij Parthos in Syria uicit: Regemq; eorum interemit. Iudæi quoq; à legatis Antonij interempti sunt. Præterea belli Siculi apparatum continet.

LIBRI CXXIX.

a Duersus Sex. Pompeium uario euentu naualibus certaminibus pugnatum est: ita, ut duarum classiũ, Cæsaris altera, cui Agrippa præerat uinceret, altera, quam Cæsar duxerat: deleta, expositi in terrã, in quammaximo periculo essent. uictus deinde Pompeius in Siciliam profũgit. M. Lepidus, q ex Africa uelut ad societatem belli contra Sex. Põpeium à Cæsare gerendi traiecerat: ei bellum cum Cæsar quoq; inferret: relicto exercitu, abrogato triũuiratus honore, uitã impetrauit. M. Agrippa nauali corona à Cæsare donatus est. q honos nemini ante eũ habitus est.

M. LEPIDUS.

LIBRI CXXX.

m Arcus Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur: Mediam prouinciã ingressus bellũ cum legionibus XVIII, & XVI millibus equtum Parthis intulit. et cũ duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente retro rediret: insecutis subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniã reuersus est, XXI. die trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tẽpestates quoq; infestas sup̃ infeliciter susceptũ Parthicum bellũ culpa sua passus est: quia hyemare i Armenia nolebat: dũ ad Cleopatrã festinat.

LIBRI CXXXI.

s Ex. Pompeius, cũ in fidẽ M. Antonij ueniret: bellũ aduersus eum in Asia moliens à legatis eius oppressus est. Cæsar seditionem ueteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: Iapidas, Dalmatas, & Pannonios subegit. Antonius Artiniridẽ Armeniæ Regem fide data perductum in uincula conijci iussit: regnũq; Armeniæ filio suo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco iampridem captus amore eius habere cœperat.

LIBRI CXXXII.

c. Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Cum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum, et Ale=

xandum: neq; in urbem uenire uellet: neq; finito eius tẽ pore triumuiratus imperium deponere: bellumq; moliretur: quod urbi, Italiæq; inferret, ingentibus tam naualibus, quàm terrestribus copijs ob hoc contractis, remissoq; Octauiæ sorori Cæsaris repudio, Cæsar in Epirum cum exercitu traiecit. Pugnæ deinde nauales, et prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

LIBRI CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe uictus Alexãdriam profugit: obsessusq; à Cæsare in ultima rerũ desperatione, præcipue caussæ Cleopatræ falso rumore impulsus, se ipse interemit. Cæsaris Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium uictoris ueniret: uoluntaria morte occubuit. In urbem reuersus tres triumphos egit: unum ex Illyrico: alterum ex Actiaca uictoria: tertiũ ex Cleopatra: imposito fine ciuilibus bellis altero & trigesimo anno. M. Lepidus, qui Lepidi triumuiri fuerat filius: coniuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens oppressus, & occisus est.

LIBRI CXXXIIII.

C. Cæsar rebus compositis, & omnibus prouincijs in certam formam redactis, Augustus quoq; cognominatus est: & mensis Sextilis in honorem eius appellatus est. Cum ille conuentum Narbonæ egit: census à tribus Gallijs, quas Cæsar pater

uicerat: actus. Bellum contra Bastarnas, & Mœsos, & alias gentes à M. Crasso refertur.

LIBRI CXXXV.

b Ellũ à M. Crasso aduersus Thracas, et à Cæsare aduersus Hispanos gestum refertur: & Salassi, gentes alpinæ, perdomiti.

LIBRI CXXXVI.

g Ræctia à Tyberio Neronæ, & Druso Cæsaris priuigno domita: Agrippa Cæsaris gener mortuus: et à Druso census actus est.

LIBRI CXXXVII.

e Iuitates Germaniæ cis Rhenum, et trans Rhenum positæ oppugnantur à Druso: & tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat: compositus. Ara Cæsari ad confluentem Araris et Rhodani dedicata: sacerdoteq; creato C. Iulio Vercondari dubio Heduo.

LIBRI CXXXVIII.

t Hraces domiti à Scipione: item Cherusci, Cẽchrei, Cauci, aliæq; Germanorũ trans Rhenum gentes subactæ à Druso referuntur. Octauia soror Augusti defuncta: ante amisso filio Marcello. cuius monimenta sunt theatrum, & porticus eius nomini dicata.

LIBRI CXXXIX.

b Ellū contra Transrhenanas gentes à Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnauerunt, T. Senectius, & Anectius tribuni ciuitatis Neruiorum. Dalmatas, & Pannonios Nero frater Drusi subegit. Pax cum Parthis facta est: signis à Rege eorum, quæ sub Crasso, & postea sub Antonio capta erant: redditis.

LIBRI CXL.

b Ellum aduersus Germanorum trans rhenū ciuitates gestum à Druso refertur. ipse ex fractura equo super crus eius collapso, XXX die, quàm id acciderat: mortuus est. corpus à Nerone fratre, qui nuntio ualetudinis euocatus raptim occurrerat: Romam reuectum: & in C. Iulij tumulo conditum. Laudatus à Cæsare Augusto uictrico, et supremis illius funeribus plures honores dedit.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LVCIVS FLORVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

FRANCISCVS ASVLANVS RAYMVNDVM TVRRIANVM PATRICIVM VERONENSEM SALVERE IVBET.

d IVINA quædam res, & multo fortasse admirabilior, q̃ humano unquam pectore possit concipi, inter mortaleis est Amor. hunc non iniuria prisci sapientes, sed suo ipsius proprio nomine Pandamatora uere recteq; appellitarunt: ut pote uehementi cuius numine non humana modo, sed cœlestia etiã summa regantur æquitate. hic unus est, quo diræ belli portæ arctis claudũtur compagibus. hoc uno sæuientes in atrã rabiem furiæ q̃primũ mitescunt. hoc magnis fluctuãtes irarũ æstibus animi facillime restiguũtur. hoc uno discordia conciliantur pectora. hoc placida componimur pace, & securi grata fruimur quiete. hoc uno ad laudata disciplinarum munera, ad egregias animi uirtutes, & ad optima quæq; arduis assequenda laboribus, ardenti semper inflammamur studio. hoc detestata omnia fugimus uitia: & rectam nobis uiuendi rationem, probatis decorã laudibus, claroq; insignitam nomine, deligimus. hic demum is est Amor, magnis cuius uiribus, cœlũ, terras, maria, et omnia suo quæq; digesta loco, summa temperie, certoq; moderamine stare uidemus. Quæ quidem omnia mecum una dum reuoluto Raymunde Turrianorũ de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cus, diuinum hunc Amorem magnis colo honoribus, reuereor, adoro: quin & deos supra omnis, maiorē hunc præpollere numine, putare cogor. nam & hic ipsos cœlicolarum animos, æquis conciliatos fœderibus, lato regit imperio. Maximas uero huiusce Dei uires nunc ego uel ob id magis ac magis demiror, quod te Raymunde magnanime, tuumq; Io. Baptistam fratrem, unà cum Naugerio, ac Rhamnusio, ea coniunxit necessi tudinis copula, eo deuinxit magni numinis uinculo, ut quatuor diuersis in corporibus, unum eundemq; inesse animum facile omnes cognoscant. sic uos iisdem modesti uiuitis moribus: sic uos eodem concordes pectore idem appetitis: sic uno uos consensu idem renuitis: sic paribus decori elucetis uirtutibus: sic demum uos omnes rebus in omnibus adeo similes estis, ut alium ab alio disiungi non humanæ unquam sit opis. quæ faciunt omnia, ut uos iu re delegerim omnes, felicibus quorum auspiciis optima priscorum monimenta, nostris elustrata laboribus, in medium prodeant. Superioribus igitur diebus, cum pri mam T. Liuii scriptoris grauissimi Decadem, Andreæ tuo dicarim Naugerio, uiro uirtutibus omnibus insigni, omni scientiarum disciplinarumq; genere prædito, om- nibus animi dotibus cumulatissime referto: quem, ob fe licissimū ipsius dicendi genus, ob nectareum romani elo- quii leporem, ob integram rerum omnium cognitionem, præclarus hic Senatus Venetus ad scribendos nostræ tē pestatis annales, æquissimo delegit iure: mox uero cum tertiam eiusdem scriptoris partem tuo itidem uouerim Rhamnusio, uiro multis digno laudibus, egregiis omni- bus ornato uirtutibus: quem ob maturam prudētis ani-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

mi grauitatem, ob rectissimum summæ æquitatis iudicium, ob saluberrima fœcundi pectoris consilia, ob incredibilem diuinæ mentis sapientiam, felix idem hic Senatus à secretis uoluit: postea uero, cum quartum eiusdem authoris, quod adhuc supererat unicum, fratri tuo Io. Baptistæ uiro omni ex parte nunquam satis laudato, nuncupauerim uolumen: tu mihi dignissimus occurristi Raymunde, cui præclarum hoc Lucij Flori opus, mea repurgatum opera dedicarem. en igitur diuinum hunc Authorem, celebri tuo insignitum nomine, studiosis omnibus damus legendum. hunc profectò felicissimam unà cum T. Liuio sortem nactum esse uideo. felix nimirum uterq; suaui concinnæ orationis modulamine, at longe feliciores, quorum laudata opera egregijs uirorum illustrium nominibus munita sunt. Accipe igitur Raymunde clarissime nostros hosce lubens labores. qui meum in te, tuamq; omnem domum purum beneuoli animi candorem aperta testantur fide. dabo in dies meliora, si modo tot duris in laboribus me Deus Opt. Max. grato foueat numine. Sis felix.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

LVCII FLORI RERVM AB VRBE CONDITA LIBER PRIMVS.

P Opulus romanus à Rege Romulo in Cæsarem Augustum septingentos per annos tantum operum pace, belloq; gessit: ut si quis magnitudinem imperij cum annis conferat: ætatem ultra putet: ita late per orbem terrarum arma circuntulit: ut qui res eius legunt: non unius populi, sed generis humani facta discant. Nan tot laboribus, periculisq; iactatus est: ut ad constituendum eius imperium contendisse uirtus, & fortuna uiderentur. Quare cum præcipue hoc quoq;, sicut cætera, operæprecium sit cognoscere: tamen, quia ipsa sibi obstat magnitudo: rerumq; diuersitas aciem intentionis abrumpit: faciam quod solet, qui terrarum situs pingunt: in breui quasi tabella totam eius imaginem amplectar: non nihil (ut spero) in admirationem principis populi collaturus: si pariter, atq; in semet uniuersam magnitudinem eius ostendero.

Siquis ergo populum Ro. quasi hominem consyderet: totamq; eius ætatem percenseat: ut cœperit: utq; adoleuerit: ut quasi ad quendam iuuentæ florem peruenerit: ut postea uelut consenuerit: quatuor gradus, processusq; eius inueniet. Prima ætas sub regibus fuit prope CCL per annos: quibus circum ipsam matrem suam cum finitimis luctatus est. Hæc erit eius infantia. Sequens à Bruto, Collatinoq; consulibus in Appiũ Claudium, Quintumq; Fuluium consules CC annos habet: quibus Italiam subegit. Hoc fuit tempus uiris, armisq; incitatissimum. ideo quis adolescentiam dixe

rit. Dehinc ad Cæsarem Augustum CCL. anni: quibus totum orbem pacauit. Hic iam ipsa iuuenta imperij, & quasi quædam robusta maturitas. A Cæsare Augusto in sæculum nostrum sunt non multo minus anni CC. quibus inertia Cæsarum quasi consenuit: atq; decoxit: nisi quod sub Traiano principe mouet lacertos: & præter spem omnium senectus imperij quasi reddita iuuentute reuirescit.

DE ROMVLO PRIMO ROMANORVM REGE.

PRimus ille & urbis, & imperij conditor Romulus fuit, a Marte genitus, & Rhea Syluia. Hoc de se Vestæ sacerdos grauida cōfessa est. nec mox fama dubitauit: cum Amulij imperio abiectus in aquam profluentē cum Remo fratre non potuit extingui. siquidem & Tyberinus amnem repressit: & relictis catulis lupa uagitum secuta, ubera admouit infantibus: matremq; se gessit. Sic repertos apud arborem Faustulus regis pastor tulit in casam: atq; educauit. Alba tunc erat Latio caput, Iuli opus. nam Lauinium patris Aeneæ contempserat. Ab his Amulius iam bis septima sobole regnabat, fratre pulso Numitore: cuius ex filia Romulus. Igitur prima iuuentæ face patruum Amulium ab arce deturbat: auum reponit: ipse fluminis amator, & montium, apud quos erat educatus: mœnia nouæ urbis agitabat. Gemini erant: uter auspicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Auētinū, hic Palatinum occupauit. Prior ille sex uultures, hic postea, sed duodecim uidit. Sic uictor augurio urbem excitat, plenus spei bellatricem fore. ita illi assuetæ sanguini & prædæ aues pollicebant-

tur. Ad tutelam nouæ urbis sufficere uallum uidebatur. cuius dum irridet angustias Remus: idq; increpat saltu: dubiũ an iussu fratris, occisus est. Prima certe uictima fuit: munitionemq; urbis nouæ sanguine suo cõsecrauit. Imaginem urbis magis, quàm urbem fecerat. incolæ deerant. Erat in proximo lucus. hunc asylum facit: & statim mira uis hominum, Latini, Tuscíq; pastores, quidam et transmarini, Phryges, qui sub Aenea: Arcades, qui sub Euandro duce: influxerant. Ita ex uarijs quasi elementis congregauit corpus unũ: populumq; Romanum ipse fecit. Res erat unius ætatis populus uirorum. Itaq; matrimonia à finitimis petita, quia non impetrabantur: manu capta sunt. Simulatis quippe ludis equestribus, uirgines, quæ ad spectaculũ uenerant: prædæ fuere. et hæc statim causa bellorum. Pulsi, fugatíq; Veientes. Ceninensium captum, ac dirutum est oppidum. Spolia insuper opima de Rege Feretrio Ioui manibus suis Rex reportauit. Sabinis proditæ portæ p uirginem: nec dolo: sed puella preciũ rei, quã gerebant in sinistris: petierat: dubium clypeos, an armillas. Illi ut & fidem soluerent: & ulciscerentur: clypeis obruere. Ita admissis intra mœnia hostibus, atrox in ipso foro pugna: adeo ut Romulus Iouem oraret: ut fœdam suorum fugam sisteret. Hic templum esto, inqt, Stator Iuppiter. Tandẽ sæuientibus interuenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio: fœdusq; percussum: secutaq; res mira dictu: ut relictis sedibus suis, nouam in urbẽ hostes demigrarent: et cum generis suis auitas opes pro dote sociarent. Auctis breui uiribus, hunc rex sapientissimus statum reipu. imposuit: ut iuuentus diuisa per tribus in equis, et in armis ad subita

VEIENTES
CENINENSES

bella excubaret: consilium reipu. penès senes esset: qui ex authoritate patres, ob ætatem senatus uocabantur. his ita ordinatis, cum repente contionem haberet ante urbem apud Capreæ Paludem: è conspectu ablatus est. Discerptum aliqui à senatu putant ob asperius ingenium. sed oborta tempestas, solisq; defectio consecrationis speciem præbuere. cui mox Iulius Proculus fidem fecit: uisum à se Romulum affirmãs augustiore forma, quàm fuisset: mandare præterea: ut se pro numine acciperent. Quirinum in cœlo uocari placitum dijs: ita gentium imperio Roma potiretur.

DE NVMA POMPILIO.

s Vcceßit Romulo Numa Pompilius: quem Curibus Sabinis agentem ultro petiuere ob inclytam uiri religionem. Ille sacra, & cærimonias, omnemq; cultum deorum immortalium docuit. ille pontifices, Augures, Salios, cæterosq; per sacerdotia: annum quoq; in XII menses, fastos dies, nefastosq; descripsit. ille Ancylia, atq; Palladium, secreta quædam imperij pignora, Ianumq; geminum, fidem pacis ac belli, in primis focum Vestæ uirginibus colendum dedit: ut ad simulachrum cœlestium syderum custos imperij flamma uigilaret. Hæc omnia quasi monitu deæ Aegeriæ: quo magis barbari acciperent. Eò deniq; ferocem populũ redegit: ut quod ui, et iniuria occupauerat imperiũ: religione, atq; iustitia gubernaret.

DE TVLLO HOSTILIO.

e Xcipit Pompilium Numam Tullus Hostilius: cui in honorem uirtutis regnum ultro datũ. Hic omnem militarem disciplinam, artemq; bellandi condidit. Itaq; mirum in modum exercita iu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

uentute, prouocare ausus Albanos grauem & diu principem populum. Sed cum pari robore frequentibus prælijs utrinq; comminuerentur: misso in cõpendium bello, Horatijs Curiatijsq;, trigeminis hinc atq; inde fratribus, utriusq; populi fata commissa sunt. Anceps, & pulchra contentio, exituq; ipso mirabilis. Tribus quippe illinc uulneratis, hinc duobus occisis, qui superat Horatius, addito ad uirtutem dolo, ut distraheret hostem: simulat fugam: singulosq;, prout sequi poterant, adorsus exuperat. Sic (rarum alias decus) unius manu parta uictoria est. quam ille mox parricidio fœdauit. Flentem spolia circa se sponsi quidem, sed hostis sororem uiderat. hunc tam immaturum uirginis amorem ultus est ferro. Citauere leges nefas. sed abstulit uirtus parricidam: & facinus intra gloriam fuit. Nec diu in fide mansit Albanus. nam Fidenati bello missi in auxilium ex fœdere, medij inter duos expectauere fortunam. Sed Rex callidus ubi inclinare socios ad hostem uidet: tollit animos: quasi ipse mandasset. spes inde nostris: metus hostibus. Sic fraus proditoris irrita fuit. Itaq; hoste uicto, ruptorem fœderis Metium Suffetium religatum inter duos currus pernicibus equis distrahit: Albamq; ipsam quamuis parentem, æmulam tamen diruit: cum prius omnes opes urbis, ipsumq; populum Romam trã stulisset: prorsus ut consanguinea ciuitas non perijsse, sed in suum corpus redijsse rursus uideretur.

DE ANCO MARTIO.

Ancus deinde Martius, nepos ex filia Pompilij, pari ingenio. Hic igitur & mœnia muro amplexus est: & interfluentem urbi Tyberinum ponte commisit: Hostiamq; in ipso maris flu-

minisq; confinio coloniam posuit, iam tūc uidelicet præsagiens animo futurum: ut totius mundi opes, & commeatus illo ueluti maritimo urbis hospitio reciperentur.

DE TARQVINIO PRISCO.

Arquinius postea Priscus, quamuis transmarinæ originis, regnum ultro petens accipit ob industriam atq; elegantiam: quippe qui oriūdus Corintho, græcum ingenium italicis artibus miscuisset. Hic & senatus maiestatem numero ampliauit: & centurijs tribus auxit: quamuis Actius Nauius numerum augeri prohiberet, uir summus augurio. quem rex in experimentum rogauit: fieri'ne posset, quod ipse mente concœperat? ille rem expertus augurio, posse respondit. atqui hoc, inquit, agitabam: an cotem illam secare nouacula possem? & augur potes, inquit. & secuit. Inde Romanis sacer auguratus. Neq; pace Tarquinius, quàm bello promptior. XII nanq; Tusciæ populos frequentibus armis subegit. Inde fasces, trabeæ, curules, annuli, faleræ, paludamenta, prætexta, inde quod aureo curru quatuor equis triumphatur: togæ pictæ, tunicæq; palmatæ, omnia deniq; decora, & insignia, quibus imperij dignitas eminet: sumpta sunt.

ACTIVS NAVIVS AVGVR.

DE SERVIO TVLLIO.

Eruius Tullius deinceps gubernacula urbis inuadit. nec obscuritas inhibuit quamuis matre serua creatum. nam ob eximiam indolē uxor Tarqnij Tanaquil liberaliter educauerat: et clarū fore, uisa circa caput flāma promiserat. Ergo inter Tarquinij mortē, adnitente Regina substitutus in locū regis quasi ad tēpus. Regnū dolo partum sic egit industria: ut iure adeptus uideretur. Ab hoc populus Ro. relatus icen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

sum digestus in classes de curijs, atq; collegijs distributus: summaq; regis solertia ita ē ordinata respublica: ut oīa patrimonij, dignitatis, ætatis, artiū, officiorumq; discrimina in tabulas referētur: ac si maxima ciuitas minimæ domus diligentia contineretur.

DE TARQVINIO SVPERBO.

P Ostremus omniū fuit regum Tarquinius: cui cognomen Superbo ex moribus datum. Hic regnum auitum, quod à Seruio tenebatur: rapere maluit, quàm expectare. immissisq; in eum percussoribus, scelere partam potestatem non melius egit: quàm acquisierat. Nec abhorrebat moribus uxor Tullia: quæ ut uirum regem salutaret: super cruentum patrem uecta carpento consternatos equos egit. Sed ipse in senatum cædibus, in plebem uerberibus, in omnes superbia, quæ crudelitate grauior est: bonos grassatus cum sæuitiam iam domi fatigasset: tandē in hostes conuersus est. Sic ualida oppida in Latio capta sunt, Ardea, Otriculum, Gabij, Suessa, Pometia. Tū quoq; cruentus in suos. neq; enim filiū uerberare dubitauit: ut simulanti transfugā apud hostes hinc fides esset. cui Gabijs ut uoluerat, recepto, atq; per nuntios consulenti qd fieri uellet: eminētia forte papauerū capita uirgula excutiens, cum ꝑ hoc interficiendos esse principes intelligi uellet: qua superbia sic respondit: ut senserat. tamen de manubijs captarum urbiū templum erexit. quod cum inauguraretur: cedentibus cæteris dijs (mira res dictu) restitere Iuuenta, et Terminus. Placuit uatibus contumatia numinum. siquidē firma omnia, et æterna pollicebātur. Sed illud horrendū: quod molientibus sedē in fundamentis humanū repertū est caput. nec dubitauere cuncti: monstrū pulcherrimum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

imperiũ sedẽ caputq; terrarũ promittere. Tamdiu superbiam regis populus Ro. ꝑpessus est: donec aberat libido. hãc ex liberis eius importunitatẽ tollerare nõ potuit. quorũ cum alter ornatissimæ fœminæ Lucretiæ stuprum intulisset: matrona dedecus ferro expiauit. Imperium tum regibus abrogatum.

ANACEPHALEOSIS DE SEPTEM REGIBVS.

PRIMA ÆTAS PO: ROM.

hAec est prima ætas populi romani, et quasi infantia: quã habuit sub regibus septem, quadã fatorũ industria tam uarijs ingenio: ut reip. ratio et utilitas postulabat. nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit: ut inuaderet regnũ. Quid Numa religiosius? talẽ res poposcit: ut ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus? bellatoribus uiris quã necessarius: ut acueret ratione uirtutem. Quid ædificator Ancus? ut urbẽ colonia extenderet: põte iungeret: muro tueretur. Iam uero Tarquinij ornamẽta, et insignia, quantam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatẽ? Actus à Seruio census qd effecit: nisi ut ipsa se nosceret romana respublica? Postremo superbi illius importuna dominatio non nihil, immo uel plurimũ profuit. sic enim effectum est: ut agitatus iniurijs populus cupiditate libertatis incenderetur.

DE MVTATIONE REIPVBLICAE.

iGitur Bruto, Collatinoq; ducibus et authoribus, qbus ultionem sui moriens matrona mandauerat: populus romanus ad uindicandũ libertatis, ac pudicitiæ decus quodã quasi instinctu deorũ concitus regẽ repente destituit: bona diripit: agrũ Marti suo consecrat: imperiũ in eosdem libertatis suæ uindices transfert: mutato tamen et iure, et nomine. qppe ex perpe

tuo annuũ placuit:ex singulari duplex:ne potestas solitudine uel mora corrumperetur:Consulesq; appellauit pro regibus:ut consulere se ciuibus suis debere meminissent. tantumq; libertatis nouæ gaudiũ incesserat:ut uix mutati status fidẽ caperent:alterumq; ex consulibus Lucretiæ maritum tantũ ob nomen,et genus regiũ fascibus abrogatis urbe dimitterent. Itaq; substitutus Valerius Publicola summo studio annisus est ad augendã liberi populi maiestatem.nam et fasces ei pro libera contione submisit:et ius prouocationis aduersus ipsos dedit:et ne species arcis offenderet:eminentes ædes suas in plana submisit. Brutus uero fauori ciuium etiam domus suæ clade, & parricidio uelificatus est.quippe cũ studere reuocandis in urbẽ regibus liberos suos comperisset:protraxit in forũ: & contione media uirgis cecidit:& securi percussit: ut planè publicus parens in locum liberorũ adoptasse sibi populũ Ro.uideretur. Liber iam hinc populus Ro.prima aduersus exteros arma pro libertate corripuit:mox pro finibus:deinde pro socijs:tũ gloria, & imperio:lacessentibus assidue usquequaq; finitimis:quippe cum patrij soli gleba nulla esset:sed statim hostile pomeriũ:mediusq; inter Latiũ,et Thuscos quasi in quodam biuio collocatus omnibus portis in hostem incurreret:donec quasi contagione quadam per singulos itum est:& proximis quibusq; correptis totam Italiam sub se redigeret.

BRVTVS

BELLVM HETRVSCVM CVM REGE PORSENNA.

PVlsis ex urbe regibus,prima pro libertate arma corripuit. nam Porsenna rex Hetruscorũ ingentibus copijs aderat:et Tarquinios manu reducebat. Hunc tamen,quamuis & armis, et fame urgeret:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

occupatoq; Ianiculo ipsis urbis faucibus incubaret: susti nuit: repulit: nouissime etiam tanta admiratione percu lit: ut superior ultro cum penè uictis amicitiæ fœdera fe riret. Tunc illa Romana pericula, atq; miracula, Hora tius, Mutius, Clœlia. quæ nisi in annalibus forent: hodie fabulæ uiderētur. Quippe Horatius Cocles postq̃ hostes undiq; instantes solus submouere non poterat: pōte reciso transnatat Tyberim: nec arma dimittit. Mutius Scæuo la regem ꝑ insidias ī castris eius aggreditur. sed ubi fru stratum circa purpuratum eius ictū tuetur: ardentibus fo cis iniicit manū: terrorēq; geminat dolo. Vt scias, inq̄t, quē uirū effugeris: idē trecenti iurauimus. cum interim (immane dictu) hic interritus: ille trepidaret: tanq̃ ma= nus regis arderet. Sic q̄dem uiri. Sed neq; sexus à lau= de cessaret: ecce et uirginum uirtus. Vna ex obsidibus re gi data elusa custodia Clœlia ꝑ patriū flumen eq̄tabat. Et rex quidem tot, tantisq; uirtutum territus monitis, ua lere, liberosq; esse iussit. Tarquinii tamdiu dimicaue= runt: donec Aruntem filium regis manu sua Brutus occidit: superq; ipso mutuo uulnere expirauit: planè qua si adulterum ad inferos usq; sequeretur.

BRVTI MORS

BELLVM LATINVM.

Latini quoq; Tarquinios asserebāt æmulatione, et inuidia: ut populus q foris dominabatur: sal tem domi seruiret. Igitur omne Latium Ma- nilio Thusculano duce quasi in regis ultionem tollit ani mos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu marte ua- rio: donec Posthumius ipse dictator signum in hostes iaculatus est: nouum et insigne commentum: uti peteren tur cursu. Cossus eq̄tum magister exuere frenos impera uit. et hoc nouum: quo acrius incurrerēt. Ea demū atro= citas fuit

citas fuit prælij: ut interfuisse spectaculo deos fama tradiderit. Duos in candidis equis, Castorem, atq; Pollucē, nemo dubitauit. Itaq; & imperator ueneratus est: nactusq; uictoriam, templa promisit: & reddidit, sanè quasi commilitonibus deis stipendium. Hactenus pro libertate, mox de finibus cum eisdem Latinis assidue, & sine intermissione pugnatum est. Sora, (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt: Satricum, atq; Corniculum, prouinciæ. De Veijs, & Bouillis pudet: sed triumphauimus. Tibur nunc suburbanum, & æstiuæ prænestæ delitiæ, nuncupatis in Capitolio uotis petebantur. Idem tunc Fesulæ: quod Taphræ nuper. idem nemus Aricinum: quod Hercinius saltus. Fregellæ: quod Gesoriacum: quod Tigris: quod Euphrates. Coriolos quoq; (prò pudor) uictos adeo gloriæ fuisse: ut captum oppidū Cn. Martius Coriolanus, quasi Numantiā, aut Africā, nomini indueret. Extant et parta de Antio spolia: quæ mœnibus in suggestu fori, capta hostium classe, suffixit: si illa classis: nam sex fuere rostratæ. sed hic numerus illis initijs nauale bellum fuit. Peruicacissimi tamen Latinorum Equi, & Volsci fuere, & quotidiani (ut sic dixerim) hostes. Sed hos præcipue L. Quintius domuit, ille dictator ab aratro: qui obsessa, ac penè iam capta M. Minutij consulis castra egregia uirtute seruauit. Mediū erat forte tempus sementis: cum patricium uirum innixum aratro suo lictor in ipso opere deprehendit. Inde in aciem profectus, nequid à rustici operis immitatione cessaret: uictos more pecudum sub iugum misit. Sic expeditione finita, redijt ad boues rursus triumphalis agricola. Fides numinum: qua uelocitate intra XV dies

CASTOR ET POLLUX IN PRELIO.

QVOTIDIANI HOSTES EQVI ET VOLSCI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cœptum, peractumq; bellum: prorsus ut festinasse dictator ad relictum opus uideretur.

BELLVM CVM HETRVSCIS, FALISCIS, ET FIDENATIBVS.

ANNIVERSARII HOSTES VEIENT.

a

Assidui uero, & anniuersarij hostes ab Hetruria fuere Veientes: adeo, ut extraordinariam manum aduersus eos promiserit: priuatumq; gesserit bellum gens una Fabiorum. satis superq; idonea clades. cæsi apud Cremeram trecenti & sex: patricius exercitus. & scelerato signatur nomine: quæ proficiscentes in prælium porta dimisit. Sed ea clades ingentibus expiata uictorijs: postq̃ p alios atq; alios duces robustissima capta sunt oppida: uario quidem euentu. Falisci se sponte dediderunt. cremati suo igne Fidenates. rapti funditus, deletiq; Veientes. Falisci cum obsiderentur: mira uisa est fides imperatoris: nec immerito: quod ludi magistrum urbis proditorem cum his, quos adduxerat: pueris, uinctum sibi ultro remisisset. eam namq; Furius Camillus uir sanctus, & sapiens sciebat ueram esse uictoriam; quæ salua fide, & integra dignitate pararetur. Fidenæ, quia pares non erant ferro: ad terrorem mouendum facibus armatæ, & discoloribus serpentum in modum uitis furiali more processerant. sed habitus ille feralis euersionis omen fuit. Veientium quanta res fuerit, indicat decennis obsidio. Tunc primum hyematum sub pellibus: taxata stipẽdio hyberna: adactus miles sua sponte iureiurãdo, nisi capta urbe nõ remeare. Spolia de Larte To-

FABII CCC.

lumnio Rege ad Feretrium reportata. Deniq; non scalis, nec irruptione, sed cuniculo, & subterraneis dolis peractum urbis excidium. Ea deniq; uisa est prædæ magnitudo: ut eius decimæ Apollini Pythio mitterentur: uniuersusq; populus ro. ad direptionem urbis uocaretur. Hoc tunc Veientes fuere: nunc fuisse quis meminit? quæ reliquiæ? quodq; uestigium? Laborat annaliũ fides: ut Veios fuisse credamus.

BELLVM GALLICVM.

Hinc siue inuidia deorum, siue fato, rapidissimus procurrentis imperij cursus parum per Gallorum Senonum incursione supprimitur. Quod tempus populo romano nescio utrum clade funestius fuerit: an uirtutis experimentis speciosius. Ea certe fuit uis calamitatis: ut in experimentum illatam putem diuinitus scire uolentibus immortalibus dijs, an romana uirtus imperium orbis mereretur. Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, ad hoc, ipsa corporũ mole perinde ac armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit: ut planè nata ad hominum interitum, urbiũ stragem, uideretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, cum cingerentur omnia oceano: ingenti agmine profecti, cum iam media uastassent: positis inter Alpes, & Padum sedibus, ne his quidem contenti, per Italiam uagabantur. Tunc Clusium Tusciæ urbem obsidebant. Vbi pro socijs ac fœderatis populus Ro. interuenit, missis ex more legatis: (sed quod ius apud Barbaros?) ferocius agunt: mouent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

exinde certamen. Conuersis igitur à Clusio, Romamq; uenientibus ad Alliam flumen cum exercitu Fabius consul occurrit. Non Cremeræ fœdior clades. Itaq; hūc diem, fastis Roma damnauit. Fuso exercitu Galli mœnibus urbis appropinquabant. erant nulla penè præsidia. Tum igitur, sic ut nunquam aliâs apparuit uera illa romana uirtus. Iampridem maiores natu amplissimis usi honoribus in forum coeunt. ibi deuouente pontifice, dijs se manibus consecrant: statimq; in suas quisq; ædes regressi, sicut in trabeis erant, & amplissimo cultu, in curulibus sellis sese posuerunt: ut cum uenisset hostis: in sua dignitate morerentur. Pontifices autem, & Flamines qcquid religiosissimi in templis erat: partim in dolijs defossa terra recondunt: partim imposita plaustris secum auferunt. uirgines simul ex sacerdotio Vestæ nudo pede fugientia sacra comitantur. tamen excepisse fugientes unus è plebe fertur L. Albinus: qui depositis uxore & filijs, uirgines in plaustrū recœpit. adeo tum quoq; in ultimis religio publica priuatis affectibus antecellebat. Iuuentus uero, quam satis constat uix mille hominum fuisse: duce Manlio arcem capitolini montis insedit, obtestata ipsum quasi præsentem Iouem: ut quemadmodum ipsi ad defendendum templum eius concurrissent: ita ille uirtutem eorum numine suo tueretur. Aderant interim Galli: apertamq; urbem primo trepidarunt: qui subesset dolus: mox ubi solitudinem uident: pari clamore & impetu inuadunt. Patentes passim domos adeunt. ubi sedentes in curulibus sellis prætextatos senes, uelut deos, geniosq; uenerati, mox eosdem postquam esse homines liquebat, alioquin nihil respondere

dignantes: pari uecordia mactant: facesq; tectis iniiciũt: & totam urbem igne, ferro, manibus solo exæquant. Sex mensibus barbari (quis crederet?) circa montem unũ pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus quoq; omnia experti. Cum tamen Manlius nocte subeuntes clangore anseris excitatus à summa rupe deiecit: & ut spem hostibus demeret: quanquam in summa fame, tamen ad speciem fiduciæ, panes ab arce iaculatus est. & stato quodam die per medias hostium custodias Fabium pontificem ab arce demisit: qui solenne sacrum in quirinali monte conficeret. atq; ille per media hostium tela incolumis religionis auxilio rediit: propiciosq; deos renunciauit. Nouissime cum iam obsidione sua barbaros fatigasset, mille pondo auri recessum suum uendicantes: idq; ipsum per insolentiam cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio superbe uictos increparent: subito aggressus à tergo Camillus adeo cecidit: ut omnia incendiorum uestigia gallici sanguinis inundatione deleret. Agere gratias diis immortalibus pro ipso tantæ cladis nomine libet. Pastorum casas ignis ille & flamma paupertatem Romuli abscondit. Incendium illud quid egit aliud: nisi ut destinata hominum, ac deorum domicilio ciuitas non deleta, non obruta, sed expiata potius, & illustrata uideatur? Igitur post assertam à Manlio, restitutam à Camillo urbem acrius etiam, uehementiusq; in finitimos resurrexit. ac primum omnium illam ipsam gallicam gentem non contentus mœnibus expulisse, cum per Italiam naufragia sua latius traheret: sic persecutus est duce Camillo: ut hodie nulla Senonum uestigia supersint. Semel apud Anienem trucidati: cum singula=

GALLI SEX MENSES IN CAPITOLIO

TER VICTI AC FUSI GALLI.

ri certamine Manlius aureum torquem barbaro inter spolia detraxit: unde & Torquatus dictus est. iterum Pontino agro: cum in simili pugna M. Valerius insidente galeæ satyria alite adiutus retulit spolia: dictusq; est ipse Coruinus. nec non tamen post aliquot annos omnes reliqas eorũ in Hetruria ad lacũ Vadimonis Dolobella deleuit: neqs extaret in ea gente: q̃ incensam à se romanã urbẽ gloriaretur.

BELLVM LATINVM.

Conuersus à Gallis in Latinos, Mãlio Torquato, Decio Murena consulibus, semper q dem æmulatione imperij & magistratuũ infestos, tum uero contemptu urbis incensæ: cum ius ciuitatis, partem imperij, ac magistratuum poscerent, pari imperio, atq; iam amplius, q̃ congredi auderent. quo tempore quis cessisse hostem mirabitur? cum alter consulum filium suum, quia contra imperiũ pugnauerat: q̃uis uictorẽ, occiderit: quasi plus in ĩperio esset: quàm in uictoria: alter quasi monitu deorum capite uelato primum ante aciem dijs manibus se deuouerit: ut in confertissima se hostium tela iaculatus nouum ad uictoriam iter sanguinis sui semita aperiret.

BELLVM SABINVM.

A Latinis aggressus est gentem Sabinorũ: q immemores factæ sub T. Tatio affinitatis quodam contagio belli se Latinis adiunxerunt. Sed Curio Dentato consule, omnẽ eũ tractum, qua Nar ambit, fontesq; Velini Adriatico tenus mari: igne, ferroq; uastauit. qua uictoria tantum ho

minum, tantum agrorū redactum in potestatem: ut in utro plus esset, ne ipse posset existimare: qui uicerat.

BELLVM SAMNITICVM.

PRecibus deinde Campaniæ motus non pro se, sed, quod est speciosius: pro socijs Samnitas inuadit. Erat fœdus cum utrisq; percussum: sed hoc Campani sanctius, & prius omnium suorum deditione fecerunt. Sic ergo Romanus bellum Samniticum tanquam sibi gessit. Omniū non modo Italia, sed toto orbe terrarum pulcherrima Cāpaniæ plaga ē. Nihil mollius cœlo: deniq; bis floribus uernat: nihil uberius solo. ideo Liberi, Cererisq; certamē dicitur. nihil hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, et tepētes fontibus Baiæ, Lucrinus, & Auernus, quædā maris ocia. hic amicti uitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus, et pulcherrimus oīum Vesuuius, Aetnæi ignis imitator. urbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneū, Pōpei, et ipsa caput urbiū Capua, quōdā inter tres maximas, Romā, Carthaginemq; numerata. Pro hac urbe, ijs regionibus populus Ro. Sānitas inuasit, gentē, si opulētiā quæras: aureis, et argēteis armis, discolori ueste usq; ad ambitū armatā: si insidiarū fallaciā: saltibus fere, et mōtiū fraude grassantē: si rabiē, ac furorē: sacratis legibus, humanisq; hostijs in exitū urbis agitatā: si ptinaciā: sexies rupto fœdere, cladibusq; ipsis animosiorem. Hos tamen qnquaginta annis per Fabios, et Papirios patres, eorūq; liberos ita subegit, ac domuit: ita ruinas ipsas urbium diruit: ut hodie Sāniū in ipso Sānio reqratur: nec facile appareat materia

PRECIBUS CAMPANIÆ BEL. SAMN.

L. ANNOS PUGN. CUM SAMNIT.

XXIIII TRIUMPHI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Caudine furce

quatuor & uiginti triumphorum. Maxime tamen nota & illustris ex hac gente clades apud Caudinas furcas, Veturio, Posthumioq; consulibus, accepta est. clauso enim per insidias intra eum saltum exercitu, unde non posset euadere: stupens occasione tanta dux hostium Pontius Herennium patrem consuluit. & ille, mitteret omnes, uel occideret, sapienter ut senior suaserat. hic armis exutos mittere sub iugum maluit: ut nec amici forent beneficio: & post flagitium hostes magis. Itaq; & consules statim magnifice uoluntaria deditione turpitudinem foederis dirimunt: & ultionem flagitans miles Papirio duce (horribile dictu) subiectis ensibus per ipsam uiam ante pugnam furit: & in congressu arsisse omnium oculos, hostis author fuit. nec prius finis caedibus datus: q̃ iugum & hostibus, & duci capto reposuerunt.

BELLVM HETRVSCVM, ET SAMNITICVM.

HACTENUS CUM SINGULIS. MOX ACERVATIM.

h Actenus populus Ro. cum singulis gentium: mox aceruatim: tamen sic quoq; par omnibus. Hetruscorum XII populi in id tempus incitati, antiquissimus Italiae populus Samnitium, reliqui in excidium romani nominis repente coniurant. Erat terror ingens totsimul, tantorumq; populorum. Late per Hetruriam infesta quatuor agminum signa uolitabant. Ciminius interim saltus in medio, ante inuius plane, quasi Calydonius, uel Hercinius, adeo tunc terrori erat: ut senatus consuli denuntiaret: ne tantum periculi ingredi auderet. Sed ni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

hil horum terruit ducem, quin fratre præmisso explorarет accessus. Ille per noctem pastorio habitu speculatus omnia, refert tutum iter. Sic Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo explicauit. nam subito in conditos atq; palantes aggressus est: captisq; superioribus iugis, in subiectos suo more detonuit. ea nanq; species fuit illius belli: quasi in terrigenas è cœlo, ac nubibus tela mitterētur. Nec incruēta tamen illa uictoria. nam oppressus in sinu uallis alter consulum Decius more patrio deuotum dijs manibus obtulit caput: solēneq; familiæ suæ cōsecrationem in uictoriæ pretium redegit.

BELLVM TARENTINVM, ET CVM PYRRHO REGE.

S Equitur bellum Tarentinum, unum quidem titulo, & nomine, sed uictoria multiplex. hoc enim Campanos, Apulos, atq; Lucanos, & caput belli Tarentinos, idem totum Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum clarissimum Græciæ Regem una ueluti ruina pariter inuoluit: ut eodem tempore & Italiam consumaret: & trāsmarinos triumphos auspicaretur. Tarentum Lacedæmoniorum opus, Calabriæ quondam, & Apuliæ, totiusq; Lucaniæ caput, cum magnitudine & muris portuq; nobili, tum mirabili situ. quippe in ipsis Adriatici maris faucibus positum in omnes terras, Histriam, Illyricum, Epyrum, Achaiam, Africam, Siciliam uela dimittit. Imminet portui ad prospectum maris positum urbis Theatrum: quod quidem causa miseræ ciuitati TARENTVM.

fuit omnium suarum calamitatum. Ludos Forte celebrabant: cum remigantes littori romanas classes inde uidēt: atq; hostem rati, emicant: sine discrimine insultant: quī autem, aut unde Romani, nec satis norant. Aderat sine mora querelam ferens legatio. hanc quoq; foedius per obscoenam, turpemq; dictu contumeliā uiolant. et hinc bellū. sed apparatus horribilis: cum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent: omnibusq; uehementior Pyrrhus: qui semigraecam ex Lacedaemoniis conditoribus ciuitatem uindicaturus cū totis uiribus Epyri, Thessaliae, Macedoniae, incognitisq; in id tempus Elephantis mari, terra, uiris, equis, armis, addito insuper ferarū terrore ueniebat. Apud Heracleam, & Campaniae fluuium Lyrim Leuino consule, prima pugna. quae tam atrox fuit: ut Ferentanae turmae praefectus inuectus in Regem, turbauerit: coegeritq; proiectis insignibus praelio excedere. Factum erat: nisi elephanti conuerso in spectacula bello procurrissent. quorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo colore simul, ac odore cō sternati equi cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant, suspicarentur: fugam, stragemq; late dederunt. In Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est, Curio, Fabricioq; consulibus. quippe belluarum terror iam exoleuerat: & C. Minutius quartae legionis hastatus unius proboscide abscisa mori posse belluas ostenderat. Itaque & in ipsas pila congesta sunt: & in turres uibratae faces tota hostium agmina ardentibus ruinis operuerunt. nec alius cladi finis fuit: quàm nox dirimeret: postremusq; fugientium ipse Rex à Satellitibus humero saucius in armis suis referretur. Luca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

niæ suprema pugna sub Arusinis, quos uocant, campis, ducibus iisdem, qui superius. sed tunc tota uictoria exitum, quem datura uirtus fuit: casus dedit. nam productis in primam aciem rursus elephantis, unum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit. qui cum per stragem suorum percurrens stridore quereretur: mater agnouit: & quasi uindicatura exiliit: tum omnia circa quasi hostilia graui timore permiscuit. ac sic cædem feræ, quæ primam uictoriam abstulerant: secundam parem fecerant: tertiã sine controuersia tradidere. Nec uero tantum armis, et in campis, sed consiliis quoq;, & domi, & intra urbem cum Rege Pyrrho dimicatum est. quippe post primam uictoriam Rex callidus intellecta uirtute romana, statim desperauit armis: seq; ad dolos contulit. nam interemptos cremauit: captiuosq; indulgenter habuit: & sine pretio restituit: missisq; deinde legatis in urbem omni modo adnixus est: ut facto fœdere in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi omnem in partem romana uirtus tum se probauit: nec alia magis, quàm Tarentina uictoria ostendit populi romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. qui nam illi fuerunt uiri: quos ab elephantis primo prælio obrutos accipimus? omnium uulnera in pectore: quidam hostibus suis immortui: omnium in manibus enses: et relictæ in uultibus minæ: et in ipsa morte ira uiuebat. quod adeo Pyrrhus miratus est: ut diceret. O' q̃ facile erat orbis imperium occupare, aut mihi romanis militibus, aut me Rege Romanis. Quæ autem eorum, qui superfuerunt: in reparando exercitu festina-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tio? cum Pyrrhus, uideo me, inquit, planè Herculis sydere procreatum: cui quasi ab angue lærneo tot cæsa hostium capita de sanguine suo renascuntur. Qui autem ille senatus fuit? cum perorante Appio Cæco pulsi cum muneribus suis ab urbe legati interrogati à Rege suo, quid de hostium sede sentirent? urbem templum sibi uisum, senatum regum esse confiterentur. Quales porro ipsi duces, uel in castris? cum medicum uenale Regis Pyrrhi caput offerentem Curius remisit? Fabricius oblatum sibi à rege imperij partem repudiauit? uel in pace? cum Curius fictilia sua samnitico præferret auro? Fabritius decem pondo argenti circa Ruffinum consularem uirum quasi luxuriam censoria grauitate damnaret? Quis ergo miretur his moribus, uirtute militum, uictorem populum Ro. fuisse? unoq; bello tarentino intra quadriennium maximam partem Italiæ, fortissimas gentes, opulentissimas urbes, uberrimasq; regiones in deditionem redegisse? Aut quid adeo fidem superet? quoniam, si principia belli cum exitu conferantur: uictor primo prælio Pyrrhus totam trementem Italiam, Campaniam, Lyrim, Fregellasq; populatus, propè captam urbem à prænestina arce prospexit: & à uigesimo lapide oculos trepidæ ciuitatis fumo, ac puluere impleuit. eodem postea bis exuto castris, bis saucio, & in Græciam suam trans mare, ac terras fugato, pax, & quies, & tanta adeo de opulētissimus tot gentibus spolia: ut uictoriam suam Roma nō caperet. Nec enim ullus pulchrior in urbem, aut speciosior trimuphus intrauit: cum ante hunc diem nihil, nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma, uidis

Pyr. prope captã urbem à [illegible] prospexit.

ſet. Tum, autem ſi captiuos aſpiceres: Moloſſi, Theſſali, Macedones, Brutius, Apulus, atq; Lucanus: ſi pompas: aurum, purpura, ſigna, tabulæ, tarentinæq; delitiæ. Sed nihil libentius populus Ro. aſpexit: q̃ illas q̃ timuerat, cum turribus ſuis belluas: quæ nõ ſine ſenſu captiuitatis ſummiſſis ceruicibus uictores equos ſequebantur.

BELLVM PICENTE.

o Mnis mox Italia pacem habuit. quid enim poſt Tarentum auderet? niſi quod ultro ꝑſequi ſocios hoſtium placuit. Domiti hinc Picentes (ſed caput gentis Aſculum) Sempronio duce: qui tremente inter prælium campo Tellurem deam promiſſa æde placauit. ASCVLVM

BELLVM SALENTINVM.

s Alentini Picentibus additi: caputq; regionis Brunduſium inclyto portu, M. Attilio duce. Et in hoc certamine uictoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales ultro popoſcit. BRVNDVSIVM

BELLVM VOLSINENSE.

p Oſtremi Italicorum in fide manſere Volſini, opulentiſſimi Hetruſcorum, implorãtes opem aduerſus ſeruos quondam ſuos: qui libertatem à dominis datam in ipſos erexerant: translataq; in ſe rep. dominabantur. Sed hi

quoq; duce Fabio Gurgite pœnas dederunt.

DE SEDITIONIBVS.

h Aec est secunda ætas populi romani, & quasi adolescentia: qua maxime uiruit: & quodam flore uirtutis exarsit: ac fremuit. Itaq; quædam adhuc ex pastoribus feritas, quiddam spirabat indomitum. Inde est: quod exercitus Posthumum imperatorem inficiantem quas promiserat prædas, facta in castris seditione lapidauit: quod sub Ap. Claudio noluit uincere hostem: cum posset: quod duce Volerone detrectantibus plerisq; militiam, fracti consulis fasces: inde quod clarissimos principes, quod aduersarentur uoluntati suæ; exulatione mulctauit: ut Coriolanum colere agros iubentem: (nec minus ille ferociter iniuriã armis uindicasset: nisi quod iam inferentem signa filium mater Veturia lachrymis suis exarmauit) ut ipsum Camillum, quod iniq; inter plebem, & exercitum diuisisse ueientem prædam uideretur. Sed hic melior obsessis in capta urbe consuluit: et mox supplices de hoste gallo uindicauit. Cũ senatu quoq; de æquo bonoq; certatum est: adeo, ut relictis sedibus solitudinem, et interritũ patriæ suæ minarẽtur.

PRIMA VRBIS DISCORDIA.

IMPOTENTIA FOENERATORV

p Rima discordia ob impotentiam fœneratorum. quibus interga quoq; seruiliter sæuiẽntibus in sacrum montem plebs armata secessit: ægreq;, nec nisi tribunos impetras

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

set: Menenij Agrippæ facundi, & sapientis uiri authoritate reuocata est. Extat orationis antiquæ satis efficax ad concordiam fabula: qua dissensisse inter se quondam humanos artus dicitur: quod omnibus opere fungentibus solus uenter immunis ageret: deinde moribundos à seiũctione redisse in gratiã: quando sensissent: quod eius opera redactis in sanguinem cibis irrigarentur.

SECVNDA VRBIS DISCORDIA.

s Eundam in urbe decemuiratus libido conflauit. Allatas à Græcia leges decẽ principes lecti iubente populo conscripserant: ordinataq; erat in XII tabulis tota iustitia. Cum tamen traditos fasces regio quodam furore retinebant: ante cæteros Ap. Claudius eò insolẽtiæ elatus est: ut ingenuam uirginẽ stupro destinaret, oblitus et Lucretiæ, et regum, & iuris, quod ipse composuerat. Itaq; cum oppressam iudicio filiam trahi in seruitutem uideret Virginius pater: nihil cunctatus, in medio foro manu sua interfecit: admotisq; signis commilitonum totam eã dominationem obsessam armis in carcerem, & cathenas ab Auentino monte detraxit. X VIRI

TERTIA VRBIS DISCORDIA.

t Ertiam seditionem excitauit matrimoniorum indignitas: ut plebei cũ patricijs iungerentur. qui tumultus in monte Ianiculo duce C. Canuleio Tribuno plebis exarsit. MATRIMONIUM INDIGNITAS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

QVARTA VRBIS DISCORDIA.

q Vartam honorum cupido: ut plebei quoque magistratus crearentur. Fabius Ambustus duarum pater, alteram A. Sulpitio patricij sanguinis dederat: alteram plebeio, Stoloni. Hæc quodam tempore, quod lictoriæ uirgæ sonum ignotum penatibus suis expauerat: à sorore satis insolenter irrisa, iniuriam non tulit. Itaq; nactus tribunatum honorum & magistratuum consortium, quamuis inuito senatui extorsit. Verum in his ipsis seditionibus principem populum non immerito suspexeris. siquidem nunc libertatem, nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, honorum decora, & insignia uindicauit. Inter omnia hæc, nullius acrior custos, quàm libertatis fuit: nullaq; in pretium eius potuit largitione corrumpi: cum ut in magno, & in dies maiore populo iterim perniciosi ciues existerent. Sp. Cassium agraria lege, Melium largitione suspectum regiæ dominationis præsenti morte mulctauit. Ac de Cassio quidem supplicium pater ipsius sumpsit. Hunc Quintij dictatoris imperio in medio foro magister equitum Seruilius Hala confodit. Manlium uero capitolij uindicem, quia plerosq; debitorum liberauerat: altius se, & inciuilius efferentem, ab illa, quam defenderat, arce deiecit. Talis domi ac foris, talis pace belloq; populus Ro. fretum illud adolescentiæ, idest secundam imperij ætatem habuit: in qua totam inter Alpes, fretumq; Italiam armis subegit.

SECVNDA ÆTAS PO. ROM.

Liber secundus.

d OMITA, subactaq; Italia populus Ro. propè quingentesimum annum agens, cum bona fide adoleuisset: si quod est robur, si qua iuuentus: tum ille uere robustus, & iuuenis, & par orbi terrarum esse cœpit. Itaq; (mirum, & incredibile dictu) qui prope quingentis annis domi luctatus est: adeo difficile fuerat dare Italiæ caput: his ducentis annis, qui sequuntur: Africam, Europam, Asiam, totum deniq; orbem terrarum bellis uictorijsq; peragrauit.

PRIMVM BELLVM PVNICVM.

i Gitur uictor Italiæ populus Ro. cum à terra fretum usq; uenisset: more ignis, qui obuias populatus incendio syluas, interueniente flumine abrumpitur: paulisper substitit. mox cum uideret opulentissimam in proximo prædam quodammodo Italiæ suæ abscissam, & quasi reuulsam, adeo cupiditate eius exarsit: ut quatenus nec ob mare iungi, nec pontibus posset: armis, belloq; iungenda, & ad continentem suam reuocanda bello uideretur. Sed ecce, ultro ipsis uiam pandentibus fatis, nec occasio defuit: cum de Pœnorum impotentia fœderata Siciliæ ciuitas Messana quereretur. affectabat enim ut Romanus, ita Pœnus Siciliam: & eodem tempore paribus uterq; uotis, ac uiribus imperium orbis agi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tabat. Igitur specie quidem socios iuuandi, re autem uera sollicitante præda, quanquam territaret nouitas rei: tanta tamen in uirtute fiducia est: ille rudis, ille pastorius populus, uereq; terrestris, ostendit nihil interesse uirtutis: equis, an nauibus, terra, an mari dimicaretur. Populus romanus Ap. Claudio consule primum fretum ingressus est, fabulosis infame monstris, æstuq; uiolentum. sed adeo non est exterritus: ut ipsam illam ruentis æstus uiolentiam pro munere amplectaretur: statimq;, ac sine mora Hyeronē Syracusanū Regē tanta celeritate uicit: ut ipse ille se prius uictū, q̃ hostem uideret, fateretur. Duillio, Cornelioq; cōsulibus, ēt mari congredi ausus est. Tum quidem ipsa uelocitas classis comparatæ uictoriæ auspicium fuit. intra enim sexagesimum diem, quam cæsa sylua fuerat: CLX nauium classis in anchoris stetit: ut non arte factæ, sed quodam munere deorum conuersæ in naues, atq; mutatæ arbores uiderētur. Prælij uero forma mirabilis: cum illas celeres, uolucresq; hostium naues hæ graues, tardæq; comprehenderent. Longe illis nauticæ artes: detorquere remos: & ludificari fuga rostra. iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ, ante certamen multum ab hoste derisæ. coactiq; hostes quasi in solido decernere. Victor ergo apud Liparas mersa, aut fugata hostium classe, primum illum maritimum egit triumphum. Cuius quod gaudiū fuit? cum Duillius imperator non contentus unius diei triumpho, per uitam omnem, ubi à cœna rediret: prælucere funalia, & præcinere sibi tibias iussit: quasi quotidie triumpharet. Pro tanta uictoria leue huius prælij damnum fuit. Alter consulum intercœptus. Cn. Cor

Polyb. idem.
ROM. CLASSIS TARDA.

nelius Asina. qui simulato colloquio euocatus, atq; oppressus, fuit perfidiæ punicæ documentum. Calatino dictatore fere omnia præsidia Pœnorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybæo detraxit. Trepidatum est semel circa Camarinensium saltum. sed eximia uirtute Calpurnij Flāmæ tribuni militum euasimus: qui lecta trecentorum manu, infestum & insessum ab hostibus tumulum occupauit: adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet. ac sic pulcherrimo exitu Termopylarum & Leonidæ famam adæquauit: hoc illustrior noster: quod expeditioni tantæ superfuit: et superuixit: licet nihil scripserit sanguine. Lutio Cornelio Scipione, cum iam Sicilia suburbana esset populi Ro. prouincia: serpente latius bello, in Sardiniā, annexāq; ei Corsicam transit. ubi & hic Caralæ urbis excidio incolas terruit: adeoq; omnes terra mariq; Pœnos expugnauit: ut iam uictoriæ nihil, nisi Africa ipsa restaret. M. Attilio Regulo duce iā in Africam nauigabat bellū. nec deerāt: qui ipso punici maris nomine, ac terrore deficerent: augente insuper Tribuno Mānio metu. in quē, nisi paruisset: securi districta imperator, metu mortis nauigandi fecit audaciam. mox deuentis, remisq; properatum est. tantusq; terror hostici aduentus Pœnis fuit: ut apertis pene portis Carthago caperetur. Belli prima premium fuit ciuitas Clypea. prima enim à Punico litore quasi arx, & specula procurrit. Et hæc, & trecenta amplius castella uastata sunt. Nec cum hominibus modo, sed cū monstris quoq; dimicatum est: cū quasi in uindictā Africæ nata miræ magnitudinis serpēs posita apud Bragadā castra uexaret. Sed omniū uictor Regu

lus cum terrorem nominis ſui late circuntuliſſet: cũq́; magnam uim iuuentutis, ducesq́; ipſos aut cecidiſſet: aut haberet in uinculis: claſſemq́; ingenti præda onuſtam, & triumpho grauem in urbem præmiſiſſet: etiã ipſam caput belli Charthaginẽ urgebat obſidione: ipſisq́; portis inhærebat. Hic paulum circumacta fortuna eſt: tanta: ut plura eſſent romanæ urbis inſignia: cuius ferè magnitudo calamitatibus approbatur. nam conuerſis ad externa auxilia hoſtibus, cum Xantippum illis ducem Lacedæmon miſiſſet: à uiro militiæ peritiſſimo uincimur, cum fœda clade, Romanisq́; uſu incognita. Viuus in manus hoſtium uenit fortiſſimus imperator. ſed ille quidem par tantæ calamitati fuit. nam nec punico carcere fractus eſt: nec legatione ſuſcepta. quippe diuerſa, quàm hoſtes mandauerant, cenſuit: ne pax fieret: ne commutatio captiuorum reciperetur. Sed nec illo uoluntario ad hoſtes ſuos reditu, nec ultimo ſiue carceris, ſeu crucis ſupplicio deformata maieſtas. immo his omnibus admirabilior quid aliud, quàm uictus de uictoribus, quia Carthago non ceſſerat: de fortuna triumphauit. Populus autem Ro. multo acrior, infeſtiorq́; pro ultione reguli, quàm pro uictoria fuit. Metello igitur conſule, ſpirantibus altius Pœnis, & reuerſo in Siciliã bello, apud Panormum ſic hoſtes cecìdit: ut ne amplius ea in inſula cõcitaretur. Argumentum ingentis uictoriæ, centum circiter elephantorum captiuitas. Sic quoq; magnas prædas egit: ut gregem illũ non bello, ſed uenatione cepiſſet. Claudius Pulcher conſul non ab hoſtibus, ſed à dijs ipſis ſuperatus eſt: quorũ auſpicia contempſerat: ibi ſtatim claſſe demerſa: ubi ille præcipitari pullos iuſſerat:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quod pugnare ab his uetaretur. M. Fabio Buteone consule, classem hostium in africo mari apud Egimurũ iam in Italiam ultro nauigantem cecidit. Quantusq; tum triumphus tempestate intercidit: cum opulenta præda classis aduersis acta uentis naufragio suo Africam, & Syrtes, omnium imperia gentium, insularum litora impleuit. Magna clades: sed non sine aliqua principis populi dignitate: interceptam tempestate uictoriam, et triũphum periisse naufragio. Et tamen, cum punicæ præde omnibus promontoriis, insulisq; fluitarent: populus Ro. triumphauit. Luctatio Catulo consule tandem bello finis impositus apud insulas: quibus nomen Aegateis. Nec maior aliâs in mari pugna. aderat quippe commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis grauis hostium classis: et in eis quasi tota Carthago. quod ipsum exitio fuit. Romana classis prompta, leuis, expedita, & quodam genere Castrensis, ad similitudinem pugnæ equestris, sic remis quasi habenis agebatur: & in hos, uel illos ictus mobilia rostra speciem uiuentium præferebant. Itaq; momento temporis laceratæ hostium rates totum inter Siciliam, Sardiniamq; pelagus naufragio suo operuerũt. Tanta deniq; fuit illa uictoria, ut de excidẽdis hostiũ mœnibus nõ quæreretur. Superuacuũ uisum est in arcem, murosq; sæuire: cum iam in mari esset deleta Carthago.

EGIMVRVM

AGATEAE INSVLAE.

ROMANA CLASSIS LEVIS

BELLVM LIGVSTICVM.

p Eracto punico bello, secuta est breuis sanè, & quasi ad recipiendum spiritum requies, argumentumq; pacis, & bona fide cessantium armorum. Tunc primum post Numã

clausa fuit porta Iani: sed statim, ac sine mora patuit. quippe iam ligures, iam Insubres Galli, necnon et Illyrici lacessebant. Sic de sub Alpibus, idest de sub ipsis Italiæ faucibus gentes, deo quodam assidue incitante, ne rubiginem, ac situm arma sentirent: deniq; ita quotidiani, & quasi domestici hostes Tyrocinia militum imbuebant. Nec aliter utraq; gente, quasi cote quadam populus Ro. ferrum suæ uirtutis acuebat. Ligures imus Alpium iugis adhærentes inter Varum, & Macram flumen, implicitos dumis syluestribus maior labor erat inuenire, quàm uincere. Tutum locis, & fuga durum atq; uelox genus ex occasione magis latrocinia, quàm bella faciebat. Itaq; cum diu, multumq; eluderent saltu, uijs, latebris Deceates, Oxybij, Euburiates: incognitas tandē Fuluius latebras eorum ignibus sepsit: Bebius in plana deduxit: Posthumus ita exarmauit: ut uix reliquerit ferrum: quo terra coleretur.

BELLVM GALLICVM.

Allis Insubribus, & his accolis Alpium, animi ferarum, corpora plusquam humana erant. sed experimento deprehensum est: quippe sicut primus impetus eis maior, quàm uirorum est: ita sequens minor, quàm fœminarū. Alpina corpora humenti cœlo educata habent quiddam simile niuibus suis. cum mox caluere pugna: statim in sudorem eunt: & leui motu, quasi sole laxantur. Hi sæpe & aliàs, sed Britomaro duce non prius soluturos se baltea, quàm Capitolium ascendissent, iurauerant. Factum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

autem est. uictos enim eos Aemilius in Capitolio discin xit. Mox Ariobistone duce, uouère de nostrorum militū præda Marti suo torquem. Intercœpit Iuppiter uotum. nam de torquibus eorum aureum trophæum Ioui Flā minius erexit. Rex quoq; eorum Viridomarus Romana arma Vulcano promiserat. aliorsum uota ceciderūt. occiso enim eo Marcellus tertius post Romulum patrem Feretrio Ioui spolia suspendit.

BELLVM ILLYRICVM.

i Llyrij, seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt inter Arsiam, Tytiumq; flumen, longissime per totum Adriatici maris littus effusi. Hi regnante Teuca muliere populationibus non contenti, licentiæ scelus addiderunt. Legatos quippe nostros ob ea, quæ deliquerant, iure agentes, nec gladio quidem, sed ut uictimas securi percutiunt: præfectos nauium igne comburunt: idq; quo indignius foret, mulier imperabat. Itaq; Cn. Fuluio Centimalo duce late domantur. Strictæ in principū colla secures legatorum manibus litauere.

Illyrij seu Liburni.

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

p Ost primum punicum bellum uix quadriennis requies. Ecce alterum bellum, minus quidem spatio, (nec enim amplius q̄ XVIII annos habet) sed adeo cladium atrocitate terribilius: ut si quis conferat damna utri-

usq; populi: similior uicto sit populus: qui uicit. At pudebat nobilem populum: ablatum mare: raptæ insulæ: dare tributa, quæ iubere consueuerat. Hinc in ultionem puer Annibal ad aram patri iurauerat: nec remorabatur. Igitur in causa belli Saguntus delata est Hispaniæ ciuitas opulenta: fideiq; erga Romanos magnū quidem, sed triste monumentum. quam in libertate communi fœdere exceptam Annibal causas nouorum motuum quærens, & suis, & suorum manibus euertit: ut Italiā sibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio est. Itaq; ad auditum sociæ ciuitatis obsidium, memores icti cum Pœnis quoq; fœderis, non statim ad arma procurrunt: dum prius more legitimo queri malunt. Interim iam nouem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, uersa deniq; in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum. tum desuper se, suosq; cum omnibus opibus suis ferro, et igne corrumpunt. Huius tantæ cladis author Annibal poscitur. Terguersantibus Pœnis, dux legationis Romanorum, Quæ, inquit, mora est? Fabius. in hoc ego sinu bellum affero, et pacem: utrū eligitis, utrum placet, summite. Succlamantibus bellum, bellum igitur, inquit, accipite. et excusso in media curia togæ gremio non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret, effudit. Similis exitus belli initio fuit. nam, quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimæ diræ in illo publico parricidio, incendioq; mandassent: ita manibus eorum uastatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducum, & regum, qui id gessere bellum exitio, parentatum est. Igitur ubi semel se in Hispaniā mouit illa grauis, & luctuosa punici belli uis, atq; tempestas: de-

stinatumq; Romanis iam diu fulmen saguntino igne cõflauit: statim quodam impetu rapta medias perfregit Alpes: & in Italiam abillis fabulosæ altitudinis niuibus uelut cœlo missã descendit: ac primi quidem impetus turbo inter Padum, & Ticinum ualido statim fragore detonuit. Tunc Scipione duce fusus exercitus. saucius & ipse uenisset in hostiũ manus imperator: nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset. Et hic erit Scipio: qui in exitium Africæ crescit: nomen ex malis eius habiturus. Ticino Trebia succedit. Hic secunda belli punici procella desæuit, Sempronio consule. tunc callidissimi hostes frigidum, & niualem nacti diem, cum se ignibus prius, oleóq; fouissent: (horribile dictu) homines à meridie, & sole uenientes nostra nos hyeme uicerunt. Trasimenus lacus tertium fulmen Annibalis, imperatore Flaminio. Ibi quoq; ars noua punicæ fraudis. qppe nebula lacus, palustribúsq; uirgultis tectus equitum terga subito pugnantium inuasit. Nec de dijs possumus queri. imminentem temerario duci cladem prædixerant insidentia signis agmina, & aquilæ prodire nolentes, & commissam aciem secutus ingens terræ tremor: nisi illum horrorem soli, equitum uirorumq; discursus, & mota uehementius arma fecerunt. Quartum, idest penè ultimum uulnus imperij Cannæ, ignobilis Apuliæ uicus: sed magnitudine cladis emersit: & XL millium cæde parta nobilitas. Ibi in exitium infelicis exercitus dux, terra, cœlum, dies, tota deniq; rerum natura consensit. Siquidem non contentus simulatis transfugis Annibal, qui mox terga pugnantium cæciderant: insuper callidissimus impera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tor patentibus in campis obseruato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus puluis, & eurus ab oriẽte semper quasi ad constitum: ita instruxit aciem: ut Romanis aduersus hæc omnia aduersis, quasi secum cœlum tenens, uento, puluere, sole pugnaret. Itaq; duo maximẽ exercitus cæsi ad hostium satietatem: donec Annibal dicẽret militi suo. parce ferro. Ducum effugit alter: Alter occisus est: dubium uter maiore animo. Paulum puduit: Varro non desperauit. Documenta cladis, cruentus aliq̃diu Aufidus, pons de cadaueribus iussu ducis factus in torrente Gelo, modij duo annulorum Carthaginem missi, dignitas'q; equestris taxata mensura. Dubium deinde non erat: quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma: quintum'q; intra diẽ epulari Annibal in Capitolio potuerit: si (quod pœnũ illũ dixisse Maharbalẽ Bomilcaris ferunt) Annibal quemadmodũ sciret uincere, sic uti uictoria scisset. Sed tum quidẽ illũ (ut dici uulgo solet) aut fatũ urbis imperaturæ, aut ipsius mens mala, et auersi à Carthagine dij in diuersum abstulerunt: cũ uictoria posset uti: frui maluit: relicta'q; Roma, Campaniã, Tarẽtum'q; peragrare. ubi mox et ipse, et exercitus ardor elanguit: adeo, ut uerũ dictum sit: Capuã Annibali Cannas fuisse. siquidem inuictum Alpibus, indomitum armis campani, (quis crederet?) sole, & tepentes fontibus Baiæ subegerunt. Permissum est interim respirare Romanis, & quasi ab inferis emergere. Arma non erant: detracta sunt templis. deerat iuuentus: in sacramentum militiæ liberata seruitia. egebant ærario: opes suas libens senatus in medium protulit: nec præter quod in bullis, singulis'q; annulis erat, quicquam si

bi auri reliquere. eques secutus exemplum, imitatæq;
equitem tribus. deniq; uix suffecere tabulæ, uix scriba
rum manus, Leuino, Marcelloq; consulibus: cum priua
tæ opes in publicum deferentur. Quid autem in eligen
dis magistratibus, quæ centuriarum sapientia? cum iu-
niores à senioribus consilium de creandis consulibus pe
tiuere. quippe aduersus hostem toties uictorem, tam calli
dum non uirtute tantum, sed suis etiam pugnare consi
lijs oportebat. Prima redeuntis, & (ut sic dixerim) re-
uiuiscentis imperij spes Fabius fuit: qui nouam de An-
nibale uictoriã commentus est: non uelle pugnare. Hinc
illi cognomen nouum, & reipub. salutare, Cunctator:
hinc illud ex populo: ut imperij scutum uocaretur. Itaq;
per Samnium totum, per Falernos, Gauranosq; saltus
sic macerauit Annibalem: ut qui frangi uirtute non po
terat: mora comminueretur. Inde Claudio Marcello du
ce etiam congredi ausus est. Cominus uenit: et pepulit ex
Campania sua: et ab obsidione Nolæ urbis exclusit. Au
sus & Sempronio Graco duce per Lucaniam sequi,
& premere terga cedentis: quamuis tunc (o' pudor) ma
nu seruili pugnaret. nam hucusq; tot mala compulerãt
sed libertate donati fecerant de seruitute Romanos.
O' horribilem in tot aduersis fiduciam: o' singula-
rem animum, ac spiritum populi romani. tam arctis,
afflictisq; rebus cum de Italia sua dubitaret: ausus est
tamen in diuersa respicere. cumq; hostes in iugulo per
Cãpaniã, Apuliamq; uolitarẽt: mediãq; de Italia Afri
cã facerẽt: eodẽ tẽpore et hũc sustinebat: et in Siciliã, Sar
diniã, Hispaniã diuisa p terrarũ orbẽ arma mittebat.
Sicilia mandata Marcello: nec diu restitit. tota enim In-

ſula in una urbe ſuperata eſt. Grãde illud, et ante id tẽpus inuictum caput, Syracuſæ, q̃uis Archimedis ingenio defenderentur: aliquando ceſſerũt: longe illi triplex murus, totidemq́; arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuſæ: niſi quod hactenus profuere: ut pulchritudini uictæ urbis parceretur. Sardiniam Graccus arripuit. nihil illi gentiũ feritas, inſanorumq́; (nam ſic uocantur) immanitas montium profuere. Sæuitum in urbes, urbemq́; urbium Caralim: ut gens contumax, uiliſq́; mortis ſaltem deſyderio patrij ſoli domaretur. In Hiſpaniam uero miſſi Cn. & P. Scipiones penè totam Pœnis eripuerant prouinciam. ſed inſidijs Punicæ fraudis oppreſſi rurſus amiſerant. Magnis quidem illi prælijs cum punicas opes cecidiſſent: ſed Punicæ inſidiæ alterum ferro caſtrametantem, alterum cum euaſiſſet in turrim: cinctum facibus oppreſſerunt. Igitur in ultionem patris, ac patrui miſſus cum exercitu Scipio, cui iam grande de Africa nomen fata decreuerant: bellatricem illam uiris, armiſq́; nobilem Hiſpaniam, illam ſeminarium hoſtilis exercitus, illam Annibalis eruditricem (incredibile dictu) totam à pyrenæis montibus in Herculis columnas, & Oceanum recuperauit: neſcias citius: an facilius. quam uelociter: quatuor anni fatentur. quam facile, uel una ciuitas probat. eodem quippe quo obſeſſa eſt die, capta eſt: omenq́; africanæ uictoriæ fuit: quod tam facile capta eſt Hiſpanica Carthago. Certum eſt tamen ad profligandam prouinciam maxime profeciſſe ſingularem ducis ſanctitatem. quippe qui captiuos pueros, puellaſq́; præcipuæ pulchritudinis barbaris reſtituerit: ne in conſpectum quidẽ ſuum paſſus ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

duci: ne quid de uirginitatis integritate delibasse saltem uel oculis uideretur. Hæc inter diuersa terrarum populus romanus. nec ideo tamen Italiæ uisceribus inhærentem summouere poterat Annibalem carthaginēsem. Pleraq; ad hostem defecerant: & dux acerrimus contra Romanos italicis quoq; uiribus utebatur. iam tamen eum plerisq; oppidis, & regionibus excusseramus. Tarentinus ad nos redierat. Iam & Capua, sedes & domus & patria altera Annibalis tenebatur. cuius amissio tantum pœno duci dolorem dedit: ut inde totis uiribus in Romam conuerteretur. O' populum dignum orbis imperio, dignum omnium fauore, & admiratione hominum, ac deorum. Compulsus ad ultimos metus ab incœpto non destitit: & de sua urbe solicitus, Capuam tamen non omisit: sed parte exercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum in urbem secuta, absens simul, præsensq; pugnabat. Quid ergo miramur? mouenti castra à tertio lapide Annibali iterum ipsos deos, deos inquam (nec fateri pudebit) restitisse. tanta enim ad singulos illius motus uis imbrium effusa est: tanta uentorum uiolentia coorta: ut diuinitus hostem summoueri, non à cœlo, sed ab urbis ipsius mœnibus, & Capitolio uideretur. Itaque fugit: & cessit: & in ultimum se Italiæ recipit sinum: cum urbem tantū non adortam reliquisset. Parua res dictu: sed ad magnanimitatem populi Ro. probandam satis efficax: quod illis ipsis, quibus obsidebatur, diebus ager, quē Annibal castris insiderat: uenalis Romæ fuit: hastæq; subiectus inuenit emptorē. Voluit Annibal contra fiduciam imitari: subiecitq; argētarias urbis tabernas: nec emptor

inuentus est. ut scias etiam præsagia fatis fuisse. Nihil actum erat tanta uirtute sine tanto fauore deorū. Siquidem ab Hispania Hasdrubal frater Annibalis cum exercitu nouo, nouis uiribus, noua belli mole ueniebat. Actum erat proculdubio: si uir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoq; castrametantem Claudius Nero cum Liuio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiæ angulo summouebat Annibalem: Liuius in diuersissimam partem, & in ipsas nascentis Italiæ fauces signa conuerterat: tanto, qua omnis longissima Italia solo interiacet. Quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint: inopinanterq; hostem collatis signis compresserint: neq; id fieri Annibal senserit: difficile dictu est. Certe Annibal re cognita, cum proiectum fratris caput ad sua castra uidisset: agnosco, inquit, infelicitatem Carthaginis. Hæc fuit illius uiri non sine præsagio quodam fati imminentis prima confessio. Iam certum erat Annibalem etiā ipsius confessione posse uinci: sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus romanus magni extimabat asperrimum hostem in sua Africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole conuersus imitari cœpit Annibalem: & Italiæ suæ clades in Africa uindicare. Quas ille (dij boni) Hasdrubalis copias? quos Syphacis exercitus fudit? quæ, quantaq; utriusq; castra facibus illatis una nocte deleuit? Deniq; iam non à tertio lapide, sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. sic factum est: ut inhærentem, atq; incubantem Italiæ extorqueret Annibalem. Non fuit maior sub imperio romano dies: quàm ille: cum duo omnium & antea, & postea ducum maximi, ille Ita=

liæ hic Hispaniæ uictor collatis cominus signis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi. ubi de pace non conuenit: signa cecinere. Constat utriusq; confessione: nec melius instrui aciem, nec arcius potuisse pugnari. Hoc Scipio de Annibalis, Annibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamen Annibal cessit. præmiumq; uictoriæ Africa fuit, & secutus Africam statim terrarum orbis.

BELLVM MACEDONICVM PRIMVM.

Post Carthaginem uinci neminem puduit. Secutæ sunt statim Africam gentes, Macedonia, Græcia, Syria, cæteraq; omnia quodam quasi æstu, & torrente fortunæ. Sic primi omnium Macedones, affectator quondam imperij populus. Itaq; quamuis tunc Philippus regno præsideret: Romani tamen dimicare sibi cum rege Alexandro uidebantur. Macedonicum bellum nomine amplius, quàm spectatione gentis fuit. Causa cœpit à fœdere Philippi: quo Rex iampridem dominantem in Italia Annibalem sibi sociauerat. postea creuit, implorantibus Athenis auxilium contra Regis iniurias. Cũ ille ultra ius uictoriæ in tẽpla, aras, et sepulchra ipsa sæuiret: Placuit senatui opẽ tantis ferre supplicibus. q̃ppe iã gẽtiũ Reges, duces, populi, natiões præsidia sibi ab hac urbe petebãt. Primũ igitur Leuino cõsule populus romanus Ioniũ mare ĩgressus tota Græciæ litora ueluti triũphãti classe peragrauit. spolia quippe Siciliæ, Hispaniæ, Sardiniæ,

IDEM Polyb.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Africæ præferebat. Et manifestam uictoriam nata in prætoria puppe laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus Rex Pergamenorum: aderant Rhodij, nauticus populus. quibus à mari consul, à terris omnia equis, uirisq; quatiebat. Bis uictus Macedonum Rex: bis fugatus: bis exutus castris, cum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipso uulnerum aspectu: quæ nõ spiculis, neq; sagittis, nec ullo græculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladijs ultra mortem patebant. Enimuero Flaminio duce populus Ro. inuios antea Chaonum montes, Pindumq; amnem per abrupta uadentem, & ipsa Macedoniæ claustra penetrauimus. Introisse, uictoria fuit. nam postea nunquam ausus congredi Rex, ad tumulos, quos Cynocephalos uocãt: uno, ac ne hoc qdem iusto prælio opprimitur. Et illi quidem consul pacem dedit: regnumq; concessit. mox, ne quid esset hostile: Thebas, & Euboeam, & grassantem sub Nabide suo Lacedæmona compescuit. Græciæ uero ueterem statum reddidit: ut legibus uiueret suis: & auita libertate frueretur. Quæ gaudia? quæ uociferationes fuerunt? cum hoc forte Nemeæ in Theatro quinquennalibus ludis à præcone caneretur? quo certauere plausu? quid Florum in consulẽ profuderunt? Et iterũ, iterumq; præconẽ repetere illam uocem iubebant: qua libertas Achaiæ pronunciabatur. nec aliter illa consulari sentẽtia, quàm modulatissimo aliquo tibiarum, aut fidium cantu fruebantur.

Bellum Syriacum

BELLVM SYRIACVM REGIS ANTIOCHI.

m Acedoniam statim, & Regem Philippum Antiochus excoepit: quodam casu, quasi industria sic gubernante fortuna: ut quemadmodum ab Africa in Europam, sic ab Europa in Asiam, ultro se suggerentibus causis, imperiũ procederet: & cum terrarum orbis situ ipse ordo uictoriarum nauigaret. Non aliud formidolosius fama bellum fuit: quippe cum Persas, et orientem Xerxem, atq; Darium cogitarent: quando perfossi inuij montes, quando uelis opertum mare nuntiaretur. ut hos coelestes minæ territabant: cum humore continuo Cumanus Apollo sudaret. sed hic fauentis Asiæ suæ numinis timor erat. Sed nec sanè uiris, opibus, armisq; quicquam copiosius Syria. sed in manibus tam ignaui Regis inciderat: ut nihil fuerit in Antiocho speciosius: quàm quod à Romanis uictus est. Impulere Regem in id bellum, illinc Thoas Aetholiæ princeps, in honoratam apud Romanos querens aduersus Macedones militiæ suæ societatem, hinc Annibal: qui in Africa uictus, profugus, et pacis impatiens hostem populo romano toto orbe querebat. Et quod illud fuisset periculum: si se consilijs eius Rex tradidisset? si Asiæ uiribus usus fuisset miser Annibal? Sed Rex suis opibus, & nomine regio fretus, satis habuit bellum mouere. Europa iam dubio procul iure ad Romanos pertinebat. Hinc Lysimachiam urbem in litore Tracio positam à maioribus suis Antiochus hæreditario iure repetebat. Hoc uelut sydere Asiatici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

belli mota tempestas, et maximus Regum conuentus for titer indicto bello, cum ingenti strepitu, ac tumultu mouisset ex Asia: occupatis statim insulis, Græcisq; litoribus, ocia, & luxus tanquam uictor agitabat. Euboeam insulam continenti adhærentem tenui freto reciprocantibus aquis Euripus abscidit. Hic ille positis aureis, sericisq; tentorijs sub ipso freti murmure, cum inter fluenta tibijs, fidibusq; concineret: collatis undiq; quamuis per hyemem rosis. ne cum aliquo ducum genere agere uideretur: uirginum, puerorumq; delectus habebat. Talem ergo Regem iam sua luxuria debellatum populus Ro. Attilio Glabrione consule, in insula aggressus, ipso statim aduentus sui initio coegit ab insula fugere. Tam præcipitem apud Thermopylas assecutus, locum CCC Laconum speciosa cæde memorãdum, ne ibi qdem fiducia loci resistentem mari ac terra cedere coegit. Statim, & euestigo itur in Syriam. classis regia Polixenidi, Annibaliq; commissa. nam Rex prælium nec spectare poterat. Igitur duce Aemilio Regillo à remigantibus Rhodijs tota laceratur. Ne sibi placeant Athenæ. in Antiocho uicimus Xerxẽ: in Aemilio Alcibiadẽ æquauimus. Ephesus Salamina pensauimus. Consule Scipione, cui frater ille modo uictor Carthaginis Africanus uoluntaria legatione aderat: debellari regem placet. et iam toto cesserat mari. sed nos imus ulterius. Meandrũ ad amnem, montemq; Sypilũ castra ponuntur. Hic rex, incredibile dictu quibus auxilijs, quibus copijs, consederat. Trecenta millia peditum, equitum, falcatorumq; curruum non minor numerus. elephantis ad hoc immensæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & suo ebore

CLASSIS ANNIBALI COMMISSA

fulgentibus aciem utrinq; uallauerat. Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua: ad hoc imbre: q subito superfusus mira felicitate persicos arcus corruperat. Primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt. Victo & supplici pacem atq; partem regni dari placuit, eo libentius: quod tam facile cessisset.

BELLVM AETOLICVM.

s Yriaco bello successit, ut debebat, Aetolicum. uicto quippe Antiocho Romanus, faces Asiatici belli persequebatur. Ergo Fuluio nobilori mandata ultio est. Hic protinus caput gentis Ambraciam regiam Pyrrhi machinis quatit. Secuta deditio. Aderant Aetolorum precibus attici, Rhodij. et memineramus auxilij. sic placuit ignoscere. Serpit tamen latius in proximos bellum, omnẽq; late Cephaleniam, Zacynton. & quicquid insularum in eo mari inter Ceraunios montes, iugumq; Maleum, aetolici belli accessio fuerunt. AMBRACIA

BELLVM ISTRICVM.

i Stri sequuntur Aetolos. quippe bellantes eos nuper adiuuerant. Et initia pugnæ prospera hosti fuerunt: eademq; exitij causa. nam cum Cn. Manlij castra cœpissent: opimæq; prædæ incubarent: epulantes, ac ludibundos plerosque, aut ubi essent, præ poculis nescientes Appius Pulcher inuadit. Sic cum sanguine, & spiritu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

male partam reuomuere uictoriam. Ipse Rex apulo equo impositus, cum subinde crapula, & capitis errore lapsaret: captum sese uix, & ægre, postquam experrectus est: didicit.

BELLVM GALLOGRAECVM.

g Allogræciam quoq; syriaci belli ruina co̅uoluit. Fuerant inter auxilia Regis Antiochi. An fuisset cupidus triumphi Mantius: an eos inuisos simulauerit: dubium certe. Negatus est uictori triumphus: quia causam belli non approbauit senatus. Cæterum gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen inditio est: mixta, & adulterata est. Reliquiæ Gallorum, quibus etiam Brenno duce uastauerant Græciam: mox Orientem secuti, in media Asiæ parte etiam sedere. Itaq; ut frugum semina mutato solo degenerant: sic illa genuina feritas eorum Asiatica amœnitate mollita est. Duobus itaq; prælijs fusi, fugatiq; sunt: quamuis sub aduentu hostis relictis sedibus, in altissimos se montes recepissent: quos Tolostobogi, Tectosagiq; insederant. Vtrinq; fundis, sagittisq; acti in perpetuam se pacem dediderunt. Sed alligati miraculo quodam fuere: cum cathenas morsibus, & ore tentassent: cum offocandas inuicem fauces præbuissent. Nam Ortiagontis Regis uxor à Ce̅turione stuprum passa memorabili exemplo custodiam euasit: Reuulsumq; militis caput ad maritum suum retulit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM MACEDONICVM SECVNDVM.

d VM aliæ aliæq; gentes syriaci belli sequũtur ruinam: Macedonia se rursus erexit. fortissimum populum memoria & recordatio suæ nobilitatis agitabat. Successerat Philippo filius Perses: qui semel in perpetuum uictam esse Macedoniam non putabat ex gentis dignitate. multo uehementius sub hoc Macedones, quàm sub patre consurgunt. quippe Thraces in uires suas traxerant. Atq; ita industria Macedonum, uiribus Thracum disciplinã macedonicam tentauere. Accessit his consiliũ ducis. qui situm regionum suarum summo speculatus Aemo, positis per abrupta castris, ita Macedoniam suam armis, ferroq; uallauerat: ut non reliquisse aditum nisi à cœlo uenturis hostibus uideretur. Nam Marcio Philippo consule, eam prouinciam ingressus populus romanus exploratis diligenter accessibus, per Astrudem paludem, per acerbos dubiosq; tumulos, illa, quæ uolucribus quoq; uidebantur inuia: accessit: regemq; securum, & nihil tale metuentem subita belli eruptione terruit. cuius tanta trepidatio fuit: ut pecuniam omnem in mare iusserit mergi, ne periret; classem cremari, ne incẽderetur. Paulo consule cum maiora, & crebra essent imposita præsidia: per alias uias Macedonia depressa est summa quidem arte, & industria ducis: cum aliâs minatus, aliâs irrepsisset. cuius aduentus ipse eò terribilis Regi fuit: ut interesse non auderet: sed gerenda ducibus bella mandauerit. Absens ergo uictus fugit in maria, insu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

lamq; Samothracem, fretus celebri religione: quasi templa, & aræ possent defendere, quem nec montes sui, nec arma potuissent. Nemo Regum diutius amissæ fortunæ conscientiam retinuit. Supplex cum scriberet ad imperatorem ab illo, quo confugerat templo: nomenq; epistolæ notaret suum: Regem addidit. Sed nec reuerentior captæ maiestatis alius Paulo fuit: cum in conspectu uenisset hostis: in templum recepit: & in conuiuijs adhibuit: liberosq; admonuit suos: ut fortunam, cui tantum liceret: reuererentur. Inter pulcherrimos hunc quoq; populus romanus de Macedonia duxit, atq; uidit triũphum. quippe cuius spectaculo triduum impleuerit. Primus dies signa, tabulasq;, sequens arma, pecuniasq; transuexit: tertius captiuos, ipsumq; Regem attonitum adhuc, tanquã subito malo stupentem. Sed multo prius gaudium uictoriæ populus romanus, quam epistolis uictoris perceperat. quippe eodem die, quo uictus est Perses in Macedonia: Romæ cognitum est. Duo iuuenes candidis equis apud Iuturnæ lacum puluerem, & cruorem abluebant. Hi nunciauere Castorem, & Pollucem fuisse: (creditum uulgo: quod gemini fuissent) interfuisse bello: quod sanguine maderent: à Macedonia uenire: quod adhuc anhelarent.

Nota

CASTOR ET POLLVX.

BELLVM ILLYRICVM.

m Acedonici belli contagio traxit Illyricos. Ipsi quidem ut Romanum à tergo distringerent, à Persæ Rege conducti pecunia militauere. Sine mora ab Anitio prætore

ſubiguntur. Loſcordam caput gentis deleſſe ſuffecit. Statim ſecuta deditio eſt. Deniq; hoc bellum ante finitum eſt: quàm geri Romæ nunciaretur.

BELLVM MACEDONICVM TERTIVM.

q Vodam fato, quaſi ita conueniſſet inter Pœnos, et Macedonas: ut tertio quoq; uincerentur: eodem tempore utriq; arma mouere. Sed prior iugum excutit Macedo, aliquanto, quàm ante grauior: dum contemnitur. Cauſa belli propè erubeſcenda. Quippe regnum pariter, & bellum uir ultimæ ſortis Andriſcus inuaſerat: dubium liber, an ſeruus: mercenarius certe. ſed quia uulgo Philippus, & ſimulitudine Pſeudo Philippus uocabatur: regiã formam, regium nomen animo quoq; regio impleuit. Igitur dum hæc ipſa contemnit populus romanus: Iuuentio Prætore contentus, uirum non macedonicis modo, ſed Thraciæ quoq; auxilijs ingentibus ualidũ temere tẽtauit. Inuictus quoq; nõ à ueris regibus, ſed ab illo imaginario, & ſcenico Rege ſuperatus. Sed conſule Metello, amiſſum cum legione prætorem pleniſſime ultus eſt. nam & macedoniam ſeruitute mulctauit: et ducem belli deditum ab eo, ad quem confugerat, Thraciæ Regulo in urbem in cathenis reduxit: hoc quoq; illi in malis ſuis indulgente fortuna: ut de eo populus Ro. quaſi de Rege uero triumpharet.

.ANDRISCVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM PVNICVM TERTIVM.

Ertium cum Africa bellum, & tempore exiguum fuit. nam quadriennio patratum est: & in comparatione priorum minimũ labore. non enim tam cum uiris, quàm cũ ipsa urbe pugnatum est: sed planè maximo euentu. qppe eo tandem Carthago finita est. Atq; siquis trium tem porum momenta consyderet: primo commissum est bellum: profligatum secundo: tertio uero confectum est. Sed huius causa belli: quod contra fœderis legem aduersus Numidas quidem semel parasset classem, & exercitum: frequens autem Masanissæ fines territaret. Sed huic bono, socioq; Regi fauebatur. Cum bellum sederet: de belli fine tractatum est. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem. & cum de alio consuleretur: pronunciabat Scipio Nasica seruandá: ne metu ablato æmulæ urbis luxuriari felicitas urbis inciperet. Medium senatus elegit: ut urbs tantum loco moueretur. nihil enim speciosius uidebatur: quàm esse Carthaginem: quæ non timeretur. Igitur Manilio, Censorinoq; consulibus, populus romanus aggressus Carthaginem, spe pacis iniecta, traditam à uolentibus classem sub ipso ore urbis incendit. Tum euocatis principibus, si salui esse uellent: ut migrarent finibus, imperatũ quod pro rei atrocitate adeo mouit iras: ut extrema mallent. Comploratum igitur publice statim: & pari uoce clamatum est ad arma: seditq; sententia quoquo modo rebellandũ: non quia spes ulla iam superesset: sed quia patriam suam mallent hostium, quàm suis manibus euerti. Qui rebellantum fue

rit furor, uel hinc intelligi potest: quod in usum nouæ classis tecta, domusq; resciderunt: & in armorum officinis aurum, & argentum pro ære, ferroq; conflatum est: in tormentorum uincula matronæ crines suos contulerunt. Mancino deinde consule, terra mariq; feruebat obsidio. Operis portus nudatus: & primus, & sequens iam murus: cum tantum Byrsa, quod nomen arci fuit: quasi altera ciuitas resistebat. Quamuis profligato urbis excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum uidebatur. Igitur in aliū Scipionem conuersa respub. finem belli reposcebat. Hūc Paulo Macedonico procreatum Africani illius magni filius in decus gentis assumpserat: hoc scilicet fato: ut quam urbem concusserat auus: nepos euerteret. Sed quammaxime mortiferi esse morsus solent morientium bestiarum: sic plus negocij fuit cum semiruta ciuitate Carthagine, quàm integra. Compulsis in unam arcem hostibus, portum quoq; maris Romanus obsederat. Illi alterum ibi portum ab alia urbis parte foderunt: nec ut fugerent: sed quia nemo illos nec euadere posse credebat. inde quasi enata subito classis erupit. Tum interim iam diebus, iam noctibus noua aliqua moles, noua machina, noua perditorum hominum manus quasi ex obrupto incendio subita de cineribus flamma prodibat. Deploratis nouissime rebus, XL se millia uirorum dediderunt, (quod minus credas) duce Asdrubale. Quanto fortius fœmina, et uxor ducis? quæ comprehensis duobus liberis, à culmine se domus in medium misit incendium, imitata reginam: quæ Carthaginem condidit. Quanta urbs deleta sit: ut de cæteris taceam: uel ignium mora probari potest.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quippe per continuos decem & septem dies uix potuit incendium extingui: quod domibus, ac templis suis sponte hostes immiserant: ut quatenus urbs eripi Romanis non poterat: triumphis arderet.

BELLVM ACHAICVM.

q

Vasi saeculum illud euersionibus urbium curreret: ita Carthaginis ruinam statim Corinthos excepit, Achaiae caput, Graeciae decus, inter duo maria, Ionium, & Aegeum quasi spectaculo exposita. Haec (facinus indignũ) ante oppressa est: quàm in numero certorum hostium referretur. Critolaus causa belli. qui libertate a Romanis data aduersus ipsos usus est. legatos Romanos, dubium an et manu, certe oratione uiolauit. Igitur Metello ordinanti, cui tum maxime Macedoniae mandata est ultio: & hinc Achaicum bellum. ad primam Critolai manum Metellus consul per patentis Elidis campos toto cecìdit Alphaeo. Et uno praelio peractum erat bellum: iam & urbem ipsam terrebat obsidio. sed fato rerum, cum Metellus dimicasset: ad uictoriã Mummus uenit. Hic alterius ducis dignitate exercitum sub ipsis Isthmi faucibus fudit: geminosq; portus sanguine infecit. Tandem ab incolis deserta ciuitas, direpta primum, deinde tuba praecinente deleta est. Quid signorum? quid uestium? quid'ue tabularũ raptum, incensum, atq; proiectum est? Quantas opes & abstulerit, et cremauerit, hinc scias: quod quicquid Corinthi aeris toto orbe laudatur: incendio superfuisse comperimus. nam & aeris notam precio

siorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria: quia incendio perustis plurimis statuis, atq; simulachris, æris, auri, argentiq; uenæ in commune fluxere.

RES IN HISPANIA GESTAE.

uT Carthaginem Corinthos, ita Corinthum Numantia secuta est. nec deinde toto orbe quicquam tantum in armis fuit. Post illa duo clarissima urbium incendia late atq; passim, nec per uices, sed simul pariter, quasi unum undiq; bellum fuit: prorsus ut inde quasi agitantibus uentis diffudisse quædam belli incendia toto orbe uideretur. Hispaniæ nunq̃ animus fuit aduersus nos uniuersæ consurgere: nunquam conferre uires suas libuit: neq; aut imperare, aut libertatẽ tueri suam publice. alioquin ita undiq; mari, Pyrenæoq; uallata est: ut ingenio situs ne adiri qdem potuerit. Sed antea à Romanis obsessa est: quàm seipsa cognosceret: et sola omniũ prouinciarum uires suas, postq̃ uicta est: intellexit. In hac propè ducentos per annos dimicatum est, à primis Scipionibus in primũ Cæsarem Augustum, nõ continue, nec cohærenter: sed pro ut lacessierant: nec cũ Hispanis initio: sed cum Pœnis in Hispania. Inde contagio, et series, causaq; bellorũ. Prima p̃ Pyrenæũ iugũ signa Romana P. et Cn. Scipiones intulerunt: prælijsq; ingentibus Hannonẽ, et Hasdrubalem fratrem Annibalis ceciderunt. raptaq; erat impetu Hispania: nisi fortissimi uiri ĩ ipsa sua uictoria oppressi punica fraude cecidissent, terra mariq; uictores. Igitur quasi nouam, integramq; prouinciam ultor patris, & patrui

Scipio ille mox Africanus inuasit. Isq; statim capta Carthagine, & alijs urbibus, non contentus Pœnos expulisse, stipendiariam nobis prouinciam fecit: omnem citra, ultráq; iberum subiecit imperio: primus Romanorum ducum uictor ad Gades, & oceani oram peruenit. plus etiam prouinciam retinere, quàm facere studuit. Itaq; per partes iam huc, iam illuc missi duces: qui ferocissimas, & ad id temporis iberas gentes adeo impatientes iugi, multo labore, nec incruentis certaminibus seruire docuerunt. Cato ille Censorinus Celtiberos, idest robur Hispaniæ, aliquot prælijs fregit. Gracchus pater ille Gracchorum eosdē centum et quinquaginta urbium euersione mulctauit. Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruerat: & Celtibericus fieri: cum & contrebiam memorabili cœpisset exemplo: et Versobrigis maiori gloria pepercit. Lucullus Turdulos, atq; Vaceos. de quibus Scipio ille posterior singulari certamine, cum à Rege fuisset prouocatus: opima retulerat. D. Iunius Brutus aliquando latius Gallecos, Lusitanosq;, omnis Galletiæ populos, formidatumq; militibus flumen obliuionis: peragratoq; uictor oceani litore, non prius signa conuertit: quàm cadentem in maria solem, obrutumq; aquis ignem non sine quodam sacrilegij, metu & horrore deprehendit. Sed tota certaminum moles cum Lusitanis fuit, & Numantinis: nec immerito. quippe solis gentium duces contigerunt. Fuisset & cum omnibus Celtiberis: nisi dux illius motus initio belli oppressus esset, summæ uir astutiæ, & audaciæ, si res cessisset: Salondicus. qui hastam argenteā quatiens uelut cœlo missam uaticinanti similis omnium in

CELTIBERI ROBVR HISPA.

SCIPIO MINOR OPIMA DE REGE

LVSITANI ET NVMANTINI

NOTA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

se mentes conuerterat. Sed cum pari temeritate sub nocte castra consulis adisset: iuxta tentorium ipsum pilo uigilis exceptus est. Cæterum Lusitanos Viriatus erexit, uir calliditatis acerrimæ. qui ex uenatore latro, ex latrone subito dux, atq; imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus; non contentus libertatem suorum defendere, per XIIII annos omnia citra ultraq; Iberum, & Tagum igni, ferroq; populatus, castra etiam prætorum, & præsidium aggressus, cum Claudium Vnimanum penè ad internitionem exercitus cecidisset: insignia trabeis, & fascibus nostris, quæ cœperat: in montibus suis trophæa fixisset: tandem eum Fabius Maximus consul oppresserat. Sed à successore Seruilio uiolata uictoria est. quippe qui conficiendæ rei cupidus fractum ducem, et extrema deditionis agitantem per fraudem, et insidias, et domesticos percussores aggressus, hãc hosti gloriã dedit: ut uideretur aliter uinci non potuisse. VIRIATVS

BELLVM NVMANTINVM.

n Vmantia, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior: ita uirtutis nomine, et honore par omnibus: summumq;, si uiros æstimes: Hispaniæ decus. Quippe quæ sine muro, sine turribus modice edito in tumulo apud flumen Durium situata quatuor millibus Celtiberorum XXXX milliũ exercitum, per annos XIIII sola sustinuit: nec sustinuit modo: sed sæuius aliquanto pertulit: pudendis fœderibus affecit. Nouissime cum inuictam esse constaret: opus quoq; eo fuit: qui Carthagi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

nem euerterat. Nõ temere (si fateri licet) ullius causa belli iniustior. Segedenses socios, & consanguineos Romanorum manibus elapsos exceperant. habita pro eis deprecatio nihil ualuit. cum se ab omni bellorum contagione remouerent: in legitimi foederis precium iussi arma deponere. Hoc sic à Barbaris acceptum: quasi manus absciderentur. Itaq; statim Megara uiro fortissimo duce, ad arma conuersi, Pompeium praelio aggressi, foedus tamen maluerunt: cum debellare potuissent. Hostiliũ deinde Mancinũ, hũc quoq; assiduis caedibus ita subegerunt: ut ne oculos q̃dem, aut uocẽ Numantini uiri q̃squã sustineret. tamen cum hoc quoq; foedus maluere, contenti armorũ manubijs: cum ad internitionem saeuire potuissent. Sed non minus numantini, quàm caudini illius foederis flagrans ignominia, ac pudore populus romanus, dedecus quidem praesentis flagitij deditione Mancini expiauit. Caeterum duce Scipione Carthaginis incendijs ad excidia urbium imbuto, tandem etiam in ultionem excanduit. Sed tunc acrius in castris, quàm in campo nostro cum milite, quàm cum numantino praeliandũ fuit. quippe assiduis, et iniustis, & seruilibus maxime operibus attriti, ferre plenius uallum, qui arma nescirent: luto inquinari, qui sanguine nollent iubebantur. ad hoc scorta, et Calones, sarcinae, nisi ad usum necessariae, amputantur. Tanti esse exercitum, quanti imperatorem, uere proditum est. Sic redacto in disciplinam milite, commissa acies. quod'q; nemo uisurum se unquam sperauerat: factum est: ut fugientes Numantinos quisquam uideret. dedere etiam sese uolebant: si telleranda imperarentur. Sed cum Scipio ueram uellet, et sine exceptione uictoriã:

NUMANTINUM FOEDUS UT CAUDINUM.

SCIPIO.

CASTRA EMENDATA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

eo necessitatum compulsi primum: ut destinata morte in prælium ruerēt: cum sese prius epulis, quasi inferijs im pleuissent: carnis semicrudæ, & Celiæ: sic uocant indigenæ ex frumento potionem. Intellectum ab imperatore consilium. itaq; non est permissa pugna morituris: cum fossa, atq; lorica, quatuorq; castris circundatos fame premeret, ab duce orantes prælium: ut tanquam uiros occideret. sed ubi non impetrabant: placuit eruptio. Sic conserta manu plurimi occisi. & cum urgeret fames: aliquãtisper inde uixere. Nouissime consilium fugæ sedit. sed hoc quoq; eruptis equorum cingulis uxores ademere summo scelere per amorem. Itaq; etiam exitu deplorato, in ultimam rabiem furoremq; conuersi, postremo mori hoc genere destinarunt. Duces suos, seq;, patriamq; ferro, et ueneno, subiectoq; undiq; igne peremerunt. Macte esse fortissimam, & meo iudicio beatissimam in ipsis malis ciuitatē asseruit: cum fide socios, populū orbis terrarum uiribus fultum sua manu ætate tam longa sustinuit. Nouissime maximo duce oppressa ciuitas nullū de se gaudiū hosti reliquit: unus enim uir numantinus non fuit: q in cathenis duceretur. præda, ut de pauperibus, nulla. arma cremauerunt. triumphus fuit tantum de nomine.

ANACEPHALEOSIS.

Actenus populus Ro. pulcher, egregius, pius, sanctus, atq; magnificus. reliqua seculi ut grandia, æque ita, uel magis turbida, & fœda: cresentibus cum ipsa magnitudine imperij uitijs. adeo: ut, siquis hanc tertiam eius

ætatem transmarinam, quam ducentorum annorum fecimus: diuidat: centum hos priores, quibus Africam, Macedoniam, Siciliam, Hispaniã domuit: aureos (sicut Poetæ canunt) iure, meritoq; fateatur: centum sequentes ferreos plane, & cruentos: & siquid immanius. quippe qui Iugurtinis, Cymbricis, Mithridaticis, parthicis bellis, Gallicis, atq; Germanicis, quibus cœlum ipsum gloria ascendit: graccanas, Drusianasq; cædes, ad hæc seruilia bella miscuerunt. et ne quid turpitudini desit: gladiatorijs deniq; in se conuersis marianis, atq; syllanis, nouissime Pompei, & Cæsaris manibus quasi per rabiem, & furorẽ, et nefas semetipse lacerauit. Quæ et si inuoluta inter se sunt omnia, atq; confusa: tamen quo melius appareant: simul & ne scelera uirtutibus obstrepant: separatim proferentur. priusquam cœpimus: iuxta illa memorabimus: ut et pia cum exteris gentibus bella, & magnitudo crescentis in dies imperij appareat. tum ad illa ciuium scelera, turpesq; & impias pugnas reuertemur.

BELLVM ASIATICVM.

u Icta ad occasum Hispania populus Ro. ad orientem pacem agebat: nec pacem modo: sed inusitata, et incognita quadam felicitate relictæ regijs hæreditatibus opes, & tota insimul regna ueniebant. Attalus enim Rex Pergamenorum Regis Eumenis filius, socij quondam, commilitionisq; nostri testamentum reliquit. Populus Ro. bonorum meorũ hæres esto. In bonis Regis hæc fuerũt.

Adita igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Adita igitur hæreditate prouinciam populus Ro. non quidem bello, nec armis, sed (quod est æquius) testamenti iure retinebat. Sed hanc difficile dictu est utrum facilius amiserit populus romanus: an recuperauerit. Aristonicus regij sanguinis, ferox iuuenis urbes Regibus parere consuetas partim facile sollicitat: paucas resistentes, Mindum, Samon, Colophonem ui recepit. Crassi quoq; prætoris cæcidit exercitum: ipsum quoq; cepit. Sed ille memor & familiæ, & romani nominis custodem sui barbarum uirgula excæcat in exitiũ sui: quod uolebat. ita concidit. Mox à Perpenna domitus, et captus: & per deditionem in uinculis habitus. Aquilius Asiatici belli reliquias confecit: mixtis (nephas) ueneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. quæ res ut maturam, ita infamen fecit uictoriam. quippe cum contra fas deûm, moresq; maiorum medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta romana arma uiolasset. ARISTONIC9

BELLVM IVGVRTINVM.

h AEC ad orientem. Sed non ad meridionalem plagam eadem quies. Quis speraret post Carthaginem aliquod in Africa bellum? Atqui non leuiter se Numidia concussit. & fuit in Iugurtha: quod post Annibalem timeretur. Quippe Rex callidissimus populum romanum armis inclytum, & inuictum opibus aggressus est. & citra spẽ omniũ fortuna cessit: ut Rex fraude præcipuus fraude caperetur. Hic auo Masanissa, & Micypsa patre per adoptionem, cum interficere fratres statuisset, agitatus regni cupiditate: nec illos magis, quàm senatum, populumq́; romanum, quorum in fide, & clientela regnum erat: metueret: primum scelus mandat insidijs. potitusq́; Hiempsalis capite, cum se in Adherbalem conuertisset: usq́; Romam profugisset: missa per legatos pecunia, traxit in sententiam suam senatum. Et hæc fuit de nobis eius prima uictoria. Missos deinde qui regnum inter illum, Adherbaleq́; diuiderent, similiter aggressus, cum in Scauro ipsos romani imperij mores expugnasset: inchoatum nephas perfecit audacius. Sed diu nõ latent scelera. Corruptæ nephas legationis erupit: placuitq́; bello persequi parricidam. Primus ĩ Numidiã Calpurnius Bestia Consul ĩmittitur. Sed Rex præmonitus fortius aduersus Romanos aurum esse, q̃ ferrũ, pacem emit. Cuius flagitij reus cũ interueniente

publica fide à senatu accersiretur: pari audacia, et uenit: et competitorem imperij Masanissæ Massiuam immisso percussore confecit. Hæc altera contra Regem fuit causa bellandi. Igitur sequens ultio mandatur Albino. Sed huius quoq; (pro dedecus) ita corrupit exercitum: ut uoluntaria nostrorũ fuga uinceret Numida: castrisq; poti retur: addito etiam turpi fœdere in precium salutis: quẽ, quod prius emerat, dimisit exercitum. Eodẽ tempore in ultionem non tam imperij Romani, q̃ pudoris Metellus assurgit. qui callidissime hostem nunc precibus, nunc minis, iam quasi simulata uera fuga eludentem artibus suis aggressus est. Agrorum, atq; uicorum populatione non contentus, in ipsa Numidiæ capita impetum fecit: & Zamam quidem frustra diu uoluit. cæterũ Thalam grauẽ armis, thesauroq; Regis diripuit. tunc urbibus exutũ Regem, etiam finium suorum, regniq; fugitiuum per Mauros, atq; Getuliam sequebatur. Postremo Marius auctis admodũ copijs, cum pro obscuritate generis sui capite cẽsos sacramento adegisset: iam fusum, et saucium Regem adortus, non facilius tamen uicit: quàm si integrũ et recentem. Hic et urbem Herculi conditã Capsam in media Africa sitam, anguibus arenisq; uallatam mira quadã felicitate superauit: et saxeo inditam monti Muluchã urbem per Ligurem aditu arduo, inaccessoq; penetrauit. mox non ipsum modo, sed Bocchũ Mauritaniæ Regem iure sanguinis Numidiam uindicantem, apud oppidum Cirthã grauiter cecìdit. Qui ubi diffisus rebus suis alienæ cladis accessionem fieri timet: precium fœderis, atq; amicitiæ Regem facit. Sic fraudulentissimus Regũ fraude soceri sui in insidias deductus est: & Syllæ in ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

num traditus. Tandemq; opertum cathenis Iugurtham in triumpho populus romanus aspexit. sed ille quoque quamuis uictus, & uinctus uidit urbem: quàm uenalem, & quandoq; perituram, si habuisset emptorem: frustra cecinerat: tamen ut uenalis fuisset, habuit emptorem: & cum ille non euaserit: certum erit eam non esse perituram.

BELLVM ALLOBROGICVM.

S Ic ad meridiem populus romanus. Multo atrocius, & multipliciter, & magis à septentrione (sæuiente nihil hac plaga infestius) atrox cœlum peruicaci ingenio. Omni igitur tractu uiolentus hostis à dextris, atq; læuis, & medio septentrionis erupit. Prima trans alpes arma nostra sensere Salyi: cum de incursionibus eorum fidissima, atq; amicissima ciuitas Massilia quereretur. Allobroges deinde, et Aruerni: cum aduersus eos similes Heduorum querelæ opem, & auxilium nostrum flagitarēt. Varus uictoriæ testis, Isara, et Vindelicus amnis, & impiger fluminum Rhodanus. Maximus barbaris terror elephanti fuere, immanitati gentium pares. Nil tam conspicuum in triumpho: quàm Rex ipse bis uisus discoloribus in armis, argenteoq; carpento: qualis pugnauerat. Vtriusq; uictoriæ quantum gaudium fuerit, uel hinc extimari potest: quod & Domitius Enobarbus, & Fabius maximus ipsis, quibus dimicauerant, locis saxeas erexere turres: & desuper exornata armis hostilibus trophœa fixere: cum hic mos inusitatus fue-

rit nostris. nunquam enim populus Ro. hostibus domitis uictoriam suam exprobrauit.

BELLVM CYMBRICVM, TEVTONICVM, AC TIGVRINVM.

CYmbri, Teutoni, atq; Tigurini ab extremis Galliæ profugi cum terras eorum inundasset oceanus: nouas sedes toto orbe quærebant: exclusisq; ex Gallia, et Hispania, cum in Italiam remigrarent: miserunt legatos in castra Syllani, inde ad senatum, petentes: ut Martius populus aliquid sibi terræ daret, quasi stipendium: cæterum ut uellet: manibus, atq; armis suis uteretur. Sed quas daret terras populus romanus, agrarijs legibus intra se dimicaturus? Repulsi igitur, quod nequiuerant precibus, armis petere constituunt. Sed nec primum impetum Barbarorum Syllanus, nec secundum Manlius, nec tertium Cepio sustinere potuerunt. Omnes fugati: exuti castris. Actum erat: nisi Marius illo sæculo contigisset. Ille quoq; non ausus congredi statim, militem tenuit in castris: donec inuicta illa rabies, & impetus, quem pro uirtute Barbari habent: consenesceret. Recessere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ urbis fiducia) consulentes siquid ad uxores suas mandarent. Nec segnius, quàm minati fuerant, tripartito agmine per Alpes, idest claustra Italiæ ferebantur. Marius mira statim uelocitate occupatis cópendijs, præuenit hostem. prioresq; Theutonos sub ipsis Alpium radicibus assecutus, in locum, quem aquas Sextias uocant: qua fide

SIC FAB. MAX. CVM HANNIB.

numinum prælio oppressit? Vallem, fluuium'q; hostes tenebant: nostris aquarum nulla copia. consulto'ne id egerit Imperator: an errorē in consilium uerterit: dubium. Certe necessitate acta uirtus causa uictoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, uiri, inquit, estis: en illic habetis. Itaq; tanto ardore pugnatum est: eaq; cædes hostium fuit: ut uictor Romanus de cruento flumine non non plus aquæ biberit: quàm sanguinis. Barbarorum certe Rex ipse Theutobochus quaternos, senos'q; equos transilire solitus, uix unum, cum fugeret, ascendit: proximo'q; in saltu compræhensus insigne spectaculū fuit. quippe uir proceritatis eximiæ super trophæa ipsa eminebat. Sublatis funditus Theutonis, in Cymbros conuertitur. Hi iam (quis crederet?) per hyemem, quæ altius Alpes leuat: Tridentinis iugis in Italiam prouoluti ruina descenderant. Athesim flumen non ponte, nec nauibus, sed quadam stoliditate barbarica primum corporibus aggressi, postquam retinere amnem manibus, & clypeis frustra tentauerant: ingesta obrutum sylua transiluere. et si statim infesto agmine urbem petissent: grande discrimen esset. sed in Venetia, quo ferè tractu Itallia mollissima est: ipsa soli cœli'q; clementia robur elanguit. Ad hoc panis usu, carnis coctæ, & dulcedine uini mitigatos Marius in tempore aggressus est. Iam diē pugnæ à Mario imperatore petierunt. & sic proximum dedit. In patentissimo, quem Caudium uocant: campo procurrêre. millia deinde ad XL ceciderunt. Hinc campus tertio per omnem diem conciditur Barbaris. Isti quoq; Imperator addiderat uirtuti dolum, secutus Annibalem, artemq; Cannarum. Primum nebulo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ſum nactus diem: ut hoſti inopinatus occurreret: tum uentoſum quoq;: ut puluis in oculos, et ora ferretur: tum acie conuerſa in orientem: ut, quod ex captiuis mox cognitum eſt: ex ſplendore galearum, ac repercuſſu quaſi ardere cœlum uideretur. Nec minor cum uxoribus eorũ pugna, quàm cum ipſis fuit: cum obiectis undiq; plauſtris, atq; carpentis, alte deſuper quaſi è turribus lanceis, contisq; pugnarent. Proinde plus ſpecioſa mors earum fuit: quàm pugna. nam cum miſſa ad Marium legatione, libertatem, ac ſacerdotium non impetraſſent: nec fas erat: ſuffocatis, eliſisq; paſſim infantibus ſuis, aut mutuis concidere uulneribus: aut uinculo è crinibus ſuis facto ab arboribus, iugisq; plauſtrorum pependerunt. Beleus Rex in acie dimicans impigre: nec inultus occubuit.

Tertia Tigurinorum manus, quæ quaſi ſubſidio Noricos inſederat Alpium tumulos: in diuerſa lapſi, fuga ignobili, & latrociniis euanuit. Hunc tam lætum, tamq; felicem libertatis Italiæ, aſſertiq; imperii nuncium non per homines, ut ſolebat, populus accepit: ſed per ipſos (ſi credere fas eſt) deos. quippe eodem die, quo geſta res eſt: uiſi pro æde Caſtoris, & Pollucis iuuenes laureati prætori literas dare: frequensq; in ſpectaculo rumor uictoriæ Cymbricæ feliciter dixit. Quo quid admirabilius, quidq; inſignius fieri poteſt? quippe uelut elata montibus ſuis Roma ſpectaculo belli intereſſet: quod in gladiatorio munere fieri ſolet: uno eodemq; momento cum in acie Cymbri occumberent: populus in urbe plaudebat.

TIGVRIN.

CASTOR ET POLLVX

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM THRACIVM.

POst Macedonas (sic dijs placet) Thraces rebellabant, ipsi quondam tributarij Macedonum. nec in proximas modo prouincias contenti incurrere, Thessaliam, atq; Dalmaciam, in Adriaticum mare usq; uenerunt: eoq; fine contenti quasi interueniente natura, contorta in ipsas aquas tela miserunt. Nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captiuos sæuientibus. Litare dijs sanguine humano: bibere in ossibus capitum: & huiuscemodi ludibrio fœdare mortem tam igni, quàm fumo. partus quoq; grauidarum extorquere tormentis. Sæuissimi omnium Thracum Scordisci fuere. Sed calliditas quoq; ad robur accesserat. syluarum & montium situs cum ingenio consentiebant. Itaq; non fusus modo ab his, aut fugatus, sed simili prodigio omnino totus intercœptus exercitus: quem duxerat Cato. Didius uagos, & libera populatione diffusos intra suã repulit Thraciam. Drusus ulterius egit: & uetuit trãsire Dannubium. Minutius toto uastauit Hebro: multis quidem amissis: dum per perfidum glacie flumen equitatur. Piso Rhodopẽ, Caucasumq; penetrauit. Curio Daciã tenus uenit: sed tenebras saltuum expauit. Appius in Sarmatas usq; peruenit. Lucullus ad terminum gentium Tanain, lacumq; Meotin. Nec aliter cruentissimi hostium, quàm suis moribus domiti. quippe in captiuos igne, ferroq; sæuitum est. Sed nihil barbaris atrocius uisum est: quàm quod abscissis manibus relicti uiuere superstites pœnæ suæ uidebantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM MITHRIDATICVM.

P Onticæ gentes ad septentrionem in mare sinistrum iacent, à Pontico cognominatæ mari. Harum gentium, atq; regionum Rex antiquissimus Atheas: post Artabazes, à septem Persis oriundus: inde Mithridates omniū longe maximus. quippe cum quatuor Pyrrho, XVII anni Annibali suffecerunt: ille per quadraginta annos restitit: donec tribus ingentibus bellis subactus, felicitate Sylle, uirtute Luculli, magnitudine Pompei consumeretur. Causam quidem illius belli prætenderat apud Cassium legatum: attrectari terminos suos à Nicomede Bithynio. cæterum elatus animis ingentibus, Asiæ totius, &, si posset, Europæ cupiditate flagrabat. Spem, ac fiduciam dabant nostra uitia. quippe cum ciuilibus bellis distingueremur: inuitabat occasio. nudumq; imperij latus ostendebant procul Marius, Sylla Sertorius. Inter hæc Reip. uulnera, & hos tumultus repente quasi captato tempore in lassos simul, atq; districtos subitus turbo pontici belli ab ultima ueluti specula septentrionis erupit. Primus statim impetus belli Bithyniam rapuit. Asia inde pari terrore correpta est. Nec cunctanter ad Regem ab urbibus nostris, populisq; descitum est. Aderat: instabat: sæuitia quasi uirtute utebatur. nam quid atrocius uno eius edicto? cum omnes, qui in Asia forent, romanæ ciuitatis homines interfici iussit? tum quidem domus, templa, & aræ humana omnia, atq; diuina iura uiolata sunt. Sed hic terror Asiæ Europá quoq; Regi aperiebat. Itaque missis Archelao, Neoptolemoq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

præfectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis firmius stetit cæteris: Ciclades, Delos, Euboea, & ipsum Græciæ decus Athenæ tenebantur. Italiam iam, ipsamq; urbem Romã regius terror afflabat. Ita L. Sylla festinat: uir armis optimus: parique uiolentia ruentem ulterius hostem manu quadam quasi ipsius reppulit. primúq; Athenas urbem (quis crederet?) frugum parentem obsidione, ac fame ad humanos cibos compulit. sic illos quoq; ante, mox subruto Pyrei portu, sex quoq; & amplius muris, postquam domuerat: ingratissimos hominum (ut ipse dixit) in honorem tamen mortuorum sacris suis, famæq; donauit. Mox cum Euboea, atq; Bœotia præsidia Regis dispulisset: omnes copias, uno apud Cheroniã, apud Orchomenon altero bello dissipauit. Statimq; in Asiam transgressus, ipsum opprimit. & debelltum etiam foret: nisi de Mithridate triumphare cito quàm uere maluisset.

Ac tum quidem hunc Asiæ statum Sylla dederat. Ictum cum Ponticis fœdus: recepit Bythiniam à Rege Nicomede, ab Ariobarzane Cappadociam. ac sic erat Asia rursus nostra: ut cœperat. Mithridates tantum repulsus. Itaq; non fregit ea res Ponticos: sed incendit. quippe Rex Asia, & Europa quodammodo inescatus, non iam quasi alienam, sed quia amiserat: quasi captam belli iure repetebat. Igitur ut extincta parum fideliter incendia maiore flãma reuiuiscunt: ita ille deintegro auctis maiorem immodum copijs, tota deniq; regni sui mole in Asiam rursus mari, terra, fluminibusq; ueniebat. Cizicum nobilis ciuitas arce, mœnibus, portu, turribusq; marmoreis asiaticæ plagæ litora illustrat. Hanc ille quasi alteram Romam toto inuaserat

bello. Sed fiduciam oppidanis resistendi nuncius fecit, docens aduentare Lucullum. qui (horribile dictu) per medias hostium naues utre suspensus, & pedibus iter ad gubernans, uidentibus procul, quasi marina pristis euaserat. Mox clade conuersa, cum ex mora obsidentem Regem, & ex fame pestilentia urgeret: recedentem Lucullus assequitur: adeoq; cecidit: ut Granicus, & Asopus amnes cruenti redderentur. Rex callidus, romanæq; auaritiæ peritus, spargi à fugientibus sarcinas, et pecuniam iussit: qua sequentes moraretur. Nec infelicior in mari, quàm in terra fuga. quippe centum amplius nauium classem, apparatumq; belli graue in Pontico mari aggressa tempestas tam fœda strage lacerauit: ut naualis belli instar efficeret: planè quasi Lucullus quodam cum fluctibus, procellisq; commertio debellandum tradidisse Regem uentis uideretur. Attritæ iam omnes ualidissimi regni uires erant. sed animus malis augebatur. Itaq; conuersus ad proximas gentes, totum penè orientem, ac septentrionem ruina sua inuoluit. Hiberi, Caspij, Albani, & utræq; sollicitabantur Armeniæ. perq; omnia & decus, & nomen, & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui ubi nouis motibus ardere Asiã uidet: aliosq; ex alijs prodire Reges: nihil cũctandũ ratus, priusq̃ inter se gentiũ robora coirent: statim ponte nauibus facto omnium ante se primus transit Euphratẽ: regemq; fugientem media nactus Armenia (quanta felicitas uiri) uno prælio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit. & luna in partibus, quippe quasi commilitans, cũ à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset: Pontici per errorem longius cadentes umbras suas quasi hostium

CN: POMPEIUS

corpora petebant. Et Mithridates quidem nocte illa debellatus est. nihil enim postea ualuit, quanquam omnia expertus, more anguium: qui obtrito capite postremum cauda minantur. quippe cum effugisset hostem: Colchos, Siciliæ quoq; litora, & Campaniam nostram subito aduentu terrere uoluit: mox subruto Pyrei portu, Colchis tenus iungere Bosphoron: inde per Thraciam, Macedoniam, & Græciam transilire. Sic Italiam nec opinatus inuadere tantum cogitauit. Nam per defectionem ciuium, Pharnacisq; filij scelere præuentus male tentatum ueneno spiritum ferro expulit. Cn. interim Magnus rebelles Asiæ reliquias sequens, per diuersa gentium, terrarumq; uolitabat. Nam sub orientem secutus Armenios, captis in ipso capite gentis Artaxatis, supplicem iussit regnare Tigranem. At in septentrionem schyticum iter tanquam in mari stellas secutus, Colchos cecidit: ignouit Hyberiæ: pepercit Albanis: regem Colchorum Orodem positis etiam sub ipso Caucaso castris, iussit in plana descendere: Arthocen, qui Hiberis imperabat: & obsides liberos dare. Orodem etiam remuneratus est, ultro ab Albania sua lectulum aureum, et alia dona mittentem. Nec non et in meridiē uerso agmine, Libanum Syriæ, Damascumq; transgressus, per nemora illa odorata, per thuris & balsami syluas romana signa circuntulit. Arabes siquid imperaret, præsto fuere. Hierosolyma defendere tentauere Iudæi. Verū hæc quoq; & intrauit: & uidit illud grande impiæ gentis archanum patens, aureo uti cœlo. Dissidentibus de regno fratribus, arbiter factus, regnare iussit Hircanum. Aristobolo, quia renuebat eam rem: cathenas dedit.

Sic Pompeio duce populus Ro·totam,qua latiſſima eſt:
Aſiam peruagatus,quam extremam imperij habebant
prouinciam:mediam fecit·exceptis quippe Parthis , qui
fœdus maluerunt : & Indis , qui adhuc nos non no
uerant:omnis Aſia inter Rubrum,et Caſpium,et Ocea
num Pompeianis domita,uel oppreſſa ſignis tenebatur·

BELLVM PIRATICVM.

Nterim dum populus romanus per diuer
i ſa terrarum diſtractus eſt:Cilices inuaſe
rant maria:ſublatiſq; commertijs, rupto
fœdere generis humani , ſic maria bello
quaſi tempeſtate præcluſerant·Audaciam perditis,fu-
rioſiſq; latronibus dabat inquieta Mithrydatis prælijs
Aſia·Dum ſub alieni belli tumultu,exteriq; Regis inui
dia impune graſſantur:ac primum duce Iſodoro conten
ti,proximo mari Cretam inter,atq; Cyrenas,Pyreum,
& Achaiam,ſinumq; Maleum,quem à ſpolijs aureũ
ipſi uocauere:latrocinabãtur:miſſuſq; in eos P·Seruilius
quamuis leues & fugaces myoparones graui,& mar
tia claſſe turbaret:non incruenta uictoria ſuperat·ſed
nec mari ſummouiſſe contentus,ualidiſſimas urbes eo-
rum,& diutina præda abundantes , Phaſelim , &
Olimpon euertit : Iſauronq; ipſam,arcem Ciliciæ·un-
de conſcius ſibi magni laboris Iſaurici cognomen ada
mauit·Non ideo tamen tot cladibus domiti terra ſe conti
nere potuerunt:ſed ut quædam animalia,quibus aquã
terramq; incolendi gemina natura eſt:ſub ipſo hoſtis re
ceſſu impatientes ſoli in aquas ſuas reſiluerunt:& ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quanto latius: quàm prius. Sic felix ille & dignus uictoria Pompeius uisus est: & Mithridaticæ prouinciæ facta accessio. Ille dispersam toto mari pestem semel, et in perpetuum uolens extinguere, diuino quodam apparatu aggressus est. quippe cum classibus suis, & socialibus Rhodiorum abundaret: pluribus legatis, atq; præfectis utraq; , Ponti, & Oceani ora complexus est. Gellius Tusco mari impositus: Plotius Siculo. Gratillius Ligusticum sinum, Pompeius Gallicum obsedit: Torquatus Balearicum: Tiberius Nero Gaditanũ fretum, quà primum maris nostri limen aperitur: Lentulus Libycum: Marcellinus Aegyptium: Pompei iuuenes Adriaticum: Varro Terentius Aegæum, & Ponticum, & Pamphylium: Metellus Asiaticum: Cœpio ipsas propontidis fauces. Portius Cato sic obditis nauibus, quasi portum obseruauit. Sic per omnis æquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quicquid Piratarum fuit: quadam indagine inclusum, et oppressum est. Ipse Pompeius in orignem, fontem'q; belli Ciliciam uersus est. Nec hostes detrectauere certamen: non ex fiducia: sed quia oppressi erant: ausi uidebantur: sed nihil tamen amplius: quàm ut primũ ictum concurrerent. Mox ubi circumfusa undiq; rostra uiderunt: abiectis statim telis, remis'q;, plausu undiq; pari, quod supplicantibus signum fuit: uitam petiuerunt. Non alia tam incruenta uictoria usi unquam sumus. sed nec fidelior in posterum reperta gens ulla est. Id'que prospectum singulari consilio ducis: qui maritimum genus à conspectu longe remouit maris: & mediterraneis quasi obligauit. Eodem'q; tempore, & usum maris nauibus re-

Nota.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

superauit: & terræ homines suos reddidit. Quid prius in hac mirere uictoria? uelocitatem? quod quadragesimo die parta est? An felicitatem? quod ne una quidem nauis amissa est? an perpetuitatem? quod amplius Piratæ non fuerunt?

BELLVM CRETICVM.

Reticum bellum, si uera uolumus noscere: nos fecimus: sola uincendi nobilem insulam cupiditate. Fauisse Mithridati uidebatur. hoc placuit armis uindicare. Primus inuasit insulam Marcus Antonius cum ingenti quidẽ uictoriæ spe, atq; fiducia: adeo, ut plures cathenas in nauibus, quàm arma portaret. Dedit itaq; pœnas uecordiæ. nam plerasq; naues intercepere hostes: captiuáq; corpora religata uelis, ac funibus pependere. ac sic uelificantes triumphantium in modum Cretes portubus suis adremigauerunt. Metellus deinde totam insulam igni, ferróq; populatus, intra castella, & urbes redegit: & Gnoson, & Eritream, & (ut Græci dicere solent) urbium matrem Cydonam. Adeóq; sæue in captiuos consulebatur: ut ueneno se pleriq; conficerent: alij deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent. & cum ille res in Asia gerens, eò quoq; præfectum misisset Antonium: in illa prouincia irritus fuit. eoque infestior Metellus in hostes ius uictoris exercuit: uictis'que Iasthene, & Panare Cydonæ ducibus, uictor rediit: nec quicquam amplius tamen de tam famosa ui-

ctoria, quam cognomen Creticum reportauit.

BELLVM BALEARICVM.

q Vatinus Metelli Macedonici domus bellicis nominibus assueuerat altero ex liberis eius Cretico facto: mora non fuit, quin alter quoq; Balearicus uocaretur. Baleares per idem tempus insulae Piratica rabie corruperat maria. Homines feros, atq; syluestres mireris ausos à scopolis suis saltem maria prospicere. Ascendere etiam inconditas rates: & praenauigantes subinde inopinato impetu terruere. Sed cum uenientem ab alto romanam classem prospexissent: praedam putantes, ausi etiã occurrere. & primo impetu ingenti lapidum, saxorumq; nimbo classem operuere. tribus quisq; fundis praeliatur. certos esse quis miretur ictus: cum haec sola genti arma sint? id unum ab infantia studium? cibum puer à matre non accipit: nisi quem ipsa monstrante percusserit. Sed non diu lapidatione Romanos terruere. Postq̃ cominus uentum est: expertiq; rostra, & pila uenientia: pecudũ in morẽ clamore sublato petierunt fuga litora: dilapsiq; in proximos tumulos, quaerendi fuerunt: ut uincerentur.

baleare ... (handwritten margin note)

EXPEDITIO IN CYPRON.

a Derat fatum insularum. Igitur & Cypros recepta sine bello. Insulam ueteribus diuitijs abundantem, & ob hoc Veneri sacram, Ptolemaeus regebat. & diuitiarum

tanta erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tanta erat fama: nec falsò: ut uictor gentium populus, & donare regna consuetus P. Clodio Tribuno duce, socij uiuiq; Regis confiscationem mandauerit. & ille quidem ad rei famam ueneno fata praecepit. Caeterum Portius Cato Cyprias opes Liburnis per Tyberinum hostiũ inuexit. quae res latius aerarium populi romani, quàm ullus triumphus impleuit.

BELLVM GALLICVM.

a Sia Pompei manibus subacta, reliqua, quae restabant in Europa: fortuna in Caesarem transtulit. Restabant autem immanissimi gentium Galli, atq; Germani. & quamuis toto orbe diuisa, tamen qui uinceret, habuit Britannia. Primus Galliae motus ab Heluetijs coepit. qui Rhodanum inter, & Rhenum siti, non sufficientibus terris uenêre sedes petitum, incensis moenibus suis. Hoc sacramentum fuit: ne redirent. Sed petito tempore ad deliberandum, cum inter moras Caesar Rhodani ponte rescisso abstulisset fugam: statim bellicosissimam gentem sic in sedes suas, quasi greges in stabula pastorum deduxit. Sequens longéq; cruentior pugna Neruiorum, quippe pro libertate pugnantium. Hic cum multa Romanorum militum insignia: tum illud egregium ipsius ducis: quod nutante in fugam exercitu, rapto è fugientis manu scuto, in primam uolitans aciem manu praelium restituit. Inde cum Venetis etiam nauale bellum. sed maior cum Oceano, quàm cum ipsis nauibus rixa. quippe illae rudes, & informes, & statim naufragae, rostra

sensissent. sed hærebat in uadis pugna: cum æstibus solitis, cum ipso certamine subductus Oceanus intercedere bello uideretur. Illæ quoq; accessere diuersitates pro gentium, locorumq; natura. Aquitani callidum genus in speluncas se recipiebant: iussit includi: mox dilabebātur in syluas: iussit incendi. nemo tantum feroces dixerit Gallos. fraudibus agunt. Induciomarus Treuiros, Ambiorix conuocauit Eburones. utrinq; absente Cæsare coniuratione facta inuasere legatos. sed ille fortiter à Dolobella summotus est: relatumq; Regis caput. Hic insidijs in ualle dispositis dolo perculit. itaq; & castra direpta sunt: & aurum ablatum. Cottam cum Titurio Sabino legato amisimus. Nec ulla de Rege mox ultio. quippe perpetua trans Rhenum fuga latuit. nec Rhenus ergo immunis. nec etiam fas erat: ut liber esset receptator hostium, atq; defensor. Sed prima contra Germanos illius pugna iustissimus quidem ex causis. Heduī enim de incursionibus eorū querebantur. Quæ Ariouisti Regis superbia? cum legati dicerent: ueni ad Cæsarem: quis est autem Cæsar? & si uult: ueniat, inquit. & quid ad illum: quid agat nostra Germania? num ego me interpono Romanis? Itaque tantus gentis nouæ terror in castris: ut testamenta passim, & in principijs scriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant maiora: eo magis gladijs ferroq; patuerunt. Qui calor in præliando militum fuerit: nullo magis exprimi potest: quàm quod elatis super caput scutis, cum se ueluti testudine barbarus tegeret: super ipsa Romani scuta salierunt: & inde in iugulos gladijs descendebant. Iterum ubi de Germanis Tenchateri que=

rebantur. Hic uero iam Cæsar ultro Mosulam nauali põte transgreditur, ipsumq; Rhenum: & Herciniis hostẽ quærit in syluis. Sed in saltus, et paludes genus omne diffugerat. tantum pauoris incussit intra ripam subito romana uis. nec semel Rhenus, & iterum quoq;, & quidem ponte facto penetratus est: sed maior aliquanto trepidatio. quippe cum Rhenum suum sic ponte quasi iugo captum uiderent: fuga rursus in syluas, & paludes. sed, quod acerbissimum Cæsari fuit: non fuere, qui uincerentur. Omnibus terra mariq; captis, respexit Oceanum: & quasi hic Romanis orbis non sufficeret: alterum cogitauit. Classe igitur comparata, Britanniam petit. in Britanniam transit mira celeritate. quippe qui tertia uigilia Morino soluisset à portu: minus quàm medio die insulam ingressus est. Plena erant tumultu hostico litora: et trepidantia ad conspectum rei nouæ carpẽta uolitabant. Itaque trepidatio pro uictoria fuit. Arma, & obsides accepit à trepidis. & ulterius isset: nisi improbam classem naufragio castigasset Oceanus. Reuersus igitur ad Galliam classe maiore, auctis'que copijs, in eundem rursus Oceanum, eosdemq; rursus Britannos Calydonias secutus in syluas. Vnum quoq; è regibus Cassiuellaunum in uincula dedit. Contentus his (non enim prouinciæ, sed nomini studebatur) cum maiore, quàm prius, præda reuectus est: ipso quoque Oceano tranquillo magis, & propicio: quasi imparem se fateretur. Sed maxima omnium, eademq; nouissima coniuratio fuit Galliarũ: cum omnes pariter Aruernos, atq; Biturigas, Carnutes simul, Sequanos'que contraheret ille corpore, armis, spiritu'que

terribilis, nomine et quasi terrore composito Vercingentotrix. Ille festis diebus, et comitialibus, cum frequentissimos in lucis haberet: ferocibus dictis ad ius pristinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæsar, Rauennæ delectum agens. & ut hyeme creuerant Alpes: sic interclusum putabant iter. Sed ille qualis erat ad nuncium rei felicissimæ temeritatis? Per inuios ad id tempus montium tumulos, per intactas uias, & niues expedita manu emensus occupat Galliam. ex distantibus hibernis castra contraxit: & ante in media Gallia fuit: quàm ab ultima timeretur. Tum ipsa capita belli aggressus urbes, Auaricum cum quadraginta millium propugnantium sustulit: Alexiam ducentorum quinquaginta millium iuuentute subnixam flammis adæquauit. Circa Gorgoniam tota belli moles fuit. quippe quam cum LXXX millia, muro, & arce, & abruptis defenderent. Maximam ciuitatem uallo, sudibus, & fossa, inductoq; fossæ flumine, ad hoc XVIII castellis, ingentiq; quasi lorica circundatam primum fame domuit: Mox audentem eruptiones, in uallo gladijs sudibusq; concidit: nouissime in deditionem redegit. Ipse ille Rex, maximum uictoriæ decus, supplex cũ in castra uenisset: tum et faleras, & sua arma ante Cæsaris genua proiecit Habes, inquit, fortem uir fortissime uicisti.

BELLVM PARTHICVM.

Vm Gallos per Cæsarem in septentrione debellat: interim ad orientem graue uulnus à Parthis populus romanus accepit. Nec de fortuna queri possumus. caret sola=

tio clades. Aduersa & dijs, & hominibus cupiditas consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro: strage XI legionum, & ipsius capite mulctata est: quod tribunus plebis Metellus exeuntem ducem hostilibus diris deuouerat. & cum Zeugma transisset exercitus: rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates. Et cum apud Nicęforum castra posuisset: missi ab Orode Rege legati denunciauere percussorum cum Pompeio foederum: cũ Syllaq;, quae meminisset. Regijs inhians ille thesauris nihil ne imaginario quidem iure, sed Seleuciae se responsurum esse respondit. Itaq; dij foederum ultores nec insidijs, nec uirtuti hostium defuerunt. Iam primum, qui solus & subuehere commeatus, & munire poterat: a tergo relictus Euphrates: dum simulato transfugae cuidam Mezerae Syro creditur: cum in mediam camporum uastitatem eodem duce ductus exercitus undiq; hosti exponeretur. Itaq; uixdum uenerat Carras: cum undiq; praefecti Regis Sylaces, & Surenas ostendêre signa, auro, sericisq; uexillis uibrantia. Tum sine mora circunfusi undiq; equitatus in modum grandinis, atq; nimborum densa tela pariter fuderunt. Sic miserabili strage deletus exercitus. ipse in colloquium sollicitus signo dato uiuus in hostium manus incidisset: nisi tribunis reluctantibus fugam ducis barbari ferro occupassent. Sic quoq; relatum caput ludibrio hosti fuit. Filium ducis pene in conspectu patris eisdem telis operuere. Reliquiae infelicis exercitus, quò quenq; rapuit fuga: in Armeniã, Ciliciam, Syriamq; distractae uix nuncium cladis retulerunt. Caput eius recisum cum dextra manu ad Regem reportatum ludibrio fuit: neq; indigno. aurum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

enim liquidum in rictum oris infusum est: ut cuius animus arserat auri cupiditate: eius etiam mortuum, et exangue corpus auro uteretur.

ANACEPHALEOSIS.

Haec est illa tertia ætas populi romani trāsmarina: qua Italia progredi ausus, orbe toto arma circumtulit. Cuius ætatis superiores centū anni sancti, pij, et (ut diximus) aurei, sine flagitio, sine scelere: dum sincera adhuc, & innoxia pastoriæ illius sectæ integritas, dumq; Pœnorū hostium imminens metus disciplinam ueterē continebat. postremi centū, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæq; excidijs, et Attali Regis in Asiatica hæreditate deduximus in Cæsarē, et Pompeium, secutūq; hos, de quo dicemus: Augustum: ut claritate rerum bellicarū magnifici, ita domesticis cladibus miseri, et erubescendi. quippe sicut Galliā, Thraciam, Ciliciā, uberrimas ualidissimasq; prouincias, Armenios etiam, & Britannos, ut non in usum ita ad imperij speciem magna nomina acquisisse, pulchrum, atq; decorum: ita eodem tempore dimicasse domi cum ciuibus, socijs, mancipijs, gladiatoribus, totoq; inter se senatu, turpe, atq; miserandum. ac nescio an satius fuerit populo romano: Sicilia, et Africa contentū fuisse: aut his etiam ipsis carere dominanti Italia sua: quàm eò magnitudinis crescere: ut uiribus suis cōficeretur. quæ enim res alia furores ciuiles peperit: quàm nimia felicitas? Syria prima nos uicta corrupit: mox asiatica pergameni Regis hæreditas. Illæ opes, atq; diuitiæ afflixere sæ

Syria et Pergameni Regis Hereditas

culi mores: mersamq; uitijs suis quasi sentina rem publicam pessum dedêre. unde enim populus romanus agros, & cibaria flagitaret: nisi per famem: quam luxus fecerat? Hinc ergo gracchana & prima, et secunda, et illa tertia apuleiana seditio. Vnde ut regnaret de iudiciarijs legibus diuulsus à senatu eques: nisi ex auaritia? ut uectigalia reipublicæ, atq; ipsa iudicia i quæstu haberētur? Hinc rursus & promissa ciuitas latio, & per hoc arma sociorum. Quid autem bella seruilia? unde nobis: nisi ex abundatia familiarium? unde gladiatorij aduersus dominos suos exercitus: nisi ad conciliandū plebis fauorem effusa largitio? cum spectaculis indulget: supplicia quondam hostium artem facit. iam ut speciosiora uitia tāgamus: non'ne ambitus honorum ab hisdem diuitijs incitatus? (Atqui inde mariana, inde syllana potestas) aut magnificus apparatus conuiuiorum, & sumptuosa largitio, non'ne ab opulentia paritura mox egestatem? Hæc Catilinā hostē patriæ suæ impegit. Deniq; illa ipsa principatus, et dominandi cupido unde, nisi ex nimijs opibus uenit? Hæc Cæsarem, atq; Pompeium furialibus in exitium reipublicæ facibus armauit. Hos igitur populi romani omneis domesticos motus separatos ab externis, iustisq; bellis ex ordine prosequemur.

DE LEGIBVS GRACCHANIS.

S Editionum omnium causam Tribunitia potestas excitauit: quæ specie quidem, plebis tuendæ, cuius in auxilium comparata est: re autem dominationem sibi acqui

Agrarijs Frumentatijs iudiciarijs Legibus

rens, studium populi, ac fauorem agrarijs, frumentatitijs, iudiciarijs legibus aucupatur. Inerat omnibus spes æquitatis. quid enim tam iustum: quàm recipere plebem ius suum à patribus? ne populus gentium uictor, orbisq; possessor, extorris laribus ac focis ageret? Quid tam æquum: quàm inopem populum uiuere ex ærario suo? Quid ad ius libertatis æquandæ magis efficax: quàm ut senatu regente prouincias, ordinis equestris authoritas saltem iudiciorũ regno niteretur? Sed hæc ipsa in perniciem redibant: & misera respublica in exitiũ suum marcesserat: & à senatu in equitem translata iudiciorum potestas, uectigalia, idest imperij patrimonium supprimebat: & emptio frumenti ipsos reipublicæ neruos exhauriebat, ærarium. reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium euersione: qui sibi pars populi erant? & tamen relictas sibi à maioribus sedes ætate quasi iure hæreditario possidebant.

SEDITIO TYBERII GRACCHI.

P Rimam certaminũ facem Tyberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquentia facile princeps. Sed hic, siue Mancinianæ deditionis, quia sponsor fœderis fuerat: contagium timens, & inde popularis, siue æquo & bono ductus, quia depulsam agris suis plebem miseratus est: ne populus Ro. gentium uictor, orbisq; possessor laribus, ac focis suis exularet: aut quacunq; mente rem ausus ingentem, postquam rogationis dies aderat: ingenti stipatus agmine rostra conscendit. nec deerat obuia ma

nu tota inde nobilitas, & tribuni in partibus. sed ut intercedentem legibus suis M. Octauium uidet Gracchus, contra fas collegij, ius potestatis iniecta manu depulit rostris: adeoq; praesenti metu mortis exterruit: ut abdicare se magistratu cogeretur. Sic triumuir creatus diuidendis agris, cum ad perpetranda coepta, die comitiorum prorogari sibi uellet imperium: obuia nobilium manu, eorumq;, quos agris mouerat: caedes à foro coepit. inde cum in Capitolium profugisset: plebemq; ad defensionem salutis suae manu caput tangens hortaretur: praebuit speciem regnum sibi, & diadema poscentis: atq; ita duce Scipione Nasica concitato in arma populo quasi iure oppressus est.

SEDITIO C. GRACCHI.

s Tatim & mortis, & legum fratris sui uindex non minore impetu incaluit. C. Gracchus. qui cum pari tumultu, atq; terrore plebem in auitos agros arcesseret: & recentem Attali haereditatem in alimenta populo polliceretur: iamq; nimius, & potens altero tribunatu secunda plebe uolitaret: abrogare auso legibus suis Minutio tribuno, fretus comitum manu fatale familiae suae Capitoliũ inuasit. inde proximorum caede pulsus, cum se in Auẽtinum recepisset: inde quoque obuia senatus manu ab Opimio consule oppressus est. Insultatum quoq; mortis reliquijs: & illud sacrosanctum caput tribuni plebis percussoribus auro pensatum est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

SEDITIO APVLEIANA.

Nihilominus Apuleius Saturninus gracchanas asserere leges non destitit. tantum animorum uiro Marius dabat. qui nobilitati inimicus, consulatu suo præterea cõfisus, occiso palàm comitijs Annio competitore tribunatus, subrogare conatus est in eius locum C. Gracchum, hominem sine tribu, sine nomine: sed subito titulo in familiã ipse se adoptabat. cum tot, tantisq; ludibrijs exultaret impune: rogandis Gracchorum legibus ita uehementer incubuit: ut senatum quoq; cogeret in uerba iurare: cum abnuentibus aqua, & igni interdicturum se minaretur. Vnus tamen extitit: qui mallet exilium. Igitur post Metelli fugam omni nobilitate percussa, iam cum tertium dominaretur: eò uesaniæ progressus est: ut consularia quoq; comitia noua cæde turbaret. quippe ut Satellitem furoris sui Glauciam consulem faceret: C. Memmium competitorem interfici iussit. et in eo tumultu Regem ex satellitibus suis appellatum lætus accepit. Tum uero iam conspiratione senatus, ipso quoq; iã Mario consule, quia tueri non poterat: aduerso, directæ in foro acies. repulsus inde Capitolium inuasit. sed cum abruptis fistulis obsideretur: senatuiq; per legatos pœnitentiæ fidem faceret: ab arce digressus cum ducibus factionis receptus in curiam est. ibi in eum facta irruptione populus fustibus, saxisq; coopertum in ipsa quoq; morte lacerauit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

DRVSIANA SEDITIO.

P Ostremo Liuius Drusus non Tribunatus modo uiribus, sed ipsius etiam senatus authoritate totiusq; Italiæ consensu easdem leges asserere conatus, dum aliud captat ex alio: tantum conflauit incendium: ut ne prima illius flamma posset sustineri: & subita morte correptus hæreditarium in posteros suos bellum prorogaret iudiciaria lege C. Gracchi. Diuiserant populum romanum: & bicipitem ex una fecerant ciuitatem equites romani, tanta potestate subnixi: ut qui fata, fortunasq; patrum, uitasq; principum haberent in manu: intercæptis uectigalibus peculabantur suo iure rempublicam. senatus exilio metelli, damnatione Rutilij debilitatus, omne decus maiestatis amiserat. In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate, unde & nata Liuio Druso æmulatio accesserat: equitem Seruilius Cœpio, senatum Liuius Drusus asserere. signa, & aquilæ, & uexilla aderant. Cæterum sic urbe in una, quasi in binis castris dissidebatur. Prior Cœpio in senatum impetu facto, reos ambitus Scaurum, & Philippum principes nobilitatis eligit. His ut motibus resisteret Drusus: plebem ad se Gracchanis legibus, eisdem socios ad plebem spe ciuitatis erexit. Extat uox ipsius: nihil se ad largitionem ulli reliquisse: nisi si quis aut cœnum diuidere uellet: aut cœlum. Aderat promulgandis dies: cum subito tanta uis hominum undiq; apparuit: ut hostiũ aduentu obsessa ciuitas uideretur. Ausus tamen abro

gare de legibus consul Philippus. sed apprehensum fau cibus uiator non ante dimisit: quàm sanguis & in ora, & in oculos redundaret. Sic per uim datæ, iussæq; leges. sed precium rogationis statim socij flagitare: cum interim imparem Drusum, ægrumq; rerum temere motarum matura ut in tali discrimine mors abstulit. nec ideo minus socij promissa Drusi à populo Romano reposcere armis desierunt.

BELLVM: QVOD ADVERSVS SOCIOS GESTVM EST.

SOCIALE BELLŪ POTIVS CIVILE.

Sociale bellum uocetur licet: ut extenuemus inuidiam: si uerum tamen uolumus: illud ciuile bellum fuit. quippe cum populus romanus Hetruscos, Latinos, Sabinosq; miscuerit: & unum ex omnibus sanguinem ducat: corpus fecit ex membris: & ex omnibus unus est. Nec minore flagitio socij intra Italiam, quàm intra urbem ciues, rebellabant. Itaq; cum Tusciæ ciuitates, quas uiribus auxerant: socij iustissime postularent: ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat: postquam ille domestico scelere oppressus est: eadem fax, quæ illum cremauit: socios in arma, & in expugnationem urbis accendit. Quid hac clade tristius? quid calamitosius? cū omne latium, atq; Picenum, Hetruria omnis, atq; Campania, postremo Italia contra matrem ac parentem suā urbem consurgerent? cum omne robur fortissimorum, fidelissimorumq; sociorum sub suis quisq; signis haberent municipalia ista prodigia? Popedius Marsos, &

etiam Latinos, Afranius Vmbros, Totus senatus et con sules Sannium, Lucaniamq; Thelesinus? cum Regum et gentium arbiter populus ipsum se regere nec posset: ut uictrix Asiæ, Europæq; a Corfinio Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte consilium: ut festo die Latinarum Sex. Iulius Cæsar, & Martius Philippus consules inter sacra, & aras immolarentur. Postquam id nephas proditione discussum est: Asculo furor omnis erupit: in ipsa quidem ludorum frequentia trucidatis, qui tum aderant ab urbe, legatis. Hoc fuit impij belli sacramentum. Inde iam passim ab omni parte Italiæ, duce & authore belli discursante Popedio diuersa per populos, & urbes signa cecinere. Nec Annibalis, nec Pyrrhi fuit tanta uastatio. Ecce Otriculum, ecce Grumentum, ecce Fesulæ, Carseoli reseratæ: Nuceriæ, et Picentij cædibus ferro, & igne uastantur. Fusæ Rutilij copiæ: fusæ Cœpionis. Nam ipse Iulius Cæsar exercitu amisso cum in urbem cruentus referretur: miserabili funere mediam etiam urbem peruiam fecit. Sed magna populi romani fortuna, & semper in malis maior, totis denuo uiribus insurrexit. aggressiq; singuli populos, Cato discutit Hetruscos: Gabinius Marsos: Carbo Lucanos: Sylla Sannites. Strabo uero Pompeius omnia flammis ferroq; populatus, non prius finem cædium: quam Asculi euersione manibus tot exercituum consularium, direptarumque urbium dijs litaretur.

SEX IVLIVS CÆS.

ASCVLVM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM SERVILE.

TAunq;, & si cum socijs nephas: cum liberis tamen, & ingenuis dimicatum est. Quis æquo animo ferat in principe gentium populo bella seruorũ? Primum seruile bellũ inter initia urbis duce Herdonio Sabino ĩ ipsa urbe tentatum est: cum occupata Tribunitijs seditionibus ciuitate Capitolium obsessum est: & à consule captum. Sed hic tumultus magis fuit, quàm bellum. Mox imperio per diuersa terrarum occupato, quis crederet Siciliã multo cruentius seruili, quàm punico bello esse uastatum? Terra frugum ferax, & quodammodo suburbana prouincia late fundis ciuium latinorum tenebatur. Hic ad cultum agri frequentia ergastula, cathenatiq; cultores materiam bello præbuere. Syrus quidã nomine Eunus (magnitudo cladium facit ut meminerimus) fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ cærimonias iactat: ad libertatem, & arma seruos quasi numinum imperio concitauit. id ut diuinitus fieri probaret: in ore abdita nuce, quam sulphure, & igne stipauerat: leuiter inspirans flammã inter uerba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obuijs, mox iure belli refractis ergastulis, LX amplius millium fecit exercitum. regijsq;, ne quid malis deesset: decoratus insignibus castella, oppida, uicos miserabili direptione uastauit. Illud quoq; in ultimum belli dedecus: capta sunt castra prætorum: (nec nominare ipsos pudet) castra Manilij, Lentuli, Pisonis, Hipsei. Itaq; qui per fugitiuos distrahi debuissent: prætorios duces profugos prælio ipsi sequebantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Tandem Perpenna imperatore supplicium de eis sumptum est. hic enim uictos, & apud Ennam nouissime obsessos cum fame quasi pestilentia consumpsisset: reliquas latronum compedibus cathenis religauit: crucibusq; puniuit. Fuitq; de seruis ouatione contentus: ne dignitatē triumphi seruili inscriptione uiolaret. Vixdum respirauerat insula: cum statim à seruis, & à Syro reditur ad Ciliciam. Athenio pastor interfecto domino familiam ergastulo liberatā sub signis ordinat. ipse ueste purpurea, argenteoq; baculo, et regum in morem fronte redimita non minorem, quàm ille fanaticus prior, conflat exercitum: acriusq; multum, quasi & illum uindicaret: uicos, castella, oppida diripiens, in dominos, in seruos infestius, quàm in transfugas sæuiebat. Ab hoc quoq; prætorij exercitus cæsi: capta Seruilij castra: capta Luculli. Sed Aquilius Perpennæ usus exemplo, interclusum hostem commeatibus ad extrema compulit: communitasq; copias armis, fame facile deleuit. dedissentq; se: nisi suppliciorum metu uoluntariam mortem prætulissent. Ac ne de duce quidem supplicium exigi potuit: quamuis in manus uenerit. quippe dum circa ad deprehendendum eum multitudo contendit: inter rixantium manus præda lacerata est.

ATHENIO PASTOR

EXERCITUS PRETORII

BELLVM SPARTACVM.

e

Nimuero seruilium armorum dedecus feras? nam & ipsi per fortunam in omnia obnoxij, tamen quasi secundum hominum genus sunt: et i bona libertatis

nostræ adoptantur. Bellum Spartaco duce concitatum quo nomine appellem, nescio. quippe cum serui militauerint: gladiatores imperauerint: illi infimæ sortis homines: hi pessimam auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, Crysus, & Oenomaus, effracto Lentuli ludo, cum septuaginta, aut amplius eiusdem fortunæ uiris erupere Capua: seruis'q; ad uexillum, & ad auxilium uocatis, cum statim decem amplius millia coissent hominũ: non modo effugisse contenti, iam uindicari etiam uolebant. Prima uelut ara Iuris mons Vesuuius placuit. ibi cum etiam obsiderentur à Clodio Glabro: per fauces caui montis uitigineis delapsi uinculis, ad imas eius descendêre radices: & exitu in uno nihil tale opinantis ducis subito impetu castra rapuere: inde alia castra. deinceps Thoram, totam'q; peruagantur Campaniam: nec uillarum, atq; uicorũ uastatione contenti, Nolam, atq; Nuceriam, Turios, atq; Metapontum terribili strage populantur, affluentibus indiem copijs. Cum iã esset iustus exercitus, è uiminibus pecudum'q; tegumentis inconditos sibi clypeos, & ferro ergastulorum recocto gladios, ac tela fecerunt. ac nequod decus iusto deesset exercitui: domitis obuijs gregibus paratur equitatus: capta'q; de prætoribus insignia, & fasces ad ducem detulere. nec abnuit ille de stipendiario thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honore uirium gladiator: qui defunctorum quoque prælio ducum funera imperatoris celebrauit exequijs: captiuos'q; circa rogum iussit armis depugnare: quasi planè expiaturus omne præteritum dedecus: si de gladiatore munerator fuisset. Inde iam consules quoq; agrressus, in Apennino Lentuli exercitum cecidit:

tum cecidit: apud Mutinam C. Crassi castra deleuit. quibus elatus uictorijs, de inuadenda urbe Romana, quod satis est turpitudini nostræ: deliberauit. Tandem etiam totis uiribus contra Mirmulonem consurgitur: pudorēq; romanum Licinius Crassus asseruit. à quo pulsi, fugatiq; (pudet dicere hostes) in extrema Italiæ consurrexerunt. ibi circa Brutium angulum clusi, cum fugam in Siciliam pararent: neq; nauigia suppeterent: ratesq; ex cratibus, & dolia connexa uirgultis in rapidissimo freto frustra experirentur: tandem eruptione facta, dignam uiris obiere mortem. &, quod sub gladiatore duce oportuit: sine missione pugnatum est. Spartacus ipse in primo agmine fortissime dimicans, quasi imperator occisus est.

BELLVM CIVILE MARIANVM.

Hoc deerat unum populi romani malis: iam ut ipse intra se parricidiale bellum domi stringeret: & in urbe media, ac foro, quasi arena, ciues cum ciuibus suis gladiatorio more concurrerent. Aequiore animo utcunq; ferrem: si plebei duces, aut si nobiles mali saltem ducatum sceleri præbuissent. cum uero (prò facinus) qui uiri? qui imperatores? decora, & ornamenta sæculi sui Marius, & Sylla pessimo facinori suam etiam dignitatem præbuerunt: tribus (ut sic dixerim) syderibus agitatum est: primo & leui, & modico tumultu: maiore quàm bello intra ipsos armorum duces subsistente sæuitia: mox atrocius, et cruentius per totius uiscera sena

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tus grassante uictoria. Vultimum non ciuicam modo, sed hostilem quoq; rabiem supergressum est: cum armorum furor totius Italiae uiribus niteretur: eousq; odijs saeuientibus: donec deessent, qui occiderentur. Initiú, et

I CAVSA BELLI. causa belli, inexplebilis honorum Marij fames: dum decretam Syllae prouinciã Sulpitia lege sollicitat. Sed impatiẽs iniuriae statim Sylla legiones circumegit: dilatoq; Mithridate, Exquilina, Collinaq; porta geminum agmen urbi infudit. Vnde cum subito Sulpitius, & Albinouanus obiecissent cateruas: sudesq;, et saxa undiq; à moenibus, ac tela iacerentur: ipse quoq; iaculatus incendio uiam fecit: arcemq; Capitolij, quae Poenos quoq;, Gallos etiam Senonas euaserat: quasi captiuam uictor insedit. Tum ex senatus consulto, aduersarijs hostibus iudicatis, in praesentem tribunum, aliosq; diuersae factionis iure saeuitum est. Marium seruilis fuga exemit: immo fortuna alteri bello reseruauit. L. Cornelio Cin

II CORN. CINNA na, Cn. Octauio consulibus, male obrutum resurrexit incendium: & quidem ab ipsorum discordia: cum de reuocandis, quos senatus hostes iudicauerat: ad populum referretur. Cincta quidem gladijs concione. sed uincentibus quibus pax & quies potior: profugus patria sua Cinna confugit ad partes. Redit ab Africa Marius clade maior. siquidem carcer, cathenae, fuga, exilium horrificauerant dignitatem. Itaque, ad nomen tanti uiri late concurritur: seruitia (pro nephas) & Ergastula armantur: & facile inuenit exercitum miser imperator. Itaque ui patriam reposcens, unde ui fuerat expulsus: poterat uideri iure agere: nisi causam suam saeuitia corrumperet. Sed cum dijs, homi-

nibusq; infestus rediret, statim primo impetu cliens, & alumna urbis Hostia nefanda strage diripitur: mox in urbem quadruplici agmine intratur. Diuisere copias, Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hic postquam manus omnis Octauij depulsa Ianiculo est: statim ad principum cædem signo dato aliquanto sæuius, quàm aut in punica, aut in Cymbrica urbe, sæuitur. Octauij consulis caput pro rostris exponitur: Antonij consularis in Marij ipsius mensis. Cn. Cæsar, & Fimbria in penatibus domorum suorum trucidantur. Crassi pater, & filius in mutuo alter alterius aspectu. Bebium, atque Numitorium per medium forum unci traxere carnificum. Catulus se ignis haustu ludibrio hostium exemit. Merula flamen Dialis in Capitolio Iouis ipsius oculos uenarum cruore respersit. Acharius ipso uidente Mario confossus est: quia fatalem illam scilicet manum non porrexerat salutanti. Hæc tot senatus funera intra calendas, & idus Ianuarij mensis septima illa Marij purpura dedit. Quid futurum fuit: si annum consularis implesset? Scipione, Norbano'que consulibus tertius ille turbo ciuilis insaniæ toto furore detonuit: quippe cum hinc VIII legiones, inde quingentæ cohortes starent in armis. Inde ab Asia cum uictore exercitu Sylla properat. & sanè cum tam ferus in Syllanos Marius fuisset: quanta sæuitia opus erat: ut Sylla de Mario uindicaretur? Primum apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt. & ibi statim Norbani fusus exercitus: statim omnes Scipionis copiæ ostentata spe pacis oppressæ. Tum Marius iuuenis, & Carbo consules,

CLIENS ET ALUMNA URBIS HOSTIA

SYLLA AB ASIA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quasi desperata uictoria, ne multi perirent: sanguine senatus sibi parentabant: obsessáq; curia, sic de senatu, quasi de carcere, qui iugularentur, educti. Quid funerum in foro, in circo, in patentibus templis? nam Mutius Scæuola pontifex uestales amplexus aras tantum non eodem igne sepelitur. Lamponius, atq; Thelesinus Sannitum duces atrocius Pyrrho, & Annibale Campaniam, Hetruriamq; populantur: & sub specie partium se uindicant. Apud Sacriportum, Collinamq; portam debellatæ omnes hostium copiæ. Ibi Marius, hic Thelesinus oppressi. nec idem tamen cædium, qui bello, finis fuit. Stricti enim & in pace gladij: animaduersumq; in eos: qui se sponte dederant. Non minus est: quod apud Sacriportum, apud Collinam LXX amplius millia

LXX m̃ cæsa. Sylla occidit. Bellum erat. quatuor millia deditorum inermium ciuium inuia publica interfici iussit. isti tot in pace, non plures sunt. quis autem illos potest computare: quos in urbe passim quisquis uoluit, occidit? donec admoneret Fursidius uiuere aliquos debere: ut essent, qui bus imperarent? Proposita est ingens illa tabula. et ex ipso equestris ordinis flore, ac senatu duo millia electi: qui mori iuberentur. noui generis edictum. Piget post hæc referri ludibrio abdita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atq; Venuleij: Bebium sine ferro ritu ferarum inter manus laceratum: Marium ducis ipsius fratrem apud Catuli sepulchrum oculis, manibus, cruribusq; de fossis seruatum aliquandiu: ut per singula membra moreretur: positis singulorum hominum ferè pœnis. Municipia Italiæ splendidissima sub hasta uenierunt, Spoletum, Interamnum, Præneste, Fluentia. nam Sulmo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

nem uetus oppidum socium atq; amicum (facinus indignum) nondum expugnatum, ut obsides iure belli modo, morte damnati duci iubentur: sic damnatam ciuitatem iussit Sylla deleri.

SVLMO.

BELLVM SERTORIANVM.

b Ellum Sertorianum quid aliud, quàm syllanæ proscriptionis hæreditas fuit? hostile potius, an ciuile dixerim, nescio. quippe quod Lusitani, Celtiberiq; romano gesserint duce. Exul, & profugus feralis illius tabulæ uir summæ quidem, sed calamitosæ uirtutis malis suis maria, terrasq; permiscuit, etiam Africæ iam, & Balearibus insulis fortunam expertus. missusq; in Oceanum fortunatas insulas penetrauit: tandem Hispaniam armauit. ubi uir cum uiris facile conuenit. nec aliter magis apparuit hispani militis uigor: quàm romano duce. quãquam ille non contentus Hispania, ad Mithridatẽ quoq;, Ponticosq; respexit: regemq; classe iuuit. & quid futurum fuit satis tanto hosti? uno imperatore resistere res romana non potuit. Additus Metello Cn. pompeius. hi copias uiri diu, & ancipiti semper acie atriuere. Nec tamen prius bello, quàm suorum scelere, & insidijs extinctus. Copias eius prope tota Hispania persecuti, diu et ancipiti semper acie domitauerunt. Prima per legatos certamina habita. Cum hinc Domitius & cohortes, inde Herculeij proluderent: mox his apud Segoniam, illis apud Anam flumen oppressis, ipsi duces comminus inuicẽ experti apud Lauronem, atq; Sucronem æquauere

DVO DVCES CONTRA SER.

clades. Tum illis ad populationem agrorum, his ad urbium excidia conuersis, misera inter romanos duces Hispania discordiæ pœnas dabat. donec oppresso domestica fraude Sertorio, uicto deditoq; Perpenna, ipsæ quoq; in romanam fidem uenêre urbes, Osca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima, & in fame nihil non experta Calagurtis. Sic recepta in pacem Hispania, uictores duces externum id magis, quàm ciuile bellum uidere uoluerunt: ut triumpharent.

MISERA HISPA

BELLVM CIVILE SVB LEPIDO.

m Arco Lepido, Quinto Catulo consulibus, ciuile bellũ penè citius oppressum est, quàm inciperet. Sed quantum, lateq; fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit. cupidus nanq; rerum nouarum per insolentiam Lepidus, acta tanti uiri rescindere parabat: nec immerito: si tamen posset sine magna clade reipublicæ. nam cum iure belli Sylla dictator proscripsisset inimicos, q superãt: reuocante Lepido, qd aliud, quàm ad bellum uocabantur? cum damnatorum ciuium bona addicente Sylla, quàm uis male capta, iure tamen, repetitio eorum proculdubio labefactabat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi ægræ, sauciæq; reipub. requiescere quomodocunq;: ne uulnera curatione ipsa rescinderentur. Ergo cum turbidis contionibus uelut classico ciuitatem terruisset: profectus in Hetruriam, arma inde, & exercitum urbi admouerat. Sed iam Miluium pontem, collemq; Ianiculũ

NOTA

ARMA AB HETRVRIA

Luctatius Catulus, Cn. Pompeius, syllanæ dominationis duces, atq; signiferi alio exercitu insederant. a quibus primo statim impetu retropulsus, hostisq; a senatu iudicatus incruenta fuga in Hetruriam, inde in Sardiniam recessit: ibiq; morbo, & pœnitentia interijt. Victores, quod non tenuere alijs in ciuilibus bellis: pace contenti fuerunt.

LIBER QVARTVS.

BELLVM CATILINAE.

CATILINAM Luxuria primum, tum hinc conflata egestas rei familiaris, simul occasio, quod in extremis finibus mundi arma romana peregrinabantur: in nefaria consilia opprimendæ patriæ suæ compulere: senatum confodere: cōsules trucidare: distringere incēdijs urbem: diripere ærariū: totam deniq; rempublicam funditus tollere: et quicquid nec Annibal uideretur optasse. Quibus id nephas socijs aggressus est? Ipse patricius: sed hoc minus est. Curij, Portij, Syllæ, Cethegi, Antonij, Varguntei, atq; Longini: quæ familiæ? quæ senatus insignia? Lentulus quoq; tunc maxime prætor hos omnes immanissimi facinoris satellites habuit. Additum est pignus coniurationis sanguis humanus: quem circunlatum pateris bibēre: summum nephas: nisi amplius esset, propter quod biberunt. Actum erat de pulcher-

rimo imperio: nisi illa coniuratio in Ciceronem, et Antonium consules incidisset: quorum alter industria rem patefecit: alter manu oppressit. Tanti sceleris indicium per Fuluiam emersit: uilissimum scortum: sed parricidij innocens. Consul Cicero habito senatu in præsentem parricidam reum perorauit. sed non amplius profectum: quàm ut hostis euaderet: seq; palàm professo, incendium suum restincturum ruina minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Hetruria exercitum proficiscitur, signa illaturus urbi. Lentulus destinatum familiæ suæ sybillinis uersibus regnum sibi uaticinans, ad præstitutum à Catilina diem urbe tota uiros, faces, tela disponit: nec ciuili conspiratione contentus, legatis Allobrogum, qui tum forte aderant: in arma sollicitatis. Et isset ultra Alpes furor: nisi altera proditione Vulturij prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio iniecta est Barbaris manus. Palàm prætor in senatu conuincitur. De supplicio agentibus, Cæsar parcendum dignitati, Cato animaduertendum pro scelere, censebat. quam sententiam secutis omnibus, in carcere parricidæ strangulantur. Quamuis parte coniurationis oppressa, tamen ab incœpto Catilinam non destitit. sed infestis ab Hetruria signis patriam petens obuio Antonij exercitu opprimitur. Quàm atrociter dimicatũ sit, exitus docuit. Nemo hostium bello superfuit. quem quis in pugnando cœperat locum: eum amissa anima, corpore tegebat. Catilina longe à suis inter hostium cadauera repertus est: pulcherrima morte: si pro patria sic concidisset.

AB HETRVRIA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM CAESARIS: ET POMPEII.

Iam pene toto orbe pacato, maius erat imperium romanum: quàm ullis externis uiribus extingui posset. Itaq; inuidens fortuna principi gentium populo, ipsum illum in exitium suum armauit: ac mariana quidē, cinnanaq́; rabies intra urbem præcluserat: quasi experiretur. Syllana tempestas latius intra Italiam tum detonuerat. Cæsaris furor, atq; Pompeij urbem, Italiam, gentes, nationes, totum deniq;, qua patebat, imperium quodam quasi diluuio, & cum inflammatione corripuit: adeo ut non recte tantum ciuile dicatur, ac ne sociale quidem, sed nec externum, sed potius commune quoddam ex omnibus, & plusquam bellum. Quippe si duces eius inspicias: totus senatus in partibus: Si exercitus: hinc XI legiones: inde XVIII: flos omnis & robur italici sanguinis: si auxilia sociorum: hinc Gallici, Germaniq; delectus: inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tharchon, Dimotus Corinthius, omne Thraciæ, Cappadociæq;, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Italiæ, totiusq; robur orientis: si moram belli: quatuor annis: & pro clade rerum breue tempus: si locum, & spacium, ubi commissum est: intra Italiam, inde se in Galliam, Hispaniamq; deflexit: reuersumq; ab occasu totis uiribus in Epyro, Thessaliaq; consedit: hinc in Aegyptum subito transilijt: inde respexit Asiam: Africæ incubuit: postremo in Hispaniam remigrauit: & ibi aliquando defecit.

XI CÆSARI

XVIII POMP.

QVATVOR AN.

Sed non & odia partium finita cum bello. non enim prius quieuere: quàm in urbe ipsa medio senatu/eorũ, q̃ uicti erant/odia, uictoris sese cæde saciarent. Causa tantæ calamitatis eadem, quæ omnium: nimia felicitas. Sẽ quidem Q. Metello, & L. Affranio consulibus, cum romana maiestas toto orbe polleret: recentes'q; uictorias Ponticos, & Armenios triumphos in pompeianis theatris Roma cantaret: nimia Pompeij potentia apud ociosos (ut solet) ciues mouit inuidiam. Metellus ob imminutum Cretæ triumphum, Cato aduersus potentes semper obliquus, detractare Pompeium: actis'q; eius obstrepere. Hic dolor transuersum egit: & ad præsidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Crassus genere, diuitijs, dignitate florebat: uellet tamen auctiores opes. C. Cæsar eloquentia, & spiritu, & iam consulatu eleuabatur. Pompeius tamen super utrunq; eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere cupientibus, omnibus'q; pariter potentiæ cupidis, de inuadenda rep. facile conuenit. Ergo cum mutuis uiribus in suum quisq; decus niteretur: Galliam Cæsar inuadit: Crassus Asiam: Pompeius Hispaniam. Tres maximos exercitus. & iam sic orbis imperium societate trium principum occupatur. decem annos traxit ista dominatio. Exinde quoniam mutuo metu tenebantur: Crassi morte apud Parthos, & morte Iuliæ Cæsaris filiæ, quæ nupta Pompeio, generi, soceri'q; concordiam matrimonij fœdere tenebat: statim æmulatio erupit. Iã Pompeio suspectæ Cæsaris opes: & Cæsari pompeiana dignitas grauis: nec hic ferebat parem: nec ille superiorẽ. (nefas) sic de principatu laborabant: tanquam

NIMIA FELICITAS

X. ANNOS NOTA

duos tanti imperij fortuna non caperet. Ergo Lentulo, Marcelloq; consulibus, rupta prima Coniurationis fide, de successione Cæsaris senatus, idemq; Pompeius agitabat. nec ille abnuebat: si ratio sui proximis comitijs haberetur consulatus: absenti quem decem tribus fauente Pompeio nuper decreuerant. tum dissimulante eodem negabant. ueniret: & peteret maiorum more. Ille contra, flagitare decreta: ac nisi in fide permanerent: non se dimissurum exercitum. Ergo ut in hostem decernitur. His Cæsar agitatus, statuit præmia armorum armis defendere. Prima ciuilis belli arena Italia fuit: cuius arces leuibus præsidijs Pompeius insederat. sed omnia subito Cæsaris impetu oppressa sunt. Prima Arimino signa cecinerunt. Tum pulsus Hetruria Libo: Vmbria Thermus: Domitius Corfinio. & peractum erat bellum sine sanguine: si Pompeium Brundusij opprimere, ut cœperat, potuisset. Sed ille per obsessi claustra portus nocturna fuga euasit. turpe dictu: modo princeps patrum, pacis belliq; moderator per triumphatum à se mare lacerata, & penè inermi naui fugiebat. Nec Pompeius ab Italia, quàm senatus ab urbe fugatur prior. quàm penè uacuam metu Cæsar ingressus, consulem se ipse facit. ærarium quoq; sanctum, quod quia tardius aperiebant Tribuni: iussit effringi: censumq;, & patrimonium populi romani ante rapuit: quam imperium. Pulso, fugatoq; Pompeio, maluit prius ordinare prouinciã: quàm ipsum sequi. Siciliam, & Sardiniam Annonæ pignora per legatos habuit. Nihil hostile erat in Gallia: pacem ipse fecerat. Sed ad hispanienses Pompeij exercitus

transeunti per eam duci portas claudere ausa Massilia est. Misera, dum cupit pacem: belli metu in bellum incidit. sed quia tutis muris erat: uinci eam sibi iussit absenti. græcula ciuitas non pro mollicia nominis, et uallum cædere, & incendere machinas ausa: & congredi nauibus. Sed Brutus, cui mandatum erat bellum: uictos terra, mariq; perdomuit. mox dedentibus sese ablata omnia: præter, quam potiorem omnibus habebant: libertatem. Anceps, uariumq;, & cruentum in Hispania bellum cum legatis Cn. Pompeij, Petreio, et Afranio. quos Ilerdæ castra habentes apud Sycorim amnem obsidere, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim ab undatione uerni fluminis commeatibus prohibet. sic fame castra tentata sunt: obsessorq; ipse quasi obsidebatur. Sed ubi pax fluminis redit: populationibus & pugna campos aperuit. iterum ferox instat. & cedentes ad Celtiberiam consecutus, aggere, & uallo, & per hæc siti ad deditionem compulit. Sic citerior Hispania recepta est. nec ulterior moram fecit. quid enim una post quinq; legiones? Itaq; ultro cedente Varrone, Gades, fretum, oceanus, omnia felicitatem Cæsaris sequebãtur. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyricum, & Africam: quasi de industria prospera eius aduersis raderentur. Quippe cum fauces Adriatici maris iussi occupare Dolobella, & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyræo litore castra posuissent: iam maria late tenente Pompeio, repente castra legatus eius Octauius Libo ingentibus copijs classicorum utrunq; circumuenit. deditionem fames extorsit Antonio. Missæ quoq; à Basilo in auxilium eius rates, qua

les inopia nauium fecerat noua pompeianorum arte Cilicum: actis sub mare funibus captæ quasi per indaginem. duas tamen æstus explicuit. una, quæ Opiterginos ferebat: in uadis hæsit: memorandumq; posteris exitum dedit. quippe uix mille iuuenum manus circunfusi undiq; exercitus per totum diem tela sustinuit: & cum exitum uirtus non haberet: tamen, ne in deditionem uenirent: hortante tribuno Vulteio mutuis ictibus in se concurrit. In Africa quoq; par & uirtus, & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam prouinciam missus, pulso fugatoq; Varrone iam superbus, subitum Iubæ Regis aduentum, equitatumq; Maurorum sustinere non potuit. Patebat uicto fuga. sed pudor suasit: ut amissum sua temeritate exercitum morte sequeretur. Sed iam debitum pari fortuna flagitante, sedem bello Pompeius Epiron elegerat. Nec Cæsar moratus. quipe ordinatis à tergo omnibus, quamuis hyems media prohiberet tempestate: ad bellum nauigauit. positisq; ad Oricum castris, cũ pars exercitus ob inopiam nauium cum Antonio dimissa Brundusij moram faceret: adeo impatiens erat: ut ad accerssendos eos, ardente uentis mari, nocte concubia speculatorio nauigio solus ire temptauerit. Extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem uox ipsius. Quid times? Cæsarem uehis. Contractis in unum undiq; omnibus copijs, positisq; cominus castris, diuersa erant ducum consilia. Cæsar pro natura ferox, & conficiendæ rei cupidus, ostentare aciem: prouocare: lacessere nunc obsidione castrorum: quæ erant sexdecim millium uallo obducta: (sed quid his obesset obsidio: qui patente mari omnibus copijs abundarent?) nunc expugnatione Dyr-

rachij irrita: quippe quam uel situs inexpugnabilem faceret: ad hoc assiduis in eruptionem hostiū prælijs. quo tempore egregia uirtus Scææ Centurionis eminuit: cuius in scuto centum, atq; uiginti tela sedēre. Iam uero direptione urbium sociarum cum Oricum, & Gomphos, & alia castella Tessaliæ uastarent: Pompeius aduersus hæc nectere moras: terguersari simul: ut hostem interclusum undiq; inopia commeatuum terreret: utq; ardentissimi ducis consenesceret impetus. Nec diutius profuit duci salutare consilium. Milites otium, socij moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fatis prælio functa est Thessalia: & Philippicis campis urbis, imperij, generis humani fata commissa sunt. Nunquam ullo loco tantum uirium populi romani, tantum dignitatis fortuna uidit. trecenta amplius millia hinc, & illinc, præter auxilia Regum, & senatus. nunquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia. fuga uictimarum exanima: insignes interdiu tenebræ. Dux ipse, & nocturna imagine theatri sui audiens plausum in modum planctus circunsonare: & mane cum pullo amiculo (nefas) apud principia conspectus est. Nunquam acrior, neque alacrior exercitus Cæsaris fuit. Inde classica prius: inde tela. annotatum quoq; committentis aciem Crastini pilum: qui mox adacto in os gladio sic inter cadauera repertus libidinem ac rabiem, qua pugnauerat: ipsa nouitate uulneris præferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe cum Pompeius adeo equitum copia abundaret: ut facile circumuenturus sibi Cæsarem uideretur: circunuentus ipse est. nam cum diu æquo marte con-

tenderet: iussuq; Pompei fusus à cornu erupisset equitatus: repente hic signo dato germano cohortes tantum in effusos equites fecere impetum: ut illi esse pedites, ij uenire in equis uiderentur. Hanc stragem fugientis equitatus leuis armaturæ ruina comitata est. Tunc terrore latius dato, turbantibus inuicem copijs, reliqua strages quasi una manu facta est. Nec ulla res magis exitio fuit: quàm ipsa exercitus magnitudo. Multus in eo prælio Cæsar fuit: mediusq; inter imperatorem, & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ: altera cruenta, sed docta, & ad uictoriam efficax: Miles, faciem feri: altera ad iactationem composita: Parce ciuibus. cum ipse sequeretur. Felicem utcunque in malis Pompeium: si eadem ipsum, quæ exercitum eius, fortuna traxisset. superstes dignitati suæ uixit: ut cum maiore dedecore per Thessalica Tempe equo fugeret: pulsus in deserto Ciliciæ scopulo fugam in Parthos, Africam, uel Aegyptum agitaret: ut denique in pelusiaco litore imperio uilissimi Regis, consilijs spadonum, & nequid malis desit: Septimij desertoris sui gladio trucidatus sub oculis uxoris suæ, liberorumq; moreretur. Quis non peractum esse cum Pompeio crederet bellum? atqui acrius multo, atq; uehementius Thessalici incendij cineres recaluere: & in Aegypto quidem aduersus Cæsarem sine partibus bellum. Quippe cum Ptolemæus Rex Alexandriæ summũ ciuilis belli scelus peregisset: fœdusq; amicitiæ cum Cæsare medio Pompeij capite sanxisset: ultionem clarissimi uiri manibus quærente fortuna, causa non defuit. Cleopatra Regis soror affusa Cæsaris genibus partem regni

reposcebat. Aderat puellæ forma: & quæ duplicaretur ex illo: quod talis passa uidebatur iniuriam: odium ipsius Regis: qui Pompeij cædem partium fato, non Cæsari dederat, haud dubie idem in ipsum ausurus: si expedisset. Quam ubi Cæsar restitui iussit in regnum: statim ab eisdem percussoribus Pompeij obsessus in regia, quáuis exigua manu, ingentis exercitus molem mira uirtute sustinuit. ac primum ædificiorum proximorum, atq; naualium incendio infestorum hostium tela submouit. mox peninsulam Pharon subitus euasit. inde depulsus in maria, mira felicitate ad proximam classem enatauit: relicto quidem in fluctibus paludamento, seu fato, seu consilio: ut illud ingruentibus hostium telis, saxisq; peteretur. Tamen receptus à classicis suis undiq; simul hostes adortus de imbelli, ac perfida gente iusta generi manibus dedit. quippe & Theodotus magister author totius belli, &, ne uirilia quidem portenta, Photinus, atq; Ganymedes, diuersi per mare & transfugio, & morte, consumpti. Regis ipsius corpus obrutum in limo repertũ est in aureæ loricæ honore. In Asia quoq; nouus rerum motus à Ponto: planè quasi de industria captante fortuna hũc mithridati regno exitum: ut à Pompeio pater, à Cæsare filius uinceretur. Rex Pharnaces magis discordiæ nostræ fiducia, quàm uirtutis suæ, infesto in Cappadociam agmine ruebat. Sed hunc Cæsar aggressus, uno, et (ut sic dixerim) non toto prælio obtriuit: more fluminis: quod uno, eodemq; momento uenit, percussit, abscessit. Nec uana de se prædicatio est Cæsaris: ante uictum hostem esse, quàm uisum. Sic cum exteris. At in Africa cum ciuibus multo atrocius, quàm in Pharsalia.

in Pharsalia. Huc reliquias partium naufragi quidam furoris æstus expulerat. nec reliquias diceres: sed integrum bellum. Sparsæ magis, quàm oppreßæ uires erãt. Auxerat sacramentum ipsa clades imperatoris. Nec degenerabat ducum successio. quippe satis ample sonabant in Pompeiani nominis locum, Cato & Scipio. Accessit copijs Mauritanius Rex Iuba: uidelicet ut latius uinceret Cæsar. Nihil ergo inter Pharsaliam, & Thapson: nisi quod amplior, eoq; acrior Cæsarianorum impetus fuit, indignantium post Pompeium creuisse bellum: deniq; quod aliter nunquam ante imperium ducis sua spõte signa cecinerunt. Strages à Iuba cœpit. Et elephanti bellorum rudes, & nuper à sylua consternati subito clangore: statim & exercitus in fugam: & duces fortius, quàm ut effugerent: non in conspicua tamen morte omnium. Iam Scipio naue fugiebat: & assecutis hostibus, gladium per uiscera exegit: & ubi esset quodam requirente, respondit hoc ipsum. Bene se habet imperator. Iuba cum se recepisset in regiam: magnifice epulatus, postero die cum Petreio fugæ comite, superq; mensas & pocula interficiendum se ei præbuit. Ille & Regi suffecit: & sibi: cum interim semesi in medio Cyphi, & parentalia fercula regio simul, romanoq; sanguine madebant. Cato non interfuit bello: positisq; Bragadam castris, Vticam uelut altera Africæ claustra seruabat. sed accepta partium clade nihil cunctatus (ut sapiente dignum erat) mortem etiam lætus acciuit. Nam postquã filium, comitesq; ab amplexu dimisit: in nocte lecto ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet: paulum quieuit. tum circa primam uigiliam stri-

cto gladio reuelatum manu pectus semel, iterumq; percussit. Ausi post hoc uirum medici uiolare fomentis. Ille passus, dum abscederent: rescidit plagas: secutaq; uis sanguinis moribundas manus in ipso uulnere reliquit.

Bellum in Hispania: nota

Cn. P. et Sex. P. Pompei fil.

Quasi non esset usquam dimicatum: sic arma rursus, & partes. quantoq; Africa supra Thessaliam fuit: tanto Africam superabat Hispania: plurimum quantum fauoris partibus dabat fraternitas ducum: et pro uno duos stare Pompeios. Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti marte concursum est. Primum in ipso ostio Oceani Varus, Didiusq; legati conflixere. Sed acrius fuit cum ipso mari, quàm inter se, nauibus bellum. siquidem uelut furorem ciuium castigaret Oceanus: utranq; classem naufragio cecidit. Quinam ille horror? cum eodem tempore fluctus, procellae, armamenta confligerent? adde situs ipsius, formidinem uergentia in unum, hinc Hispaniae, inde Mauritaniae litora: mare & intestinum, & externum: imminenteisq; Herculis speculas: cum omnia undiq; simul praelio, & tempestate saeuirent. Mox circa obsidiones urbium utrinq; discursum est: quae miserae inter hos, atq; illos duces societatis romanae poenas dabant. Omnium postrema certaminum Munda. Hic non pro caetera felicitate, sed anceps, & diu triste praelium: ut planè uideretur nescio quid deliberare fortuna. sanè & ipse ante aciem moestior non ex more Caesar, siue respectu fragilitatis humanae, siue nimiam prosperorum suspectam habens continuationem, uel eadem timens: postquam idem esse coeperat: quod Pompeius. Sed in ipso praelio, quod nemo unquam meminerat: cum diu pari marte acies nihil aliud,

Munda! Nota:

quàm occiderent: in medio ardore pugnantium subito
ingens inter utrosq; silentium. quasi conuenissent: hic o-
mnium sensus erat. nouissime illud inusitatum Cæsaris
oculis. (nephas) post XIIII annos probata ueterano
rum manus gradum retro dedit. quod & si nondum
fugerat: apparebat tamen pudore magis, quàm uirtute
resistere. Itaq; ablegato equo similis furenti primam in
aciem procurrit. Ibi prensare fugientes: confirmare: per
totum deniq; agmen oculis, manibus, clamore uolitare.
Dicitur in illa perturbatione, & de extremis agitasse
secum: & ita manifesto uultu fuisse: quasi occupare ma
nu mortem uellet: nisi cohortes hostium quinq; per trans=
uersam aciẽ actæ, quas Labienus periclitantibus castris
præsidio miserat: fugæ speciẽ præbuissent. Hoc aut ipse
credidit: aut dux callidus attribuit in occasionẽ: et quasi
fugientẽ inuectus, simul et suorũ erexit animos: et hostes
pculit. nam ij, dũ se putant uincere: fortius sequi, inde
pompeiani, dum fugere credunt suos: fugere cœperunt.
Quanta fuerit hostium cædes, ira, rabiesq; uictoribus:
sic existimari potest. Hoc à prælio profugi cum se Mũ=
dæ recepissent: & Cæsar obsideri statim uictos imperas
set: congestis cadaueribus agger effectus est: quæ pilis, ia
culisq; confixa inter se tenebantur: fœdũ etiã inter Bar
baros. sed uidelicet uictoriam desperantibus Pompeij li-
beris, Cneum prælio profugum, crure saucio deserta &
auia petentem Cenonius apud Lauronem oppidum con
secutus, pugnantem nondum desperantem interficit. Sex
tum fortuna in Celtiberia interim abscódit: alijsq; post
Cæsarẽ bellis reseruauit. Cæsar in patriã uictor inue
hitur. Primũ de Gallia triumphũ transmiserat Rhenus,

NOTA.

ERROR VICTO
RIAM.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Rhodanus, & ex auro captiuus Oceanus. Altera laurus Aegyptia tunc in ferculis Nilus, Arsinoe, & ad simulachrum ignium ardens Pharus. Tertius de Pharnace currus, & Ponto. Quartus Iubam, & Mauros, et his subactam ostendebat Hispaniam. Pharsalia, et Thapsos, & Munda nusquam. & quanto maiora erant, de quibus non triumphabat? Hic aliquando finis armis fuit. Reliqua pax incruenta: pensatumq; clementia bellum. nemo caesus imperio: praeter Afraniū. satis ignouerat semel. & Faustum Syllam didicerat generosum timere: filiamq; Pompeij cum patruelibus ex Sylla. hic posteris cauebatur. Itaq; non ingratis ciuibus, omnes unum in principem congesti honores: circa templa imagines: in Theatro distincta radijs corona: suggestus in curia: fastigium in domo: mensis in coelo: ad hoc pater ipse patriae: perpetuusq; dictator: nouissime, dubium an ipso uolente, oblata pro rostris ab Antonio consule regni insignia. Quae omnia uelut infulae in destinatam morti uictimam congerebantur. quippe clementiam principis uicit inuidia: grauisq; erat liberis ipsa beneficiorū potentia. Nec diutius dilatio donata est. sed Brutus, & Cassius, alijq; patricij consenserunt in caedem principis. Quanta uis fati. Manauerat late coniuratio: libellus etiam Caesari datus eodem die. nec perlitare centum uictimis potuerat. uenit in curiam, tamen expeditionem parthicam meditans. ibi in curuli sedentem eum senatus inuasit: tribusq; & uiginti uulneribus ad terram datus est. Sic ille, qui terrarū orbem ciuili sanguine impleuerat: tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

CAESAR AVGVSTVS.

p Opulus romanus Cæsare, & Pompeio trucidatis, redisse in statum pristinæ libertatis uidebatur. & redierat: nisi aut Pompeius liberos, aut Cæsar hæredem reliquisset: uel, quod utroq; perniciosius fuit: si non collega quondam, mox æmulus Cæsarianæ potentiæ, fax & turbo sequentis seculi, superfuisset Antonius. Quippe dum Sextus paterna repetit: trepidatum toto mari: dum Octauius mortem patris ulciscitur: iterum fuit mouenda Thessalia: dum Antonius uarius ingenio, aut successorem Cæsaris indignatur Octauium: aut amore Cleopatræ desciscit in regem. nam aliter saluus esse non potuit: nisi confugisset ad seruitutem. Gratulandum tamen in tanta perturbatione est: quod potissimum ad Octauiũ Cæsarem Augustum summa rerum rediit: qui sapientia sua atq; solertia perculsum undiq;, & perturbatum ordinauit imperij corpus. quod ita haud dubie nunquã coire, & consentire potuisset: nisi unius præsidis nutu, quasi anima & mente regeretur. Marco Antonio, & Publio Dolobella consulibus, imperium romanum iam ad Cæsares transferente fortuna, uarius & multiplex motus ciuitatis fuit: quodq; in annua cœli conuersione fieri solet: ut mota sydera tonent: ac suo flexu tempestatem significent: sic cum romanæ dominationis, idest humani generis conuersione penitus intremuit: omniq; genere discriminum ciuilibus terrestribus, ac naualibus bellis omne imperij corpus agitatum est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

BELLVM MVTINENSE.

P Rima ciuilium motuum causa testamentum Cæsaris fuit. cuius secundus hæres Antonius, prælatum sibi Octauium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi iuuenis susceperat bellum. quippe cum intra decem & octo annos tenerum, obnoxium, & opportunum iniuriæ iuuenem uideret: ipse plane & conuitijs Cæsaris dignitatem; et furtis hæreditatem lacerare: ipsum insectari probris. & cunctis artibus cooptationem Iuliæ gentis cum inhibere non desineret: deniq; ad deprimendum iuuenem palàm arma moliri: & parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decium Brutum obsidebat. Octauius Cæsar ætate, & iniuria fauorabilis, & nominis maiestate, quod sibi induerat: reuocatis ad arma Veteranis, priuatus (quis crederet?) consulem aggreditur. obsidione Mutinæ liberat Brutum: Antonium exuit castris. Tum etiam manu pulcher apparuit. nam cruentus, & saucius aquilam à moriente signifero traditã suis humeris in castra referebat.

TRIVMVIRATVS.

C Vm solus etiam grauis paci, grauis reipublicæ esset Antonius: quasi ignis incendio Lepidus accessit: quia contra duos exercitus necesse fuit uenire in cruentissimi fœderis societatem. diuersa omnium uoto incendia, Lepidum diuitiarum cupido, quarum spes ex turba-

tione reipublicæ: Antonium ultiones de his, qui se ho-
stem iudicassent: Cæsarem inultus pater, & manibus
eius graues Cassius, & Brutus agitabant. In hoc ue
lut fœdus pax inter tres duces componitur. apud con-
fluentes inter Perusiam, & Bononiam iungunt ma-
nus: & exercitus consalutant. Nullo bono more trium
uiratus inuaditur. Oppressa armis republica, redit syl
lana proscriptio: cuius attrocitas nihil in se minus ha-
bet: quàm numerũ CXL senatorum. exitus fœdi, truces,
miserabiles toto terrarum orbe fugientium. pro quibus
quis pro indignitate rei nõ ingemiscat? cum Antonius
concedente Cæsare auunculum suum, Lepidus Lutium
Paulum suum fratrem proscripserit? Romæ capita cæ
sorum proponere in rostris, iam usitatum erat. Verum
sic quoq; ciuitas lachrymas tenere non potuit: cum re-
scissum Ciceronis caput in illis suis rostris uideretur: nec
aliter ad uidendum eum, quàm solebat ad audiendum
concurreretur. Hæc scelera in Antonij, Lepidiq; tabu-
lis. Cæsar percussoribus patris contentus fuit. Hæc
quoq;, nisi multa fuisset: etiam iusta cædes haberetur.

BELLVM CASSII, ET BRVTI.

b Rutus, et Cassius sic Cæsarẽ, quasi Tarquĩ
nium Regem depulisse regno uidebantur.
sed libertatẽ, quam maxime restitutam uo-
luerunt: illo ipso parricidio perdidere. Igi-
tur cæde perfecta, cum ueteranos Cæsaris nec immerito
timerent: statim è curia in Capitoliũ confugerant. Nec
illis ad ultionem deerat animus: sed ducem non habe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

bant. Igitur cum appareret quae strages reip. imminere: displicuit ultio cum consulis abolitione decreta. ne tamen publici doloris oculos ferrent: in prouincias ab illo ipso, quem occiderant, Caesare datas, Syriam, & Macedoniam concesserant. Sic uindicta Caesaris delata potius, quàm oppressa est. Igitur ordinata magis ut poterat, quàm ut decebat, in Triumuiros republica, relicto ad urbis praesidium Lepido, Caesar cum Antonio in Cassium, Brutumq; succingitur. Illi comparatis ingentibus copijs, eãdem illam, quae fatalis Cn. Pompeio fuit: arenam insederant. Sed nec tum imminentia cladis destinatae signa latuere. nam & assuetae cadauerum pabulo uolucres castra quasi iam sua circũuolabãt. In acie prodeuntibus obuius ethiops nimis aperte ferale signum fuit. ipsiq; Bruto per noctem cum illato lumine ex more aliqua secum agitaret: atra quaedam imago se obtulit: & quae, cum esset interrogata: tuus, inquit, malus Genius. hoc dixit: & sub oculis mirantis euanuit. Pari in meliora praesagio in Caesaris castris omnia aues, uictimaeq; promiserant. Sed nihil illo praesentius: quàm Caesaris medicus somnio admonitus: ut Caesar castris excederet: quibus capi immimebat: ut factum est. acie nãq; commissa cum pari ardore aliquandiu dimicatum foret: & quamuis duces non essent tunc praesentes: cum alterum corporis aegritudo, illum metus & ignauia subduxissent: staret tamen pro partibus inuicta fortuna & ultoris, & qui uindicabatur: primum adeo anceps fuit, & par utrunq; discrimen: ut exitus praelij docuit. Capta sunt hinc Caesaris castra: inde Caßij. Sed quanto efficatior est fortuna, quàm uirtus? & quàm uerum

est, quod moriens efflauit? non in re, sed & in uerbo tantum esse uirtutem. Victoriam illi praelio error dedit. Cassius inclinato cornu suorum cum captis Caesaris castris rapido impetu recipientes se equites uideret: fugere arbitratus, euadit in tumulum. inde puluere & strepitu, etiam nocte uicina eximentibus gestae rei sensum cum speculator quoq; in id missus tardius renũciaret: transactum de partibus ratus, uni ex proximis auferendum praebuit caput. Brutus cum in Cassio etiã suum animum perdidisset: nequid ex constituti fide restgnaret: (ita enim par superesse bello conuenerat) ipse quoq; uni comitum suorum confodiendum praebuit latus. Quis sapientissimos uiros non miretur ad ultimum non suis manibus usos? nisi hoc quoq; ex persuasione non defuit: ne uiolarent manus: sed in abolitione sanctissimarum, pientissimarumq; animarum iudicio suo scelere alieno uterentur. ERROR VICTORIAM DEDIT

BELLVM PERVSINVM.

a Lterum bellum concitauit agrorum diuisio: quos Caesar ueteranis in castris preciũ militiae persoluebat. Semper aliter Antonij pessimum ingenium gladio cincta uirilis militiae uxor agitabat. Ergo depulsos agris colonos incitando, iterum in arma ierat. Hic uero iam non priuatis, sed totius senatus suffragijs iudicatũ hostem Caesar aggressus intra Perusiae muros redegit: cõpulitq; ad extrema deditionis turpi, & nihil non experta fame.

BELLVM CVM SEXTO POMPEIO.

Vblatis percussoribus Cæsaris, supererat
5 Pompeij domus. Alter iuuenum in Hispania ociderat: alter fuga euaserat. contractisq; infelicis belli reliquijs, cum insuper ergastula armasset: Siciliam, Sardiniamq; habebat. Iam & classe medium mare insederat: o' quam diuersus a' patre. Ille Cilicas extinxerat: hic secum pyratas nauales agitarat. Tanta mole belli penitus in Siculo freto iuuenis oppressus est. magniq; famam ducis ad inferos secum tulisset: si nihil tentasset ulterius: nisi, quod magnæ indolis signum est: sperare semper. perditis enim rebus profugit: Asiamq; uelis petit, uenturus ibi in manus hostiũ, & cathenas, et, quod miserrimum est fortibus uiris: ad hostium arbitriũ sub percussore moriturus. Non alia post Xerxem miserabilior fuga. quippe modo trecentarum quinquaginta nauium dominus cum sex, septem'ue fugiebat, extincto prætoriæ nauis lumine, annulis in mare obiectis pauens atq; respectans, & tamen non timens ne periret.

BELLVM PARTHICVM DVCE VENTIDIO.

Vamuis in Cassio, & Bruto partes sustulisset: in Pompeio totum partium nomen abolesset: nondum tamen ad pacis stabilitatem profecerat Cæsar: cum scopulus &

modus, & in ora publicæ securitatis superesset Antonius. Nec ille defuit uitijs quin periret: immo omnia expertus, ambitu & luxuria primum hostes, deinde ciues, tandem etiam terræ seculum liberauit. Parthi clade Crassiana altius animos erexerant: ciuilesq; populi romani discordias læti acceperant. Itaq; ut prima affulsit occasio: non dubitauerunt erumpere: ultro quidem inuitante Labieno: qui missus à Cassio, Brutoq; (qui furor scelerum?) sollicitauerat hostes in auxiliũ. Et illi Pacoro duce, regio iuuene, dissipant Antoniana præsidia. Casca legatus ne ueniret in potestatem, à gladio suo impetrauit. Deniq; ablata Syria emanabat latius malum: hostibus sub auxilij spem sibi uincentibus: nisi Ventidius, & hic legatus Antonij, incredibili felicitate & Labieni copias, ipsumq; Pacorum, et omnem Parthicum equitatum toto inter Orontem, & Euphratem sinu late cecidisset. Viginti amplius millium fuit: nec sine consilio ducis. qui simulato metu adeo passus est castris succedere: donec assumpto iactus spacio adimeret usum sagittarum. Rex fortissime dimicans cecidit. Mox circumlato eius per urbes, quæ desciuerant, capite, Syria sine bello recepta. Sic Crassianam cladem Pacori cæde pensauimus.

VENTIDI. LEGATVS ANTONI

BELLVM PARTHICVM CVM ANTONIO.

e Xpertis inuicem Parthis, atq; Romanis, cum Crassus, atq; Pacorus utrinque uirium mutuarum documenta fecissent: pari rursus reuerẽtia integrata amicitia. Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quidem ab ipso fœdus Antonio cum Rege percussum. sed immensa uanitas hominis, dum titulorum cupidine Araxem, & Euphratem sub imaginibus suis legi concupisset: neq; causa, nec consilio, ac ne imaginaria qdẽ belli conditione, quasi hoc quoq; ex arte ducis esset obrepere: relicta repente Syria in Parthos impetum facit. Gens præter armorum fiduciam simulat trepidationem, & in campos fugam. Hic statim quasi uictor sequebatur: cum subito nec magna hostium manus ex improuiso & in fessos uia sub uespere uelut nimbus erupit: & missis undiq; sagittis duas legiones operuerunt. Nihil acciderat in comparationem cladis: quæ in posterum diem immunebat: nisi interuenisset deûm miseratio. Vnus ex clade Crassiana Parthico habitu castris adequitat: & salute latine data, cum fidem ipso fecisset: quid immineret docuit: iam affuturum cum omnibus copijs Regem: irent retro: peterentq; montes: sic quoq; hostem fortasse non defore. atq; ita secuta est minor uis hostium, quàm immunebat. Adfuit tamen: deletæq; reliquæ copiæ forent: nisi urgentibus telis in modum grandinis quadam sorte quasi docte procubuissent in genua milites: & elatis super capita scutis, cæsorum speciem præbuissent. Tum Parthus arcus inhibuit. deinde Romani cum se rursus extulissent: adeo res miraculo fuit: ut unus ex barbaris miserit uocem. Ite: & bene ualete Romani. merito uos uictores fama gentiũ loquitur: qui Parthorum tela fugistis. Non minor ex aqua postea, quàm ab hostibus excepta clades. Infesta primum siti regio: cum quibusdam Salmacidis fluuius infestior, nouissimeq;, cum ab inualidis & auide hauriebatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

noxiæ etiam dulces fuere. Mox & ardores per Armeniam, & niues per Cappadociam, & utriusq; cœli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic uix tertia parte de XVI legionibus, reliqua cum argentum passim dolabris concideret: & subinde inter moras mortem à gladiatore suo flagitasset: egregius imperator tandem profugit in Syriam ubi incredibili quadam mentis uecordia ferocior aliquanto factus est: quasi uicisset: qui euaserat.

BELLVM CVM ANTONIO, ET CLEOPATRA.

f Vror Antonij quatinus per ambitum nõ interiret: & luxu, & libidine extinctus est. quippe post Parthos cum exosus arma, in ocio ageret: captus amore Cleopatræ, quasi bene gestis rebus in regio se sinu reficiebat. Hæc mulier Aegyptia ab ebrio imperatore precium libidinum romanum imperium petit: & promisit Antonius: quasi facilior esset Partho romanus. Igitur dominationem parare: nec tacite: sed patriæ, nominis togæ, fasciũ oblitus, totus in monstrum illud, ut mente, ita animo quoq;, cultúq; desciuerat. Aureum in manu baculum, ad latus, & in acie purpurea uestis, ingentibus obstricta gemmis diadema aderat: ut Regina Rex ipse frueretur. Ad primam nouorum motuum famam Cæsar à Brundusio traiecerat: ut uenienti bello occurreret: positisq; castris in Epyro, Leucadem insulam, montemq; Leucadem, & Ambracij sinus cornua, in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

festa classe succinxerat. Nobis CCCC amplius naues: CC, non minus hostium. sed numerum magnitudo pēsabat. quippe à senis in nouenos remorum ordines, ad hæc turribus, atq; tabulatis alleuatæ castellorum et urbium specie, non sine gemitu maris, et labore uentorum ferebantur: quæ quidem ipsa moles exitio fuit. Cæsaris naues à triremibus in senos nec amplius ordines creuerant. Itaq; habiles in omnia, quæ usus poscebat ad impetus, & recursus, flexusq; capiendos illas graueis, & ad omnia præpeditas singulas plures adortæ missilibus simul, tum rostris, ad hoc ignibus iactis ad arbitriū dissipauere. Nec ulla re magis hostilium copiarum apparuit magnitudo: quàm post uictoriam. quippe immensa classis naufragio belli facto toto mari ferebatur: Arabumq;, & Sabeorum, & mille aliarum gentium Asiæ spolia, purpuram, aurumq; in ripam assidue mota uentis maria reuomebant. Prima dux fugæ Regina cum aurea puppe,ueloq; purpureo se in altum dedit: mox secutus Antonius. Sed instare uestigijs Cæsar. itaq; nec præparata in Oceanum fuga, nec munita præsidijs utraq; Aegypti cornua, Parethonium, atq; Pelusium profuere. propè manu tenebantur. Prior ferrum occupauit Antonius. Regina ad pedes Cæsaris prouoluta tentauit oculos ducis frustra. nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de uita, quæ offerebatur: sed de parte regni laborabat. quod ubi desperauit à principe: seruariq; se triumpho uidit: incautiorem nacta custodiam, in mausoleum se (sepulchra Regum sic uocant) recepit. ubi maximo (ut solebat) induta cultu in differto odoribus solio iuxta suum se collocauit Antonium:

admotisq; ad uenas serpentibus sic morte, quasi somno soluta est.

BELLA ADVERSVS GENTES EXTERAS.

Hic finis armorum ciuilium. Reliqua aduersus exteras gentes: quæ districto circa mala sua imperio diuersis orbis oris emicabant. noua quippe pax: nec dum assuetæ frenis seruitutis tumidæ gentium, inflatæq; ceruices ab imposito nuper iugo resiliebant. Ad septentrionem conuersa fermè plaga ferocius agebat. Norici, Illyrij, Pannonij, Dalmatæ, Mysij, Thraces, & Daci, Sarmatæ, atq; Germani. Noricis animos dabant alpes, atq; niues: quod bellum non posset ascendere. ¶ Sed omnes illius cardinis populos Brennos, Senones, atq; Vindelicos per priuignum suum Claudium Drusum pacauit. Quæ fuerit callidarum gentium feritas, facile uel mulieres ostendêre: quæ deficientibus telis infantes ipsos afflictos humo in ora militum aduersa miserunt. ¶ Illyrij quoq; sub Alpibus agunt: imasq; ualles earum, & quædam quasi claustra custodiunt, abruptis torrentibus implicati. In hos expeditionẽ ipse sumpsit: fieriq; pontem imperauit. Hic se & aquis et hoste turbantibus, cunctanti ad ascensum militi scutum de manu rapuit: & in uia primus tunc agmine secuto, cum Illyricus multitudine pontem succidisset: saucius manibus, ac cruribus speciosiore sanguine, & ipso periculo augustior terga hostium cecidit. ¶ Pannonij duobus saltibus, ac tribus fluuijs, Dra-

no, Sauo, Histroq; uallantur. Populati proximos, intra ripas se recipiebant. In hos domandos Vibium misit. cæsi sunt in utrisq; fluminibus. Arma uictorum non ex more belli cremata, sed capta sunt: & in profluentes data: ut cæteris, qui resistebant: uictoria sic nunciaretur.

Dalmatæ plerunq; sub syluis agunt, inde ad latrocinia promptissimi. Hos iam quidem Marius incensa urbe Delminio quasi detrũcauerat. postea Asinius Pollio gregibus, armis, agris mulctauerat. hic secundus Orator. Sed augustus perdomandos Vibio mandat. qui efferum genus fodere terras coegit: aurumq; uenis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidissima studiosa diligentia acquirit: ut illud in usus suos seruare uideatur.

Mysij quàm feri, quàm truces fuerint: quàm ipsorum etiam Barbarorum Barbari, horribile dictu est. Vnus ducum ante aciem postulato silentio, qui uos, inquit, estis? Responsum est. Romani, gentium domini. & ille, ita, inquit, fiet: si nos uiceritis. Accepit omen Martius Crassus. Illi statim ante aciem immolato equo concepere uotum: ut cæsorum extis ducum & litarent, & uescerentur. Deos audisse crediderim. nec tubam sustinere potuerunt. Non minimum terroris incussit barbaris Chonidius cẽturio, satis barbaris efficacis tamen apud pares homines stoliditatis: qui focum gerens super cassidem, suscitatam motu corporis flammã uelut ardenti capite fundebat. Ante hos Thracum maximus populus desciuerat. Ille barbarus & signis militaribus, & disciplina, armis etiam romanis assueuerat. Sed à Pisone perdomiti in ipsa captiuitate rabiem ostendêre. quippe cum cathenas morsibus tentarent: feritatem suam ipsi puniebant.

Daci montibus

Daci montibus inhærent. Cotisonis Regis iperio, quotiens concretus gelu Danubius iunxerat ripas: decurrere solebant: & uicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Lentulo, ultra ulteriorem repulit ripam: citra præsidia constituit. Sic tunc Dacia non uicta, sed summota, atq; dilata est. Sarmatæ patentibus campis inquietant. Et hos per eundem Lentulum prohibere Dannubio satis fuit. nihil, præter niues, rarasq; syluas habent. Tanta barbaria est: ut pacem non intelligant. Germaniam quoq; utinam uincere tanti non putasset. magis turpiter amissa est: quàm gloriose acquisita. sed quatinus sciebat patrem suum Cæsarem bis traiecto ponte Rheno, quæsisse bellum: in illius honorem concupijt facere prouinciam. & factum erat: si barbari tam uitia nostra, quàm imperia ferre potuissent. Missus in eam prouinciam Drusus primos domuit Vsipetes: inde Tencatheros percurrit, & Cattos. nam Marcomanorum spolijs insignibus quendam editum tumulũ in trophæi modum excoluit. inde ualidissimas nationes Cheruscos, Sueuos, & Sicambros pariter aggressus est. qui XX centurionibus crematis hoc uelut sacramento sumpserant bellum, adeo certa uictoriæ spe: ut prædam in antecessum pactione diuiserint. Cherusci equos, Sueui aurum, & argentum, Sicambri captiuos elegerant. Sed omnia retrorsum. Victor nanq; Drusus equos, pecora, torques eorum, ipsosq; præda diuisit, & uendidit. præterea in tutelam prouinciæ præsidia, atq; prouincias ubiq; disposuit. Per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim, per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

castella direxit: Bonnam, & Gesoniam cum pontibus iunxit: classibusq; firmauit: inuium, atq; inaccessum in id tempus Hyrcinium saltum patefecit. Ea deniq; in Germania pax erat: ut mutati homines, alia terra, cœlum ipsum mitius molliusq; solito uideretur. Deniq; non per adulationem, sed ex meritis defuncto ibi fortissimo iuuene, ipsi, quod nunquam alteri, senatus cognomen ex prouincia dedit. Sed difficilius est prouincias obtinere: quàm facere. uiribus parantur: iure retinentur. Igitur breue id gaudium fuit. quippe Germani uicti magis, quàm domiti erãt: moresq; nostros magis, quàm arma sub imperatore Druso suscipiebant. Postquam ille defunctus est: Vari Quintilij libidinem ac superbiam haud secus, quàm sæuitiam odisse cœperunt. Ausus ille agere conuentum: & in castris se dixerat: quasi uiolentiam barbarorum & lictoris uirgis, & præconis uoce posset inhibere. At illi, qui iam pridem rubigine oblitos enses, inertesq; cernerent equos: ut primum togas, & sæuiora armis iura uiderunt: duce Arminio arma corripiunt. Cum interim tanta erat Varo pacis fiducia: ut ne prædicta quidẽ, & prodita per Segestem unum ducum coniuratione commoueretur. Itaq; improuidum, & nihil tale metuentem improuiso adorti, cum ille (o securitas) ad tribunal citaret: undiq; inuadunt: castra rapiunt: tres legiones opprimuntur. Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paulus, & fato est, & animo secutus. Nihil illa cæde per paludes, perq; syluas cruentius: nihil insultatione barbarorum intollerantius: præcipue tamen in causarum patronos. alijs oculos, alijs manus amputabant. unius os su-

tum, recisa prius lingua: quam in manu tenens barbarus tandem inquit. uipera sibilare desiste. Ipsius quoq; consulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat: effossum. Signa, & aquilas duas adhuc barbari possident: tertiam signifer, priusquam in manus hostium ueniret: euulsit: mersaq; intra baltei sui latebras gerens in cruenta palude sic latuit. Hac clade factum: ut imperium, quod in littore Oceani non steterat: in ripa Rheni fluminis staret. Hæc ad septentrionem. Sub meridiano tumultuatum magis, quam bellatum est. Musulanios, atq; Getulos accolas Syrtium Cosso duce compescuit: unde illi Getulici cognomen. Latius uictoria patet. Marmaridas, atq; Garamantas Turnio subigendos dedit. Potuit & ille redire Marmaricus: sed modestior in æstimanda uictoria fuit. Ad orientem plus negocij cum Armenis. huc alterum Cæsar ex nepotibus suis misit. ambo fato breues: sed alter inglorius. Massiliæ quippe Lutius morbo soluitur: in Lycia Caius ex uulnere: cum Armeniam ad Parthos se subtrahentem recepit. Armenios enim uicto Rege Tigrane, in hoc unum seruitutis genus Pompeius assueuerat: ut rectores à nobis acciperent. Intermissum ergo ius per hunc recuperatum, non incruento, nec inulto tamen certamine. quippe Dones, quem Rex Artaxatis præfecerat: simulata proditione adortus uirum intentum libello: quem ut thesaurorum rationem continentem ipse porrexerat: strictus, at recreatus ex uulnere in tempus. Cæterum Barbarus undiq; infesto exercitu oppressus gladio, & pyra, in quam se percussus immisit: Cæsari etiam superstiti satisfecit. Sub occasu

LVCIVS. CAIVS.

CANTABRI
ASTVRES

pacata ferè erat omnis Hispania: nisi ea: quam Pyrenei desinentis scopulis inhærentem citerior alluebat Oceanus. Hic duæ ualidissimæ gentes, Cantabri, & Astures immunes imperij agitabant. Cantabrorum & peior, & altior, & magis pertinax in rebellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere, proximis etiam imperitare tentabant: Vaccæosq;, & Carmos, & Auriconas crebris incursionibus fatigabant. In hos igitur, quia uehementius agere nunciabatur: non mandata expeditio, sed sumpta est. ipse uenit Segisamam: castra posuit: inde partito exercitu totam in diem amplexus Cantabriam, efferam gentem ritu ferarum quasi indaginæ debellabat. Nec ab Oceano quies: cum infesta classe ipsa quoq; terga hostium cæderentur. Primum aduersus Cantabros sub mœnibus Belgicæ præliatus est. hinc fuga in eminentissimum Vinnium montem: quò maria prius Oceani, quàm arma romana ascensura esse crediderant. Tertio Arracillum oppidum magna ui repugnat. captum tamen postremo fuit. Medulli montis obsidionem, quem perpetua XV millium fossa comprehensum cinxit: undiq; simul adeunte Romano, Postquam extrema Barbari uident: certatim igne, ferro, inter epulas, ueneno'q;, quod ibi uulgo ex arboribus taxis exprimitur: percepere mortem: sé'q; pars maior à captiuitate, quæ uidebatur: uindicauere. Hæc per Antistium, Firmium, & Agrippam legatos hibernans in Taraconis maritimis Cæsar accepit. ipse præsens hos deduxit montibus: hos obsidibus adstrinxit: hos sub corona iure belli uendidit. Digna res lauro, digna curru senatui uisa est: & Cæsar

tantus erat: ut posset triumphos contemnere. Astures per idem tempus ingenti agmine à montibus suis descenderant: (nec temere sumptus, ut Barbaris impares) & positis castris apud Asturam flumen, trifariam diuiso agmine tria simul Romanorum castra aggredi parant. Fuisset & anceps, & cruentum, & utinam mutua clade certamen cum tam fortibus, etiam subito, tam cum consilio uenientibus: nisi Drigecini prodidissent. à quibus præmonitus Carisius cum exercitu adueniens oppressisset consilia: sic tamen quoq; non incruento certamine reliquias fusi exercitus ualidissima ciuitas Lancia excepit. Vbi loci adeo certatum est: ut in captam urbem faces poscerentur. ægre dux impetrauit ueniam ut uictoriæ romanæ stans potius esset: quam incensa monumentum. Hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit: idem rebellandi finis Hispaniæ. Certa mox fides, & æterna pax cum ipsorum ingenio in pacis partes promptiore, & cum consilio Cæsaris. qui fiduciam montium timens, in quos se recipiebant: castra sua, sed quæ in plano erant: habitare, & incolere iussit. ingentis esse consilij illud obseruari caput. Natura regionis circa se omnis aurifera, Minijq;, & chrysocollæ, & aliorum colorum ferax. Igitur exerceri solum iussit. Sic Astures latentes in profundo opes suas, atq; diuitias, dum alijs quærunt: nosse cœperunt. Omnibus ad occasum, & meridiem pacatis gentibus, ad septentrionem quoq; duntaxat intra Rhenum, atq; Danubium, item ad orientem intra Taurum, & Euphratem, Nilum quoq;, reliqui, qui immunes imperij erant: sentiebant tamen magnitudinem: & uictoriam gen-

ASTVRES

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tium populi romani reuerebantur. Nam & Scythæ misere legatos, & Sarmatæ, amicitiam petentes: Seres etiam, habitantesq; sub ipso sole Indi cum gemmis, & margaritis, elephantos quoq; inter munera trahentes. nihil magis, quàm longinquitatem uiæ imputabant. quadriennium impleuerant: & tamen ipse hominum color ab alio uenire sole fatebatur. Parthi quoq;, quasi uictoriæ pœniteret: rapta clade crassiana ultro signa retulere. Sic ubiq; cuncta, atq; continua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio. ausus'q; tandem Caius Augustus septingentesimo ab urbe condita anno Ianum geminum claudere, bis ante se clausum, sub Numa Rege, & uicta primum Carthagine. hinc conuersus ad pacem pronum in omnia mala & in luxuriam fluens seculum grauibus, seueris'q; legibus multis coercuit. Ob hæc tot facta ingentia Dictator perpetuus, et Pater patriæ dictus. Tractatum etiam in senatu: an, quia condidisset imperium: Romulus uocaretur? sed sanctius, & reuerentius uisum est nomen Augusti: ut scilicet iam tum, dum colit terras: ipso nomine, & titulo consecraretur. Finis.

POLYBII HISTORIARVM LIBRI QVINQVE IN LATIAM CONVERSI LINGVAM, NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

FRANCISCVS ASVLANVS LECTORI. S.

e A semper humani generis est infelicitas, id infortunium, ea calamitas, ut siquid grato deorum munere, mortalibus nobis datum sit, eo nequaquam diutius frui possimus: sed simulac illius iucunditate oblectari cœpimus, id extemplo euanescat: ac ueluti rapaci quodam inuidentis fortunæ liuore nobis incautis auferatur. quo fit, ut, quò quid uel dignius, uel charius habemus, hoc citius eo priuemur miseri. hoc uero ipsum rebus in omnibus clara uidemus luce: nam quid in humanis adeo firmum est, in quo spem certam ponere possimus? quid adeo stabile, in quo placido securi ocio quiescamus? Dij boni, & ipsamet nobis tam dubia, tam fallax est uita, ut nemini, ne horulam quidem, uiuere certo sit exploratum. Sed ne pluribus ego exemplis rem manifestam prosequar, hoc uel in hisce Polybij libris, quorum causa hæc scribimus: facile cognosci potest. hi profectò, ut optimi erant, ita breuissimo, iniqua hac sorte, inter mortales tempore uiguerunt: & uix à priscis suæ tempestatis hominibus, semel, aut iterum fuerunt lecti. adeo nobis infestam tulit fortuna legem, ut optima quæq; tam raptim è nostris effugiant oculis. Id unum autem dira hac in pernicie nos potest solari, quod, etsi maxima huiusce operis pars deperdita sit (erant enim quadraginta historiarum libri) quinq; tamen adhuc nobis supersunt concinno scripti stylo: qui celeberrimum Polybij nomen uulgatis passim testantur lau-

dibus. his hercle facile uidemus, præclarum hunc scriptorem longe omnes alios, tum immensa uoluminum magnitudine, tum optimo dicendi genere excelluisse. hic profecto ille est, quem optimum scribendis in historiis ducem, grauissimus inter romanos Titus L. ubique ferè imitari uoluit. Huius igitur præclari authoris quinq; libros, quandò plures habere non possumus, in latium trallatos sermonem, tibi nunc damus bone lector. quos æquo si legeris animo, tum et his excudendis nos summa usos solertia fatebere. hos etenim innumeris, qui te passim interturbabant legentem: depurgauimus erroribus. quo in munere non paruā nobis exemplaria græca attulerunt opem. quibus unà semper collatis, id tandem effecimus, ut suum hoc opus saperet authorem. Accipe igitur Polybium nunc romana loquentem lingua: quem propediem patrio ipsius sermone historias ennarrantem (fata adsint) audiueris. Sis felix.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

NICOLAI PEROTTI IN POLYBIJ HISTORIARUM LIBROS PROOEMIUM, AD Q. PONT. MAX.

ABsolui tandẽ aliquando delegatum mihi abs te munus Pontifex Maxime, conuersis in latinum sermonem quinq; libris Polybij: qui soli nobis superstites ex amplissima illius historia remansere. quare immortalem superis habeo gratiam: quorum maiestate suggerente mihi fauorem opus perfeci: ut optatum Sanctitati tuæ, ita, nisi me animus fallit: gratissimum futurum. tibi uero ingentes ago gratias: agamq; dum uiuam: quod me unum ex multis, cui hoc munus delegares: elegisti. nam per immortalem deum, quid mihi, uel impræsentiarum gratius, uel ad posteritatis memoriam gloriosius iniungi potuit: quàm ut ueterem, atq; reconditam, sed tamen egregiam, ac luculentam præstantis, & sinceri authoris historiam in lucem proferrem: & quasi de nouo scribens, nostris hominibus, tanquam per manus traderem. mihi quidem ita iocundus hic labor fuit: ut maiorem mihi fingere uoluptatẽ, ne uoto quidem potuissem. primum, quod morem gerebã uoluntati tuæ: cuius maxima semper, ac penè immortalia fuerunt erga me, & meos beneficia. deinde, quod tanta uarietate rerum, & copia mirumimmodum oblectabar. quis enim suauior animo cibus offerri potest, quàm lectio historiæ? huius præsertim, in qua cum magnitudine, ac diuersitate rerum gestarum, splendor quoq; uerborum coniunctus est: & suauitas orationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quibusdã quasi luminibus sententiarum respersa: ut mihi uideatur uno in opere Polybius & summus historicus, & orator maximus, & optimus philosophus fuisse. postremo, q non mediocrẽ me apud nostros hoĩes gloriam consecuturũ sperabam: si mea opera tã præclarus author ex peregrino, aliquãdo Romanus factus esset: et ommissa gentili lingua, latine loq didicisset. uerũtamen omnem hanc meã uoluptatem, atq; hoc omne solatium non parũ ad extremũ conturbauit imperfectio operis: qđ ex quadraginta ab illo editis uoluminibus, uix quinque prima nobis supersunt: atq; hæc qdem ad apparatum cæterorũ scripta: ut mihi certe uideatur quasi de industria, huius authoris sermo iterruptus, dũ cõparata, ueluti quodã exordio, auditorũ beneuolentia, atq; omnium auribus sibi conciliatis, rẽ ipsam aggressurus erat: de qua agebatur. o' grauẽ, detestabilemq; iacturã. o' cladẽ eo' magis ab omnibus deplorandã, quo nemo nõ modo ex græcis, uerũ etiam ex latinis historicis, Romanorũ res gestas, uel uerius, uel copiosius, uel maiori cũ diligentia complexus est. scripsit enim, ut facile ex his quinq; libris intelligi potest: quæcunq; a' Romanis sunt gesta a' tempore, quo primũ extẽdere manus extra Latium cœperunt: quousq; totius orbis imperiũ adepti fuere. atq; hæc ita scripsit, ut latini fere' oẽs eũ deinceps sint secuti. nam, ut de reliquis taceã, manifestissimis argumentis deprehendi potest Titũ Liuium Patauinũ, historicorũ apud latinos principẽ, hunc potius, q̃ Fabiũ Pictorem, aut Pisonẽ, quos ipse memorat: secutũ fuisse. quippe & in ijs, in qbus Polybius illos reprehendit: Polybij sententiã haud obscure sequitur: & ita nonnunquã

illius uestigijs inhæret: ut mihi qdem uigesimus primus liber Liuij, ex tertio Polybij libro ferè ad uerbũ tralla= tus eẽ uideatur. ac nihil sanè inter eos interest, nisi Li uius aliquanto breuius res gestas refert: Polybius diffu= sius. Liuius portenta, ac prodigia plurima, & oracula, ac uisiones deorũ commemorat: Polybius his omnibus dimissis præcepta quædã inserit, ad uitæ institutionẽ ne cessaria. postremo Liuius concones integras, atq; dire= ctas: Polybius obliquas exponit. qbus in rebus uter eorũ magis sit probandus, non est mei uel ingenij, uel ætatis iudicare: quippe q ne admirari qdem satis eorũ uirorũ doctrinam pro merito possem. uerũ equidẽ in Polybio breuitatem non desydero: in Liuio interdũ fortasse ali quid latius. flosculi uero sententiã, quos operi suo Poly= bius inserit: magis profectò mihi mentẽ implent, q̃ por= tenta Liuij, atq; prodigia. qd enim dici minus credibile potest, q̃ aut apparuisse deũ Annibali? aut in genu in= fantẽ semestrem: in foro olitorio triumphum clamasse? aut bouẽ sua sponte in tertiã contignationẽ ascendisse? aut in agro piceno lapidibus pluuisse? aut aliud qppiam huiusmodi factũ esse? quæ res ne ab eo qdem sunt cre= ditæ: à quo scribuntur: nec dignæ sunt quæ in somnijs uisæ referantur. nã de obliqua oratione manifestũ est, qd Trogus Põpeius senserit. qui, ut Iustinus refert, in Li uio, & Sallustio reprehendere solebat: concones dire= ctas pro sua oratione, operi suo inserendo historiæ mo dum excessissent. sed quo magis in hoc uagatur oratio mea: eo magis augetur mihi luctus, et cõmiseratio quæ dam de tanta clade, iacturaq; librorũ. o' si reuiuisce= ret Polybius: atq; hanc deformatã operis sui faciẽ agno=

sceret: uix octaua sui parte superstitis, q̃ moleste, q̃ grauiter, q̃ acerbe ferret perlatos à se incassum tot labores, tot frustra euigilatas noctes, tot à se susceptas tã breui tempore euanituras, atq; occasuras cogitationes. quanq̃ eandem fortunã alij quoq; infiniti tã graeci, q̃ latini auctores sunt experti. quantũ enim in utraq; lingua à doctissimis uiris relictũ legimus: quantulum est, quod superest librorũ? quod uitio tẽporum accidisse manifestum est. nam, quia homines longo iã tempore, optimarũ artium, ac disciplinarũ rudes, atq; ignari erant: nullo in precio habebantur libri: & aut situ squaloreq; paulatim marcescebant: aut aromatibus, ac pensis mulieribus tegẽdis dilacerabãtur. omnẽ aũt huius rei culpã i principes eius saeculi refundendã arbitror. neq; enim idcirco illiteratos fuisse eos hoines existimo: q, aut tardiori ingenio, aut ibecilliori memoria essẽt, q̃ uel praesentes sint, uel ueteres illi fuerint: sed, quia ea tẽpestate ciuitatũ pricipes nimio luxu ad segnitiẽ se, torporẽq; cõerterũt: similes quoq; reliquos ciues euadere necesse fuit. est enim ita cõparatum, ut qualescunq; summi ciuitatis uiri fuerint: talis quoq; sit reliqua ciuitas. & quaecunq; morũ immutatio in principibus extiterit: eadẽ semper in populo sequatur. quoniã ergo illiterati principes erãt: caeteri quoq; rudes erant, atq; indocti. q si qui forte ad studia se contulissent: nullus honor, nullũ praemium proponebatur. quae res in primis accẽdere, atq; inflãmare homines ad studia consueuit. nam sicuti tẽperies, ac clementia aẽris copiã, atq; ubertatẽ frugũ, ita humanitas, et honor et beneficentia principis bonas artes, excellentiaq; ingenia producat. quid tandẽ causae fuisse arbitramur, q tẽpore

Alexandri regis multa clarissimorũ uirorum ingenia floruerunt? nẽpe quia, & ipse doctus erat: et doctos maximo in honore pretioq; habebat. ferunt enim, cũ interiecto post illius mortẽ tempore, Archestratus nobilis poẽta, præter modũ inopia premeretur: dixisse ei quẽdam: tu uero, si Alexandri ætate fuisses, in præmiũ cuiuslibet carminis Cyprũ, aut Phœnicẽ habuisses. Lycon uero Scarpensis comicus poẽta Alexandri æqualis cũ audiente illo comœdiã recitasset: in qua uersum quendam nescio quid æris petentẽ inseruerat: confestim decẽ talẽtis donatus est. hac eadẽ ratione Atheniensiũ, & Lacedæmoniorũ, & Romanorũ tempore multi clarissimi uiri floruerunt. sed ne ueterũ duntaxat exẽpla sectamur: quæ causa est, ꝙ impræsentiarũ ita uigeãt studia literarũ: et tot se ingenia hominũ proferant, atq; ostentent? profecto quia te principẽ habẽt Nicolaẽ Quinte Pontifex Maxime. qui, ut es in omni doctrinarum genere excellens: ita doctos, et studiosos omneis sustentas, suscipis, foueas, amplecteris. quando enim memoriæ proditũ est in tanta ueneratione literas, seu literatos homines habitos fuisse? quanta hoc tẽpore habentur: quo uel primi abs te, uel soli honorãtur. sub quo Rege, siue Imperatore, siue rep. tantã unq̃ liberalitatẽ, ac beneficẽtiã sunt experti? quantam sub te optimo, ac clementissimo Põtifice experiãtur? testes huius rei possem afferre quãplurimos: nisi excedere proœmij modum uererer. quis est. N. nõ modo in Italia, uerum etiam in Græcia, atque adeo omni orbe terrarum, uel mediocriter doctus, qui hactenus liberalitatis tuæ periculum non fecerit? ut iam uulgatum apud omnes gentes sit, munera tuæ Sã

Archestratus poẽta

Lycon Scarpensis poẽta comicus

ctitatis omnium ueterum principum, & imperatorum, & regum munificentiam non modo æquare, uerum etiam longo, ut aiunt, interuallo excedere. Quamobrem omnes iam spe præmij, gloriæq; erecti, ad studia literarum incumbunt: & pro sua quisque facultate, aut componunt nouum aliquid, aut græcum transferunt. multi ēt uetera, & iā obsoleta, ac ferè deperdita conquirunt. ex quo fit, ut ego maximas immortali Deo habeam gratias: quod mihi datum sit nasci temporibus uitæ tuæ: neq; desperem aliquando futurum, ut sicuti multa antehac tuis auspicijs reperta sunt: quæ prius abdita erant, ac prorsus ignota: ita reliqui quoque Polybij libri in lucem redeant. quod si nobis fata concesserint: non recuso quantulumcunq; mihi uitæ deinceps superûm uoluntate erit: quantumq; à cura, & seruitio principis mei mihi dabitur ocij, ad eorum translationem conferre: tuum modo mihi numen adsit Summe Pontifex: tantum'q; ingenij aspiret: quantum eius operis magnitudo uidebitur postulare. interea si quando te à gubernaculis Ecclesiæ Romanæ ad ocium transtuleris: horum quinque uoluminum lectione animum oblectabis. Vale.

POLYBII HISTORIARVM LIBER PRIMVS E' GRAECO IN LATINVM CONVERSVS, NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

I AB IIS, QVI RES gestas an
te nos scripserūt: laudē historiæ præ-
5 termissam esse contingeret: fortasse ne-
cessarium uideretur: ut in nostri operis
initio uniuersos ad suscipiendam, capes
sendamq́; historiam hortaremur: cum nulla hominibus
facilior ad uitæ institutionem uia sit, q̃ rerum ante ge-
starum cognitio. uerū cum nō aliqui, neq; aliquatenus,
sed omnes (ut ita dicam) hoc principio, hocq́; fine utan
tur: ut uerā disciplinam, exercitationemq́;, ad res ciuiles
historiæ cognitionem esse dicant: eamq; solam ob exēpla
alienorum incommodorum effectricem, et magistram,
ut quis possit fortunæ uarietatem æquo animo ferre.
profecto neminem puto iudicaturum necessarium fuis-
se: ut de ijs, quæ recte, & à multis dicta sunt: denuo
sermo haberetur: à nobis præsertim, quibus nouitas
ipsa rerum, de quibus scribere instituimus: satis superq́;
est, ad hortandos alliciendosq́; omnium, tum iuuenum,
tum natu grandiorum, ad hanc nostram historiam ani
mos. quis enim adeo est hominū uel prauus, uel ignauus,
qui nosse refugiat, quo modo, quoue regendi genere uni
uersæ totius ferè orbis nationes domitæ, & intra triū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

& quinquaginta annorum spatium imperio populi Romani subictæ fuerint? id qđ ante id tẽpus uisum fuerat nũquam. aut quis rursus ita cæteris spectaculis, ac disciplinis deditus atq; affectus est, ut aliquid huic cognitioni præponendum ducat? at, quàm grande, quamq; excellens sit hoc nostrum opus, palàm erit: si principatus, qui maxime, & dignitate, & gloria floruerunt: de quibus amplissime scripserunt historici: Romani imperij excellentiæ comparabimus. digni autem hi tandem sunt, qui comparentur. Persarum quibusdam temporibus magna potentia fuit. sed quotiescunque transgredi Asiæ terminos ausi fuere: non in principatus solum, uerum etiam in proprij capitis periculum inciderunt. Lacedæmonij cum diu de græcorum imperio certauissent: tandem desyderij sui compotes facti, uix annos duodecim imperare libere potuerunt. Macedones in Europa quidem dominati sunt ab Adria ad flumen Istrum: quæ exigua quædam eius regionis pars est. postea debellatis Persis Asiæ quoque principatum habuerunt. sed tamen hi quoque, & si complurium rerum, atque locorum domini sunt uisi: magnam tamen orbis partem intactam reliquerunt. nam de Sicilia, Sardinia, Africa, ne contendere quidem cœperunt: ferociores uero Europæ nationes, & quæ magis ad occidentem uergunt: uix (ut sic dixerim) cognouere. Romani non aliquam orbis partem, sed uniuersum ferè orbem subiugarunt. Cæterum initium nostri operis erit, à temporibus quidem, olympias centesima & quadragesima: à rebus uero gestis, apud græcos quidem, bellum sociale appellatum:

quod primum cum Achaeis aduersus Aetolos Philippus incœpit, Demetrij filius, ac Persei pater. apud eos uero, qui Asiam colũt: bellũ Syriacum, quod Antiochus, & Ptolemaeus Philopater inuicem gesserunt. In Italia uero, & Africa bellum Romanorum, Carthaginensiumq́; quod complures bellum Annibalis appellant. Haec autem ea sequentur: quae sunt ultimo loco à Sicyonio scripta. Ante haec igitur tempora bella diuersis in locis sparsim gesta sunt. Postea uero euenit, ut in unum quasi corpus coalesceret historia: & res Italicae Libycaeq́; cum Graecis, atq; Asiaticis miscerentur: & ad unum finem omnia tenderent. quapropter & exordium nostri operis ab eo tempore sumpsimus. etenim cum in eo bello Romani Carthaginenses superassent: maiorem à se partem iam gestam rati, quo uniuersum aggredi possent: eo primum tempore ausi fuerunt ad reliqua manus extendere: & cum potentia, ac uiribus in Graeciam, Asiamq́; traijcere. quod si eorum mores, atque instituta, qui de principatu orbis inter se contenderunt: cognita perspectaq́; haberemus: fortasse non esset opus altius repetere, quibus uiribus, qua'ue potentia freti tales tantasq́; res aggressi fuerunt. uerum cum neq; Romani populi, neq; Carthaginensium instituta compluribus graecorum nota sint: neque eorum uires, neq; res gestae: necessarium arbitrati sumus hunc, & sequentem librum, antequam historiam ingrederemur, praescribere: ne quis forte, cũ ad lectionem nostri operis se contulerit: dubitare possit, quo consilio, quibusq́; uiribus, aut facultatibus fretus Romanus populus eò animum induxerit: quo & or-

be terrarum, & uniuerso mari nostro potiretur. cum potius ex his principijs, atq; hac nostra præparatione manifeste omnes intelligant necessarias Romanos facultates habuisse: quibus & rem talem tantamq; aggredi, & desyderij sui compotes fieri potuerunt. nam & huius nostri operis, & rerum hac tempestate gestarum pulchritudo in primis hæc est: quod, quemadmodum fortuna omnes ferè totius orbis terrarum res, ad unam partem inclinauit: & omnia ad unum, eundemq; finem referri coëgit: ita etiam per historiam, uniuersa eo ordine, quo gesta sunt: facile scribi, & simul omnia cerni, atque uideri possunt. hoc autem uel in primis nos animauit ad scribendam historiam: simul, quod temporibus nostris nemo adhuc fuit: qui in uniuersum res gestas scribere uoluerit. nam id multo minus nos fecissemus. uerum, cum plerosq; uideremus singillatim bella quædam perticularia, & res in illis gestas annotasse: uniuersalem uero, & dicam coniunctam rerum gestarum commemorationem, quando, aut unde inceperint: quomodo gestæ sint: quem finem habuerint: neminem prorsus, quod mihi notum esset: usque in præsentem diem attigisse: operæpretium fore censuimus: si nostra opera daretur hominibus nostris facultas legendi, id, quod optimum simul, & utilissimum fortunæ opus fuit. nam cum multa in uita hominum fecerit præclara illa quidem, & admiratione digna: nihil tamen usque in præsentem diem fecit: quod sit rebus nostri temporis comparandum: quæ res quidem ex ijs, qui priuatas scripserunt historias, minime intelligi posset. nisi forte quis sit: qui, cum præclaram aliquam ciuitatem tran

fierit: aut seorsum pictam uiderit: putet se propterea uniuersi orbis situm, figuram, atque ordinem intellexisse. quod nullo modo uerisimile est. ac mihi quidem uidentur: qui per particularem historiam satis intelligi posse uniuersa existimant: non minus à uero deflectere: quam si quis, cum animati, atque formosi corporis separatas inuicem partes consyderet: putet se propterea omnem eius animalis pulchritudinem, atq; ornatum intellexisse. etenim si quis distinctas illas, ac separatas partes sumat, coniungatq; inuicem: & animal adhibita forma, atque ornatu animi perfectum efficiat: deinde id rursus illis ostendat: profecto fateantur se longe antea aberrasse: similesq; somniantibus fuisse. quendam enim conceptum totius uisis partibus facere certe licet: certam uero scientiam, ac cognitionem eius habere impossibile est. quapropter paululum conferre posse particularem historiam putandum est ad uniuersi notitiam, ac cognitionem. ex commixtione uero rerum et similitudine, & differentia accidere, ut nemo sit, qui ea legens singularem non capiat ex historia fructum, ac uoluptatem. faciemus autem principium huius libri primam Romanorum ex Italia transfretationem: quæ est ijs continua: quæ Timæus ultimo loco scripsit. fuit autem olympiade centesima & uigesima nona. quamobrem dicendum quidem est: quomodo quo'ue tempore res italicas composuerint: quibus facultatibus freti in Siciliam transfretauerint. nam in eam terram primo extra Italiam sunt profecti. & eius quidem transfretationis causa simpliciter, & (ut ita dicam) nude dicenda est: ne causa causam quærente, totius rei princi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

pium, & consideratio perplexa sit. sumendum etiam tale principium, quod sic temporibus, ac rebus consentaneum, & uniuersis cognitum: quodq; ipsum ex seipso consyderari possit: etiam si opportuerit, temporibus paulo altius repetitis, res interea loci gestas summatim commemorare. nam principio quidem ignoto, uel per Iouem subobscuro, neque ea quidem, quæ sequuntur: persuadere, aut facere fidem possunt. quod si opinio de principio uera sit, tunc omnis quoque consequens sermo facile auditorum auribus satisfacit. Annus erat post eam naualem pugnam, qua Cimon Atheniensis Xerxen superauerat: decimusnonus: ante bellum uero in Leuctris gestum, quo Lacedæmonij pacem cum rege Persarum inierant: sextusdecimus: cum Dionysius senior Græcis, qui Italiæ oram incolebant: circa Elleporum superatis, Rhegium Callabriæ ciuitatem obsidebat. Galli uero Romam, Capitolio duntaxat excepto, occupabant. quo tempore Romani percusso cum Gallis foedere, & præter spem recuperata iterum patriæ libertate, gerere cum finitimis bella cœperunt: & mox Latinis omnibus superatis, bellum Tyrrhenis, deinde Celtis, postmodum Samnitibus intulerunt. non multo interiecto tempore, cum Tarentini ob ea, quæ in Romanorũ legatos patrarant: se non satis tutos putantes, anno uno ante Gallorum in Italiam aduentum, Pyrrhum regem ad se uocassent: & simul ij, qui apud Delphos erant: bello superati in Asiam confugissent. Romani deuictis iã Tyrrhenis, atq; Samnitibus, Celtis uero in Italia cõpluribus prælijs profligatis, tunc primum in reliquas Italiæ partes facere impetum cœperunt, ueluti iam non

de alienis, sed de proprijs, & ad se pertinentibus rebus contendentes, pugnandi artem ex bellis, quae iam cum Celtis atq; Samnitibus gesserant: optime edocti. acriter igitur huic bello insistentes, Pyrrho eiusq; copijs tandem ex Italia expulsis, rursus eos quoque, qui cum Pyrrho senserant: persequebantur. ac mox ueluti ex insperato omnium domini facti, & uniuersis, qui Italiam habitabant: praeter Celtas subiugatis, deinceps Romanos, qui Rhegium tenebant: obsidere coeperunt. proprium enim quiddam, ac par duabus ciuitatibus, quae in freti illius angustijs sitae sunt: ea tempestate accidit Messanae, & Rhegio. Messanam enim non multo ante haec tempora Campani sub Agathocle in Sicilia militantes urbis splendorem, atque opulentiam admirati, cum primum patrandae rei oblatam sibi opportunitatem uiderunt: per amicitiam intra moenia recepti, uiolata foederis fide, in urbem impetum faciunt. ciues partim urbe eijciunt: partim trucidant. uxores, liberosq; eorum, prout cuiq; in ipso conflictu sors tulit: item postea fortunas, agrosq; inter se partiũtur. ita pulcherrimae, opulentissimaeq; urbis compotes facti, confestim huius sui facinoris imitatores repererunt. Rhegini enim tempore, quo Pyrrhus Epyrotarum rex in Italiam copias traiecit: aduentu eius deterriti, simul quod Carthaginenses tunc mari dominantes metuebant: populi romani opem, atque praesidium postularunt. missi ab Romanis ad Rheginos milites aliquandiu urbem tutati fidem ciuitati seruauerunt. erant numero quatuor millia hominum. quibus duces praeerant Decius & Campanus. sed tandem Mamertinorum exemplo

permoti, & eos tanti facinoris conspiratores habentes, ipsi quoq; Rheginis fidem uiolant, tum rei opportunitate, tum Rheginorum opulentia pellecti. ciues alios ex urbe depellunt: alios cædunt. deniq;, ut Mamertini fecerant: ciuitatem detinent. Romani, et si hanc Rheginorũ calamitatem graui, & iniquo animo ferrent: superioribus tamen bellis occupati subsidium ferre non poterãt. confecto autem bello Rhegium, ut mox dicebamus, profecti, urbem obsederunt: ac tandem expugnarunt. interfectis compluribus, qui in ipsa etiam uictoria præscij, quæ passuri forent, si superuiuerent, usq; ad extremum fortissime repugnarunt. trecenti solum uiui in potestatem redacti, quos Romam è uestigio missos consules in forum produci, ac uirgis cædi, & tandem, secundum patriæ morem, securi percuti fecerunt: quo, & illi scelerati facinoris pœnas darent, & ipsi suam erga socios fidem quantum fieri posset confirmarent. Vrbem, & agros, cæteráq;, quæ superfuerant, Rheginis continuo restituerunt. Mamertini (sic enim Campani se, capta Messana, nuncupabant) quandiu legio illa Romanorum Rhegium detinuit: præsidio eorum freti, non solum ciuitatem, & agrum suum tutabantur: uerumetiam finitimas plerasq; tum Carthaginensium, tum Syracusanorum ciuitates magnopere infestabant. nonnullas etiam Siciliæ urbes sibi tributarias fecerant. mox uero restituta Rheginis urbe, romanæ legionis præsidio destituti, ipsi quoque à Syracusanis obsidionem passi sunt ob causas, quas dicemus. non multo ante tempore, Syracusanorum copiæ, cum inter se, atque eos, qui reipublicæ præerant: orta seditio foret:

duces sibi creauere Artemidorum, & eum, qui postea rex fuit: Hieronem, admodum quidem adolescentem, sed ita uniuersis naturæ, atque ingenij dotibus ornatum, ut nihil sibi regium, præter regnum, deesse uideretur. hic suscepto magistratu, cum tandem caterua amicorũ stipatus in urbem introijsset: ac diuersæ factionis ciues superasset: adeo clementer, moderateq; uictoria usus fuit: ut consentiente unanimi Syracusanorum omnium, qui non facile in huiusmodi rebus conuenire consueuerant: fauore dux iterato crearetur. Hieron igitur confestim maiora se, quàm ut dux esset, animo concipere manifestissimis argumentis ostendit. Principio enim cũ Syracusanos animaduertisset, quotiensc unq; copias, ducesq; eorum extra urbem mitterent: seditionibus inter se uexari consuetos: Leptinem autem intellexisset fide, atq; authoritate inter cæteros Syracusanos plurimum pollere, & multitudini gratissimum esse: non inutile futurum putauit, si affinitatem cum ipso contraheret: quo haberet, quem pro se in ciuitate posset relinquere: quotiens eum ad res gerendas exire, copiasque in expeditionem educere oporteret. Accepta itaque in matrimonium Leptinis filia, cum sciret ueteres Syracusanorum copias, quæ ex conductis militibus erant: instabiles esse, rerũq; nouarum auidas: dedita opera exercitum in barbaros, qui Messanam tenebant: educit: castrisq; iuxta Centoripam positis, ac strictis circa Cyamossorum fluuium aciebus, Syracusanos equites, peditesque secum tenet, quasi per aliud iter hostes aggressurus foret. gregarium uero, ac conducticium militem circumueniri ab hostibus ac profligari patitur. Ipse diuerso itinere

cum Syracusanis omnibus profectus incolumis in ciuitatem reuertitur. liberato per hunc modũ ueteranis gregariisq; militibus exercitu, nouum ipse fidũ militem iterato conducit. Itaq; rebus omnibus diligenter compositis, cum barbaros cerneret superiori uictoria stulte nimium temerarieq; elatos: ipse cum armatorum, et iam satis à se exercitorum ciuium, manu extra urbẽ profectus, citato itinere ad Nyleum agrũ peruenit. ibiq; iuxta Longani fluminis ripas ingens cum barbaris prælium collatis uiribus commisit. qbus tandẽ superatis, ducibusq; eorum captis, cum barbarorũ petulantiam hac uictoria repressam cerneret: Syracusas cum copiis reuersus, consentiente omniũ ciuiũ fauore, rex à sociis appellatur. Mamertini primũ romanæ legionis, ut supra diximus, præsidio destituti, deinde hoc graui prælio affecti, cum iam ferè animis cecidissent: pleriq; ad Carthaginenses confugiunt: eisq; & sese, & arcem dedunt. alii ad Romanos legatione missa ciuitatem illis tradunt: præsidiumq; ueluti ab eiusdem generis hominibus postulant. Romani diu inter se, quid faciendum esset, dubitarunt. perabsurdum enim putabant se, qui paulo ante in proprios ciues, ob occupatum contra fidem Rhegium, tam grauiter animaduertissent: nunc Mamertinis, qui eiusdem sceleris rei essent: præsidium ferre. ueruntamen cum Carthaginenses cernerent iam non Africam modo, uerum etiam pleraq; Hispaniæ loca, insulas præterea omnes Sardonii, ac Tyrrheni maris ui, atque armis subegisse: periculosam sibi eorum uicinitatem fore suspicabantur: si Siciliæ quoque domini fierent. hanc autem facile in Carthaginensium potestatem uenturam intelligebant:

nisi Mamertinis suppetias mitteret. etenim Messana ca pta, quae eis à nonnullis, ut supra diximus, offerebatur: confestim Syracusas quoq; recuperaturos haud dubium erat: praesertim cum reliquum Siciliae sub eorum ditione foret. haec cum Romani cogitarent: seruare Messanam omnino necessarium putabant: neq; pati, ut Carthaginenses, quasi pontem quendam, sibi constituerent: per quem transire in Italiam pro libidine possent. diu tamen haec res in senatu agitata: tandemq;, cum iuuare Mamertinos turpius esse, q̃ commodius ob patrata scelera uideretur: rem infectam senatus dimisit. at populus Romanus, cum tot bellis defatigatus, atq; contritus, iam quiete aliqua egere uideretur: & simul ostendentibus ducibus utilitatem & commodum, quod ex ea re proueniri poterat: praestandum Mamertinis subsidiũ iudicauit. atq; ea sententia per plebem confirmata, confestim alterum ex consulibus Appium Claudium traducere in Siciliam exercitum, & Mamertinis ferre suppetias iubẽt. Mamertini de Romanorũ praesidio certiores facti, Carthaginensium praefectum, quem superius positum in arce diximus: partim terrore, partim dolo ex urbe eijciũt. Appium Claudium ad se uocant: ciuitatem in eius manibus ponunt. Carthaginenses praefectum praesidij, quod formidine simul, atque ignauia arcem amisisset: cruci affigunt: ac repente terra marique coactis copijs, classeq; circa pelorum posita, terrestribus uero copijs circa Messanam castra metati, urbem diligentissime obsident. interea temporis Hieron oblatam sibi opportunitatem ratus ad expellendos, fugandosq; è Sicilia Barbaros, qui Messanam tenebant: percusso cum Cartha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

gnensibus foedere Syracusis profectus, positisq; ad aliam partem castris iuxta montem, quem Galchidicum uocant: eum quoq; exitum Mamertinis abstulit. At consul per noctem non sine periculo traiecto freto Messanã peruenit. cumq; hostes cerneret acriter undiq; urbẽ prementes: quippe q non modo terra, uerũ etiam mari potẽtiores erant: obsidionem sibi partim turpẽ, partim periculosam ratus, primũ legatis ad utrunq; missis, an bello liberare Mamertinos rebus pace compositis ualeret: experiri uoluit. sed cum neuter hostium consuli praeberet aures: tãdem coactus subire periculũ, decernere primũ cum Syracusanis statuit. igitur copias aduersus Hieronẽ educit: hortatur milites: acies struit. nec Syracusanorum rex certamini moram facit. diu, acriterq; pugnatur. tandem uictoria penes Romanos fuit. quippe q magna parte hostium caesa, Regẽ usq; in castra persecuti sunt. consul interfectorum corporibus spoliatis, se cum exercitu in urbem recipit. Hieron iã planè oĩbus rebus suis metuens, proxima nocte Syracusas properat. postridie eius diei Appius cum Syracusanorum fugam persensisset: auctis animis persequi eos decreuit. conuocatis itaq; militibus iubet, ut curent corpora: dein cũ prima luce è castris proficiscitur: collatisq; cum hoste uiribus partim trucidat: alios cogit ĩ proxima oppida se recipere. in hũc itaq; modũ soluta obsidione, per Syracusanorũ, atq; sociorũ agros intrepidus, nemine obuiã eunte incursiones facit: deuastat cuncta: tandemq; ipsas Syracusas obsidet. haec prima populi Romani cũ exercitu extra Italiã profectio fuit ob eas quas diximus causas. q̃, cum iudicauissemus totius nostri propositi cõmodissimũ fore principiũ:

ab ea potiſſimum incepimus, repetitis paulo altius, quæ neceſſaria uidebantur: ne quã in reddendis cauſis dubitationem relinqueremus. nam quo tempore, quóue modo Romani ſummo in diſcrimine fuerint, ipſam quoq; urbem Romam amittendi: & quando rurſus ſuperata Italia exteros ſubiugare cœperint: neceſſariũ exiſtimauimus ante omnia exponere: quò magnitudo imperij eorum, quæ poſtea ſecuta eſt, intellectis eiuſmodi principijs, ſimillima ueri uideretur. qđ ſi inſequẽtibus quoq;, cum de claris ciuitatibus loquamur: aliquid forte paulo altius repetimus: nemo ſit, qui miretur. id enim eo conſilio facimus: ut principia noſtra talia ſint. ex quibus aperte liceat intelligere, quomodo qbúſue rationibus ad eum quiſq; ſtatum peruenerit: in quo in præſentia permanet: quod hoc loco de Romanis fecimus. Verum, his omiſſis, tempus eſt: ut iam ad id, quod propoſitum erat: reuertamur, ea primo breuiter ſummatimq; exponentes: quæ ante ea tempora, de quibus ſcribere præcipue intendimus: geſta ſunt: quorum primum eſt bellum à Romanis Carthagnenſibúſq; in Sicilia geſtum. proximum huic bellum Punicum, quod res geſtas primo Amilcaris, deinde Aſdrubalis cum ijs, quæ ſunt à Carthagnenſibus geſta coniungit: quo tempore prima Romanorum in Illyrium, atque eas Europæ partes transfretatio fuit: præterea certamina Romanorum aduerſus Gallos, qui ea tempeſtate in Italiam uenerant. eodem tempore apud Græcos quoq; bellũ geſtũ, qđ Cleomenicũ appellatur: ad quod noſtra hæc omnis præparatio tendit. nam ſingillatim res geſtas omnis commemorare, neque nobis neceſſarium uidetur: neq; audientibus uti=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

le. neq; enim historiam de illis scribere instituimus: sed summatim ea, quae ad futuram historiam necessaria uidebuntur: attingere. quapropter breuiter ea cōmemorantes, quantum in nobis erit: enitemur finem eorum, quae praeparationis gratia referemus: cum principio nostrae historiae coniungere. ita enim continuata narrationis serie, & nos recte existimabimur ea, quae à caeteris historia conscripta sunt: tetigisse: & discendi cupidis apertam, facilemq; ex omni parte uiam parauisse. uerum nobis uel in primis libuit primum hoc, Romanorum cum Carthaginensibus pro Sicilia bellum paulo diligentius conscribere: q̄d neq; diuturnius bellum reperire facile foret: neq; maiores apparatus, neq; frequentiora facinora, neque plura certamina, neq; maiores utrinque rerum uarietates. quandoquidem ea tempestate uterque populus legibus suis integer erat: fortuna mediocris: uiribus par. unde siquis utriusq; ciuitatis uires, atq; imperium consyderare uoluerit: non tam ex sequentibus bellis, q̄ ex hoc facere cōparationem debebit. illud quoq; nos ad hoc bellum scribendum maxime impulit. quod ij, qui optime uidentur de eo scripsisse Philinus & Fabius: non parum à uero deflexisse mihi uidentur. q̄q̄ illos q̄dem de industria mentitos esse non ausim dicere. sed eos puto (ut amantes consueuerunt) suorum beneuolentia deceptos. nam & Philino quidem ex affectu, Carthaginenses oīa bene prudenter fortiterq; egisse uidentur: Romani contra. Fabius uero sententiae est planè diuersae. quam modestiā in caeteris uitae partibus nemo fortassis sit, q reprehendat. siquidem bonū uirum amicorum patriaeq; amicū esse decet: & amicorū amicos colere, ini-

micos odisse. at eum qui scribendæ historiæ munus susceperit: omnia huiuscemodi moderari decet: & nõnunq̃ summis laudibus extollere inimicos: cum res gestæ eorũ ita exigere uidentur: interdum amicos necessariosq; reprehendere: cum errores eorum digni sunt, qui reprehẽdantur. ac ueluti si quis oculos animanti effoderit: quicquid superest corporis inutile fit: ita dempta ex historia ueritate, narratio omnis inutilis est. quamobrem neq; à reprehensione amicorum, neq; ab inimicorum laudibus, cum ita res ferat: abstinendum: neq; turpe putandum, si eosdem aliquando reprehendamus, interim laudemus. siquidem eos, de q̃bus scribimus: neq; semper recte facere, neq; continue errare uerisimle est. quod aũt hæc ita sint, ex his, quæ Philinus scripsit: facile intueri licet. is enim statim in principio secũdi libri ita scribit. Carthaginenses atq; Syracusani Messanam obsidebant: quò cum Romani milites traiecto freto aduenissent: cõfestim aduersus Syracusanos exeuntes, & ab ijs uicti, ac profligati in urbem regressi sunt. rursusq; aduersus Carthaginenses profecti, non solũ fusi fuerunt: uerum etiã magna pars eorum uiui capti. statimq;, cum hæc dixisset: Hieronem inquit, post id præliũ adeo timore perculsum fuisse, ut ut non solum incensis castris, atq; tentorijs per noctem Syracusas fugerit: uerũ etiam munitissima quæq; loca, quæ inter Messanã ac Syracusas erãt: dereliquerit. Carthaginenses quoq; refert eo prælio pari modo perterritos, relictis castris, per Siciliæ oppida se diuisisse: neq; post eum diẽ educere exercitum fuisse ausos: quin duces eorum, cum populorũ animos adeo perculsos cernerẽt: suasisse, ne amplius res eorum fortunæ

belli committendas ducerent. Romanos autem Carthaginenses insecutos non solum prouinciã deuastasse Carthaginensium & Syracusanorum: uerum ipsas quoq; Syracusas obsedisse. quæ res adeo omni ratione caret, ut eã refellere sit protinus superuacuum. quos enim paulo ante Messanam obsidentes, collatis manibus uictores fecerat: eosdem mox in fugam conuersos castra reliquisse, & perculsis animis sese in ciuitatẽ recepisse, tandemq; obsidionem passos esse commemorat. quos uero prælio superatos à Carthaginensibus obsideri dixerat: eos sine mora uictores, factis per agros hostiũ incursionibus, ad extremum Syracusas obsidentes facit. hæc uero inuicem conuenire nequaquam possunt. aut enim, quod primo posuit: aut, quod mox subiecit: falsum sit necesse est. constat autem hoc uerum esse: cum neminem lateat Carthaginenses, atq; Syracusanos, relictis castris, se in urbẽ recepisse: Romanos uero citato gradu oppugnatum isse Syracusas. superest igitur quod primo posuerat falsum esse. & cum in eo prælio, quod propè Messanam gestum est: uictoria penes Romanos fuerit: authorem tamẽ illos bello à Carthaginẽsibus superatos finxisse. talem frequẽter reperias Philinũ: neq; secus etiam Fabium: ut suis utrunque locis ostendimus. quapropter, ut eò reuertamur, unde discessimus: nos pro uirili nostra operam dabimus: ut studiosis nostri operis facile ueritas historiæ dilucescat. Cum igitur fama rerum ab Appio, cæterisque Romanis militibus bene strennueq; gestarum, ex Sicilia Romam peruenisset: consules declarati M. Valerius, & C. Octacilius, uterque cum omnibus copiis in Siciliam missus est. erant in Romanorum

exercitu legiones quatuor. Romani omnes, præter auxilia, quæ singulis annis à socijs accersebantur. harum singulæ continebant peditum quatuor millia, equites trecentos. Igitur aduentu consulum pleræque ciuitates tum Carthaginensium, tum Syracusanorum ad Romanos defecerunt. Hieron cum iam Siciliæ populos cecidisse animus cerneret: & simul Romani exercitus multitudinem, ac uires adauctas, tutius sibi fore ratus Romanorum. quàm, Carthaginensium partes sectari, legatos ad consules mittit: qui de pace atque amicitia tractarent. Romani, qđ Carthaginenses undiq; maria tenentes cernebant: &, ne aliquando intercludi commeatus possent: uerebantur: commodissimam fore huic rei Hieronis amicitiam rati, pacem cum Syracusanis his ferè conditionibus firmauerunt. ut rex captiuos, quos in uinculis habebat: Romanis sine precio restitueret: argenti insuper talenta centum penderet: &, ut deinceps Syracusani socij atque amici, populi Romani appellarentur. Hieron rex iam sub Romanorum tutela sponte constitutus, auxilijs & commeatibus, quotiens necessarium fuit: populo Romano abunde subministratis, reliquum ætatis suæ felicissimus Grecorum omnium fortunatissimusq; peregit. etenim hic mihi inter cæteros clarissimus uidetur fuisse: & consilijs suis omnibus diu feliciter usus, cum publicis tũ priuatis in rebus. uerum, cum primum earũ rerũ fama Romam peruenit: populus Romanus approbatis conditionibus pacis cum Hierone initæ, post eum diem haud necessariũ putauit Romanos oẽs copias extra Italiã mittere, duas tantũmodo legiões satis supq; esse ratus, simul

quod ascito in societatem rege, leuius fore bellum existi
mabat, simul qđ per eum modum maior futura erat co
pia rerum exercitui necessariarū. cæterum Carthagi-
nenses, ubi Hieronem uident hostem sibi factum: Roma
nos uero maiorem Siciliæ partem occupatam tenere: ua-
lidiori ad resistendum potentia opus esse rati, Lygurū,
atq; Gallorū multitudinē, præterea etiā plerosq; ex Hi-
spania milites in supplementum scribunt. quibus in Sici
liā traductis, cum Agrigentinorum urbem ad belli ap-
paratum peropportunā esse cernerent: quod in fronte ad
uersus hostes munitissima erat: contractis in eam undiq;
copijs, & commeatu abundantissime parato, illa ueluti
quadam arce belli aduersus Romanos utuntur. consules
fœdere cum Hierone percusso è prouincia decessere. post
eos uero Lucius Posthumius, & Q. Aemylius consules
creati in Siciliam cum exercitu ueniunt. hi primū Car
thaginensiū rebus diligentissime cōsideratis, intellectoq;
apparatu, circa urbem Agrigentum facto audacius, quā
superiores fecerant: Siciliæ rebus incumbendum cēsue-
runt. quamobrem coactis in unum omnibus copijs, ip-
sum Agrigentum inuadunt: & non longius octo ab ur
be stadijs castra metati, hostē mœnibus inclusum tenēt.
erat iam messis tempus: et longam fore obsidionem oēs
rebantur. quāobrē milites relictis castris audacius, q̄ res
postulabat, colligendis frugibus intenti erant. Cartha-
ginenses conspicati hostem palantem, & uagum per pro
uinciā securū discurrere, magnā in spē adducti Roma-
norū exercitū eo die opprimi posse, magna ui pars in ca
stra hostiū, pars in ipsos frumentatores impetū faciunt.
sed diuersitas morum, cum sæpe alias, tum maxime eo

die rem Romanam tutata est. nam apud Romanos mors pœna est iis, qui in bello locum, in quo constituti sunt: reliquerint, aut aliquo modo è castris fugerint. quo factum est, ut, cum Carthaginensium longe maior numerus foret: Romani tamen fortissime resistentes, multis quidem ex suis amissis, longe plures ex Carthaginensibus interfecerint: tandemq; non solum hostes à castris auerterint: uerum etiam eos insecuti, partem trucidarint: reliquos ouantes ipsi redire in mœnia præcipites coëgerint. cæterum tantus utrosq; metus ex huius diei periculo inuasit: ut deinceps, neque Carthaginenses inconsultius impetum facere in castra Romanorum auderent: neque Romani temere suos frumentatum abire paterentur. cumq; Carthaginenses iam non amplius in Romanos exirent, sagittis tantummodo eminus pugnantes: consules, in duas partes diuiso exercitu, alteram ad Aesculapii templum posuerunt: altera ad eam partem, quæ ad Heracliam spectat: castra metati. quod uero inter duo castra medium erat: ex utraq; parte urbis duplici cinxere uallo. & unam quidem fossam inter se, ac mœnia urbis fecerunt: quò ab egredientibus tuti forent: alteram uero extrinsecus: ne aliunde uenire subsidia possent: quæ plerunq; à uicinis ciuitatibus præstari obsessis urbibus consueuerunt. loca inter fossas, atq; exercitum media præsidiis militum diligentissime firmarunt. commeatum cæteraq; exercitui necessaria socii omnes in Erbesum oppidum summo studio congerebant. hæc postea ex eo oppido (haud enim procul aberat) milites Romani commodissime ferebant in castra. quinq; in hunc modum menses Carthaginenses

Romaniq; manserunt, neutram ferè in partem inclinantibus rebus, tandem uero, cum fames premere Carthegnenses cœpisset, ob ingentem multitudinem: quæ inclusa mœnibus tenebatur (erant enim ultra quinquaginta millia hominum). Annibal, penes quem summa imperij erat: iam rebus suis prorsus diffidens, confestim Carthaginem misit: qui & circumuallationem urbis nuntiarent: & opem, atque subsidium peterent. quibus rebus permoti Carthaginenses instructo exercitu, magnoq; elephantorum numero coacto, ac paratis nauibus, omnes ad Hannonem alterum Carthaginensium ducem in Siciliam miserunt. hic coactis omnibus copijs Heracleam profectus, principio rebus omnibus diligentissime consideratis, Erbesum oppidum, quod usque in eum diem horreum populi Romani fuerat: per proditionem recepit: & facultatem commeatuum, ac cæterarum rerum exercitui necessariarum hostibus ademit. quo factum est, ut Romani non minus obsiderentur, quàm obsiderent. eò enim, ob penuriam annonæ, & cæterarum rerum necessariarum redacti sunt: ut sæpenumero de dissoluenda obsidione consilium ceperint: quod tandem proculdubio fecissent: nisi Hieron Syracusanorum rex summo studio commeatum, & cætera necessaria exercitui suppeditasset. post hæc Hanno cum uideret Romanos morbo simul, atq; inopia rerum necessariarum grauiter urgeri (ingens enim exercitum pestilentia inuaserat) & suos promptos paratosq; ad prælium intelligeret: coactis ultra quinquaginta elephantis, & simul paratis omnibus copijs exercitum omnem ex Heraclea

educit. iubet equitibus numidis, ut præcedant: & conferendo cum hoſtibus manus, eos irritent: & quantum in eis ſit, hoſtium equites prouocare in prælium conentur: deinde inſequentibus uertant terga: neq; prius deſiſtant fugere, quàm ad ſe reuerſi ſint. Numidæ mandata Ducis exequi: collatiſq; cum altero exercituum manibus, hoſtes irritare. Romani equites confeſtim in eos erumpere: numidas temere inſequi: Libes, prout eis mandatum fuerat, quouſq; ad Hãnonem redirent: fugere. tum Romanis terga dantibus, inſequi: complures eorum interficere: reliquos uſq; in caſtra fugare. his rebus ita geſtis, Carthaginenſes cum exercitu profecti, collem occupant nomine Torum non amplius decem ſtadijs à caſtris hoſtium remotum. hunc in modum duobus menſibus commorati, nihil omnino faciunt: præterquam quod ſagittis interdum, teliſq; eminus pugnant. interea Annibal multis, ac crebris per noctem ignibus, etiam pleriſq; nuntijs ad Hãnonem miſſis, multitudinem amplius famem perpeti non poſſe ſignificat: multos ex ſuis ob penuriam annonæ ad hoſtes defeciſſe. his tandem cauſis permotus Hanno in aciem copias educit. nec ſegniores ad prælium Conſules accedunt ob eas, quas diximus, difficultates. utrique copias in locum æquum deducunt. conferuntur uires: acriter inter ſe concurrunt. prælium diu atrox fuit. tandem Romani primam Carthaginenſium aciem in fugam uertunt. fugientes in elephantos præcipites eunt. qua re conterritæ pecudes agmina conturbant. per earum ſtragem ſubſecuti centuriones ad extremum terga uertere Pœnos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cogunt. per hunc modum profligati Carthaginenses, pars in prælio occisi, reliqui Heracleam se recipiunt. Romani elephantis fere omnibus, qui in prælio fuerant: cæterisq; Carthaginensium rebus potiti in castra copias reduxerunt. adueniente uero nocte, cum propter ingentem lætitiam, quæ ex bene gestis rebus euenire frequenter consueuit: nec non ob laborem superioris prælij, negligentius a Romanis custodiæ fierent: Annibal desperatis rebus, commodissimum tempus ad suam, suorumq; salutem ob eas, quas diximus causas, adesse ratus, intempesta nocte cum copijs, quas Agrigenti habebat: egressus per medias hostium munitiones, manipulis palearum æquatis aggeribus, nemine pœnitus sentiente, cum suis omnibus incolumis euasit. Romani uero sub primam lucem re intellecta insecuti parumper uestigia hostium, mox omnes ad urbem capiendam reuersi, nullo iam repugnante, in portas ciuitatis impetum faciunt: exercitum omnem intra mœnia inducunt: urbem locupletissimam diripiunt, multitudine seruorum uarijsq; prædæ generibus potiti. postquam Romæ nuntiatum est Agrigentum profligatis Carthaginensibus in populi Romani potestatem uenisse: romani sublatis animis, maiora mente agitare cœperunt. neque iam ijs rationibus, quibus principio inducti fuerant: insistentes, aut Mamertinos Messanamq; seruasse, aut Carthaginensium opes contriuisse in Sicilia contenti erant: sed longe maiorum rerum spe concepta, Carthaginenses omnino e Sicilia expellere cupiebant. ea re patrata, maximum sperabant incrementum res suas habituras. huic igitur rei, atque his de Sicilia cogitationibus omnes intenti erant,

teti erant, haud ignari pedestribus copiis Romanos sine dubio longe potentiores esse. igitur expugnato Agrigento, L. Valerius & T. Octacilius consules creati, magno militum delectu habito, in Siciliam mittuntur. ita Carthaginensibus mari sine controuersia dominantibus, quasi æquatum erat bellum. cuius rei argumentum est, quod post expugnatum Agrigentum, pleraque Siciliæ mediterranea oppida, ob metum pedestrium copiarum, ad Romanos defecerant. post uero aduentum classis longe plures maritimæ ciuitates metu adductæ potentiæ sese Carthaginensibus dediderant. sic par utrinque ratio belli constabat. sed Italia sæpenumero ob nauales copias, uariis hostium incursionibus, uexabatur. Africa uero classis omnino expers erat. his rebus diligenter consyderatis populus Romanus mari quoque cum hostibus congrediendum statuit. quæ res me uel in primis hortata est: ut præsens bellum pluribus uerbis conscriberem: ne quis forte hoc quoque principium ignoraret, quomodo, quando, & quibus causis adductus populus Romanus parandam sibi classem, & naualibus quoq; copiis cum hostibus dimicandum censuerit. cum igitur bellum aliter nullum finem habiturum uideretur: Romani centum & uiginti nauium classem ædificari curant. ex iis centum quinqueremes faciunt: reliquas uero triremes. in huius classis apparatu perquam difficilis fuit quinqueremium ædificatio: quod nemo eiusmodi nauigiis per id tempus in Italia utebatur. quo magis admiranda est Romanorum excellentia, ac magnitudo animi. homines enim maritimarum re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rum prorsus ignari, quiq; nullam prorsus cogitationem maris ante eum diem habuerant: ita intrepide pelagus ingressi sunt: ut prius nauali bello cum Carthaginensibus certarint, quàm ullum eius rei periculum fecissent: cum per id tempus Carthaginenses concessione omniũ, principatũ maris partũ olim à maioribus suis, et quasi hæreditario iure sibi relictum tenerent. quod singulare testimonium est & rerum à nobis scriptarum, & audaciæ Romanorum. Namq; cum primo Messanam traducere copias tentauerunt. non solum armatam nullam nauim habebant: sed ne paulo quidem longiorem, & ne lembum quidem ullum. at Tarentinorum, et Locrensium, et Neapolitanorum nauibus usi cum exercitu in Siciliam transfretarunt. erant eo tempore circa fretum Siciliæ cõplures Carthaginensium naues: quorum una quinqueremis, cum longius à cæteris uagaretur: casu fracta ad manus Romanorum peruenit. hæc exemplar eius generis Romanis præbuit: eius instar omnis eorum classis ædificata. dum uero quinqueremes parabantur: interea multitudo omnis ad remigium exercebatur per hunc modum. subselliis in harena per ordinem dispositis, remiges insidentes ad uocem præcipientis, qui in medio eorum erat: omnes unà protendere brachia, ac reducere, remosq; per harenam mouere pariter docebantur: ad illius uocem simul omnes incipiebant: simul desinebant. per hunc modum nauigandi artem edocti, & perfectis interea nauibus mare ingressi, post paucos dies uerum in undis periculum fecerunt. C. Cornelius consul, qui paucis ante diebus classi præpositus fuerat: omnibus nauibus ad fre-

tum perductis, ipse cum decem & septem Messanam proficiscitur: reliquas iuxta Italiæ oram relinquit. paratis Messanæ, quæ ad classis usum necessaria erant: cum res ita poscere uideretur: iisdẽ cum nauibus Lipparas nauigat. per id tempus Annibal dux Carthaginensium Panormi cum classe erat. Is audito consulis aduentu, Boodem quendam ex Senatu Carthaginensi, ad ea loca cum uiginti nauibus misit: qui eò noctu superueniens, naues Romanorum in portu nactus inclusit. consul inopinato malo circumuentus, nescius quid consilij caperet: tandem sese hostibus dedit. Carthaginenses nauibus, & duce earum potiti, confestim ad Annibalem reuertuntur. non multis interiectis diebus, post adeo apertam, recentemq; Cornelij cladem, Annibal, cui arrisisse fortunæ benignitas uidebatur: non dissimili iactura affectus audierat Romanorum classem secus Italiæ littus nauigantem, haud procul à Sicilia esse. multitudinem hostium, atque ordinem, structuramq; nauium cernere mirum in modum ardebat. delectis igitur quinquaginta nauibus, Italiam petit. ibi, cum propter oram Italiæ contrario, quàm Romani, cursu ferretur: in classem hostium bene instructam paratam'que ex improuiso incidit: subitaq;, atque inopinata ui oppressus, naues ferè omnes amisit. ipse præter spem suam, atque opinionem omnium cum paucis suorum diffugit. Romani post hæc Siciliæ magis appropinquantes, aduerso casu Consulis per captiuos cognito, citato cursu, ad C. Duellium alterum consulem, qui pedestribus copijs præerat: mittunt. hunc aliquandiu præstolati, cum tandem ad eos per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

latum foret classem hostium non longe abesse: omnes nauali prælio se parant. sed quia eorum naues tardæ nimis, & ad celeritatem parum commodæ erant: singulis quibusque munimenta quædam aptant: quæ postea coruos appellauere. ea fuit machina huiusmodi. lignea columna proris inerat longitudinis quatuor ulnarum, latitudinis palmorum trium. in eius apice rotam constituerant. huic præterea tabulæ inhærentes scalas conficiebant: quarum latitudo erat pedes quatuor, longitudo sex ulnæ. foramen tabulati per longitudinem erat. scalæ ab utroque latere usque ad genu munitæ. in ligni extremo ferrum erat instar malei peracutum: præterea anulus fune alligatus: ita, ut hæc machina machinis frumentarijs simillima uideretur: igitur simulac nauis hostium aduentabat, laxato fune scalæ dimittebantur: ferrum pondere, ac ui ligni super hostium nauim delapsum figebatur. si aduersa prora erat, bini milites per scalas descendebant, duo primi præferentes scuta, reliqui latera scutis protecti. si uero obliqua erat, hostium nauis in eam ex tota pariter naui, desiliebatur. facto igitur huiusmodi apparatu, ad nauale prælium. C. Duellius casu alterius Consulis, qui naualibus copijs præerat: quàm celerrime cognito, pedestrem exercitum tribunis militum relinquit. ipse ad classem maturat iter. hic, cum intellexisset Carthaginense non longe à Mylis stationem habere: eò cum omni classe proficiscitur. Carthaginenses simulac aduentare hostem intellexerunt: magna spe adducti, quod maritimarum rerum rudes esse Romanos arbitraban-

tur: centum & triginta nauibus paratis, omnes ad
uersus hostes in altum feruntur: nullum prorsus pericu
lum timentes, perinde ac si in manifestam prædam per-
gerent. dux eorum erat Annibal: quem noctu Agrigen-
to eduxisse copias, & per medias hostium munitiones ef
fugisse memorauimus. Is septiremem habebat: quæ olim
Pyrrhi Epirotarum regis fuerat. ut ergo appropinqua-
re inter se classes cœperunt: corui in singulis quibusq;
proris prospecti, ancipites pœnorum animos ob rei no-
uitatem, aliquandiu tenuerunt. tandem uero, quicquid
id foret, re contempta, infestis signis in hostes feruntur.
implicatis iam, ac simul colligatis nauibus, militibusq;,
romanis ex suis in hostium nauigia per machinas pro-
rumpentibus, Carthaginenses pleriq; trucidati, alij ob
machinas hostilium nauium stupefacti, sese hostibus de-
diderunt. uisum est id certamen pedestri certamini q̃si-
51 millimum: nec periculum impar fuit. triginta Cartha
ginensium naues, quæ primæ aduersus Romanos im-
petum fecerant: captæ: inter quas fuit nauis prætoria,
quam paulo ante Pyrrhi regis fuisse diximus. Annibal
præter spem atq; opinionem suam aduersantibus rebus,
in scapham prosiliens, fuga saluti suæ consuluit. reliqua
Carthaginensium multitudo pari modo aduersum clas
sem hostiũ cum impetu ferebãtur. ut uero hostiliũ nauiũ
machinis primas suorum naues per artem captas intel
lexere: ad ludificandi artem conuersi non iam contrario
impetu, sed obliquo in Romanos ferebantur, freti cele-
ritate nauium suarum, & per eum modum uiolen-
tiam coruorum declinare se posse existimantes. uerum
ita instructæ parataeq; erant machinæ: ut undecunq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

appropinquantes hostes facile colligare possent. quamob rem Carthaginenses nouitate coruorum perterriti, tan dem in fugam uertuntur, quinquaginta nauibus in prælio ammissis. Romani iam præter spem in mari potentiam adepti, multo acrius bello insistere: factóq; in Segestanam oram itinere urbem obsidione liberare. mox inde profecti Macellam urbem expugnauerunt. post nauale bellum Amilcar Carthaginensium dux, qui tũ pedestribus copijs in Sicilia præerat: cum audisset in exercitu Romanorum inter milites Romanos, atq; auxilia sociorum uarias de uirtute ac gloria pugnandi contentiones agitari: ob eamq; rem socios à Romanis superatos per seipsos castra metari: citato itinere ad socios profectus, eosq; ex improuiso aggressus circiter quatuor millia hominum interfecit. his rebus ita gestis Annibal cum paucis illis, quæ à prælio superfuerant: nauibus Carthaginem redijt. inde non multis interiectis diebus, cum classe & quibusdam claris triremium ducibus in Sardiniam mittitur. Hic paucis post diebus à Romanis in quodam portu inclusus classem ferè omnem amisit. ipse per hostium manus dilapsus, mox à Carthaginensibus captus, & crucifixus occiditur. Romani, ut pote qui iam pelago dominari cœperant: omni studio Sardiniam inuasere. proximo dehinc anno ab exercitu Romanorũ, nihil sanè memoria dignũ in Sicilia gestũ. creati deinde consules C. Sulpitius, & A. Rutilius Panormũ mittuntur: qđ illic per id tẽpus Carthaginensiũ copiæ erant. hi confestim eò traiectis oĩbus copijs ante urbẽ aciẽ struere: Carthaginenses mœnibus inclusi pugnandi copiam hostibus non facere. quod cer-

nentes Romani rursus relicto Panormo Hippanam oppidum petunt: & breui post tempore expugnant. Myssistratum quoq; interiecto tempore, quod obsidionem opportunitate loci diutius tolerauerat: à consulibus capitur. Super hæc in Camerinenses, quæ ciuitas paulo ante à Romanis defecerat: ducto exercitu, ea quoq; urbs machinis atque tormentis expugnatur. capta est etiam ab ijsdem consulibus Aetna, & alia pleraq; Carthaginensium oppida. Lipparæ quoq; ab eisdem obsessæ. per idẽ tempus Aulus Rutilius consul, qui classi Romanorum præerat: apud Tyndaritanos stationem habebat. hic Carthaginensium classem non longe à litore conspicatus mandat suis, ut sese quàm celerrime sequantur. ipse cũ decem tantummodo nauibus ante alteram classem in altum nauigat. carthaginenses, cum hostes cernerent alios adhuc naues conscendentes, alios mare intrantes, primos longe à socijs remotos sibi propinquos esse: subito conuersi incredibili celeritate Romanorum naues circumsistunt: plerasque submergunt: parumq; abfuit, quin nauis prætoria cum omnibus, qui in ea erant: Carthaginensium in potestatem ueniret. remorum ac nimia celeritate freta tandem uix euasit. Inter hæc reliqua Romanorum classis in altum delata obuia fit hostibus: carthaginensium naues decem onustas capit. octo mari submersæ. reliquæ arrepta fuga Lipparas se recepere. ex ea pugna hac opinione utriq; discesserũt: ut primas uictoriæ partes sibi ascriberẽt. quare ardẽtius multo sese ad nauale bellum parabant. maritimis rebus lõge magis intenti erant. pedestres uero copiæ per id tempus nihil memoria dignum fecere, paruis quibusdam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

& nullius momenti rebus immorati. adueniente uero æstate instructis paratisq; rebus, ut supra ostēdimus: ad bellum exeunt. Romani quidem cum quinqueremibus trecentis & trigınta Messanam conueniunt. unde postea mouentes præter dextrum Siciliæ latus, superato Pachini promontorio, Ecnomon nauigant: quo in loco pedestres copiæ classem præstolabantur. Carthaginenses uero cum trecentis & quinquaginta nauibus mare ingressi Lilybei consistunt. Romanorum consilium erat nauigare in Africam: & eo omnem uim belli transferre: quo Carthaginenses non in Sicilia solum, uerum etiam in propria domo periclitarentur. contra Carthaginenses cū cernerēt, quàm facilis esset in Lybiam descensus, quam imbelles populi, hostibus semel prouinciam ingressis pugnare protinus cum Romanis cupiebant: atq; ita eorum transitum in Africam impedire. per hunc modum his ad resistendum illis, ad inferendam uim paratis haud dubie ex utriusq; obstinatione futurum certamen apparebat. igitur Romani ijs, quæ ad nauale bellum, & ad transfretationem in Africam necessaria uidebantur: diligentissime paratis, delectos è pedestribus copijs præstantiores milites in nauibus collocant. classem omnem quadripartito diuidunt. Partes singulas duplici appellatione uocitant. prima quidē classis acies, & prima classis appellata. reliquæ eodē modo per ordinē præter quartā, quæ, ut in pedestri exercitu, triarij uocati. fuere in classe Romana supra centum & quadraginta millia hominū. singulis quibusque nauibus trecenti remiges, & legionarij milites centum & uiginti imponebātur. Carthaginenses duntaxat aptis ad

naualе bellum hominibus, classem refertam habebant. eorum omnis multitudo erat supra centum et quinquaginta millia hominum. quo fit, ut non modo praesentes uidentesq;, uerum etiam audientes magnitudinem periculi, potentiam partium utriusq; exercitus praeclara facinora uirorumq́;, & nauium multitudinem obstupescant. Romani cum animaduerterent necessarium fore, ut nauigatio obliqua fieret: simulq́; intelligerent hostes peritia celeriter nauigandi plurimum pollere: firmum atq; insuperabile perficere agmen conantur. duas igitur sexremes, in quibus M. Attilius, & L. Manlius uehebantur: aeque distantes in fronte collocant. has prima, & secunda classis ab utroq; cornu, nauibus omnibus per ordinem singillatim dispositis, sequebantur: ita, ut continue distantia, quae inter duas classes media erat: amplior fieret. rostrum uniuscuiusq; nauis extra respiciebat. per hūc modum protractis, dilatisq́; per duas classes aciebus, duo trianguli latera resultabant. ijs tertiam classem quasi basem pari modo addiderunt: ita, ut tres acies sic dispositae, plenam trianguli figuram perficerent. post tertiam classem singillatim ordinatae erant naues, quibus equi uehebantur. hae tertiae classi funem praebebant. post eas triarij sequebantur per ordinem: singulae quaeq; naues dispositae adeo, ut ex utroq; latere antecedentes superarent. omnis Romanorum classis per hunc modum instructa. primae partes, hoc est, duo latera triāguli in medio uacua erant: posteriores uero, id est, quae basim sequebantur: solidiores. classis tota firma, ac prorsus indissolubilis erat. At Carthaginēsium duces per idem tempus conuocata multitudine, hor

tari milites: ut magno fortiq; animo essent: si uincerent bellum, deinceps pro Sicilia futurum ostendere: sin uictoria penes Romanos foret: nõ iam se pro Sicilia, sed pro patria, pro laribus, pro liberis dimicaturos. in hunc modum hortati militum animos, naues conscendere iubẽt. quod cũ omnes alacri animo fecissent, per ea, quæ à ducibus cõmemorata fuerant: futura coniectantes, ad bellũ audacissime exeunt. duces interea ordinẽ Romanæ classis conspicati, in quatuor ipsi quoq; partes copias diuisere. harum tres in altum delatæ, extenso longius dextro cornu, tanquam hostem arcũdaturæ consistunt, proris omnibus in hostem conuersis. quarta ad sinistrum cornu propter littus firmatur. duces Carthaginensium erant Hãno, & Amilcar. Hãno cũ uelocioribus nauibus dextro cornu præerat. sinistri curã habebat Amilcar: quẽ apud Tyndaridas nauali bello profugisse diximus. is tũc cum omni robore in medio agmine uersatus, usus est huiusmodi consilio. consules primo statim congressu, tenuẽ Carthaginẽsium aciẽ conspicati, facto in mediũ agmen impetu, in hostes prorũpunt. illi, sicuti eis ab Amilcare mandatum fuerat: simulata fuga, quò Romanorum classem disiungerent: statim cedũt. Romani cupidius insequuntur. igitur prima, et secunda Romanorũ classis post hostes audacius profecta: tertia uero, quartaq; tardius sequebatur. q̃obrem duæ primæ classes statim à reliq̃s separãtur. qđ simulac Carthaginenses senserũt, facto è naui Amilcaris, quẽadmodum ante conuenerat: signo, repente simul omnes conuersi, insequentes Romanorum naues inuadunt. fit atrox prælium. ac celeritate quidem, & arte ambiendi, eludendiq; longe præ-

stabant Carthaginenses: robore uero, ac uirtute militum, postquam ad pugnam uentum, & collatæ simul uires erant: Romani plurimum excellebant. tale itaque naualis pugnæ principium fuit. dehinc Hanno, quem dextro Carthaginensium cornu præfuisse diximus: ubi pugnam cum prima Romanorum acie inceptam uidet: superato mari, triarios inuadit. hic quoque ingens fit prælium: dubioq; euentu belli aliquandiu certatur. interim quarta quoque Carthaginensium acies, quæ propter littus constiterat: conuersis in hostem proris, classem, cui hippagines alligatæ erant: à fronte aggreditur. illi dimissis uinculis, cum hostibus acerrime dimicant. tres totius certaminis partes, & tres pugnæ nauales, diuersis, longeq; disiunctis locis uno tempore cernebantur. &, quoniam numerus nauiũ in singulis pugnis erat pene par: certamen quoq; par erat. utriq; enim fortissime dimicare: omnia inter certantes quamsimillima esse. tandem superatus Amilcar, &, qui cum eo erant: fugam arripiunt. Lucius Manlius reliquias hostium persequitur. at M. Attilius, ubi triariorum, atq; hippaginum certamen uidet: cum integris secundæ classis nauibus, illis confestim succurrit. triarij, qui iampridem ab Hãnone oppressi, summo in discrimine uersabantur: aduentu Consulis instauratis uiribus, rursus acerrime dimicant. ita ancipiti malo circumuenti Carthaginenses, quod à fronte simul, & à tergo hostes haberent, freti celeritate nauium, in altum proficiscuntur: atq; ita saluti suæ fuga consulunt. interea tertia classis Romanorum, quæ circa littus erat: à Carthaginensibus grauiter opprimi. L. Manlius, & M. Attilius triario-

rum, atq; hippaginum rebus in tuto relictis, diuerso itinere laborantibus succurrere. illi iam ueluti obsidionem pati. res eorum in extremo sitæ esse. quippe qui procul dubio iampridem perissent: ni coruos ueriti Carthaginenses adhærere hostilij classi formidassent: tantum propellere hostes ad littus conati. uerum consules repente circumuentis Carthaginensibus, quinquaginta eorum naues plenas capiunt. paucæ ad littus adactæ fugiunt. singulatim igitur tria prælia à Romanis, Carthaginensibusq; uno die commissa huiuscemodi fuere. tandem uero totius pugnæ uictoria penès Romanos fuit. fregerũt ipsorum naues quatuor & uiginti: Carthaginensiũ amplius triginta: plena nulla Romanorum nauis, à Carthaginensibus capta. Carthaginensium quatuor et sexaginta plenis Romani potiti. nõ multo post id prælium interiecto tempore, Romani instauratis, quas cæperant: nauibus, & ad classem adiunctis, commeatuq;, ac cæteris necessarijs rebus paratis, ueluti in Lybiam nauigaturi, discedunt. est in Africa locus: quod Mercurij promontorium uocatur: longe in pelagus contra Siciliam protendens. eò primum Romani peruenere. mox inde structis, ac reparatis nauibus, Clypeam nauigant. ibi non procul ab urbe expositis in terram copijs, naues subducunt: ualloq;, & fossa diligenter muniunt. ipsi obsidere urbem parant: nisi, qui urbem tenebant: sponte sese populo Romano dederent. Carthaginenses, qui paulo ante periculum naualis pugnæ fugientes, Carthaginem peruenerant: rati classem Romanorũ re bene gesta, recto itinere, Carthaginẽ nauigaturã, equestribus, pedistribusq; copijs, ac necessarijs nauibus, opportuna urbis loca mu-

niuerant. uerum, postquam expositis in terram copijs, Clypeam urbem obsideri a Romanis intelligunt: deposito domi metu, copias ad terrestre, naualeq; bellum necessarias parare: domi forisq; intenti esse: nihil, quod ad urbis, prouinciaeq; custodiam pertineat: praetermittere. consules inter haec expugnata urbe Clypea, praesidioq; militum imposito, missis praeterea Romam legatis, qui Senatum, & de rebus gestis certiorem facerent: &, quid in posterum agendum foret, consulerent. postremo omnibus copijs in agrum Carthaginensem adductis, impetum in prouinciam faciunt. ac nemine obuiam procedente, regionem populantur. pulcherrima, ornatissimaq; aedificia incendunt. praedam omnis generis rapiunt. nexorum supra uiginti milia ad naues adducunt. interim nuncij Roma uenientes mandare Senatum dicunt: ut e duobus Consulibus unus in Africa cum necessarijs copijs maneret: alter cum classe Romam reuerteretur. cognita igitur Senatus uoluntate. M. Attilius Regulus cum quadraginta nauibus, & quindecim millibus peditum, equitibus uero quingentis in Africa remanet. Manlius cum reliqua classe, atque omnibus alijs copijs, cumq; omni multitudine captiuorum, ex Africa soluens, Siciliam primo, mox Romam incolumis peruenit. Carthaginenses diuturnum fore Romanorum apparatum ad bellum animaduertentes, primum duos exercitus duces creant: Asdrubalem Hannonis filium, & Bostarum. praeterea ex Heraclea Amilcarem, missis ad eum nuncijs, accersunt. is confestim Heraclea soluens cum quinque millibus peditum, equitibus quingentis, Carthaginem traijcit. tertiusq; ipse dux additur.

curam belli unà cum Asdrubale, & Bostaro suscipit: ducibus igitur inter se de belli administratione consultantibus, placuit prouinciæ subsidium ferre: neq; tantam regionis stragem populationemq; amplius pati. M. Attilius paucis interiectis diebus, ad urbem, quam Adim uocant: profectus, obsidere illam, atq; expugnare nititur. Quod ubi Carthaginenses sentiunt, summo studio urbi suppetias ferre, eamq; obsidione liberare cupientes, aduersus Romanos cum omnibus copijs profecti, proximum collem ad dextram hostium positum occupauere: in eo, quoniam omni ex parte commodissimus uidebatur: castra metati. uictoriæ spem omnem in equitatu, atq; elephantis habebant. relicta itaque planitie, in altum, atq; præruptum locum exercitum ducunt: ueluti hostes, quid agendum esset, edocturi. quod proculdubio fecerunt. nam Romani cum elephantos, quibus maxime hostes confidebant: in prærupto monte prorsus inutiles esse ad bellum considerarent: minime expectandum censuerunt: donec hostium copiæ in planitiem descenderent. uerum opportunitate temporis usi, ex utroq; latere montem cinxere. quo factum est, ut equi, elephantiq; Carthaginensibus prorsus inutiles forent. mercenarij tantum milites, ex superiori loco egregie dimicabant. iamq; legiones Romanas referre aliquanto pedem coegerant: cum repente ex alia parte superato monte, reliqui apparent. Carthaginenses cinctos sese undiq; ab hostibus animaduertentes, per abruptum montem derelictis castris, præcipites fugiunt. beluæ quoque, atque equites, postquam planitiem tetigere; tuto omnes inuadunt. Romani aliquantisper pede-

ſtres copias perſecuti, ſpoliatis deinde caſtris, factiſque per uniuerſam prouinciam incurſionibus, agros, atque urbes populantur. interiectis paucis diebus, Tunes oppidum circunſiſtunt, atque expugnant. ibiq;, quod peropportunum bello id oppidum uidebatur: eratq; Carthagini, & prouinciæ oppoſitum: caſtra locant. Carthaginenſes paulo ante mari, nunc etiam terra, diuerſis prælijs à Romanis ſuperati, non quod multitudo hoſtium maior foret: ſed, & quod duces illorum prudentia, & milites fortitudine præſtarent: maximis præterea cladibus afflicti, exiguam ſpem ſalutis trahebant. poſt nouiſſimum enim prælium, quo fuſi, fugatiq; à Romanis fuerant: Numidarum ingens multitudo acta ſpe prædæ, contra eos aduenit. ab ijs maiorem propè iacturam, quàm à romanis indies pati. gēs uaga, & rapax omnia populari. Carthaginenſes metu Numidarum trepidantes, è prouincia ad urbem confugere. fame, atque mœrore, cum propter multitudinem hominum, tum propter timorem diuturnæ obſidionis, pariter uexari. Marcus Attilius, tametſi Carthaginenſes cerneret terra, marique grauiter oppreſſos: ac proinde non multo interiecto tempore, urbē in eius poteſtatem uenturam ſperaret: tamen ueritus ne nouus Conſul, qui propediem uenturus in Africam credebatur: res à ſe egregie geſtas, ſibi tandem aſcriberet: de fœdere agere cum Carthaginenſibus cœpit. Carthaginenſes eam rem lætiſſimo animo accepere. mittuntur igitur ad conſulem legati principes ciuitatis, qui de pace agant. hi cum ad eum perueniſſent, tantum abfuit, ne fœdus cum Romanis inirent: ut ne audire quidem reſponſum con-

sulis æquo animo potuerint. Etenim M. Attilius iam rerum omnium potitus, quicquid Carthagnensibus offerret, id eos loco beneficij, ac muneris accepturos sperabat. contra uero Carthaginensibus uidebatur nihil sibi etiam ad extremum uictis à consule grauius, nihil acerbius responderi potuisse. quapropter legati, non solùm re infecta discordes discesserunt: uerum etiam responsum consulis, ut nimis graue, atq; superbum mirum immodũ detestati sunt. ea uero cum in Senatu Carthaginensium retulissent: tametsi Carthaginenses rebus suis iam pridem prorsus desperauerant: tantam tamen auditis cõsulis petitionibus indignationem simul, atque audaciam animo conceperunt: ut subire potius extrema omnia, mortemq; ipsam prius experiri decreuerint: quàm aliquid, aut nomini suo ignominiosum, aut rebus à se antea præclarissime gestis indignum perpeti. redierat forte ea tempestate Carthaginem quidam ex ijs, qui principio ad conducendos mercenarios milites missi in Græciam à Carthaginensibus fuerant. hic secum magnum militum numerum adduxerat: inter quos fuit Xantippus quidam lacedæmonius uir rei militaris peritissimus, & in bello non mediocriter exercitus. is audito Carthaginensium conflictu, &, quemadmodum, quóue loco, aut tempore id accidisset: cognito, considerato præterea Carthaginensium apparatu, equitumq;, atq; elephantorum multitudine, confestim ad amicos conuersus, minime, inquit, hanc à Romanis cladem acceperũt Carthaginenses: uerum ipsi à seipsis ob suorum Ducum imperitiam. ea uoce statim per uniuersam urbem, ac principes ciuitatis sparsa, Carthaginenses uocare uirum, atq;

rum, atque eius sententiam experiri decreuerunt. cum igitur ad eos uenisset Xantippus: rationem rerum à se dictarum, ante oculos eorum posuit. causam cladis, quã à Romanis acceperant: ostendit: si sibi audire uellent: &, relictis montibus, deinceps per loca æqua grassari: illicq; locare castra, atque acies struere: se eos docturum, quo pacto, & res eorum in tuto esse, & hostes facile superari queant. his Xantippi uerbis permoti Carthaginensium duces confestim omnem totius rei bellicæ summam in eius manibus ponunt. erat iam ob hanc Xantippi uocem per omnem exercitum coortus rumor: & quidã in ore omniũ spe, atq; lætitia plenus sermo. ubi uero eductis ex urbe copijs, per ordinem cuncta disposuit: tantam inter ipsum, atque superiores duces, qui rei militaris rudes, atque imperiti fuerant: differentia apparuit: ut mox omnis multitudo clamore indicauerit: nihil se magis, quàm prælium cupere: adeo nihil mali pati se posse existimabant duce Xantippo. his ita gestis, Carthaginensium duces cognito militum ardore, ac cohortatis pro tempore animis, paucis interiectis diebus, aduersus hostem copias dimisere. erant in exercitu Carthaginensium plus, quàm duodecim millia peditum: equitum quatuor millia: elephanti propè centum. M. Attilius cognito hostium aduentu, quanquam & Carthaginensium iter per loca æqua, & castra in planitie posita, præter consuetudinem uerebatur: tamen dimicandi cupidus obuiam hostibus processit: suaq; castra non amplius, mille ducentorum passuum interuallo, longe à castris hostium collocauit. postridie eius diei duces Carthaginensiũ quid, quoùe modo agendum foret, in=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ter sese consulere: multitudo omnis Xantippum conuersa, nomine eum appellare: sese ad maxima quaeq; pericula subeunda promptam paratamq; ostendere: ut in praelium quamcelerrime copias educeret, hortari. duces Carthaginensium simul quod animatam, accensamq; ad belligerandum multitudinem conspiciebant: simul Xantippo adesse iam praelio commodissimum tempus te stante, & multitudini, ut se pararet, & Xantippo, ut rebus omnibus pro arbitrio uteretur: permisere. Xantippus accepta à Ducibus Carthaginensium potestate, pugnandi copiam hostibus facit. in instruendaq; acie elephantos singulos quosq; per ordinem ante omnem exercitum in fronte disponit. post hos aliquo interuallo legionem Carthaginensium collocat. dextro deinde, ac sinistro cornu mercenariorũ multitudinem distribuit. expeditissimum quenq; militem, inter alas equitum ab utroq; cornu pugnare iubet. Romani paratos iam, instructosq; ad pugnam hostes conspicati, nullam praelio moram faciunt. aduersus elephantos expeditissimum quenq;, toto exercitu delectum militem opponunt. post hos multiplici subsidio aciem firmant. equitatum in utrunq; cornu distribuunt. signa militaria non in fronte, sed intra aciem continent. fit tota acies in fronte angustior: multipliciq; subsidio firmatur: ne prærumpi medium agmen ab elephantis posset. Verum, ut ad uiolentiam elephantorum optime id à Romanis prouisum, ita ad periculum circunuentionis inutiliter. nam cum longe multitudine equorum praestarent Carthaginenses: coarctatio ipsa aciei facilem hostibus circundandi facultatem praebitura erat. structis itaque utrinque aciebus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

uterque initium prælij ab altero expectabat. simulac uero Xantippus elephantos concitari in hostes iubet: equitatumq; ab utroque cornu in hostes infestissime ruere: Romani quoque, more patrio, tubas canere, & in confertissimos hostes acerrime concurrere iubent. ingens initur prælium. uerum equites Romani, multitudine hostilium equitum perterriti, confestim ab utroq; cornu fugam arripiunt. pedites uero in sinistro cornu positi, declinato elephantorum impetu, & simul multitudine mercenariorum contempta, in dextrum Carthaginensium cornu infestissime ruunt. conuersosq; in fugam usque in castra persequuntur. at ij, qui iuxta elephantos constiterant: fœda beluarum strage, cateruatim conculcantur. anceps aliquandiu obrestistentium fortitudinem prælium fuit. sed posteaquam extremæ Romanorum legiones ab equitibus undique circun uentæ, coactæ sunt Carthaginensibus resistere: ij uero, quos in media acie elephantis oppositos diximus: impetu ferarum in firmissimam hostium cateruam acti, fusi ab illis, oppressiq; fuere: tunc omni ex parte, laborantes Romani partim fœda immanium pecudum strage, conculcati, atq; oppressi, alij eodem in loco, quo initio constituti fuerant: ab equitibus occisi: Pauci ad extremum, nullam amplius rebus suis spem relictam cernentes, celeritate pedum salutem quæsiuere. sed ij quoq;, quoniam in hijs locis ubiq; planities erat: alij ab elephantis, equitibusq; profligati: alij numero quingenti cum M. Attilio fugientes, mox in hostium potestatem uenerunt. in exercitu Carthaginensium octingenti mercenarij milites, qui aduersus sinistrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Romanorum cornu constiterant: interfecti. è Romanis uero duntaxat duo millia, quos persecutos ad castra hostes paulo ante diximus: salui cum militaribus signis euasere. reliqui omnes trucidati, præter M. Attilium, atq; alios paucos, quos unà cum eo fugæ se commisisse diximus. Carthaginenses spoliatis hostium cadaueribus, cum consule, cæterisq; captiuis in urbem læti, atque ouantes reuertuntur. Hic si quis recte considerare uoluerit, multa inueniet ad humanæ uitæ emẽdationem utilissima. siquidem primo quam uanum, quamq; ridiculum sit, ob res secundas, atque exanimi sententia egregie gestas, aliquam in fortuna spem sitam habere. singulare uniuersis exemplum præbuit, M. Attilius: qui, cum modo tot uictorijs gloriosissime partis, nulla erga Carthaginenses ad extremum redactos, misericordia moueretur: pacemq; suppliciter orantibus negaret: mox ipse eò redactus est: ut eadem illa suppliciter à Carthaginensibus petere cogeretur. præterea, quod olim ab Euripide sapientissime dictum fertur: unicum rectum consilium, magnam militum manũ uincere, hoc tempore, ex ijsdem operibus fidem accepit. siquidẽ unus homo, atq; una sententia multitudinem, quæ antea inuicta semper, atq; insuperabilis fuerat: uicit, superauitq;: ac profligatam urbẽ, & collapsos tot uirorum animos instaurauit, atq; erexit. equidem hæc libenter commemoraui: ꝙ me nõ latet, quàm utilia sint ad humanæ uitæ emendationem. nam cũ duo hominibus modi propositi sint: quibus facile mutari in melius queant: unus ob suã cuiusq; calamitatem: alter ob alienæ calamitatis exemplum: proculdubio primus efficax

quidem magis est, uerum non sine detrimento eius, cui accidit. secundus uero, etsi non habet in se tantum uirium, ideo tamen præstat, quod omnis damni prorsus est expers. quo fit, ut priorem quidem modum nemo sit, qui sponte eligat: quandoquidem absq; dolore, atq; periculo accidere id nemini potest: hunc uero libenter omnes uenantur: quod per eum sine aliquo suo detrimento id, quod melius est: cernere unicuiq; liceat. icirco recte considerãti, optima ad ueram uitam institutio uidetur esse experientia: quæ fit ex commemoratione rerum ab alijs gestarum. Hæc enim duntaxat semoto prorsus omni detrimento, optimos ueri boni iudices perficit. sed de his hactenus. Carthaginenses rebus ex sententia felicissime gestis, nullũ lætitiæ genus prætermisere, siue in agendis Deo gratijs, uictimisq; patrio ritu immolandis, seu in faciendis ludis, dandisq;, atq; accipiendis muneribus. Xantippus restitutis in pristinum statum Carthaginensium rebus, nõ longe post in patriam reuertitur, optime rebus suis consulens. nam præclara facinora, & res à quoq̃, egregie gestæ, magnam plerunq; inuidiã, & graues calumnias conflare solent: quibus ciues quidem affinium, atq; amicorũ multitudine freti, facile resistunt: hospites uero oĩs præsidij expertes, utroq; malo q̃celerrime conteruntur. afferũt et aliã discessus Xantippi causam: q̃ suo loco latius referemus. Romani, ubi profligatũ in Africa exercitũ, captumq; consulẽ, ac reliquas copias in urbe Clypea obsideri nunciatũ est: confestim ad salutẽ eorum, q relicti in Africa erant: conuersi, magnã classẽ parandã statuunt, & in Africã dimittendã. Carthaginenses interea Clypeã urbem obsidere, ac summa ui oppu

gnare nitebantur: sperantes se propediem compotes fore eorũ, qui prælio superfuerant. sed tanta erat propugnantium Romanorum uirtus, & magnitudo animi, ut omnes hostiũ conatus in irritum caderent. quamobrem desperata ad extremũ expugnatione, obsidionem soluerunt. nũciatur interea classem à Romanis parari: quæ rursum ĩ Africã mitteretur. quo rumore pmoti Carthaginenses, ad ueterẽ classem reficiendã, nouamq; parandã omni studio incũbũt. statim igitur instructis, armatisq; ducentis nauibus, obseruare, atq; impedire Romanorũ nauigationem in Africã conabãtur. Romani facto apparatu trecentarũ et quinquaginta nauiũ. M. Aemylium, & Seruiũ Fuluium consules, principio ueris, cũ omnibus copijs traijcere in Africã iubẽt. igitur cõsules, qui Siciliã primo, deinde in Africam nauigaturi oras soluunt: iamq; non lõge distant à Mercurij promontorio, cum ex improuiso classem Carthaginensiũ, quam obseruare hostium aduentum diximus: obuiã habuere. factoq; in eam repente impetu, centũ & quatuordecim Carthaginensiũ naues plenas cœpere. dehinc facto in Clypeã urbem itinere, susceptaq; romana iuuẽtute, paucis diebus in Africa cõmorati, Siciliã repetunt. traiecto prospere pelago, quod Africã, Siciliamq; interiacet: cum non procul à Camerina urbe constitissent, in tantã procellã calamitatẽq; incidere, ut ne referri qdẽ satis, pro rei magnitudine possit. ex quatuor enim et sexaginta supra quadringẽtas, nauibus, uix octuaginta icolumes à tẽpestate superfuere: reliquæ oẽs, aut submersæ undis, aut scopulis infractæ, uniuersum littus naufragijs, cadaueribusq; cõplerunt. maiorẽ iacturam uno tẽpore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

mari factam, nemo ante nostram ætatem meminit. quæ
res non tã fortunæ culpa accidit, quàm consulum teme
ritate. nautis enim sæpe monentibus, uitandum esse ex=
ternum Siciliæ latus, quod importuosum, atq; infestum
esset, præsertim eo anni tempore, inter orionis enim,
& canis signa nauigabant: illi spretis, ac pro nihilo ha
bitis nautarum uocibus, dum superioris uictoriæ fidu=
cia elati, urbes quasdam hostiũ per id littus capere pro
perant: exiguæ admodum spei gratia, in maximas cala
mitates inciderunt. ita rebus à se pauloante præclaris
sime gestis, turpi hoc naufragio fœdatis, temeritatis suæ
pœnas luunt. enimuero Romani cum uiribus in omni
re utantur: & quod semel decreuerunt: omnino perfici
necessariũ ducãt: nihilq; sibi ĩpossibile factu existimẽt,
quod semel eis uisum fuerit: etsi plerũq;, ob eã animi ob=
stinationẽ recte faciunt: interdum tñ in aptissimos erro
res dilabuntur: maximeq; in maritimis rebus. nã in ter
restri prælio, cũ hominibus belligerãtes, q̃a certamẽ in
ter pares est: nõ ab re sæpenumero uictoria potiũtur: q̃q̃
hic quoq; superantur aliquando. in mari uero, cum sese
omnino fortunæ credant, nihil pensi habentes, in maxi
ma nunnunq̃ pericula incidunt: quod, & nũc, et aliàs
sæpenumero illis accidit: accideitq; posthac sæpius: quo-
usq; eã animi temeritatẽ, qua sibi cuncta æque licere exi
stimãt: represserint, ac cohibuerint. Carthaginẽses cogni
tis ijs, quæ Romanæ classi acciderant: quoniã nec terra
inferiores se esse Romanis putabant, propter profliga-
tum M. Attilij exercitum, nec mari, p̃p ingentem iactu
ram, ex naufragio factã, maiori iã studio ad pedestres
simul, atq; maritimas copias parandas incũbunt. mox

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Asdrubalem cum omni ueterano exercitu, nouisq; insuper militibus, ac centum & quadraginta elephãtis, in Siciliam mittunt. praeterea ex ueteribus nouisq; rostratis, classem ducentarum nauium efficiunt. Asdrubal igitur copijs omnibus tuto Lilybaei expositis, elephantos militesq; continue exercere. Romanorum socios per Siciliam infestare. deniq; omnibus rebus intentus esse. Romani, etsi calamitas ex naufragio accepta, omnium animos fregerat: tamen, ne cedere Carthaginensibus uiderentur: nouam ducentarum & uiginti nauium classem aedificandam curant. quod tanta celeritate factum est: ut intra trium mensium spacium, aedificatae naues fuerint, atq; in mare deductae. quod uix credibile cuiquã uideatur. cum ea classe A. Aquilius, & C. Cornelius consules petere Siciliam, bellumq; poenis inferre iussi, repente traiecto freto, Messanam peruenerunt. ibi acceptis, quae ex naufragio superfuerant: nauibus, totam simul classem trecentarum nauium fecere. hinc Panormum profecti, quae praecipua Carthaginensium ciuitas erat: eam magna ui aggrediuntur: duobusq; è lateribus castra metati, paucorum dierum interuallo, machinis, ac ui tormentorum deposita arce, ingressisq; cũ impetu militibus, eã partem urbis coeperunt: quae Neapolis appellatur. quo facto, reliqua pars urbis, quam urbẽ ueterem uocant: metu exanimatis ciuibus, cõsulibus deditur. capto Panormo, consules relicto in urbe praesidio, Romam reuertũtur. proximo dehinc anno C. Seruilius, & Cn. Sẽpronius consules creati, accepta classe, in Siciliã traijciũt: mox inde, in Africã profecturi. simulac uero in prouinciã uetũ, diuersis locis copias exponũt: magnasq;

ubiq; inferunt clades: nihil tamen memoratu dignum facientes. tandē in Lotophagorū insulam ꝑuenere: quæ Mirmix dicitur: nec longe abest à parua Syrte. ibi ignari locorū, per quæ proficiscebantur: in arcta quædā loca deuenere: ubi refluxu maris, in arido destituta classe, inopes cōsilij aliquādiu cōstiterūt. mox cū penè desperata iā salus foret, rediens unda eos recepit. uerū nō nisi euacuatis nauibus, omniq; onere abiecto, euadere icolumes potuerūt. post eū diē perterriti tot ꝑiculis Romani, cōtinue ꝑ undas ita iter fecerūt: ut fugæ similis eorū nauigatio uideretur. interiecto tēpore, rursus in Siciliā reuersi, superato Lilybæo, Panormi constiterunt. hinc cū non longe post in Italiā nauigarent, tanta repēte coorta tēpestas fuit, ut supra centū et quinquaginta naues, ex ea classe, procella maris, ꝑ uaria loca, disiectæ tandem naufragio ꝑierint. tātis calamitatibus acceptis, populus Romanus, etsi honorem, ac maiestatem imperij sui cæteris rebus anteponendam existimabat: tamen magnitudine miseriarum superatus, mari omnino abstinendum decreuit. paratis itaq; duntaxat pedestribus copijs, L. Cæcilius, & C. Curius consules, in Siciliam cum omni exercitu mittuntur. his naues duntaxat sexaginta importandi frumenti gratia, datæ quo facto, accidit Carthaginensiū rem denuo superiorē esse: quippe q, & mari sine controuersia imperitabant, sublata romana classe, & in pedestribus copijs ingentem spē sitam habebāt. neq; id iniuria: plata enim Romā fāma, de bello in Africa gesto, profligatisq; Romanis, cū cognouissent id in primis ui, atq; impetu elephātorū accidisse: ꝙ illi acies disiecissent, ꝙ ordines perturbassent, ꝙ maximā in exer-

citu stragem fecissent, tantus elephantorum terror post eum diem Romanos tenuit: ut proximo biennio, cū sæpe in Africa, sæpe etiam in alijs locis obuij hostibus fuissent: nunquam tamen, aut congredi cum Carthaginensibus, aut i locis æqs castrametari ausi sint, collibus semper, ac montibus, nullo alio, quam elephantorum metu se tutantes. quamobrem Romani pauore exercitus cognito, parandæ classi rursus omni studio incumbunt. habitis per id tempus Romæ comitijs, C. Attilius, & L. Mālius consules designati, nouas quinquaginta naues ædificant: ueterem præterea classem, & necessarias copias parant. Asdrubal Carthaginensium dux, cui nota Romanorum formido erat: cum ex perfugis intellexisset alterum consulum, cū parte copiarum in Italiā reuersum: solumq; Metellum uix cum media exercitus parte Panormi relictum, instante iam tempore messis, Lilybæo profectus, exercitum in panormitanum agrum induxit. Metellus, cognito hostium aduentu, cum Asdrubalem uolūtatem pugnandi habere intelligeret: intra mœnia exercitum continebat. quibus rebus maiora fidutia elatus Asdrubal, quod Metellum cernebat pauidum sese intra urbē continere: deuastato undiq;, atque incenso agro, tandem exercitum uersus Panormum mouit. consul tandiu in sententia non educendi exercitum permansit, quoad hostem traijcere flumen, quod iuxta mœnia urbis erat: coegit. postquam igitur elephantos, omnemq; exercitum, appropinquantes uidet Metellus, uelocissimum quemq;, et maxime expeditum militem exire, atq; irritare hostem iubet: quousq; uenire ad manus uniuersi cogantur. animaduertentes itaq; non lōge post,

quæ cogitauerat, ex sententia successisse: quosdam ex ijs, qui maxime leues, atq; expediti erant: pro mœnibus supra fossam constituit: iubetq;, ut contra elephantos telisq;, uerubusq; eminus pugnent. quod si quando iratæ pecudes, cum impetu contra ipsos ferantur, in fossas se dimittant. inde rursus elephantos telis petant. mandat præterea ingentem telorum multitudinem extra urbem ferri, & in fossis collocari. ipse cum signis militaribus, diuersa regione urbis, quæ læuum hostium cornu spectabat: constitit. simul ac igitur pugnari cœptum: magistri elephantorum, qui cupidine gloriæ sibi attribui uictoriam cupiebant: non expectato Asdrubalis mãdato, beluas in expeditos concitant. illi, sicuti eis à consule uersum fuerat: statim terga uertunt: infestiusq; insequentibus beluis, in fossas se dimittunt. beluæ cum primum ad aggerem fossarum peruenere, uno tempore, et à multitudine urbana ex mœnibus, & à militibus ex fossis, sagittis, telisq; multifariam feriũtur. cumq; ultra aggerem progredi non possent, necessario terga uertentes, in suos ruunt: agmina perturbant: magnam suorum stragem faciunt. inter hæc Metellus alia urbis parte, eductis repente copijs, in hostes impetum facit. illi iampridẽ à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à consule oppressi, facile profligantur. pars eorum trucidatur: cæteri fuga salutem quærunt. elephanti cum indis decem capti: reliqui, disiectis indis, finito prælio, omnes in potestatem consulis peruenere. his rebus feliciter gestis, magna fuit gloria Metelli consulis: quippe qui confessione omniũ, solus fuisse causa uidebatur: ut Romani milites non iã per saltus, montesq; discurrerent: sed æqs locis

dimicare cum Carthaginensibus auderent. uerum cum fama eius uictoriæ Romam peruenisset: incredibili omnes lætitia affecti, non tam, quod captis elephantis, longe iam inferiores essent hostium uires, quàm quod sui, quia potiti beluis fuerant: audaciores iam facti ad bellum uidebantur. igitur, quemadmodum ab initio decreuerãt: parata rursus classe, consules in Siciliam mittunt: cupiẽtes aliquando bello finem facere. hi commeatu, cæterisq; necessarijs rebus paratis, cum ducentis nauibus in Siciliam traijciũt. erat hic annus huius belli quartusdecimus. Postquã igitur in Siciliam uentũ, consules acceptis pedestribus copijs, quæ in insula erant: obsidere Lilybæum pergunt: quod ea urbe expugnata, facile se sperabant bellum in Africam traducere posse. uerum Carthaginenses ijsdem planè, quibus Romani, rationibus moti, omni studio Lilybæum seruare constituerũt: haud ignari, amisso Lilybæo, nihil eis in Sicilia reliquum fore. nã præter Drepanum, reliqua ferè omnis insula, sub Romanorum ditione erat. cæterum ne cui forte, ob ignorationem locorum, quæ à nobis de Sicilia dicũtur: obscuriora uideantur: eius insulæ situm paucis referemus. Sicilia omnis eodem ferè modo se ad Italiã, atq; Italiæ terminos habet, quo Peloponnesus ad reliquã Græciam, ac terminos eius. uerum hoc inuicem differunt, quod hæc paruo admodũ freto, ab Italia diuiditur: illa exigua terra, cum reliqua Græcia coniungitur. siquidem ex Peloponeso in Græciã pedibus iri, ex Sicilia in Italiã non, nisi nauibus traijci, potest. forma Siciliæ triquetra specie figuratur: quotq; eius anguli sunt, totidẽ promontoria ad extremũ efficiunt. horum, quod

in meridianam plagam dirigitur, abluiturq; siculo pelago, Pachynus uocatur. quod uero ad septentriones uergit, fretiq; terminus est, neque amplius ab Italia distat mille & CCCCC passibus, Pelorum appellatur. tertium, quod in Africam, ac hyemalem occasum extenditur, in ipsamq; Carthaginem spectat: neque amplius abest à littore Africæ, quàm millia passuum C & uigintiseptem, Lilybæum incolæ uocant: diuiditq; sardonicum pelagus à siculo. in hoc promontorio urbs ē eiusdem nominis: quam Romani eo tempore obsederũt, mœnibus, fossisq; munitissima, præterea etiã stagnis, q̃ bus nauigantibus in portum iter est: difficilisq; admodũ ingressus, nec, nisi peritis, expertisq;, obtinendus. Romani igitur Lilybæum obsidentes, binis castris ex utraque partæ urbem cingere. fossam, & aggerem, & crebra castella, per media loca excitare. machinas struere. nihil denique, quod ad expugnationem urbis conducere uideretur: prætermittere. In primis turrim quandam, quæ in littore sita erat, africanumq; pelagus spectabat, omnifariam machinis aggrediuntur: dehinc nouas quotidie addunt, disponuntq; per ordinem. tandem sex turres ei, quam modo dixi propinquas: omnes uno tempore arietibus muros ferientibus euertunt. itaq; cum ardua, periculosaq; obsidio foret, turribus partim laborantibus, partim impetu tormentorum euersis, machinis præterea indies magis, magisq; urbem infestantibus, ingens pauor, atque formido obsessorum animos occupat. erat eorum numerus, qui in urbe obsidebantur, præter urbanam multitudinem, ultra decem millia hominum. inter hæc Imilcon, qui ea tempestate urbi præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

erat: obsidionem Romanorum magnitudine animi, & consilio sustinebat. ubicunq; Romani moenia arietibus cõquassabant: noua ipse moenia intra urbem sufficiebat. sicubi hostes cuniculos faciebant, ipse alijs cuniculis factis illis obuiabat. ita semper operam, atq; laborem hostium frustrabatur. interdum eruptiones faciebat: opera hostium turbabat: si quo modo incendere machinas posset experiebatur. saepe etiam uel interdiu, uel per noctẽ hostes inuadebat: adeo, ut plures eiusmodi certaminibus perirent, quam perire in ueris praelijs consueuerint. per id tempus quidam ex conductis militibus, qui ordinem in praesidio Carthaginensium ducebant: de prodenda Romanis urbe consilium ineunt: consensúq; commilitorium freti, per noctem moenia prosilientes, in castra Romanorum proficiscuntur. consulibus rem omnem exponunt. erat ea tempestate Lilybaei achaeus quidam nomine Alexon, qui superioribus temporibus Syracusanis urbem tenentibus, Agrigentum à proditione liberauerat. hic cognitis ijs, quae de proditione agitabantur: è uestigio rem omnem Imilconi pandit. ille celeriter omnibus, qui ordines in exercitu ducebant: conuocatis, praeter eos, qui noctu moenia transgressi fuerant: uniuersa, quae de proditione intellexerat: eis aperit: rogat, obtestaturq;, ne per ignominiã dedere sese, atq; urbem hostibus uelint. magna insuper praemia, si in fide permanserint, pollicetur. cum respondissent omnes nihil sibi esse antiquius fide: confestim unà cum ipsis, ad Gallorum quidem multitudinem placandam Annibalem mittit, Annibalis filium eius, quem in Sardinia post amissam classem, cruci à Carthaginensibus fixum dixi-

mus: gratissimum hunc fore uniuersis ratus, quod simul cum illis sub patre militauerat. ad cæteros uero mercœnarios milites Alexona ire iussit: quod magnam in eo uiro omnes fidutiam habebant. confestim, uocata ad se multitudine, partim præcibus, partim pollicitationibus tandem effecere, ut omnes unanimiter in fide, atq; beneuolentia erga Carthaginenses permanerent. quamobrem aduentantibus mox principibus proditionis, rogareq; eos, & , quæ cum Romanis egerant, aperire uolentibus, non modo non paruerunt eis: sed ne audire quidem eorum uoces uoluere. quin telis lapidibusq; eos insecuti, procul à moenibus fugarunt. ita Carthaginenses ex manifesto proditionis periculo summo in discrimine positi, parum abfuit, quin in hostium potestatem uenirent. sed Alexon, qui superiori tempore, ob suam in Agrigentinos fidem, non solum urbem, uerum etiam patriam, leges, libertatem seruauerat: nunc quoq; ne Carthaginenses ad extremam pernitiem deuenirent, confessione omnium causa fuit. Carthaginenses, & si nihil ex ijs, quæ Lilybæi agebantur, intelligere poterant: suspicati tamen difficultates eorum, qui iampridem obsidebantur: quinquaginta nauibus ad hoc ipsum paratis, decem millia militum imposuere. classi præficiunt Annibalem Amilcaris filium, eum paucis pro tempore hortati, omni conatu Lilybæum penetrare: suisq; subsidium ferre iubent. Annibal cum decem millibus militum primo ad Egusam insulam, quæ media est inter Carthaginem, ac Lilybæum nauigat. nactus deinde secundam auram, passis uelis in ipsas fauces lilybetani portus fere-

batur: suos omnis instructos armis, & ad belligerandum paratos habebat. consules partim repentino aduentu hostium perculsi, partim ueriti, ne, si congredi cum hostibus tentarent, nimia uentorum ui, suæ quoq; naues in portum agerentur, nauigationem hostium nequaquam impedire decreuerunt. armati tantum ad littus si forte hostem deterrere ab ingressu possent, concurrunt. interea multitudo omnis, quæ in mœnibus erat, aduentum suorum conspicata animos erigere: spe simul, atque lætitia trepidare: aduenientes plausu, sublatisq; in cœlum clamoribus hortari. Annibal incredibili audacia fretus, cum suis nauibus aduolat: portumq; præter spem, atq; expectationem omnium ingressus, incolumes copias Lilybæi exponit. accepto mœnibus præsidio, incredibili omnes lætitia affecti: non tam aduentu nouarũ copiarum, quàm ꝙ Romani impedire Carthaginensiũ naues non fuissent ausi. Imilcon dux Carthaginensium, quoniam omnes suos promptos, animatosq; ad bellum cernebat: ueteres quidem milites, ob aduentum noui supplementi, nouos uero, quia anteactorum malorum expertes erant: minime prætereundam esse eam opportunitatem ratus, omni studio ad incendia machinarum incumbere decreuit. igitur omnibus in concionem uocatis, longa oratione uniuersos hortatur: eorum animos confirmat: præmia singulis quibusq;, qui se fortiter gesserint, pollicetur. Carthaginenses uniuersis gratiam relaturos affirmat. eiusmodi oratione commoti milites, paratos sese esse omnes annuunt. uociferantes præterea rogant, ne cunctetur amplius: iam iam exire in hostes iubeat. dux exosculata militum fortitudine, confestim

eos dimisit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

eos dimisit, mandans omnibus, ut corpora curarent: dein præsto essent facturi, quicquid ab eorum ducibus sibi imperaretur. paulo post conuocatis ducibus, quid facturus sit indicat: partes distribuit: suum cuiq; locum designat: iubet, ut ipsi ante omnes alios in conticinio, locis sibi designatis, adsint. illi mandata ducis exequuntur. Imilcon eductis cum prima luce copiis, pluribus simul locis in machinas impetum facit. Romani consilium hostium coniectura quadam facile suspicati, haud segniter se habere: arma capere: rebus omnibus quammaxime intenti esse. igitur ubi primum egredi Carthaginenses cœperunt, à Romanis occurritur: ingens circa mœnia tumultus fit. Carthaginenses circiter uiginti millia hominum erant: Romani etiam plures. quoq; magis relicto omni ordine, pugnabatur, eò apertiora pericula erant. in tanta enim multitudine militum, uir aduersus uirũ, quasi singulari certamine congressus depugnabat. uerũ maxima pugna, atque ingens tumultus circa machinas erat. nam q ab utroq; exercitu in eo loco constituti fuerãt, illi quidem ad expugnandum, hi uero ad propugnandũ omni studio innixi, in tantum, tam'q; atrox certamen deuenere, ut tandem in iisdem, in quibus constituti fuerant, locis permanentes, incredibili animi magnitudine occiderint. sed qui inter eos commixti inter certandum fuerant: tanta audacia contra Romanos ferri: eorum machinas ferro, igne, telis, cæteris'q; huiusmodi rebus impetere: ut Romani eo die, cum nullo modo incœptis hostium resistere possent: res suas in extremo propè sitas uiderint. post longum certamen Imilcon, quoniam multas in exercitu cædes fieri, nihil tamen sese proficere posse in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

telligebat: receptui canere iussit. Romani, et si eo die in periculo fuerint, omnem belli apparatum amittendi: tamen incredibili fortitudine anim, hostibus resistentes, tandem machinas, cunctáq; opera sua tutati sunt. post hæc Annibal cum ijs, quas secum adduxerat, nauibus, intempesta nocte, nihil sentientibus hostibus, Lilybæo soluens Drepanum ad Aterbalem Carthaginensium ducem proficiscitur. quoniam, tum propter loci oportunitatem, tum ob speciem, ac pulchritudinem portus, præcipua semper cura Carthaginensibus fuerat, eam urbẽ seruandi. distat autem à Lilybæo millia passuũ non amplius quindecim. Carthaginenses interea, & si quid Lilybæo ageretur, scire magnopere cupiebant: tamen, quia ita iam post discessum Annibalis, pressa obsidio erat: ut neq; ingredi quisquam, nec egredi urbem ualeret: compotes desyderij fieri nullo modo poterant. per id tempus rhodius quidam nomine Annibal, clarus sanè uir, cognito Carthaginensium desyderio, pollicetur se naui, inuitis omnibus, Lilybæum aditurum, inspectisq; omnibus rebus, Carthaginensibus renuntiaturum. id quanq̃ hilari animo audirent Carthaginenses: tamen, quia Romana classis, in ipsis propè faucibus portus erat: impossibile esse, eam rem omnes rebantur. Rhodius nihilominus intrepide deducta naui, proficiscitur. cumq; in proximam insulam, quæ contra Lilybæum est: applicuisset: nactus postridie secundam auram, Lilybæum nauigat: per diemq; spectantibus hostibus, atque omni conatu, profectionem eius impedire loborantibus, portum ingreditur: cuncta, quæ animo conceperat: perficit. alter consulum tantam uiri audaciam admiratus, quo intercipere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

abeuntem posset, per noctem decem uelocissimas naues, in faucibus portus continet: cum ijs discessum Rhodij ipse quamdiligentissime obseruat: itidem reliquum exercitum factitare iubet. naues igitur, quæ in faucibus portus erant: ex utraq; parte proxime paludem extensis remis, aduentum rhodiæ ratis expectabant: hanc è uestigio, in eorum potestatem futuram arbitrantes. at Rhodius non per noctem, neq; ex abdito, sed palàm medio die, per medias hostium naues, adeo instructas, ac paratas, audacia simul, atq; celeritate fretus præteruectus est. nec euasisse contentus, ubi paululum hostes præterit, conuersa prora eos prouocauit: nemine omnium, ob stupendam eius nauis celeritatem, adire eum auso. Rhodius unica rate quasi triumphatis hostibus, Carthaginem rediit. senatui omnia, quæ uiderat: curauit. eius exemplo moti postea complures, idem facere sunt ausi. quibus ex rebus accidebat nihil eorum, quæ Lilybæi agebantur: à Carthaginensibus ignorari. Romani eam hostium ludificationem grauiter, & iniquo animo ferentes, fauces portus obstruere temptauerunt. quamobrē primum onerarias naues quamplures sabulo onustas, in profundum mittunt. hinc supra eas infinitam penè uim aggeris ingerunt: frustra tamen omnia factitantes. nam, & uasta profunditas cuncta simul absorbebat: & fluxus, refluxusq; maris iniecta omnia passim diffundebat. ægre tandem ex una parte nonnihil aggeris constitit. eò confestim uelocissima quædam Carthaginensium nauis, uasto impetu prorupit: qua confestim potiti Romani armatam, instructamq; in portu tenentes, aduentum cæterarum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

& maxime illius Rhodiæ cupide expectabant. illa cat=su per noctem adueniens, solita uelocitate portum ingreditur. sed dum redire uellet, secuta ex improuiso quadriremis premere fugientem cœpit. Rhodius principio uelocitatem nauis admiratus, ubi eam diligenter perspexit: & quadriremem Carthaginensium à Romanis captam agnouit: iam desperata fuga, congredi cum hostibus statuit. postq̃ ad manus uentum, quia, & numero nauium, & præstantia militum, Romani longe superiores erant: nauis Rhodia nullo negocio expugnatur. Rhodius ipse capitur. Romani hac naue potiti, & ad quadriremem addita, ambas instructas, paratasq; continue in portu tenentes, facilem deinceps aditum in Lilybæum prohibuere. urbs interea acriter à Romanis oppugnari: mœnia plerisque in locis ui tormentorum euerti. Imilcon nouum continuo murum, pro euerso sufficere. in eruptionibus, & machinarum incendijs, nullam amplius spem habere. in hunc modum cum aliquandiu perseueratum esset, tanta repente uentorum tempestas cohorta est: ut machinas omnes, atque opera stridore, ac procella conflictaret: quarundam etiam turrim tabulata alta deijceret. tantum uentorum turbinem græcus quidam miles ex ijs, qui intus erant: aptissimum fore ad incendia machinarum ratus, cogitationem suã duci aperit. dux probata militis sententia, necessarijsq; omnibus è uestigio paratis, confestim eruptionem facere suos, ac ignem machinis, tribus locis inijcere iubet. quo confestim à militibus peracto, ignis ui uentorum facile in opera depellitur. quæ, quia arrida erant, ac iam diu ad solem usta, igni facillime absumeban=

tur. & dominante uento, nulla humana ope resisti poterat. siquidem nouitate rei ita omnes perterriti erãt: ut neq; uidere, quid agerent: nec consyderare quippiam possent. quin & cadentibus ex alto lignorum frustris percussi, & fumo obcæcati interdum cadebant: dum ferre præsidium machinis nitebantur. quóq; maiorem ob prædictas causas Romani difficultatem habebant: eò Carthaginensibus omnia commodiora erant. siquidem & cernere hostes, & omnes eorum machinas conspicari facile poterant. & si quid aduersus Ramanos iactabant, id uiolentia uenti facillime ferebatur, maioremq; in machinas impetum faciebat. tandem uero tanta uis ignis fuit, ut, et bases, quibus stabilitæ turres erant, cremarentur: & arietum capita liquefierent. post hæc consules in reficiendis machinis, operam ponere destiterunt. Aggere tamen, atq; fossa urbem undiq; cingentes lenta obsidione superare hostes decreuere: nec prius cum castris abscêdere, quàm Lilybæo potirentur. Lilybetani refectis, quæ conuenerant, mœnibus, ociose iam obsidionem tolerabant. hæc cum Romæ nuntiata essent: Senatus, q multi in obsidione interierant: & penè uacuefacta classis erat, nouo delectu habito, in supplementum decem millia hominum in Siciliam mittit. hi primo Messanam traducti, inde pedibus in Lilybetana castra iter fecere. iam Appius Claudius consulatum inierat: prioribusq; consulibus Romam reuersis, ipse apud Lilybæum exercitui præerat. hic simulac aduenisse supplementum uidet: uocatis ad se centurionibus, tempus inquit sibi uideri, ut cum omni classe Drepanum nauigent: Adherbalem Carthaginensium ducem, qui illic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

erat, nihil tale suspicantem, ex improuiso aggrediatur: eum nouarum copiarũ in Siciliam aduentum ignorare: neque existimare classem Romanorum, quæ tantam in obsidione Lilybæi iacturam hominum passa sit, aliquo modo nauigare posse. post ea uerba consulis, omnibus consilium eius approbantibus, ex ueteribus nouisq; copijs milites delegit: naues optimis quibusq; è toto exercitu delectis uiris compleuit. nam q, et nauigatio propinqua erat: & præmiorum spes maxima: omnes id munus hilari animo suscipiebant. paratis igitur omnibus, quæ necessaria uidebantur: nocte intempesta, nihil sentientibus hostibus, Drepanum uersus nauigat. adueniente uero luce, cum iam non longe à Drepano forent: nauibus Romanorum apparentibus, Adherbal, & si primum inopinato hostium aduentu perculsus fuit: statim tamen ad se reuersus, atque animo confirmatus, temptare omnino fortunam prælij constituit: & omnia potius experiri, quàm pati sese in portu, per ignominiam, ab hostibus obsideri. Quamobrem è uestigio turbam remigum ad littus cogit. mercenarios milites ex urbe, tuba conuocat. eos pro temporis angustia cohortatur. si fortiter dimicarint: spem uictoriæ, sin subire periculum recusarint: acerbitatem obsidionis ante oculos ponit. his dictis, omnibus præsto sese esse ostendentibus, uociferantibusq;, ne amplius tardaret: sed iamiam in hostes classem immitteret: Adherbal laudata militum uirtute, confestim naues conscendere iubet. admonet præterea omnes, ut in nauim suam oculos dirigant, eam alacri animo sequantur. nihilo deinde commoratus ipse, uti pollicitus erat: primus nauigat

diuersa regione portus, quàm Romani aduentabant. consul hostes conspicatus præter opinionem suam, non solum non cedentes, neque ad fugam paratos, sed potius summo studio manus conserere cupientes, naues suas, quarum aliæ iam intra portum erant: aliæ in ipsis faucibus: aliæ mox sequebantur: omnes referre gradum iussit. hic cum primæ naues iussu consulis iter uertissent: alijs, quæ ponè sequebantur: adhuc properantibus in portum, tanta conflictatio facta est exeuntibus pariter, atque intrantibus nauibus, ut extremo in periculo Romanorum res foret. Explicatis tandem summo cum labore nauibus, præfecti singulas quasque in ordinem iuxta littus collocabant: proris aduersus hostes conuersis. at consul, qui ab initio post omnem classem sequebatur: tum in altum profectus, læuum cornu obtinuit. inter hæc Adherbal cum quinque nauibus supra læuum Romanorum cornu in altum progressus, nauis suæ prora in hostes conuersa, à pelago se firmauit. idem, ut aliæ quatuor naues, quæ suam sequebantur facerēt: per nuncios imperauit. ita omnibus à fronte consistentibus, sublatis signis, à pelago in Romanos defertur: quorum naues circa littus in ordinem dispositæ erant. hoc enim ideo à Romanis prouisum fuerat: ut exeuntes è portu Carhaginensium naues facilius opprimi possent. uerum id postea magnam Romanis iacturam intulit, ob causas, quas dicemus. nā ut primum appropinquare inter se classes cœperunt: signis è prætorijs nauibus, ab utraq; parte sublatis, inuicem cōcurrentibus hostibus, pugna cōmittitur. diu acriter certatū: ita, ut æquale esse piculū uideretur. erāt

enim in utraq; parte ex omni exercitu delecti præstantissimi milites. semper tamen Carthaginenses præualebant: tum, q naues eorum uelociores erant: tum, q peritiores ad nauigandum remiges: tum uel maxime, q pelagus tenebant: per quod longe, latéq; pro eorum libidine, discurrere poterant. siue enim aliqui eorum ab hostibus premebantur: confestim celeritate nauium freti, in altum euadebant. ac si forte insequebantur hostes: in eos plurimæ simul conuersæ, eadem celeritate circumueniebant: maximasq; inferebant clades. nónullas interim naues submergebant. siue aliqui ex socijs periclitabantur: confestim sine labore, atq; periculo præsidium ferebant, aduersis puppibus in altum nauigantes. at Romanis magna proximum littus impedimenta afferebat. siquidem in arcto coacti, neq; refugere cum opus erat, neq; seipsos tutari, neq; laborantibus succurrere poterant. & , quod in bello nauali præcipuum haberi solet: per medios hostes præterlabi, ac deinceps in pugnantes impetum facere, impossibile Romanis erat: tum, q naues eorum grauissimæ erant: tum, q remiges maritimarum rerum rudes, & ad nauigandum inepti. consul igitur cum rem in deterius labi cerneret: nauibus partim in littore confractis, nonnullis etiam submersis, desperatis ad extremum rebus, primus omnium fugam arripuit. circiter triginta naues ex omni classe, quæ huic forte propinquæ erant: eum secutæ. reliquæ omnes tres & nonaginta numero, in Carhaginensiũ potestatẽ uenere. præterea copiæ omnes captæ exceptis ijs, quæ proiectis in terram nauibus, perierant. Adherbal magnam ijs rebus gestis, laudem apud Carthaginenses

meruit: ut, qui singulari prudentia, ac magnitudine ani-
mi, omnia fœliciter peregisset. Appius uero Claudius à
Romanis iurgiis, contumeliisq́; uehementer affectus, ꝙ
adeo imprudenter se gessisset: ꝙ rem Romanam sum-
mum in discrimen adduxisset. ipse tandem consulatu
abdicatus, summa cum ignominia, in iudicio concidit.
Romani, et si ingens se accepisse uulnus intelligebant:
nihil tamen pristinæ magnanimitatis immemores, con-
festim reperta classe, nouisq́; coactis copiis L. Iunium
consulem in Siciliam mittunt. Hunc iis, qui Lilybæum
obsidebant: subsidium ferre, commeatumq́;, & cætera
exercitui necessaria subministrare iubent. ille cum sexa
ginta rostratis Messanam nauigat. hic contractis ab o-
mni Sicilia, præterq̃ à Lilybæo, nauibus, classem effi-
cit centum & uiginti rostratarum, præter onerarias, et,
quas frumentationis causa secum habebat: numero cir-
citer octingentas. earum mediam ferè partem, & quas-
dã ex rostratis quæstori tradit: ac ferre in castra com
meatum iubet. ipse interea Syracusis manet: reliquas,
quæ paulopost à Messana sequebantur, & frumentum
ex mediterranea regione, à sociis imperatum, exceptu-
rus. per idem tempus Adherbal captiuos Romanorum,
& naues, quas prælio acceperat, Carthaginem misit.
hinc Carthalonem præfectum triginta nauibus ei tra
ditis exire in hostem iubet. ipse paulopost cum septua-
ginta nauibus eum sequitur. Carthalonem admonet,
ut quascũq; naues hostiũ possit, integras capiat: reliquas
incendat. Carthalo igitur per noctẽ impigre factà na-
uigatione, cum ex improuiso classi Romanorũ, quæ in
Lilybætano portu asseruabatur, superuenisset: maximo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

in periculo rem Romanam posuit. nam cum inter eos, qui custodiæ gratia circa classem excubabant, magnus repente clamor, atq; ingens tumultus ortus foret: Imilcon intellecto strepitu, & iam dilucescente die, aduentu hostium cognito, repente euocatis ex urbe militibus, hostes inuadit. ita ex omni parte circumuentis Romanorũ copijs, in non mediocre periculũ deuenerunt. præfectus Carthaginensium, paucis Romanorum nauibus partim captis, partim incensis, non longe post Lilybæo soluens, uersus Heracliam nauigat: ut commeatum, qui ex ea parte in castra Romanorum ferebatur, intercluderet. iter facienti speculatoriæ naues Carthaloni nuntiant, magnum nauium numerum aduentare. quo nuncio accepto, Carthalo nequaquam cunctatus, ꝙ ob res paulo ante egregie gestas, Romanos spernebat: aduersus eas properauit. eodem modo Romani quoque adesse classem hostium, à speculatoribus cognouere. uerum ij, cum se longe impares esse ad nauale bellum arbitrarentur: in proximum forte littus naues subduxere. erant in ijs locis recessus quidam, atq; anfractus, quibus desuper rupes imminebant. in ijs consistentes Romani lapidibus, fundisq; naues hostium arcebant. Carthaginenses, & si à principio tandiu obsidere illos, quoad eorum potirẽtur, decreuerant: tamen, cum propter naturam loci, nihil proficere se posse intelligerent: et Romanos acrius, quàm sperabant, resistere intuerentur: paucis tandem onerarijs nauibus acceptis, ad propinquum flumen nauigarunt, ubi discessum hostium obseruarent. interea loci consul peractis ijs, quorum gratia Syracusis remanserat, superato Pachyni promontorio, Lilybæum pete-

bat: ignarus earum rerum, quæ superioribus diebus suis acciderant. dux Carthaginensium aduentu consulis rursus per exploratores cognito, confestim aduersus eum properauit, cupiens procul à cæteris Romanorum nauibus, illi occurrere. at L. Iunius cum de longe aduentum hostilis classis prospexisset: magnitudine eius perterritus, committere pugnam non audebat: fugere ob propinquitatem hostium non licebat. quare ad loca difficilia, atq; periculosa conuersus, in proximo portu stationem fecit: decreuitq; potius extrema omnia experiri, q̃ pati, ut exercitus Romanorũ in potestatẽ hostiũ ueniret. id conspicatus Carthalo præfectus Carthaginẽsiũ, proficisci aduersus hostes destitit. sed medium quendã inter utranq; Romanorũ classem, portum tenuit: ratus per eum modum utriq; classi abeundi facultatem ablatum iri. interiectis diebus ingens procella insurgere cœpit: quam aliquandiu antea prouidentes Carthaginensium nautæ, ut qui magnam maritimarum rerum, locorumq;, in quibus erant, peritiam habebant: Carthaloni suaserunt, ut superato confestim Pachyni promontorio, uim tempestatis euitaret. id cum ille fecisset, cum omnibus suis incolumis euasit. at Romanorum classis ui tẽpestatis agitata, quoniam loca importuosa erant, ita ad extremum fracta est, ut nihil ex tot nauibus, quod utile in posterum foret, superauerit. his Romanorum tot, tantisq; calamitatibus, rursus accidit Carthaginẽsiũ rem superiorẽ fieri. Romani nuper ingenti clade apud Drepanum nauali prælio affecti, tunc uero omnino amissa classe, mari protinus excessere, in terra duntaxat spẽ habẽtes. contra uero Carthaginẽses, et maris impe-

rium sine controuersia tenebant: & in terra haud prorsus sine spe erant. igitur, & qui Romae erant, & qui in castris apud Lilybaeum, quanquam utriq; ob praedictas clades maxime afflicti forent: tamen in obsidione omnino persistendum esse censuere. quare, et illi, quae necessaria erant, suppeditabant: & hi, quantum pro uiribus licebat, durabant in obsidione. L. Iunius consul post amissam naufragio classem, curae, ac solicitudinis plenus Lilybaeum peruenit. ibi omni cogitatione quammaxime intentus, noui aliquid agere studet: quò acceptam ex superiori clade ignominiam minuat. quocirca non longe post, tenui quadam oblata occasione, Erycem per proditionem occupat: simulq;, & templo Veneris, et oppido potitur. Eryx est Siciliae mons mari imminens ex ea parte, quae ad Italiam spectat, inter Drepanum, ac Panormum, magis tamen Panormo coniūctus. hic magnitudine omnes Siciliae montes excedit, praeter unū Aetnam. in eius uertice planicies est: ubi Erycianae Veneris templū, quod sine controuersia omniū Siciliae templorū opulētissimū, atq; ornatissimū ē. paulo infra uerticē urbs est eiusdē nominis, longissimū ac difficillimū undiq; habens aditum. hic consul uno in uertice, altero ad radices montis, qua aditus à Drepano erat, praesidio collocato, custodire utrunq; locū pergit: sperans se per eum modū, & urbem, & totum montē tuto tenere posse. Carthaginenses capto Eryce, Amilcarem cognomento Barcā, classi praeficiunt. hic cū omnibus copijs in Italiā delatus, maritimā orā populatus est. erat aūt annus eius belli decimusoctauus. hinc uastatis Locrorū, ac Brutianorū agris, cū omni classe in Panormitanū agrū re-

uertitur. hic locum occupat bello gerendo aptissimum, inter Rhegium, ac Panormum alte mari supereminentem, natura munitum, & ad tenendum exercitum tutissimum. est enim mons, quem praecise undiq; rupes cingunt: in summitate habens planiciem quandam non minori ambitu, quàm duodecim millium passuum, peruiã, & culturae aptissimam. est praeterea maritimis auris praeclare expositus: mortiferarum ferarum omnino expers, à mari, & à mediterranea regione rupes habens inaccessas: eas uero, quae inter has mediae sunt, haud facile peruias. in eo tumulus insurgit: qui speculae simul, atq; arcis locum obtinet. portum habet amoenissimum, & ijs, qui à Drepano, uel Lilybaeo Italiam petunt commodissimum: aquarum praeterea copia insignem. aditus ad eum omnino tres sunt: & ij perdifficiles, duo à mediterranea regione, tertius à mari. in eo loco Amilcar castra posuit: ut qui neque propriam urbem neq; spem ullam habebat: sed medijs sese obijciebat hostibus. neq; tamen quiescere interea hostes permittebat. nam & mari saepe ab eo loco delatus, in maritimam Italiae oram omnia usque ad regionem Cumarum uastauit: & postea pedestri itinere ducto exercitu, castris ante Panormum positis, non longius ab exercitu Romanorum octingentis passibus, ibiq; tres ferè annos commoratus, multa & praeclara facinora fecit: quae particulatim commemorare difficillimum foret. Romanis igitur, quemadmodum supradiximus non solum in uertice, uerum etiam in radicibus montis Erycem custodientibus, Amilcar urbem Erycinam per fraudem capit: quae media erat inter uerticem montis, & praesidia Romano.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rum, quæ in radicibus erant. quo facto accidit Romanos, qui in uertice erant, à Carthaginẽsibus obsessos, summo in discrimine uersari: nec minus sanè Carthaginenses ipsos in Erycina urbe premi duobus Romanorum præsidijs, altero supra uerticem, altero à radicibus montis obsessos: nec nisi unicam, & eam perdifficilem ad importanda in urbem necessaria, habentes uiam. ita inuicem & obsessi, & obsidentes summa obstinatione animorum utriq; perdurabant: extrema omnia tolerantes, & maximis quibusq; periculis sese obijcientes. cum in hunc modum traheretur bellum, & Amilcar Romanos mari quammaxime infestaret: ꝙ illi iam annos ferè quindecim mari abstinuissent: commoti maiorem inmodum Romani, ut pote qui bellum aliter finem nunquam habiturum uidebant: ad studium parandæ classis iterum conuertuntur. uerum, quia exinanitũ iampridem ærarium fuerat: priuatim ciues pro suis quisq; facultatibus contribuentes, plures unam simul quinqueremem ædificabant: & necessarios ad eam sumptus subministrabant: tantus erat uniuersi populi ardor ad res bellicas, imperiumq; Romanum propagandum. in hunc modum ducentas quinqueremes parauere, instar eius nauis rhodiæ, quam apud Lilybæum captam supra ostendimus. huic classi præficiunt L. Lutatium cõsulem: eumq; adueniente iam uere, aduersus Carthaginenses mittunt. hic igitur cum omni classe ex improuiso in Siciliã delatus, primo aduentu Drepani portũ, cæterosq;, qui circa Lilybæũ erant, occupauit: uniuersis Carthaginensiũ nauibus sese ad ducem pauide recipientibus. hinc Drepanum instructis machinis, cæterisq; ad

obsidionem necessarijs, expugnare nititur. & quia non longe aberat Carthaginensium classis: memor praeteritorum rerum, quantum momentum bello maritimae res afferrent: haudquaquam per ocium, atq; socordiam tempus conterebat: sed remiges, ac nautas assidue exercebat: neminemq; ex tota classe ociosum esse patiebatur. ita breui tempore factum est, ut Romani milites ad nauales pugnas aptissimi forent. Carthaginenses cognito aduentu Romanae classis, confestim ipsi quoq; naues parant: frumento, ac caeteris necessarijs rebus onerant: ne quid ijs, qui apud Erycem obsidebantur, è necessarijs rebus deesset. Classi Hãnonem praeficiunt. hic delatus ad insulam, quam uocant Hieronesum, inde nihil sentientibus hostibus, in castra ad Amilcarem nauigare, et euacuere naues, ac commeatum exponere properabat. at Lutatius aduentu hostium cognito, eorum consilium suspicatus (haud enim difficilis coniectura erat) optimis quibusque è pedestri exercitu militibus secum adductis, confestim ad Egusam insulam nauigat. haec insula non longe abest à Lilybaeo. hic hortatus pro tempore militum animos, ut in sequentem diem oẽs sese ad pugnam pararent, edixit. postridie cum iam dilucescere dies coepisset: consul prosperum qdem, ac secundũ adesse hostibus uentum cõspicatus, classi uero Romanae planè aduersum, praeterea mare turbidũ esse, ac procellosum, qd agẽdũ foret, aliquandiu dubitauit. mox uero considerans suos, si, durante procella maris, ad manus cum hostibus ueniãt, praelium duntaxat cum Hãnone, & cum naualibus copijs, & cum impeditis, atque onustis nauibus inituros, si uero prorogato pugnae tempore, tranquillitatem ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ris expectent: iam necesse fore, ut cum euacuatis, ac maxime expeditis nauibus cum optimo quoque milite è pedestri exercitu, delecto, & quod maximum est, cum Amilcaris audacia, quo nihil terribilius per id tempus audiebatur: in certamen descendant: statuit tandem q̃uis turbido, & aduersante mari cum hostibus congrediendū. uenie͂tibus igitur plenis uelis Carthaginensiū nauibus, classem structam, atque paratam opponit. Carthaginenses ubi interceptum classis suæ cursum ab hostibus uident: nauesq́; illorum ad certamen paratas, dimissis uelis ipsi quoque se ad prælium compará͂t. hic cõfirmatis animis utrinq; confligitur. quo in loco cum omnia è diuerso forent, q̃ olim in pugna apud Drepanum fuerá͂t, non immerito diuersum quoq; res exitum habuere. Romani naues quàm celerrimas habebant: onera omnia (exceptis, quæ ad belligerandum necessaria uidebantur, deposuerant. remiges eorum diu exerciti, & ob eam causam acres, ac ad certamen prompti erant. optimi quiq; milites ex toto pedestri exercitu delecti fuerá͂t. Carthaginensibus hæc oĩa contra euenerá͂t. eorum naues onustæ, & ob id ad res gerendas ineptæ erant: turba remigum, ac nautarum, ut tumultuaria, ita ad res bellicas rudis, milites noui, nec dum periculis assueti. nam ꝙ Romanos nunquam amplius mari quicq̃ molituros existimabant: omnem protinus rei naualis curam cogitationemq́; deposuerant. quamobrem simulac pugnari cœptum, à Romanis superantur. naues eorum quinquaginta uel fractæ, uel submersæ: septuaginta plenæ captæ: reliquæ sublatis uelis, subita uenti mutatione, facta mirabili celeritate, sese ad Hieronesum ex fuga receperunt.

receperunt. consul post praelium cum omni classe Lilybaeum reuersus, praedam, & captiuorum corpora inter suos diuidit. fuerunt enim è Carthaginensibus uiui capti praeter eos, qui inter certandũ perierant, ultra decẽ millia hominum. Carthaginenses tali ac tanta clade perculsi, et si animo ad belligerandũ promptissimi erãt: diuersis tamen rationibus impediebantur. siquidem neq; ijs, qui in Siciliam erant, subministrare commeatum poterant, amissa classe, et hostibus mare undiq; tenentibus: et derelinquere ducem, ac milites optime de republica meritos, proditionis simile existimabant: quibus uero copijs, aut qbus ducibus contenderẽt, non habebant. quapropter misso ad Amilcarem quamcelerrime nuntio, potestatem illi tradunt, quicqd de republica uisum fuerit, faciendi. Amilcar optimi simul, ac sapientissimi ducis officium fecit. quandiu enim aliqua Carthaginensium rebus spes superfuit, nullum unq̃ laborem, nullũ periculũ euitauit: sed summa industria, atq; audacia fretus, oĩa pro adipiscenda uictoria haud secus, quàm caeteri duces, assidue subijt. ubi uero Carthaginiensium rebus nullam amplius relictam spem uidet, prudenter, ac moderato aĩo cedens tempori, legatos, qui de foedere agerent, ad consulẽ misit. enimuero optimi ducis officiũ existimandũ est, posse nõ solum uincendi, uerumetiam cedendi tempora perspicere. Lutatius quoq; conditionem foederis nequaq̃ aspernatus est, conscius difficultatũ, qbus ex diuturno bello populus Romanus premebatur. ita tandẽ de foedere conuenit, huiusmodi cõditionibus praescriptis: amicitiam esse Romanis, Carthaginensibusq;, si id populo Romano uideatur: excedere prorsus omni Sicilia Carthaginenses: neq; post-

hac Hieroni bellum inferre: neq; contra Syracusanos, Syracusanorum'ue socios mouere arma: Carthaginenses sine precio captiuos omnes reddere: insuper talenta argenti euboica duo millia & ducenta Romanis, annos uiginti, pendere. has conditiones Romam missas, populus Romanus comprobare noluit: uerum in Siciliam decẽuiros cum authoritate publica legatos misit. hi in Siciliã delati summam rei haudquaq̃ immutarunt: tempore pẽdendi argenti duntaxat coarctato, ac mille insuper talentis additis. id praeterea conditionibus addidere, ut nõ solum Sicilia, sed etiam omnibus insulis, quae inter Siciliam, atq; Italiam mediae sunt, Carthaginenses excederent. per hunc itaq; modum primo bello, quod Romani aduersus Carthaginenses pro Sicilia gesserunt: finis impositus. Durauit id bellum continuos quatuor & uiginti annos, omnium sanè, quae nos audiuerimus longissimum, atq; maximum. in quo, ut alia omittam memoratu digna, semel quinqueremibus ex utraq; parte amplius quingentis, iterum non multo minus, quam septingentis inuicem pugnatum fuit. amiserunt in eo bello Romani quinqueremes septingentas praeter eas, quae diuersis naufragijs perierunt. Carthaginenses uero circiter quingentas. itaque, qui antè eum diem admirati fuerant Antigoni, & Ptolemaei, & Demetrij copias, & classem, & bella naualia, merito posthac magnitudine rerum à Romanis, Carthaginensibusq; gestarum, omnem admirationem deposuere. quod si quis considerare uelit, quantum intersit inter quinqueremes, ac triremes, quibus Persae aduersus Graecos, rursusq; Athenienses, & Lacedaemonij bello inter se usi fuere: pro-

fecto nunquam maioribus copijs mari pugnatum intelliget. quibus ex rebus clare constat id, quod principio à nobis propositum fuit: Romanos neq; fortuna, quidam ut Græcorum putant, neq; casu, sed propria uirtute, audacia, magnitudine animi, tantum imperium consecutos, ut tandem rerum omnium potiti fuerint. quanquam erunt fortasse, qui dubitent, quæ causa sit, quòd cum longe magis polleant hac tempestate terra, mariq; Romani, quippe qui uniuerso iam orbi dominantur, non tamen, aut tot simul naues ædificare, aut tantam uno tempore classem conficere ualeant. uerum eius rei causam facile licebit intelligere: cum ad expositionem Romanæ reipublicæ morumq;, atq; institutorum eius uentum erit. nam de ijs præter propositum facere mentionem, neq; nobis commodum, neque lectoribus nostri operis utile foret. siquidẽ res ipsæ amplissimæ sunt: sed tamen usq; in hunc diem, ut id, quod sentio, dicam, nemini notæ, culpa eorum, qui historias scripserunt. ij enim partim ignorarunt, quæ scriberent: alij, & si recte intellexerunt, obscure tamen, ac prorsus inutiliter scripsere. enimuero in hoc bello, si quis diligenter animaduertat, pares sanè utriusque populi animos, resq; omnes duarum maximarum ciuitatum inter se simillimas inueniet. principio desyderium utriusq; simule fuit: magnitudo animi par, cupiditas gloriæ æqualis: uiri apud Romanos longe quidem præstantiores: sed dux Carthaginensium Amilcar cognomento Barca, Annibalis pater, qui postea bellum cum Romanis gessit, prudentia, & fortitudine nemini secundus. Fœdere inter Romanos, Carthaginensesq; percusso, similes fere

casus utrunq; populum excepere. Romani enim statim cum gente Faliscorũ bellum gerere cœperunt: quod tamen intra paucos dies, ciuitate eorũ potiti terminarunt. Carthaginenses uero per idem tempus finitimorũ, ac Numidarum, et aliorũ Africæ populorũ bello circunuenti, in extremũ ferè discrimen deuenere: tandẽq; non modo pro prouincia, sed pro seipsis, pro libertate, pro liberis, pro solo natali, coacti sunt dimicare. quod bellũ, cum memoratu dignũ sit: summatim, breuiterq;, sicuti ab initio proposuimus: referemus. nã quale, quamq; atrox sit id bellũ, quod omnes cruentũ uocant: facile quiuis ex rebus gestis eorũ temporum suspicari poterit. q̃ uero multa prouidere ducem exercitus, et lõge antea cauere oporteat, quidq; Barbari mores differant ab ijs, q̃ sub disciplina, et legibus educantur, ex ijsdem planè rebus palàm fiet: quodq; præcipuũ est, ex cognitione earũ rerũ, facile intelligentur causæ eius belli, quod postea Annibal aduersus populũ romanũ gessit. quæ quoniam non modo apud eos, q̃ historias scripserunt: uerum etiam apud eos, qui in ipso bello fuere: interdum dubiæ sunt, ac per obscuræ: operæpretium erit, si ueritatem rei studiosis nostri operis apertam faciemus. Amilcar post percussum cum Romanis fœdus, copias ab Eryce, in Lilybæum deduxit. hinc sese statim magistratu abdicauit. copias Gestoni duci, qui Lilybæi erat: transmittendas in Africam tradidit. Gesto, quod res nouas in tanta multitudine hominum, si simul in Africam delatæ forent, uerebatur: præsertim cum magna militibus stipendia deberentur: quæ propter inopiam ærarij, solui non poterant: prudentissime antea prouiderat, ne simul omnes, sed di-

uersis inter se temporibus, copiæ mitterentur: factis etiam de industria interuallis, ut facilius per partes prouideri posset: primiq; ante domum abijssent, quam secundi superuenirent. Carthaginenses partim negligentia, partim inopia ærarij, non solum non dimittebant copias, sed ut in urbe aduentum cæterarum expectarent, iubebant: quò simul cum omnibus, de stipendijs transfigeretur. cæterum cum multa in urbe, & per noctem, & interdiu à militibus maleficia committerentur: intolerabilisq; iam foret multitudinis intẽperantia: Carthaginenses accersitis ducibus, eos rogant, ut omnem multitudinẽ, quæ in urbem conuenerat, ad oppidũ Siccam traducant: ibiq; tandiu expectent, quoad reliquæ copiæ in Africam uehantur. præterea non nihil pecuniæ singulis qbusq; tradi iubent: quò facilius tolerare morã possint. duces dicto Carthaginensiũ obtemperantes, sine mora multitudinẽ educere cœperunt. uerũ cum singuli quiq;, quẽadmodũ superiori tẽpore fecerant: uellẽt impedimenta Carthagini relinquere, ueluti paulopost eò pro stipendijs reuersuri: Carthaginenses ueriti, ne, si id eis pmitteretur: alij amore liberorũ, pars uxorũ gratia, uel non abirent: uel mox in urbẽ reuerterentur: & ita cõditiones ciuitatis nihilo meliores fierent: tandẽ hostilìter cũ omnibus rebus suis, exire inuitos coegere. ut igitur in Siccã traducti sunt milites: licentius iã per ociũ, atq; socordiam uitã agebant: id quod in exercitu pnitiosissimũ est, & fons, atq; origo seditionũ omnium. qdam stipẽdia insolentius, q̃ ante, ac longe maiora, q̃ prius postulabant: oẽs memores munerũ, quæ inter picula duces, cũ eos ad bellũ hortarẽtur, sibi polliciti fuerant: etiã

præter stippendia longe maiora expectabant. uerum spes sua eos frustrata est: nam simulatq; omnes in Sicca oppido conuenere: missus ad eos Hãno Carthaginensiũ prætor, non solum non attulit munera, quæ sperabant: sed de penuria ærarij multa locutus est: & aliquam sti pendiorum remissionem postulauit. quibus rebus commota multitudo, confestim insurgere cœpit: ingens tumul tus, magnaq́; in oppido seditio orta: ut pote in tanta morum, atq; linguarum uarietate. nam Carthaginenses, ꝙ ex uarijs, diuersisq́; hominum generibus, exercitum cõponerent: partim quidem recte faciebant: siquidẽ neq; conspirare inter se facile adeo diuersa gens poterat: & mandatis ducum facilius uniuersi obtemperabant. at si quando tumultus, aut seditio in exercitu oriebatur: tunc neq; mulcere quenquam, neq; alicui modum imponere licebat. gens ignara cum impetu ferebatur. ubi semel ad iram uentum erat: more ferarum continue magis crudescebat: neq; ullus erat sæuitiæ modus. quod ea tẽpestate in exercitu Carthaginensium, euenit. erant enim Hispani alij, alij Galli, quidã Lygures, itẽ Baleares, Græci etiam non pauci, Afri plurimi, fugitiuorum, et transfugarum ingens numerus. quamobrem neq; congregare omnes uno tempore cuiq̃ licebat: neq; alius ad eam rẽ modus inueniri poterat. prætorẽ singulorum linguam nosse impossibile erat. plures uno tempore ad conuocãdam multitudinẽ, adhibere interpretes, stultissimum ui debatur. reliquum erat, ut id per duces eorũ fieret: quot Hãno è uestigio expertus, frustra laborauit. siquidẽ alij mandata ducũ nequaq̃ intelligebant: alij aliter referebant, q̃ dicerentur: pars id ignorantia, pleriq; uitio facie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

bant. quamobrem ira, impetu, tumultu, omnia plena erant. inter cætera querebantur, à Carthaginensibus neminem ex ijs, sub quibus in Siciliam militauerant: quiq; munera eis polliciti fuerant: ducem ad se missum. tandem uero raptis per iram armis, cõtempto Hãnone, & cæteris ducibus, Carthaginem uersus profecti, apud oppidum Tunes, quindecim millibus passuũ à Carthagine, castra locant. erant hi supra uiginti millia hominum. Carthaginenses tunc demũ se circũspicere, tunc errata sua recognoscere cœperunt: cũ nullũ amplius rebus suis remediũ erat. ingens enim Carthaginensium error fuit, tantã cõductorũ militũ multitudinẽ, finito bello, in unum locum coegisse: nec eo minor liberos, uxoresq; eorum, aut cætera impedimenta non retinuisse Carthagini: quibus, si res postularet, ueluti obsidibus uti possent. tamen cum tantam multitudinem hominum haud parum formidarent: nihil, quo illorum iram leniri posse arbitrarentur, prætermittere: iubere, ut in castra eorum à suis frumentum, & cætera necessaria portarentur, uẽderenturq;, quo pretio illi uellent. crebras præterea legationes ad eos ex Senatu Carthaginensi mittere. at mercenarij milites, singulis diebus noui aliquid cogitare: audaciores iam facti, quod timeri sese à Carthaginensibus senserant: quodq; bello Siculo exerciti erant: & Carthaginenses, nullas prorsus urbanas copias habere intelligebant. quãobrem, ubi prius debita sibi stipendia petere consueuerant: nũc ẽt interfectorum equorũ pretia exolui sibi postulabant. neq; ijs contenti, rursus multorũ annorum frumentum deberi sibi asserebant: pro eo, inauditum, ante eũ diem, pretiũ flagita-

vẽderent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

bant. deniq; quotidie noui aliqd, quo bellum mouerent, reperiebant. pessimi quiq;, & maxime seditiosi milites, in exercitu præualebant. Carthaginensibus omnia sese facturos pollicentibus, tandem inter eos conuenit, ut omnia, quæ in dubio essent, unius arbitrio cōmitterentur: quo duce, illi in Sicilia usi forent. sed enim Amilcarem barcam, sub quo in Sicilia militauerant, non satis diligebant: ꝙ, neq; nunc in tanta dissensione, ad eos ijsset: & antea sponte sese magistratu abdicasset. Gestonem uero omnes unanimiter amabant: quoniam, & dux in Sicilia fuerat: & erga eos perhumaniter se gesserat, cum cæteris in rebus, tum uel maxime in traductione copiarũ in Africam. huic igitur summam rei committendam omnes censuere. Gesto è uestigio cum pecunijs, mari profectus, simulac Tunes appulit, principio duces conuocat: deinde singulas quasq; nationes congregari iubet. hic eos partim præteritarum rerum increpat: partim præsentium admonet: in futurum, ut Carthaginenses, quorum milites longo tempere fuerunt: colant, longa oratione hortatur. tandem suadet, ut suum quisq; stipendium æquo animo capiat: id uero per nationes diuidere cupiebat. erat in exercitu campanus quidam, qui nuper seruus è Sicilia à Romāis trāsfugerat: uiribus corporis, atq; audacia in rebus bellicis insignis, nomine Spēdius. hic metuens, ne, si fœdus cum Carthaginensibus fieret, in domini sui potestatem deueniret, ac secundum leges populi romani cederetur: summam audaciam uerbis, ac re ipsa quæcunq; moliri: quo oīa magis ꝑturbarētur, seditionem, quàm fœdus, bellũ, ꝗ pacem, præoptare. præterea etiam Afer quidam nomine Matho, qui liber qui-

dem erat: atq; in Sicilia pro Carthaginensibus dimicauerat: sed quia multa in dissensione seditiose fecerat: supplicium formidabat. hic igitur conuocata Afrorũ multitudine, admonet, ut prudenter rebus suis consulant, neq; dubitent Carthaginenses, cum primum cæteri milites, accepto stipendio, in prouincias reuersi fuerint: omnem suam iram in Libyes conuersuros: ita illos sibi persuasisse, omnem seditionem initium habuisse ab Africanis: proinde uideant quid agant. quibus uerbis commota mirum in modum multitudo, simul ꝙ mentionem duntaxat de stipendio à Mathone factam intelligebant: nihil aũt neq; de precio interfectorum equorum, neq; de frumento tot annorum ab eo commemoratum: extemplo omnes simul in contionem, deliberandi causa uenere. hic Spendio, ac Mathone uehementer in Gestonem, ac reliquos Carthaginenses inuehentibus, omnes facillime aures præstabant. quod si quis præterea aliter consulere nitebatur, non expectabant idem'ne, quod Spendius, an diuersum sentiret, intelligere: sed confestim iactis in eum lapidibus, interficiebant. multi in hunc modum non solum duces, uerum etiam priuati homines cæsi. nihilq; aliud in tanto tumultu, per totum exercitum audiebatur, q̃ uerbum, inijce, inijce, pariter omnes clamabant. eóq; magis eorum animus sæuiebat, ꝙ pauloante ebrij à cœna surrexerant. itaq; si quis dicere, inijce, semel cœpisset, confestim ita undiq; lapides concurrebant, ut ne fugæ quidem locus ullus relinqueretur. ita cum nemo amplius consulere in contione quippiam auderet: Spendium, & Mathonem unanimi consensu, duces sibi constituere. Gesto, & si tantumtum in multitudine tumul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tum, ac seditionem cerneret: tamen utilitatem patriæ cæteris omnibus rebus præponendam existimabat. itaque cum intelligeret, crudescentibus indies magis multitudinis animus, res Carthaginensium summum in discrimen adduci, etiã cum sui capitis periculo insistere, atque experiri omnia decreuit. & nunc uocatis ad se principibus coniurationis, nunc singulis separatim nationibus accersitis, eorum animos precibus, pollicitationibusq; mulcere conabatur. at illis non dum frumentum, quod petierãt: consecutis, et tamen deberi sibi affirmantibus, acriterq; petentibus, Gescon sese id libenter daturum respondit: si Mathonem in eius manibus ponerent. at eã uocem indignata multitudo, in tantam insolentiam prorupit, ut confestim pecuniam omnem, quæ ad dissoluenda stipẽdia parata erat: diripuerint: Gesconemq; ipsum, ac cæteros, qui cum eo erant: Carthaginenses cœperint. Matho autem, ac Spẽdius multitudinis duces, ut celerius exardesceret bellum, immane aliquot patrare facinus properabant. quamobrem insolentia multitudinis collaudata, una cum pecunijs etiam sarcinas Carthaginẽsiũ rapuere. Gesconem, cæterosq;, qui cum eo erant: post multas contumelias duci in uincula iusserunt. ipsi posthac crudeli, & ante eum diem inaudita inter se facta coniuratione, apertum cum Carthaginensibus bellum gessere. ex huiusmodi igitur causis natũ est, taleq; prinpium habuit bellum, quod Africanum dicitur. Matho, ac Spendius patratis ijs, quæ supra memorauimus: confestim per omnes Africæ populos, legationes mittunt, ad libertatem eos prouocantes: &, ut sibi contra sæuum populi Carthaginensis, crudeleq; imperium adiumen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

to esse uelint: rogantes. omnibus ferè Africæ populis in- cœptum comprobantibus, commeatuq́; & copijs habun de subministratis, duces diuiso inter se exercitu, pars Vti cam, alij Hipponem, quod hæ ciuitates in conspiratione dis senserant: obsedere. Carthaginenses, qui rem quidem fami- liarem duntaxat agricultura sustentare: publicas uero pecunias ex tributis Africæ colligere: præterea côductis tantummodo militibus bella gerere consueuerant: tunc ijs non modo priuati, sed ea omnia in capitis sui perni tiem conuersa animaduertentes, multis uno tempore dif ficultatibus premebantur: nec quo se uerterent satis scie bant. tantoq́; hæc grauiora eis uidebantur: quanto præ ter spem acciderant magis. etenim longo, ac difficili in Sicilia bello fatigati, percusso ad extremum cum Romanis fœdere, sperabant sese aliquandiu quiescere, ac respira re posse. at id longe contra euenit. Bellum enim subito ex- arsit infestius multo, ac periculosius quam antea. siquidem primo de possessione Siciliæ cum Romanis certabant: nunc uero pro seipsis, pro liberis, pro patria, subire pericula cogebantur. ad hæc nulla amplius arma, nullæ naua- les copiæ, nullius classis apparatus, apud eos erant: ut, qui tot naualibus prælijs uicti, ac profligati fuerant, nul la præterea in posterum tributa, nullum amicorum, aut socio rum præsidium expectabant. tunc demum intelligentes quantum inter externum, ciuileq́; bellum interesset: cuius mali causa profectò ipsi sibijpsis fuere: et .n. superiori bello, quod iustas se causas habere putarent: superbe nimium, atq́; auare Afri cæ populis imperauerant: uniuersorum fructuum medietatem abstulerant: tributa duplicauerant: nullum etiam ijs, qui per igno rantiam deliquerant: remittere crimen uoluerant. magistra

tuum eos duntaxat honestauerant: non, qui benigne, ac clementer se gessissent: sed, qui grandem ærario pecuniā cumulassent: quemlibet iniuste per eos in populum sæuitum foret: qualis fuit is, quē supra memorauimus Hanno. qbus rebus factum est, ut populi Africæ nō solū hortatu multorū, uerum ēt unico nuntio, facile ad rebellionē induci posse uiderentur. siqdem mulieres ipsæ, ꝙ superiori tempore uiros, liberosq; earū, ob nō soluta uectigalia, duci in seruitutē uiderant, in singulis qbusq; ciuitatibus conspirauere, nihil relictorū sibi bonorū occultantes: sed mundos ēt mulieribres, quod dictu incredibile uidetur, ad soluenda stipendia sponte conferentes. qbus ex rebus tantū Mathoni, ac Spendio facultatū cōparatum: ut non solū militibus, quæ principio coniurationis polliciti fuerant: abūde persoluerint: uerū ēt ad futuros belli apparatus satis superq; habuerint. q̄obrē nō præsentia solū, uerū etiā futura prospicere recte consulentem cōuenit. Carthaginenses, & si tot undiq; calamitatibus circumuenti forent: nō tamen omnino animū concidere: sed quantis pro angustia temporis licuit, paratis mercenarijs militibus ducem præficiunt Hannonem: hinc urbanam iuuentutem armant: equites etiam urbanos exercēt: reliquias nauium, triremesq; partim ueteres instaurāt: partim nouas instruunt. interea Matho, & Spendius, cum iam septuaginta armatorum milia ad eos ex Africa conuenissent, diuisis, quēadmodum supra diximus, inter se copijs, Vticam, atque Hipponem obsidebant: nondum tn̄ desertis castris, quæ apud Tunes oppidum ante constituerant: ex quo fiebat, ut Carthaginenses omni Africa excluderentur. siqdē Cathago

in promontorio sita est, in mare protendens, insulæq; spe
ciem habet, nisi ꝙ arctissima tellure Africæ coniungi-
tur. urbs ipsa partim mari, partim stagnis coarctatur.
Latitudo telluris, quæ eam cum Africa iungit, nõ am-
plius, q̃ tria milia passuum continet. huius ab una par
te, quæ in mare protenditur, non longe abest Vtica ciuĩ
tas: in altera iuxta paludem Tunes est oppidum. Hostes
igitur castris hinc apud Tunes, illinc apud Vticam po-
sitis, Carthaginenses ab reliqua Africa excludebant: ac
modo noctu, modo interdiu, ad mœnia usq; Carthagi-
nis prorumpentes, tumultu, & trepidatione urbem com
plebant. inter hæc Hanno, quæ bello necessaria erãt, di
ligentissime parauit. erat enim uir promptus, & ad hu-
iusmodi res ingeniosissimus. at paulo post aduersus ho-
stes, cum exercitu profectus, quod recte discernere tem-
pora nesciret: magnam ducis imperitiam præ se
tulit. missus etenim in auxilium Vticensibus obsidione
laborantibus, primo impetu hostes elephantorum mul
titudine perterritos, dissipauit: mox uero adeo impru-
denter se gessit: ut ipsos obsessos, in quorum subsidium
uenerat, maximum in discrimen, & extremam ferè
pernitiem adduxerit. nam cum balistas, tormenta, cata-
pultas, ac omnifariam oppugnandarum urbium ma-
chinas, secum Carthagine detulisset: castris ante mœnia
urbis positis, pugnam cum hostibus commisit. illi cum
elephantorum uiolentiam sustinere non possent, deser-
tis castris, pluribusq; ex suis interfectis, in proximum
collem natura, & arborum frequentia munitissimum
se recepere. Hãno duntaxat aduersus Numidas bella ge
rere solitus, qui ubi semel fugam arripuere, uix ad ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tiam diem consistere solent, quasi iam uictor foret, cura persequendi hostes abiecta, Vticam ingressus tantummodo curando corpori operam dabat. hostes uero sub Amilcare in Sicilia militare consueti, ac sæpe eodem die fugere hostem, & mox iterum insectari, simulatq; Hannonem Vticam ingressum cognouere, exercitumq; fiducia uictoriæ securum degere, repente castra hostium agressi, eorum partem interficere, reliquos cum ignominia sese in urbem recipere coegerunt: machinis, & cætero belli apparatu, nemine iam contra dicente potiti. neq; hoc solum tempore Hannonis imprudentia Carthaginensibus obfuit. nam paucis interiectis diebus, cum castra hostium apud SorZam oppidum forent, nactus opportunissimum tempus, quo hostes, bis structis de more aciebus, bis tumultuario impetu facto, superare facile potuisset, utrunq; tempus ignauia, atq; socordia prætermisit. Carthaginẽses itaq; cum Hannonem imperite uersari in eo bello cernerent, rursus Amilcarem unanimi consensu ducem creant: huic elephantos septuaginta tradunt: omnẽ præterea conductũ militem, & transfugas, item equites, peditesq; urbanos, ita, ut uniuersi essent circiter decem millia hominum. hic è uestigio cum exercitu profectus, incredibili uirtute, uno tempore, & animos hostium fregit, & obsidionem Vticæ dissoluit: & dignus ea gloria, quam ex rebus gestis antea cõparauerat, eaq; expectatione, quæ de eo apud omnes erat, apparuit. fuit autem prima eius industria hunc in modum cognita. Promontorium in quo Carthago sita est, aspero admodum dorso, ac montuosis saltibus ad reliquam Africam coniun

gitur. uiasq; habent ea loca perdifficiles, atq; inaccessas, & magna ex parte manu factas. igitur tumulos omnes, qui itineribus imminent, Matho occuparat: praesidijs ea loca diligentissime firmauerat. fluit praeterea per haec loca Machaera fluuius altis quidem ripis, ac praerapido gurgite, nec nisi unico ponte transmeabilis. supra pontem urbs est nomine Sephyra: hanc eodem modo Matho tenebat. quibus ex rebus accidebat, ut non modo exercitui Carthaginensium, sed & priuatis quibusque hominibus praeclusus in Africā transitus foret. quae cum animaduerteret Amilcar, nihil intentatum relinquens, quo exercitum in Africam traduceret: tandem hoc consilio usus fuit. animaduerterat cursum eius fluminis, quod supra memorauimus, interdum flante uento ita distineri, ut stagnarentur ferè eius hostia, nec multum per id tempus in mare deflueret. itaque facilem fore per ea tempora secus mare transitum suspicatus, rem nemini pandit, duntaxat quae exercitui ad profectionem necessaria erant, parat. hinc opportunum ei rei tempus expectat. quod simul atque aduenit, per noctem cum exercitu profectus, nemine id sentiente, praeter fluuij ostia copias omnes traducit. orta uero luce, & hostibus, & ijs, qui in urbe erant, tantae rei miraculo obstupefactis, Amilcar aduersus eos, qui Sephyram custodiebant: exercitum mouit. Spendius ubi traductas ab Amilcare copias intellexit, rapto confestim agmine, in subsidium suorum proficiscitur. ita sibi inuicem utriq; exercitus opitulabantur. erant autem Sephyrae ad decem millia hominum: Vticae uero circiter quindecim

millia. hi facile à se circumueniri posse Carthaginenses arbitrati, si utriq; aduersus eos proficiscerentur, & sub idem tempus alteri à fronte, alteri à tergo hostibus occurrerent, repente cum omnibus copijs profecti, confirmatis animis aduersus Amilcarem tendunt. at Amilcar nihilominus iter persequitur, prima fronte elephantos habens, deinde equites, ac leuis armaturæ milites, postremo legionarios. ubi uero hostes ardentius in suos irruentes cernit, subito mutari ordines, ac totum conuerti agmē iubet, ita, ut qui à fronte erant conuerso itinere de industria, quasi fugam facerent: qui uero postremi incedebant, alia ex parte flectentes, in primam frontem properarent. quo facto Libyes, qui utrinque Carthaginensibus obuiabant, rati hostes eo tumultu perterritos fugam arripuisse, deserto ordine circa illos funduntur: statimq; ad manus ueniunt. simulac uero equites sibi appropinquantes, ac reliquas copias cum impetu irruentes cernunt, nouitate rei perterriti, celeriter dissipantur: ac postremo se fugæ committunt. alij à legionarijs militibus, à latere inuadentibus magna cum cæde profligati: alij ab elephantis, equitibusq;, qui post legionarios ruebant: pessundati. ad sex millia hostium in eo prælio cecidere: capti circiter duo millia: reliqui fuga accepta, partim ad Sephyram urbem, nonnulli in castra, quæ circa Uticam erant, se recepere. Amilcar his rebus felicissime gestis, hostes, qui Sephyram aufugerant insecutus, urbem primo aduentu cæpit, militibus, qui in ea erant, ad oppidum Tunes è uestigio fugientibus: hinc per reliquā prouinciam grassatus, pleraq; oppida in potestatem redegit: alia tormentis, ac manu militari expugnauit

ex quo

ex quo factum est, ut Carthaginenses, qui paulo ante nullam rebus suis relictam spem cernebant: pristinum robur audaciamq́; resumerent. Matho per id tempus Hipponem obsidebat. hic Spendio, & Autarico gallorū duci persuaserat: ut hostes insequerentur: & plana quidem loca, ob elephantorum, equitumq́; hostilium multitudinem euitarent: radices uero montium tenerent: neq; ab hostibus, ob multa, quæ accidere poterant, longe secederent. præterea numidas, Libyesq́; frequentibus nuntijs solicitabat: monens, atque orans, ut sibi præsidium ferrent: neq; paterentur tam opportuna. ad libertatem Africæ tempora in irritum labi. Spendius igitur sex ueteranorum millibus, ex omni multitudine, quæ apud Tunes erat, assumptis, per radices montium, non longe ab hostibus castrametabatur. habebat præterea una gallos, qui sub Autarico militabant. erant hi circiter duo millia hominum: nam reliqua gallorum multitudo, bello Siculo, Romanis Erycem obsidentibus, ad eos transfugerat. cum interea, Amilcar in quadam planitie undique montibus circunsepta, cum omni exercitu moraretur: auxilia Numidarum, Afrorumq́; magna multitudine Spendio superuenire. quo factum est, ut exercitus Carthaginensium tribus undique hostium castris cingeretur: à fronte Afri, à tergo Numidæ, ab latere Spendius imminebat. in tam iniqua conditione, maxima diu Amilcarem dubitatio tenuit, quid sibi agendum foret. erat per id tempus inter Numidas Narua qdā nobilitate generis clarus, ac in primis manu promptus. is semper Carthaginensibus affectus fuerat: & tunc in primis Amilcaris uirtutem admi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rabatur. quamobrem opportunum tempus adesse ratus, quo amicitiam cum Amilcare iniret: in eius castra proficiscitur, habens secum Numidas circiter centum. cumq; iam prope foret, audacter constitit, colloquium manu petens. Amilcar eius uiri audaciam admiratus, unum ex equitibus ad eum mittit. ille icirco se uenisse dicit, ut ducem alloquatur. Amilcare adhuc dubitante, neq; id credente, Numida equum, atq; hastam iis, qui secum erant, tradit: ipse intrepidus ad Amilcarem proficiscitur. cuncti admirabantur, obstupebantq; tam unius Numidæ audaciam. tandem uero in colloquium uocatus, narrat sese omnibus Carthaginensibus mirifice affectum semper fuisse, Amilcaris uero amicitiam iam pridem summopere optasse: proinde adesse nunc sese nunquam duci defuturum, sed omnibus in rebus sua omnia cum illo, sine fraude, communicaturum. ea re audita Amilcar, tantam animo lætitiam concepit, tum, ob audaciam adolescentis, quod adeo intrepide ante eius conspectum profectus fuerat: tum, ob simplicitatem, qua inter loquendum fuerat usus: ut non modo eum rebus suis socium adiunxerit, sed & filiam se ei in uxorem traditurum iureiurando affirmarit: dummodo fidem Carthaginensibus seruaret. posthæc Narua ad suos reuersus, postridie cum duobus millibus Numidarum, qui sub eo erant, ad Amilcarem transit. ea manu militum Carthaginensibus addita, Amilcar iam cum hostibus dimicare ausus fuit. Spendius item auctis suorum uiribus, aduentu Afrorum, ac Numidarum, exercitum in loca æqua deducit: ac sine mora cum hostibus congreditur. fit atrox prælium. tandem Carthagi-

nenses, & multitudine elephantorum freti, & Narua egregie operam nauante, uictores in eo prælio fuere. Autoritus, & Spendius desperatis rebus, fugam arripuerunt. ex reliquis ad decem millia hominum in prælio cæsi: capti uero circiter quatuor millia. post id prælium, Amilcar captiuis omnibus, qui secum militare uellent, licentiam concedit: armaq; ex defunctorum hostium spolijs præbet. cæteros uero ad se uocatos hortatur, ne posthac arma aduersus Carthaginenses moueant: se omnium, quæ usq; in eum diem patrarant: impunitatem concedere: proinde si uelint, licere unicuiq; in patriam reuerti. per idem tempus conducti milites, qui Sardiniam custodiebant: Mathonem, ac Spendium imitati, Carthaginenses omnes, qui in insula erant: inuadunt. Bostarum ducē, ac reliquos, qui cū eo erant: in arcē adductos, paulo post obtrūcant. Hannone rursus duce in Sardiniā cum nouis copijs misso, conducti milites, confestim simul cum ueteranis, contra eum conspirant: & mox excruciatum cruci affigunt. posthæc dignam tam atroci scelere pœnam ueriti, Carthaginenses omnes, qui in insula morabantur, passim interfecere: oppidisq; oībus, atq; arcibus potiti, ipsi post eum diem insulam tenuere: donec orta inter se, ac Sardiniæ populos seditione, ab illis expulsi, in Italiam uenerunt. per hunc modum Sardinia à Carthaginensibus defecit insula, & magnitudine, & multitudine hominum, & omni fructuum genere excellens. de qua, quoniam multi ante nos scripsere: non duximus necessarium ea repetere, quæ à multis tradita, omnibus notissima sunt. Matho, ac Spendius, & unà Autoricus Gallorum dux,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ueriti ne Amilcaris benignitas, in dimittendis captiuis, præsertim oblata impunitate, apud Libyes, cæterosq; conductos milites præualeret: crudele aliquod facinus machinari conabantur: quo multitudinis animos à Carthaginensibus omnino alienos faceret. igitur concionem aduocare iubent: quò simulac omnis multitudo conuenit: tabellarius quidam cum literis adducitur, ueluti nuper ad eos, ex Sardinia missus. tenor literarum fuit, ut Gestonem, cæterosq; captiuos diligenter custodirent: esse enim in exercitu nõnullos, qui Carthaginensium gratia, liberationem illorum quærant. Spendius huiusmodi occasionem nactus, primo hortatur milites, ne simulatæ Amilcaris clementiæ, in dimittendis captiuis, fidem adhibeant: nõ enim icirco eos dimisisse, quò saluos eẽ cuperet: sed ut per illorum dimissionem, omnium simul potiretur: neq; de aliquibus, sed de uniuersis supplicium sumeret. præterea admonet, ut Gestonem, & cæteros Carthaginenses diligenter obseruent: neque abire per negligentiam permittant. nam si aliter fecerint, statim sese, & hostibus contemptui futuros, et in rebus gerendis maxima incommoda subituros. & enim quis dubitet, si tam egregius dux, tamq; præstans in re militari ex eorum manibus per socordiam dilabatur, confestim uniuerso exercitui suo eundem inimicissimum fore? adhuc eo dicente, alter à Tunete tabellarius aduenit, eiusdẽ planè sententiæ literas afferens: quibus in concione recitatis, Autoritus dux Gallorum assurgens, unam, inquit, salutis uiam sese rebus suis prospicere, si omnis spes, quam in Carthaginensibus habeant, præcidatur, quandiu quis ad illorum benignitatem respexerit, si

dum in bello socium esse non posse. itaque illis maxime credere oportere: illos audire: illis mẽtem adhibere, qui quamacerbissima contra Carthaginenses consulerent: qui uero aliter suaderent: proditores, atq; hostes iudicandos esse. hæc cum dixisset: hortatur, suadetq;, ut Gestonem, ac cæteros, qui cũ eo in uinculis erant: item Carthaginenses omnes, qui postea capti forent: grauiter excruciatos necent. erat hic maximæ in concionibus authoritatis: ꝙ eius orationem plurimi intelligebant. nam homo longo tempore militiæ assuetus, Punica lingua utebatur: quæ iam ob diuturnitatem eius belli omnibus ferè notissima erat. igitur oratio eius fauore militari excepta à multitudine laudatur. uerum multis, ex singulis quibusq; nationibus: simul euntibus, consultãtibusq; inter sese optimum fore, ut duriora illa supplicia tollerentur, præsertim in Gestone, cuius multa erga se beneficia extabant: nihil prorsus, quod ab illis diceretur, intelligi poterat, ut pote multis simul, & singulis propria lingua consulentibus. cum uero tandem constaret, eos supplicia Carthaginensium deprecaturos, seditiosus quidam, qui tum forte aderat, sublato clamore, inijce, inquit: quo uerbo audito, continuo omnes uno impetu à multitudine lapidibus obruuntur: adeo ut paulopost eos, ueluti à feris lanitos propinqui eorum extulerint. Post hæc Gestonem, & reliquos capitiuos, qui numero septingenti erant, extra uallum producunt. ibi à Gestone incipientes, quem pauloante ex omnibus Carthaginensibus, ueluti de se optime meritum, rerum suarum arbitrum elegerant, singulorũ manus præcidunt, membra dilacerant, & ad extremũ fractis cruribus,

adhuc uiuos in scrobem quandam coniiciunt. Carthaginenses supplicio suorum ciuium cognito, quid agerent, non habebant, duntaxat quod in eis erat, supra modũ affligebantur: ac tantam urbis ignominiam, tãtam suorum ciuium calamitatem deplorabant. deniq; ad Amilcarem, atq; Hannonem alterum Carthaginensium ducem legatis missis rogant, obtestanturq;, ne tantam in cõciues suos crudelitatem inultam relinquant. Caduceatores praeterea, qui defunctorum corpora ad sepulturam petant: ad crudelissimos hostes transmittunt. illi non solum cadauera eis negant, uerumetiã Carthaginenses admonent, ne posthac caduceatores ad se mittant, neq; etiam legatos: si secus fecerint, idem de illis, quod nuper de Gestone, suppliciũ sumptũ iri: quod reliquum sit, sese unanimi consensu iam diu constituisse, fixumq; animis tenere, ut quicunq; è Carthaginensibus in potestatem suã ueniant, duris affecti supplicijs necentur: qui uero ex Carthaginensiũ socijs capiantur, eos praecisis duntaxat manibus, Carthaginẽ remittant. quã postea rẽ diligentissime obseruarũt. quo fit, ut si quis haec recte intueatur, non dubitet affirmare, nõ modo corpora hominũ, & quaedã in illis ulcera ita interdũ crudescere, ut sanari nullo modo possint: sed id longe magis humanis animis accidere. ut enim in ulceribus euenit, ut si illis medicamentũ curandi gratia adhibeas, ulcus ipsum ui medicaminis refricatũ augescit: si uero curã eius negligas, longe magis sua ipsius natura extenditur: neq; prius desinit, q̃ omne subiectũ corpus corruptũ, labefactumq; sit: ita animis quoq; consimiles interdũ morbi, ac tabes accidunt: ut nullũ ex reliquis animalibus homine atro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cius, atq; efferacius fiat: cui si interdum ueniã, aut impunitatem aliquã concesseris, aut aliter benignitate eum fueris prosecutus, id omne dolum, fraudemq; existimãs deterior fit, & erga beneficum longe magis infidus: si uero te contra opposueris, nihil est adeo durũ, crudele, nefarium, quod non facile aggrediatur, laudem sibi eã temeritatẽ existimãs: donec ad extremũ omnino efferatus animus humanam naturã exuit. quarũ rerũ initiũ, ac sane maiorem partem mali mores afferunt: & deprauata à teneris annis educatio. additamenta postea multa sunt; sed in primis auaritia ducũ, atq; crudelitas, quæ omnia ea tempestate & multitudini, et in primis ipsis ducibus accidere. inter hæc Amilcar Hannonem alterum Carthaginensium ducem ad se uocat, ratus cõgregato simul omni exercitu, facilius perduci ad finem res bellicas posse: hostium uero quoscunq;, aut tunc captiuos apud se habebat, aut postea in eius potestatem uenẽre, bestijs obiecit, unã tantum belli dissolutionẽ uidẽs, si aliquando posset hostes radicitus euertere. Per id tempus cum uiderentur Carthaginenses longe meliori spe bellum gerere, subito mutata fortuna, uerti in contrarium res cœperunt. simulac enim in unum duces conuenere, tanta inter eos dissensio orta est: ut non solũ curam persequendi hostes omiserint, sed potius opprimendi se facultatem hostibus præbuerint. quibus rebus promoti Carthaginẽses iussere, ut è duobus ducibus alter in urbẽ reuerteretur: alter, quẽ milites mallẽt, in exercitu maneret. accessit ad hæc, ꝙ onerariæ ferè oẽs, qbus ad ferẽdũ in castra frumentũ, cæteraq; necessaria ĩportãda utebãtur, aduersa tẽpestate correptæ, naufragiũ fecerãt.

præterea Sardinia, ex qua plurimum subsidij, ad res bellicas habere semper consueuerant, à Carthaginẽsibus, uti supradiximus, defecerat. & nequid eorum calamitati deesset, Hipponẽses, atq; Vticenses, qui soli ex omnibus Africæ populis non solũ in eo bello, sed etiam Agathoclis, Romanorumq; temporibus continue Carthaginensibus fidem seruauerant: tunc mutata uolũtate ad hostes defecerunt: Carthaginensesq; omnes, qui præsidij causa apud illos erant, unà cum eorum ducibus crude=lissime interfectos mœnibus præcipitauere: neq; eorum cadauera petentibus ad sepulturam ciuibus reddere uoluerunt. his rebus elati Matho, ac Spendius ipsam Carthaginem obsidere aggrediuntur. Amilcar tunc Annibalem Carthaginensium ducem collegam habebat: hũc enim miserant Carthaginenses repulso à cura belli Hãnone per milites, qbus in dissensione ducũ data fuerat à populo potestas, quẽ uellent retinendi. cum hoc igitur & Naraua coniunctus per prouinciam discurrebat, præcidens undiq; hostibus cõmeatum (maximã enim, cum in hac, tũ in cæteris rebus præsentia, naturâue operam nauabat) Carthaginenses undiq; ab hostibus circũuenti, confugere ad socias ciuitates cogebantur. qbus p ea tempora Hieron Syracusanus magna submisit auxilia suppeditatis oĩbus, quæ à Carthaginensibus petebãtur. siqdẽ salutẽ illorũ plurimũ rebus suis cõducere sibi psuaserat, & ad imperium in Sicilia, & ad amicitiã cũ populo Romano conseruandã: ne Carthaginensibus omnino oppressis, liceret Romanis oĩa, quæ collibuissent, nemine iã contradicente, pficere: prudẽter sanè, atq; astute. nũq̃ enim huiusmodi res cõtemnendæ sunt: neq; pmittendũ

cuiusquam principatum in tantum crescere, ut neq; de manifesta iustitia apud eũ dubitare liceat. Romani quoq; fœdere cum Carthaginẽsibus astricti, nihil industriæ, quo minus omnẽ illis opem præstarent: prætermisere. à principio enim orta inter utrunq; populũ quædam dissensio fuerat ex huiusmodi causis. Carthaginenses cum primũ obsideri ciuitas cœpit, circiter quingentos homines, q ab Italia quæstus gratia nauigantes, frumentum in castra hostiũ deferebant, capi, et in carcerem conijci fecerunt. eã rem grauiter, & iniquo animo populus romanus tulit. uerũ cum paucis interiectis diebus, ob eã rem legatos Carthaginem misissent: Carthaginenses benigniter omnes, q in uinculis erant, dimisere. quæ res usqueadeo grata Romanis fuit, ut confestim captiuos omnes Carthaginensium, q ex bello siculo apud eos remanserant, sine pretio liberauerint: semper'q; post eum diem Carthaginensibus subsidiũ petentibus, dederint: mercatoribus, q sub eorum imperio erant, ut frumentũ Carthaginem exportarent, permiserint: cõtra uero ferre in castra hostiũ commeatum omnibus prohibuerint. præterea quo tẽpore ueterani, qui in Sardinia erant, à Carthaginensibus defecere, missos ad se legatos, q insulam populo romano traderent, audire noluerunt. Vticenses uero paulopost se, ac sua pari modo illis dedentes respuere: nullaq; in re transgredi leges fœderis uoluerunt. Carthaginenses talibus amicorũ præsidijs sublenati, obsidionẽ tolerabant. Matho uero, ac Spendius nõ minus obsidebantur, q̃ obsidebant: siqdem in tantã rerũ necessariarũ penuriam eos Amilcar adduxerat: ut tãdẽ coacti fuerint obsidionẽ dissoluere. interiecto tẽpore opti

mis quibusq; ex omnibus copijs, militibus delectis, & quinquaginta millibus hominum, simul congregatis, confestim contra Amilcarem contendunt. cæterum planitiẽ ob elephantorũ, atq; equitum, q sub Narua erant, multitudine semper uitabant: loca duntaxat edita, ac nõ facile peruia præoccupare nitebantur. quo tempore, etsi uiribus, atq; audacia haudquaq̃ inferiores erant hostibus, ob imperitiam tamen rei militaris sæpenumero à Carthaginensibus superabantur. tum deniq; recte discernere licuit, quantum inter peritiam ducis, ac temeritatẽ imperitæ multitudinis interesset. nam cũ per singulos dies prælia committerentur: Amilcar nil temere, nil imprudenter gerendo, Spendij audaciam domuit. nonnunquã enim simulata fuga in insidias præcipitẽ traxit: interdum ex improuiso hostes aggressus magnũ eis terrorẽ iniecit. quicunq; uero uiui in eius potestatẽ uenere feris laniandos obiecit. tandem castris circum copias hostium positis, in locis, hostibus quidẽ prorsus incõmodis, Carthaginẽsibus uero cõmodissimis, eò difficultatis eos adduxit: ut neq; pugnare cũ hostibus metu equitũ, atq; elephantorũ auderent: neq; fugere tuto possent, fossa undiq; ac uallo circũsepti: et ad extremũ fame coacti, suis inuicẽ corporibus uescerentur: dijs eá ultionẽ dignã sceleribus, quæ in proximos patrarant, inferentibus. Igitur neq; ad manus cũ hostibus ueniebant: cũ et uictoria Carthaginensiũ, et genus supplicij in aptu forent: neq; de fœdere mentionem faciebant: cũ nullũ misericordiæ locũ sibi relictũ ob supiora scelera intelligerent. Præsidiũ duntaxat à Tunete singulis diebus expectantes omnia tolerabant. postquam uero & captiuorũ, & mi-

nistrorum corpora crudelissime absumpta. (hoc enim alimento diutius usi fuere) incerto consilio inter angorẽ famis, ac formidinem supplicij fluctuabnt: tandem uero adire hostes, ducemq; de fœdere alloqui decreuere. Misso igitur Caduceatore, petunt: ut liceat legatos ad Amilcarem mittere. cum id impetrassent: legati ad ducem ueniũt. cum quibus Amilcar ita paciscitur: ut liceat Carthaginensibus decem ex hostibus quos uelint eligere: reliqui cum singulis tunicis abire impune possint. Id cum firmatum inter eos esset: Amilcar inquit, eos sese, q præsentes erant, secundũ pactionem eligere. in hunc itaq; modum Spendius, et Autaricus, alijq; exercitus primores Amilcari tradũtur. Lybies, ubi captos eorũ duces intellexere: rati fidem à Carthaginẽsibus fractã, qđ eius pactionis ignari fuerant: captis armis in parte castrorum se tutabantur. Eos Amilcar elephantis, ac reliquis copijs aggressus continuo oppressit: omnesq;, qui supra quadraginta millia hominum erant: trucidauit: iuxta locum, quem Serram uocant, à similitudine instrumenti, quod hac appellatione in præsentia notatur: ita appellatum. His rebus gestis Carthaginenses, qui pauloãte desperasse de salute uidebantur: confirmare animos, ac uires aliquãtisper resumere cœperunt. Amilcar, & unà cum eo Narua, atq; Annibal ꝑ prouinciã, urbesq; discurrũt. hinc magna Afrorũ multitudine in Carthaginẽsiũ partes cõuersa, multisq; receptis urbibus, Tunes exercitum ducunt. Mathonẽ, ac cæteros, qui cũ eo erant: obsidere aggrediuntur. Ab eo latere oppidi, qđ ad Carthaginem spectat: Annibal castrametabatur: Amilcar uero ad eã partẽ, quæ huic opposita erat. Hic adducto Spẽ-

dio, cæterisq́;, qui in uinculis erant: omnes in conspectu hostium crucibus sustulerũt. Matho interea digressis hostibus, cum conspicaretur Annibalem temere nimiũ, atq; imprudenter in castra cum exercitu redeuntem: haud prætermittendam eiusmodi occasionem ratus, facto in Carthaginenses impetu, plerosq; eorum interficit: reliquos fugat: castra depopulatur: impedimenta omnia diripit. dux ipse Annibal uiuus capitur. Hunc è uestigio ad crucem Spendij tractum diuersis affectum supplicijs, illius corpore deposito uiuum eidem cruci affigunt. Triginta præterea ex nobilitate Carthaginẽsi uiros circa Spendij corpus crudelissime trucidãt: fortuna utrinq; uicissim facultatem ulciscendi se præbente. Amilcar nec satis propere eruptionem hostium intellexit, ob distantiã castrorum: nec, postquam intellexit: ferre auxilium potuit, ob locorum difficultatem. quamobrem Tunete profectus, exercituq; ad Machæram fluuium ducto, iuxta fluminis Hostia secus littus castrametatus est. Carthaginenses clade suorum præter spem accepta, rursus rebus suis diffidere cœperunt: sed statim ad se reuersi, saluti ciuitatis omni conatu incumbunt. Triginta senatores ad Amilcarem legatos mittunt. cum his Annonem priorem ducem, nouo iuuentutis facto, proficisci iubent. Senatoribus mandant: ut priuatas ducum simultates omnino dissoluant: cogantq́; eas communi consilio bellum gerere: acerbitatem temporum, & præsentis rei necessitudinem ante oculos ponant. Senatores congregatis simul ducibus, post multos uariosq́; sermones tandem Hannonem, atque Amilcarem ignoscere sibi inuicem, & parere Carthaginensibus cogunt. Ita posthac omnia com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

muni duorum ducum consilio administrabantur. Quapropter bellum aduersus Mathonem gerentes post multos casus, quos & apud Leptem oppidum, & aliis in locis habuere: tandem ex composito decernere cum hostibus statuerunt. Vtriq; ad hoc alacres ueniebant. Igitur socios omnis conuocant: copias undiq; contrahunt: praesidia etiam ex ipsis urbibus educunt, tanquam de omnibus rebus uno tempore dimicaturi. Postquam ex utraq; parte omnia ad pugnam instructa, parataq; erãt: ex composito se inuadunt. fit atrox praelium. ad extremum uictoria penes Carthaginenses fuit. Hostium magna pars inter certandum caesi. reliqui ad propinquam quandam urbem confugientes, non longe post sese Carthaginensibus dedidere. Vticenses duntaxat, atq; Hipponenses conscii perpetrati à se sceleris, neque ullum ueniae aut misericordiae locum sibi relictum putantes, in pertinacia permanserunt. Vsqueadeo omnibus in rebus plurimum mediocritas potest: praestatq; nihil sponte uideri affectasse: quod cuiquam intolerabile futurum sit. Ad extremum Amilcare, atq; Hãnone quamproxime eos castra mouentibus sublata omni spe, dedere sese, atq; ea pacisci, quae Carthaginensibus uiderentur, coacti fuere.

Per hunc modum finis africo bello impositus ita prospero Carthaginensium euentu: ut non solum omnem Africam recuperarint: uerum uniuersos rebellionis principes meritis tandem suppliciis affecerint. Siquidem Matho, reliqq; captiui in triumphum à iuuentute carthaginensi per urbem ducti dignas tandem sceleribus suis poenas luêre. Tribus ferè annis, & quatuor mensibus id bellum durauit, omnium, quae nos audiuerimus, crude

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

litate ac omni scelerum genere maximum. Romani ea tempestate suasionibus militum, qui è Sardinia ad eos transfugerant, pellecti, nauigare in insulam pergebant. Cæterum Carthaginensibus id ægre ferentibus, quod ad se potius spectare insulam dicebant: & iã copias, quas in Sardiniam mitterent, parantibus, Romani eam nacti occasionem, bellum illis indixere: quærentes eum belli apparatum non tam contra Sardiniam, quàm contra se ipsos fieri. At Carthaginenses, quod se per id tempus minime idoneos esse ad bellum denuo cum Romanis gerendum intelligebant: cedentes tempori usqueadeo omnes belli causas auertere conati sunt: ut nonmodo insulam reliquerint: uerumetiam mille & ducenta talenta, ne se in præsentia bello infestarent: Romanis miserint. Hæc igitur ita gesta fuere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

POLYBII HISTORIARVM LIBER SECVNDVS, NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

SVPERIORI LIBRO EX
posuimus: quando Romani composi-
tis Italiæ rebus exterarum natio-
num res aggredi cœperunt: quomo
do in Siciliam nauigarunt: quas ob
causas pro hac insula bellum cum
Carthaginensibus gesserunt: quo primum tempore na-
uales copias pararunt: & breuiter quæcunq; in hoc bel
lo utriq; ciuitati usq; ad finem accidêre. in quo Cartha=
ginenses quidem prorsus Sicilia excesserunt: Romani ue
ro omnem insulam præter ea loca, quæ Hieró Syracusa
norum rex tenebat: imperio suo adiecere. Hinc à no-
bis commemoratum: quo pacto orta inter Carthaginen
ses, & conductos eorum milites seditione bellum exar-
sit: quod africanum nominatur: & quò tandem inau-
dita hominum crudelitas euasit: postremo quem finem
eiusmodi res habuere. Nunc uero quæ hæc secuta sunt:
summatĩ conabimur p̄scribere: singula quæq;, quẽadmo
dum initio proposuimus, attingentes. Postquã Carthagi
nẽses Africæ res cõposuere: confestim Amilcarẽ cũ exer
citu in Hispaniã mittunt. Hic cum omnibus copijs profi=
ctus Annibale filio comite, q̃ tũ ferè nonũ ætatis suæ an
nũ agebat: superatis colũnis Herculis magnã Hispaniæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

partem Carthagnensibus recuperauit. In ijs locis annos circiter IX commoratus, multis Hispaniæ ciuitatibus bello subactis, plerisq; etiã pacta salute atq; impunitate bonorum, in fidem Carthagnensium receptis, dignam tandem rebus à se gestis mortem obijt. Sit quidem aduersus atrocissimos uiros, ac potentissimos populos bellum gerens, & maximis quibusq; periculis, intrepide sese, ac cum summa omnium admiratione subijciens extremum uitæ diem morte confecit. Carthagnenses exercitui Asdrubalem Amilcaris socium præfecerunt. Romani per id tempus in Illyrium, atq; eas Europæ partes cum exercitu transfretarunt. quæ res diligenter animaduertenda est ab ijs: qui uere & propositum nostrum, & originem atq; incrementum romanæ potentiæ intelligere student. Eiusmodi igitur transfretatio ob tales quasdam causas facta est. Agron Illyriorum rex Pleurati filius fuit. hic equestres, pedestresq; copias longe plures habuit, quàm quispiam cæterorum regum: qui ante eum Illyrio regnauerant. Atqui mercede à Demetrio Philippi patre corruptus, Medionijs, qui ab Aetolijs obsidebantur: subsidium tulit. Aetoli enim cum nullo pacto persuadere Midionijs potuissent ut suis institutis, ac legibus uterentur: tandem uiribus aggredi eos cœperunt: positisq; circa urbem diuersis in locis castris, eam obsedêre, omnem uim atq; machinam adhibẽtes, quo urbe potirentur. Cæterum cum interea comitiorum dies aduenisset: essetq; dux alter exercitui præficiendus, obsessorum rebus adeo iam extenuatis, ut nihil aliud, quàm deditionẽ cogitare uiderentur: Asdrubal Aetolos adit: atq; æquum, inquit, esse, sese, qui tot labores periculaq;

res periculaq́; in ea obsidione perpessus fuerat: fortunis quoq; hostium, si uincerentur, atque armis potiri. Fuere ea tempestate complures, ex ijs præsertim, ad quos peruenturus eiusmodi magistratus uidebatur: qui eam conditionem moleste ferentes, multitudinem rogarunt: ne quid noui decernerent: sed rem omnem integram ei, quem fortuna uellet, reseruarent. Tandem ab Aetolis decretum: ut quicunq; urbis potiretur: prædam omnem, fortunas, atq; arma cum Asdrubale diuideret. Cum hæc ita se haberent: essetq́; postridie comitiorum dies: quo pro consuetudine Aetolorum prior dux à magistratu remouendus, nouusq́; creandus erat: per noctem circiter centum lembi Midioniam, ad loca urbi uicina nauigarunt. in his erant Illyriorum decem millia. Vbi ad portum uentum est: ac iam dilucescere dies cœpit: clàm maturato gressu in terram descendunt: & more solito aduersus Aetolorum copias cohortes agunt. Aetoli aduentu eorum cognito, etsi nouitas rei, atq; audacia Illyriorum, omnium simul corda, mentesq́; perstrinxerat: animis tamen iam longo tempore elati, & proprijs confisi uiribus, maiorem equitum, atq; armatorum partem ante castra in plano collocant: cum alia quadam equitum atq; expeditorum militum parte loca quædam peropportuna non longe à castris præoccupant. Illyrij impetu repente in expeditos facto, tum ob multitudinem militum, tum quod agmen in medio densissimum erat: sine mora eos expulere: equites uero, qui unà erãt: recipere sese ad reliquum exercitum turpi fuga coegerunt. hinc ex opportunis locis in eos, qui constituti in planitie fuerant: citato agmine irruentes è uestigio o-

omnes in fugam uertunt. Midionij ex urbe profecti eos insequuntur. Aetolorum magnam partem cædunt: alios capiunt: armorum, atq; impedimentorum omnium sine controuersia potiuntur. Illyrij peracto regis imperio, impedimentisq;, atq; omni præda nauibus impositis, solutis lembis è uestigio domum redeunt. Midionij recuperata præter spem salute, aduocatoq; concilio, cum de alijs rebus inter se consultant: tũ in primis de diuisione prædæ, armorumq; hostilium: fortuna quasi de industria uim suam ex ijs, quæ illis acciderant: cæteris quoq; hominibus ostendente. nam quæ propediem passuros sese ab hostibus uerebantur: eadem ipsi iubente fortuna intra paucorum dierum spatiũ hostibus intulerunt. Aetoli uero eò calamitatis redacti omnibus documento extitere: nunquam futuris rebus ueluti iam factis confidendum esse: neq; spem in ijs collocandam: quæ euenire aliter possunt: sed continue partem aliquam ijs, quæ præter spem accidere ualent: reseruandam, cum omnibus in rebus (quando quidem homines sumus) tum uel maxime in bellicis. Agron rex, postq̃ lembi uictores affuere, cognitis suorũ rebus gestis incredibili lætitia elatus, ꝙ Aetolos tantopere uiribus suis confidentes à suis uictos intelligebat: intempestiuis conuiuijs, & ꝑpotandi peruigilandiq; insanæ dulcedini deditus, in ægritudinem incidit: qua paucos post dies consumptus diem suũ obijt. Extincto Agrone in locum eius Teucam uxorem suffecere. hæc regnum per fidem amicorum administrabat. Atq; muliebri usa ingenio, & ad illam duntaxat prosperitatem respiciens, nihil autem exterarum rerum cogitans, primum omnibus suis concessit: ut, qui priuatim naui-

gare uellent: deprædari quoscunq; impune possent. post hæc parata ingenti classe, eam emisit, oppositam omnem prouinciam sibi inimicam esse ducibus asserens. hi primo impetu Elienses, Messeniosq; inuadunt. quippe eas frequenter regiones Illyrij populabantur. nam & propter longitudinem maris, et q mediterraneæ erant præcipue earum regionum ciuitates: non facile obuiare Illyriorum incursionibus poterat. intrepidi per omnem prouinciam discurrebant: uastabant, diripiebantq; omnia.

Per idem tempus cum forte in Epyrũ proficiscerentur exportandi commeatus gratia: phœnicem uenêre. Erant tum in ea urbe Galli milites circiter octingenti: qui mercede ab Epyrotis conducti urbem tutabantur. cũ his habito sermone de proditione ciuitatis, haud reluctantibus Gallis in terrã descendunt: statimq; et urbe, et omnibus, quæ intus erant, Gallis iuuantibus potiuntur. Epyrotæ ea re cognita, extemplo cum omni populo suppetias ferunt: et non longe ab urbe iuxta, propinqui fluminis ripas castrametantur: tabulas, ut ab ijs, qui in urbe erant, tuti forent: è ponte dirimunt. Interea cum eis nũtiaretur: Scerdilaidũ cum quinq; millibus Illyriorum pedestri itinere per angusta Antigoniæ loca aduẽtare: exercitum diuidunt. partem in Antigoniam seruatum ea loca transmittunt: reliqui ibidẽ securi permanent: perinde, ac si nullũ ab hostibus periculũ metuerent. Illyrij, quos esse in ciuitate diximus: cognita et diuisione exercitus, et negligentia hostiũ, intempesta nocte urbẽ exeũt: põti tabulas imponũt: flumẽ traijciunt: & munitũ natura locũ nacti, reliquũ noctis quieti pagunt. Vix dies aduenerat: cum instructis utrinq; aciebus prælium collatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

uiribus capessunt. Victoria penes Illyrios fuit. Hostium paucos fuga seruauit: cæteri aut occisi, aut capti. His tot tantisq; obsessi calamitatibus Epyrotæ, desperata prorsus salute, legatos ad Aetolos, atq; Achæos mittunt: ab ijs opem precantur. Illi miserati eorum iacturam, præsidiumq; afferre cupientes, Helicranum proficiscuntur. Illyrij quoq;, quos Phœnicem cœpisse supra memorauimus: cum Scerdilaido coniuncti ad eundem locum uenêre. nec longe ab illis castrametati capessere prælium studebant: sed difficultas locorum id prohibebat. & allatæ interim à regina literæ: quibus amputari moras, & reuerti ad se omnes iubebat: quod nonnullæ Illyriorum ciuitates ad Dardanos defecissent. Quamobrem depopulati omnem prouinciam, inducias Epyrotis concessêre. in quibus libera quidem corpora, & ciuitatem eis reliquerunt: multitudinem uero seruorum, & reliquam omnem prædam adduxerunt ad naues. Ita pars mari, alij terrestri itinere per angustias Antigoniæ domum reuersi, non paruum terrorem maritimis Græciæ ciuitatibus reliquerunt. nam cum munitissimam, potentissimamq; Epyrotarum urbem præter fidem atq; expectationem omnium deprædatam cernerent: non iam agris, ut antea, sed sibi ipsis, suisq; ciuitatibus timebant. Epyrotæ rebus suis præter spem compositis, tantum abfuit ut uel eos ulcisci conarentur: à quibus iniuriam acceperant: uel ijs referre gratiam, qui sibi opitulati fuerant: ut statim missis ad Teucam legatis societatem cum Acarnanibus, atq; Illyriis inierint. Quapropter Illyrios deinceps secuti Achæis, atq; Aetolis hostes fuere, non solum ingrati erga

beneficos, uerumetiam imprudentissimi rerum suarum ab initio consultores. nam quod pleriq; interdũ, cum homines sint, ex insperato in grauissimas clades incidunt: non tam eorum, qui patiuntur, q̃ fortunæ, & eorũ, qui agunt, culpa euenit: quod uero sponte sese, & per imprudentiã nonnulli calamitatibus obijciũt: apertus eorũ, qui patiũtur, error est. Ideo si quos in grauiorẽ aliquẽ casum fortunæ sæuitia deductos intelligemus: nõ solum misericordia prosequimur, sed quantũ in nobis ẽ, ueniam, opemq; præstamus. quos uero per imprudentiã, aut peruersitatẽ suorum sibi malorũ authores cognoscimus extitisse: reprehendimus: culpamus: atq; odio habemus. quod merito Epyrotis ea tempestate à cæteris Græcis accidere debuisset. nã quis adeo rerum expers: qui non ueritus communẽ apud omnes de leuitate atq; inconstantia Gallorũ famam, urbem nobilissimã, & in qua totius rei summa constituta erat: fidei eorũ credere ausus foret? & præsertim eorũ Gallorũ: q primo proprijs laribus expulsi à suis fuerant: ꝙ infidi fuissent erga cognatos, atq; affines: hinc à Carthaginensibus recepti: ꝙ bello à Romanis infestarẽtur? Primo audita defectione conductorum militum, qui sibi deberi stipẽdia dicebãt: deprædari Agrigentũ urbem fidei eorum cõmissam cœperunt, numero circiter mille hominũ existentes. dehinc rursus in Erycinã urbem à Carthaginensibus præsidij gratia inducti, obsidentibus eã Romanis de prodenda hostibus ciuitate consiliũ cœperunt. quod cũ eis non successisset: ad Romanos transfugere. à q̃bus in fidẽ recepti, rursus Erycinæ Veneris tẽplũ depopulati sunt. Romani scelere, ac ꝑfidia barbarorũ cognita, cum primũ paci-

ficati cum Carthaginensibus fuere: inermes nauibus impositos omni Italia expulerunt. Hos Epyrotæ legum, et reip. suæ custodes fecere: eorum fidei pulcherrimam ac felicissimam ciuitatem credidere. quis igitur eos non reprehendat? ac omnium suorum malorum causam ipsos sibi ipsis fuisse asseueret? Magna quippe stultitia est: tale præsidium præsertim barbarorum hominum in urbem inducere: quod aut uiribus, aut multitudine magis, quàm ciues polleat. Sed hæc de Epyrotarum imprudentia satis. Illyrij, & anteactis temporibus sæpe ex Italia nauigantes infestarant: et ex Phœnice, cum eam nuper urbem colerent: pleriq; interdum à classe diuisi italici generis mercatores deprædati erãt. Id ante eum diem Romani sæpe ad eos relatum contempserãt. tunc uero cum plures simul de iniuria Illyriorum quæstum ad senatum uenissent: legatos in Illyriũ Caium, et Lucium Coruncanos misêre. Teuca, cum lembi è Phœnice incolumes reuertissent: speciem ac magnitudinem prædæ admirata (siquidem ea urbs inter omnes Epyri ciuitates felicissima erat) auxit contra Græcos animum: ac longe magis belligerandi studio exarsit. sed nequid tum noui tentaret: domesticæ seditiones impediebant. Cæterum compositis in Illyrio rebus, cum Issam obsideret: quæ sola ciuitas usq; in eum diem in pertinacia durauerat: legati Romanorum ad eam uenêre. quibus dato dicendi, quæ uellent, à regina tempore, de iniurijs sibi illatis disserebant. regina superbe nimium, atq; insolenter eos audiebat. cumq; illi dicendi finem fecissent: effecturam inquit sese: nequa ab Illyrijs iniuria publice Romanis hominibus inferretur. probibere

uero Illyrijs ne priuatim è mari quam quisq; possit utilitatem capiat, haud esse regibus consuetum. Ad ea reginæ uerba qui inter duos legatos iunior erat, intrepide quidam magnanimum responsum, sed non satis pro tempore respondit. At quoniã, inquit, Romanis ò Teuca optimus mos est: priuatas iniurias publicæ ulciscendi, iuuandiq; iniuria affectos: dabimus operam dijs uolentibus: ut non longe post regias istas consuetudines cogaris emendare. Ad hæc regina temere sanè, ac muliebri ingenio eò iracundiæ prorupit: ut neglecto iure gentium, cum legati reuerterentur, miserit post eos, qui iuniorem illum authorem eiusmodi uerborum obtruncarent. Romani, fama tanti facinoris in urbem perlata, extemplo ad belli apparatum intenti esse. milites scribere: classem ædificare: nihil deniq; prætermittere, quod ad ultionem tanti sceleris pertineret. At regina adueniente uere longe plures, q̃ antea, lembos in Græciam mittit. eorum pars Corcyram nauigant. alij Dyrrachiensium portum petunt: & dum se aquæ, & commeatus gratia eò proficisci simulãt: consilium capiendæ urbis ineunt. Dyrrachiẽses securi, & nihil prorsus suspicantes, intrare urbẽ inermes ꝑmittunt, aquæ et cõmeatus gratia uenire eos rati. At illi, ubi sese intra urbẽ admissos cernũt: nudatis, quos in aquarijs urceis abscõditos gestauerãt, gladijs, custodes portæ obtrũcãt: porta potiũtur. hinc excõposito irruẽtibus à littore reliq̃s magnã mœniorũ partẽ occupãt. Ciues, etsi tali, ac tã repẽtino casu nonnihil ꝑterriti fuere: acriter tñ, ac forti aĩo propugnãtes diu restiterũt: tandẽq; Illyrij excedere mœnibus coacti. Itaq; ui ꝑ negligentiã in ꝑiculo fuerãt et urbẽ, et patrios lares amit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tendi: per fortitudinē nihil mali perpessi, prudentius in posterū rebus suis cōsuluere. Duces Illyriorū solutis ex templo nauibus in altum profecti, & cum iis, quos nauigare Corcyram diximus, coniuncti, omnes simul matu rato itinere obsidere urbem aggrediuntur. Corcyrenses insperato malo circumuenti, nec suis freti uiribus, legatos ad Achæos, atq; Aetolos mittunt: præterea ex Apollonia, & Dyrachio petunt subsidium: rogantq;: ne expelli sese per scelus natali solo à barbaris patiantur. Ii casum Corcyrensium miserati, decem Achæorum catafractas naues muniunt: ac paucis interiectis diebus Corcyram nauigant, sperantes sese primo aduentu obsidionem barbarorum soluturos. At Illyrij septem Cata fractis nauibus ab Acarnanibus, cum quibus societatem inierant, acceptis, Achæis obuiam procedunt: nec longe ab insulis, quas Paxos appellant, eos nacti, ineunt prælium. Acarnanes, & naues Achæorum, quæ aduersus eos pugnabant: æquales erant in certamine: atq; integræ in congressibus permanebant: præterquam ꝙ uiri ex ipsis pugnantes uulnerebantur. Illyrij uero quaternis simul lembis connexis naues hostium impliacabant: & undiq; circundatas impediebant: Hinc in eas cum impetu prosilientes facile ob multitudinem superabant. Per hunc modum quatuor Achæorum quadriremes ab Illyrijs captæ: quinqueremis una submersa cum omnibus, ꝗ intentus erant: inter quos fuit Marcus Caryneus, uir maxime apud Achæos authoritatis: & quandiu uixit, omni officio erga patriam functus. Verum qui contra Acarnânes pugnabant: simulac Illyriorum uictoriam prospexere: freti celeritate nauium, uer

terunt terga: & omisso praelio, domum incolumes remigrarunt. Illyriorum multitudo hac uictoria elata facilius, atq; audacius solito urbem obsidebat. Corcyrenses iam omni spe destituti, tolerata aliquandiu obsidione, ad extremum Illyrijs sese dederunt: praesidiumq; eorum, & ducem praesidij Demetrium Pharium intra urbem accepere. His rebus gestis Illyriorum duces iterato Dyrrachium reuersi, urbem obsedere. Per idem tempus cōsules Romani C. Fuluius cum classe ducentarum nauium & A. Posthumus cum terrestribus copijs Roma profecti. Fuluius Corcyram uenit, ratus adhuc durare eius loci obsidionem. sed cum sero uenisse se intelligeret, Illyrijs iā urbē adeptis: nihilominus nauigare in insulā statuit, tum intelligendi gratia quid actum foret: cū ut ea, quae de Demetrio senserat, experiretur. Quippe Demetrius, quoniam exhibitum sibi ab aemulis apud reginam negotium intellexerat: mulieris iram ueritus miserat Romam, qui & urbem, & caetera, quorum dominus erat: Romanis pollicerentur. Corcyrenses igitur aduentu Romanorū hilares facti, cōsentiente Demetrio, & praesidium Illyriorum, quod intus erat, tradidere Romanis: & urbem, ac postremo se ipsos fidei eorum commisere: ita demum se tutos fore contra scelera Illyriorum rati. Romani Corcyrensibus in amicitiam receptis, Demetrio duce itineris usi in Apolloniā nauigāt.

Eodem tempore A. quoq; Posthumus terrestres copias Brundusio trāsfretabat. erant circiter uiginti millia peditum: eqtum duo millia. His simul omnes Apolloniam uenere: statimque urbe in fidem recepta, Dyrachium nauigarunt: q obsideri ab Illyrijs urbem intellexerāt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Illyrij aduentu Romanorum cognito, præ timore soluta obsidione passim fugiunt. Romani Dyrrachio quoq; in amicitiam recepta ad loca magis intra Illyrium nauigant: multis in itinere receptis oppidis. Interea legati è Parthenia obuiam Romanis ueniunt, sese, & ciuitatem suam dedentes. quibus unà cum ijs, qui ab Atintanis mittebantur: in fidem receptis, iter uersus Issum faciunt: quod eam quoque urbem audiuerant ab Illyrijs obsideri. Qua, simili modo dissoluta mox obsidione, potiti, pleraq; in Illyrio oppida per uim expugnauere. in quibus non solum plerosq; milites, uerumetiam tribunos militum aliquos, & quæstorem amiserunt. uiginti quoq; Illyriorum lembis potiti: qui commeatum uehebãt in castra. Ex ijs, qui Issam obsidebant: nonnulli, qui ex Pharo erant: Demetrij gratia salui permansere: cæteri omnes profligati Narbonem fugerunt. Teuca perquam paucis comitantibus Rhizonem se recepit, oppidum sanè munitissimum, & procul à mari in ipsa Rhizonis fluminis ripa situm. Posthæc consules plerisq; Illyriorum ciuitatibus Demetrio traditis, cum classe, atq; omni pedestri exercitu Dyrachium reuerterunt. Hinc C. Fuluius cum magna naualium ac pedestrium copiarum parte Romam nauigat. Posthumus uero Dyrrachij cõmoratus, paratis quadraginta nauibus, & nouo delectu ex finitimis ciuitatibus habito, statiua faciebat: Ardienses, cæterosq;, qui se fidei Romanorum tradiderant: secum habens. Adueniente uere, Teuca legatos ad populum Romanum misit: qui de fœdere agerent. tandemq; his conditionibus initum fœdus fuit. Vt Teuca quotannis tributum Romanis solueret: ut omni Illyrio

excederet: paucissimis quibusdam locis exceptis: & quod maxime ad Græcos attinebat: ut nauigare ei deinceps ultra Lyssum non liceret, nisi cum duobus lembis, atque ijs inermibus. His peractis Posthumus ad Achæos, atque Aetolos legatos mittit: qui causam belli, & transfretationis Romanorum edoceant: res gestas referant: conditiones legant initi inter eos fœderis. Hi peracto consulis imperio, ab utroque populo humanissime recepti rursus Corcyram redierunt: magno metu liberatis Græciæ ciuitatibus ob fœdus cũ Illyrijs percussum. quippe ea tempestate Illyrij non aliquorum, sed communes omnium hostes erant. Prima igitur Romanorum cum exercitu transfretatio in Illyrium, atque eas Europæ partes hæc, & ob huiusmodi causas fuit. Post id Romani legatos Corinthum quoque, atque Athenas misêre: quo tempore Corinthij eius belli, quod aduersus isthmios gerebant: participem esse populum romanum uoluerunt. Asdrubal ea tempestate (nam hic res hispanas supra dimisimus) incredibili uirtute imperium Carthaginensium in Hispania adauxerat. urbem condiderat: quæ à quibusdam Carthago, ab alijs Noua ciuitas appellatur, ob loci opportunitatem non solum ad res Hispaniæ, uerumetiam Africæ commodissimam. de cuius situ, &, quam præstare utrique prouinciæ potest, utilitate alias opportuniorem nacti locum disseremus. Romani, cum intelligerent uires Carthaginensium usqueadeo in Hispania creuisse: ne eam quidem partem negligendam putauere. sedignauiã suam accusantes, q anteactis tẽporibus p socordiã quasi dormiẽtes adoleri

in Hispania Carthaginensium nomen permiserant: recuperare quod omissum fuerat, decreuerunt. Verum mouere in præsentia aduersus Carthaginenses bellum non audebant, ueriti imminentem Romanæ urbi Gallorum multitudinem: quorum impetum in dies magis formidabant. Quamobrem componere primum cum Asdrubale de rebus Hispaniæ, deinde aggredi Gallos, et utcunq; cessura res esset, subire periculum statuerũt: haud dubij, se nõ solũ non dominari Italia, sed ne tuto quidem patriam, aut proprios penates tenere posse, nisi domitis Gallis. Missis igitur ad Asdrubalem in Hispaniã legatis, percussum cum Carthaginensibus fœdus fuit. In quo inter cætera cautum: ne liceret Carthaginẽsibus Iberum fluuiũ cum armis traijcere: per reliquam Hispaniam impune progredi ualerent. His compositis, extemplo bellum in Italia contra Gallos mouerunt. quod summatim exponere operæpretium duximus: quo præparatio ad reliquam historiam, quemadmodũ ab initio proposuimus: dilucidior fiat. repetemus autem paulo altius ab eo tempore, quo primum Galli obtinuerunt Italiam. quippe hanc historiam non solum iucundam, ac scitu & memoria dignã, uerumetiam necessariã putauimus ad intelligendum quibus postea uiris, aut quibus locis fretus Annibal imperiũ Romanorum ausus sit inuadere. Primũ uero de prouincia dicemus: quis eius situs sit: & quo modo se ad reliquã Italiã habebat. qppe hoc pacto quæ ad rerum gestarum cognitionem attinent, facilius poterunt intelligi: descriptis primo locorum, ac regionis proprietatibus. Omnis igitur Italia trianguli figuram habet. Latus, quod Orientem spectat: Ionio

mari, & sinu Adriatico terminatur. quod uero ad meridianam regionem, atq; occasum uergit: Siculo, & Tyrrheno clauditur pelago. hæc latera inuicem copulata apicem trianguli faciunt propositum Italiæ promontorium: quod Cocynthum incolæ uocant: & meridianam plagam spectans, Ionium ac Siculum diuidit mare. Tertium latus, quod ad gelidissimum Septentrionis axē, & mediterranea loca prætenditur: terminat continuatio Alpium: quæ à Massilia, & locis supra Sardoum pelagus sitis incipientes, usq; ad intimum Adriatici maris sinum continue extenduntur, exiguo quodam spacio in medio relicto. Huic lateri, quod terminari Alpibus dicimus: & quasi trianguli basem intelligimus: à meridiana regione uersus Septentrionem subiacent campi extrema totius Italiæ, omnis Europæ maximi atque uberrimi. horum etiam forma triangularis est. apicem trianguli facit Appennini, atq; Alpium copulatio non longe à mari Sardoo supra Massiliam. Latus, quod Septentrionem spectat: quemadmodum supra diximus: Alpes faciunt: quæ ad duo millia & ducenta stadia protenduntur. Latus uero, quod ad meridiem uergit: perficit Appenninus. hic ad tria millia & LX stadia protenditur. Basis locum tenet littus ipsum maris Adriatici. eius magnitudo est à Sena urbe usq; ad intimum eiusdem maris sinum. hæc duorum millium & quingentorum stadiorum spatio continetur. Ita omnis camporum circuitus X millibus clauditur stadijs. De fertilitate huius regionis haud facile dixerim. ita enim in omnia frugum genera fœcunda est: ut sæpenumero nostra ætate modius frumenti siculus non amplius quatuor

obolis uenum erit: ordei uero non amplius duobus: dolium uini tantũdem. milij præterea, & farris tanta copia est: ut opinionẽ hominum superet. Quàm uero glandibus abũdet: quæ ex nemoribus eius regionis diuersis in locis producũtur: uel id in primis testimonio est: quod, cum infinitam penè porcorum multitudinem italici generis homines alant et ad sacrificia facienda, & ad priuatos usus, & ad necessarium exercitibus apparatum: ijs omnibus abunde hæc regio alimenta subministrat. Iam uero q̃ta particulariũ etiam rerum, quæ ad uictũ hominum spectant: in ea prouincia copia sit: ex hoc licet intelligere: quod uiatores, cum in hospitia diuertunt: nunquam de rebus, quas sint accepturi particulatim paciscuntur: quod cæteris in locis fieri consueuit: sed quantum singuli quiq; homines soluere debeant, cum hospitibus conueniunt. hi uiatoribus honorifice acceptis, & omnibus ad uictum necessarijs abunde subministratis, non amplius, quàm siliquam capiunt. hæc oboli tertia pars est. id pretium raro excedũt. Hominum uero tanta copia: ea proceritas, ac pulchritudo corporum: tantum in rebus bellicis robur: ut facilius sit id ex eorum rebus gestis, quàm ex cuiusquam oratione intelligere. In Alpibus ab utroq; latere loca montuosa habitant, ad eã partem, quæ uersus Rhodanum, et Septentrionem spectat: Galli, q Transalpini appellantur: ad eã uero, quæ campis imminet: Taurisci, Agones, & alia pleraq; barbarorũ genera: à q̃bus Transalpini non genere, sed differentia loci differunt: ideo Transalpini dicti: q̃d trans montes colant. Sũma uero Alpiũ iuga tum propter locorum asperitatem, tum q̃a altæ niues premunt terram gelu,

et perpetuo penè rigore constrictæ: tantum abest ut ab ho
minibus colantur: ut nullũ quidem uestigium extet hu=
manum. Apenninum uero à principio supra Massiliã,
ubi cum Alpibus coniungitur: Lygures colũt: præterea o=
mne id latus, quod mare Tyrrhenum, & campos spe-
ctat: uersus mare q̃dem usq; ad Pisanã urbẽ, quæ prima
Tyrrheniæ ciuitas ad occidentẽ uergit: uersus mediterra
neã uero regionem Arretiũ usq;. Post Lygures Tyrrheni
habitant: mox utrũq; Apẽnini latus Vmbri. Dehinc Apẽ
ninus distans à mari Adriatico circiter quingenta stadia
dimissis campis cõuersus ad dexterã, et per mediã Italiã
transiens protendit in Siculũ pelagus. Campi uero, quì
ĩter Apẽninum, et Adriaticũ sinũ medij sunt: usq; ad ur
bẽ Senã extendũtur. Padus fluuius, quẽ poetæ Eridanũ
uocant: ortum habens in radicibus Alpiũ, ubi quasi apì
cẽ trianguli esse supra memorauimus: in planitiem uer
sus meridiẽ defluit: hinc sese ad orientem flectens, duobus
ostijs prorumpit in Adriaticũ sinum. aquarum mul-
titudine præter cæteros Italiæ oẽs abundat. quippe oẽs
aquæ, quæ ab Apennino, Alpibusq; descendũt: in unũ
coeũt Padi alueũ. Aestiuo, q̃ hyemali tẽpore maior fluit,
ob liquescentiũ niuiũ multitudinẽ. Nauigatur à loco, quẽ
incolæ Volanã appellant: uersus Alpes circiter duo mil
lia stadiorũ. Vbi primũ oritur: simplex est: mox in duos
alueos diuisus, binis in sinum Adriaticũ ostijs erumpit.
Padoam, Volanamq; incolæ uocant: Volana portum ef
ficit inter omnes maris Adriatici portus, tutissimum.
Padum eius loci habitatores olim Bodencum uocaue-
re. Multa præterea de hoc fluuio Græci scriptores
referunt: utputa Phaetontem ex auriga patris præci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

pitem in eum decidisse: continuas Heliadum lachrymas: quas deinde arbor reseruat: incolas loci ex eo die pullatis uestibus, quas in signum mœstitiæ gestare incœperant: assidue usos: atq; alia plurima: quæ nos in præsentia omisimus, superuacua fore rati ad nostri operis præparationem: posthac cum se locus offeret: quantum res postulare uidebitur, referemus: præsertim cum Timæum constet ea, quæ ad hanc regionem attinent, ignorasse. Campos omnes, quos Apennino, atq; Adriatico mari terminari diximus: olim habitauere Tyrrheni: quo tempore Phlegræos etiam campos, qui circa Capuam, et Nolam sunt: tenebant. Cum iis ob uicinitatem loci frequenter Galli conuersabantur. hi specie ac fœcunditate regionis pellecti, exiguam quandam nacti occasionem exercitum comparant: factoq; in Tyrrhenos impetu, finibus expellunt. campos deinceps ipsi tenent. Inter Padum, atq; Alpes habitant Laii: mox Lebitii: dehinc ingens Insubrum natio: post non longe à ripa fluminis Cenomani. Loca uero mari Adriatico uicina antiquum ex Paphlagonia genus colit. hi Veneti appellati. neq; moribus, neq; ornatu corporis, sed tantummodo lingua à Gallis differunt. Inter Apenninum rursus, & Padum primo Anânes: post Boii: inde Eganes: postremo Senones: qui iuxta Adriaticum mare extremi omnium Gallorum incoluerunt. Præcipuæ igitur authoritatis populi ex Gallis, qui in Italia morabantur: hi sunt. uillas habitabant nullis septas mœnibus: apparatuum omnium prorsus expertes erant. in terra super strato gramine dormiebant. uescebantur carne. bellicas solummodo res, atq; agriculturam exercebant: &

simplicem

ſimplicem uitam uiuentes neq; ſcientiis, neq; aliis artibus operam dabant. diuitias ſuas in auro, & pecudibus habebant: ꝙ hæc ſola, cum ferret neceſſitas, quocunq; liberet, facile transferri poſſent. amicitiis comparandis maximum quiſq; ſtudium adhibebat. qppe is maxime pollens inter eos putabatur: qui factioſis abundaret. principio duntaxat eam regionem tenebant: poſtea pleroſq; ex uicinis audacia eorum deterritos ſibi aſciuere. Interiectis temporibus, cum bellum aduerſus populũ romanum gererent: ſuperatos prælio Romanos, ac turpiter in fugam conuerſos perſecuti, triduo poſt initam pugnam Roma, præter Capitolium, potiti ſunt. Sed Venetis per id tempus regionem eorum infeſtantibus retrocedere coacti, fœdere cum Romanis percuſſo, ac reſtituta urbi libertate, domum remigrarunt. Hinc inteſtinis inter ſe bellis uexari cœpere. nam qui Alpes incolebant, animaduertentes uires iſtorum in dies ſummopere augeri, plerunq; aduerſus eos mouebant. Interea Romani inſtauratis uiribus, res Latinorum compoſuere. Annus erat poſt captam urbem trigeſimus: cum Galli ingenti exercitu comparato Albam reuertuntur. Romani, ꝙ aduentus eorum repentinus fuit: et neq; exercitum cogere, neq; à ſociis auxilia conuocare potuerunt: haudquaq̃ aduerſati Gallis fuere. Cæterũ poſt duodecimum annum cum iterum Galli eodem reuerterentur: è ueſtigio Romani aduentu eorum cognito, obuiam alacres cum exercitu proceſſere, nihil magis q̃ dari ſibi ab hoſtibus pugnandi copiam cupientes: qua de omni imperio uno tempore decerneretur. Galli audacia Romanorum perterriti, ſimul orta inter ſe ſeditione, per noctem terga

uertentes turpi fuga redierũt in patriam: atq; annos tredecim quieti permansere. postea cum uires populi romani in dies quammaxime augeri cernerent: de pace agere cœperunt: qua impetrata, ad trigesimum annum quieuere. Iam uero Transalpini iterato eos infestare. hi, ne utrinq; premerẽtur ueriti, per generis affinitatem precari: ne sibi inimici essent: munera praeterea opima offerre: ut bellum in populum romanum conuerterent, hortari: se omnibus uiribus eis affuturos ostendere. Id ubi ꝑsuasũm illis intelligunt: omnes unanimi consensu aduersus Romanos per Tyrrheniam profecti (quippe magnus Tyrrhenorum numerus apud eos morabatur) facta ingenti praeda domum incolumes reuertuntur. hic orta inter eos pro diuisione praedae, seditio usqueadeo processit: ut non solum praedae uerũetiam imperij magnam partem perdiderint. quod frequenter accidere Gallis consueuit, ob immoderatas eorum crapulas, atq; ebrietates. Quarto dehinc anno cum Samnitibus coniuncti denuo Romanos inuadunt: plurimos eorum caedunt. Non multis interiectis diebus eos iterato aggressi, iuxta Sentinatum regionem praeliũ ineunt: plurimos obtruncant: reliquos ad suã quenq; domum fugere compellunt. Post decimũ annum comparato ingenti exercitu, in Hetruriã profecti, Arretiũ obsident. Romani Arretinis auxiliũ ferentes non longe ab urbis mœnibus dimicarunt. In qua pugna superati Lucio consule amisso M. Curium in eius locũ suffecere. Hic statim legatos in Galliã ad redimendos captiuos mittit. qui cũ eò peruenissent: uiolato iure gentiũ à Gallis interficiũtur. Quo scelere indignati acriter Romani, nouo delectu habito penetrare in Galliã ag

grediuntur. Sed parū processum erat: cum eis Senones oc
currunt. Hos collatis signis e uestigio aggressi superant.
magnā partem interficiunt: siqui superfuerant: sedibus
fugant: regione potiuntur. nouā ipsi in urbē coloniam in
ducunt. eā ueteri nomine, ꝙ primo à Gallis habitata
fuerat: Senam appellant. Est autem ea urbs, quemadmo
dū supra memorauimus, in littore Adriatici maris sita:
ubi campi Italiæ terminātur. Boij, cū Senones proprijs
finibus fugatos à Romanis ītelligerēt: ueriti ne ipsi quoq;
idē paterentur, coacto exercitu, Tyrrhenisq; oībus in sub
sidiū uocatis, arma aduersus Romanos mouent: nec mul
tis interiectis diebus prælium ineunt. in quo Tyrrheno
rū magna pars cæsa: Boiorū ad extremum q̄ paucissimi
fugēre. Nec tamen ob eam stragem cecidere animis. quin
proximo anno iterū aduocatis uiribus, collectaq; omni
iuuentute, quæ ad usum armorū apta uidebatur: in Ro-
manos exeunt. ubi adeo fusi, profligatiq; fuere: ut penè
ad internitionē delerentur. Quamobrē mitigatis parū-
per animis, fœdus cū Romanis ꝑ legatos percutiūt. Erat,
dū hæc gerebantur, tertius annus post traiectionē Pyrrhi
in Italiā: et quintus post eam cladē: quā Galli apud Del
phos passi fuere. Ita ea tēpestate fortuna quasi pestis quæ
dam hostilis in Gallos immissa passim omnes perseque
batur. Verum enimuero ex ijs prælijs, quæ supra memo
rauimus: duplicem utilitatem Romani cepere. nam &
assuefacti dimicare cum Gallis, quorum nomine ni-
hil apud eos tetrius, nihil horribilius esse consueuerat:
præstantissimi aduersus Pyrrhum certatores facti sunt:
& ita Gallorum audaciam paulatim contriuerunt:
ut nō longe post securi, primo cum Pyrrho de Italia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

deinde cum Carthaginensibus de imperio Siciliæ dimicauerint. Galli superioribus prælijs uexati, quinq; et quadraginta annos qeuere: nõ uiolata pace, quam cũ Romanis habebant. Postq̃ uero senes, qui & conspexerant sæpe pericula: & uarias experti fuerant iacturas: naturæ concesserũt: insurrexere iuuenes ĩgenio prauo, rudes, & præteritarum rerum omnino inexperti. Hi (ut fert natura hominum) confestim nouis rebus studere cœperunt: & quocunq; res ferret, infesti Romanis esse: à Transalpinis etiam auxilium aduocare. Verum id principio duces tantum inconsulta plebe peragebant. quo factum est, ut uenientibus Ariminum cum exercitu Trãsalpinis, multitudo Boiorum, quæ cuiusmodi rerum ignara erant, aduentum Transalpinorum uerita, cum ducibus suis in dissensionẽ uenerit: ætati, atq; Gallo, regibus interfectis, prælium cum Transalpinis commiserint. Romani quoq; ea tempestate aduentu Transalpinorum deterriti, copias eduxerant. sed cum primũ Gallorũ inter se conflictum audiuere: domũ iter uerterunt. Quinto dehinc anno M. Lepido consule, C. Flãminius legem ad ad populũ tulit: ut ea regio Galliæ, quã Picenum uocãt: unde Senones fuerãt expulsi: militibus romanis diuideretur. quæ res causa extitit: ut nouũ bellũ statim suscitatũ fuerit. nã pleriq; ex Gallis, ac præcipue Boij, q proximi Romanis erãt: eã rẽ grauissime ĩdignabãtur: rati Romanos iã nõ amplius de prĩcipatu, aut gloria, sed de præda atq; interitu suo certaturos. Boios igitur, atq; Insubres in sententiã trahunt: cõmuniq; consilio trans Alpes legatione missa Cõgolitanũ, atq; Aneroestẽ Gallorũ reges, iteq; alios eius prouinciæ circa Rhodanũ habitantes populos,

ac præcipuæ Gessátas, q ex eo, ꝙ mercede militare sole ant, ita appellátur: aggrediũtur. Hortantur: ut coacto exercitu in Italiam trãseãt. in præsentia utilitatẽ belli, in posterũ magnitudinem romanæ felicitatis illis ostendũt. quæ sint parata commoda, si uicerint: ante oculos ponunt. simul dant illis fidem: se socios belli futuros. res gestas maiorum suorum in memoriam reuocant. eos nõ solum prælio fudisse olim Romanos iactant: uerum etiam post prælium incredibili celeritate urbem Romã cepisse. dehinc rebus omnibus, quarum ea urbs refertissima erat, potitos, cum in ea mensibus septem imperassent: sponte restituto Romanis imperio, integris omnibus fortunis suis feliciter in patriam reuersos. Hæc iactando monendoq;, ita reges ipsos, populosq; Galliæ ad bellum incenderunt: ut neq; maior unquam exercitus, neq; ex ualidioribus pugnacioribusq; militibus, neq; omnia apparatu insignior ex ijs Galliæ partibus descenderit.

Hæc ubi Romam delata fuere: tantus in urbe terror coortus est: ut confestim nouos delectus facere cœperint: commeatum parare: interdum copias ad fines suos educere: ueluti iam præsentibus Gallis: qui tamen nondum proprijs sedibus excesserant. quæ res non parum Carthaginensibus profuere ad imperium in Hispania propagandũ. Siquidẽ Romani hæc, quẽadmodũ supradiximus, magis necessaria putãtes, ꝙ hi populi eorũ ceruicibus imminerẽt: negligere res hispanas coacti sunt: quoad res Italiæ cõponerẽtur. Itaq; renouato cũ Asdrubale duce Carthagnẽsiũ, quẽadmodũ supra memorauimus, fœdere, totis iã animis in bellũ gallicũ uersi, id unũ ꝑ id tẽpus maxime cogitabant: quo pacto aduersus Gallorum

impetum resistere possent. Galli coacto circa Rhodanũ exercitu, & cum ingenti multitudine hoium superatis tandẽ Alpibus, in cãpos, q sunt circa Padũ, descẽderũt. cum his confestim Insubres, Boijq; magna multitudine coniunguntur. Veneti uero, & Cenomani legationibus Romanorũ deliniti amicitiã populi romãi societati Gallorũ praetulerunt. Quãobrem reges ob suspitionẽ eorũ partem copiarũ Insubribus praesidij gratia relinquere coacti, ipsi cũ reliquo exercitu castra uersus Hetruriam mouerunt, ducentes peditũ circiter quinquaginta millia, equitũ uero, ac bigarũ duo millia. Romani, cũ primum supatas à Gallis alpes cognouere: L. Aemyliũ consulẽ cum exercitu Ariminũ miserunt: ut illic oppositus hostibus, transitũ eorum prohiberet. unus uero praetorũ proficisci in Hetruriã iussus: q alter cõsulũ C. Attilius principio consulatus sui in Sardiniã cum classe nauigarat. Ciuitas tota moesta, atq; soliata erat: nec sine ingenti metu tanti Gallorũ conatus expectabantur. ueniebat. in mẽtem ueustae cladis: & quasi fatalẽ Romanae urbi gentẽ oẽs formidabant. Itaq; maximus iãpridẽ exercitus paratus erat: noui insup delectus quotidie habebãtur. admonuerant socios: ut instructi, paratiq; forẽt. praeterea ut descriptiones oium copiarũ totius Italiae ad senatum referrẽtur, mandauerant: oẽm simul multitudinẽ italici exercitus nosse cupientes. frumenti insup, telorumq;, ac caeterarũ rerũ bello necessariarũ tantum apparatũ fecerant: quantũ nemo ante nostrã aetatem meminit. Nec sanè caeteri Italiae populi segniores. adeo enim aduẽtu Gallorũ perterrefacti omnes erant: ut non iam pro Romanis bella geri, neq; pro eorũ imperio certari, sed pro

sua singuli quiq; salute, pro ciuitate, pro patria existima rent. propterea omnes Italiae populi libenter Romanis in hoc bello paruerunt. Libet mihi hoc loco apparatum populi romani, & magnitudinem copiarum, quas ea tempestate habebat: commemorare: quo manifeste omnes intelligant: quales, quantasq; res, quibus tunc uiribus aggredi Annibal fuerit ausus: & quibus copijs potentiae Romanorum oppositus urbẽ Romam in tantum discrimen adduxerit. Primum igitur cum consulibus quatuor legiones urbanae in expeditionem exiuerant. harum singulis quinq; millia & ducenti pedites, equites uero trecenti inerant. habebant etiãdem consules auxilia sociorũ. horum numerus erat triginta millia peditum, equitum uero duo millia. Erãt praeterea tumultus gallici causa hae copiae paratae: à Tuscis, atq; Sabinis peditũ circiter septuaginta millia, equitum uero ad quatuor millia. hi statim, ut Galli trãsire Apenninũ nunciati sunt: uersus Hetruriã missi: atq; eis praetor urbanus praefectus est. Post hos Vmbri, & Sarsenates Apennini accolae ad uiginti millia coacti. Veneti item, atq; Cenomani circiter uiginti millia. hi oẽs in Apennino cõsistere iussi erant: ac in Boiorũ agros, cum facultas daretur, irrũpere. Has aduersus Gallos copias principio opposuerãt. Erant praeterea in urbe Roma paratae aliae copiae: quae praesidiorũ gratia tenebãtur: et, si qd subitaneũ accideret, iussa senatus expectabãt. Romanorũ uiginti millia peditũ, eqtes uero mille et qngenti: sociorũ aũt triginta millia peditũ, eqtũ duo millia. In tabulis uero relatae erant copiae Latinorũ octuaginta millia peditũ, equtum quinq; millia: Sãnitiũ septuaginta millia peditũ, equtum

septem millia: Lapigum, ac Mesapiorum peditum quinquaginta, equitum uero sexdecim millia: Lucanorũ peditum triginta, equitum tria millia: Marsorum autem, et Marrucinorum, ac Ferentanorum, & praeterea Vestinorũ peditũ uiginti, eqtum quatuor millia. Erant quoq; per id tẽpus in Sicilia, & circa Tarentũ legiones duae praesidij gratia cõstitutae. harũ singulae habebãt peditũ quatuor millia & ducentos, equites uero ducẽtos. Insup Romanorũ, ac Cãpanorũ multitudo erat circiter ducẽta et qnquaginta millia peditũ, eqtũ uiginti tria millia. Ita omniũ copiarũ, quae senatui, populoq; romano subiectae erant: numerus fuit peditũ supra centũ et qnquaginta millia, eqtum uero circiter sex millia. oĩum autem simul ex tota Italia armatorũ numerus septies centena millia peditũ, eqtũ ad septuaginta millia. aduersus quos Annibal uix uiginti millia hominiũ habens in Italiam ausus est irrũpere. Sed de his aliãs latius. Galli tandem supato Apẽnini iugo, in Hetruriã descẽderũt, oĩa ferro, igniq; uastantes. cũq; iã circa urbẽ essent, q̃ Clusiũ appellant: distatq; ab urbe Roma non amplius triũ dierũ spacio: nũciatur eis: Romanorũ copias, quas praesidij gratia in Hetruria collocatas diximus: simul cõuenisse: ac se insequi. Quo nũcio accepto Galli, e uestigio iter in Romanos tumultuosius cõuerterũt. cũq; in conspectu essẽt, iã occidente sole: sua utriq; castra muniuere. Obortis deinde tenebris Galli erectis de more ignibus eqtatum omnẽ in castris relinquũt, iubẽtes: ut cũ prima luce postq̃ hostibus cõspicui fuerint: iter post eos arripant. ipsi occulta fuga cũ omni multitudine peditũ Fesulas uersus iter faciunt, eo cõsilio: ut simul eqtes suos recipent: simul in-

ſequẽtes hoſtes circũuenirẽt. Romãi ſub prima luce Gallorum eqtes tumultuoſius abire cõſpicati, fugam & trepidationẽ exiſtimantes, rapto poſt eos agmine incautius ferũtur. quos ſimulatq; nacti fuere: conuerſantibus undiq; ex cõpoſito Gallis, atrox initũ eſt certamen. Tandẽ Gallis numero atq; ferocia animi longe præſtãtibus, Romanorum circiter ſex millia in ea pugna cecidere: reliqua oĩs multitudo ſalutẽ pedibus quæſiuit. eorũ magna pars recepit ſeſe in tumulũ, ſitu atq; natura loci munitũ. Hos principio Galli obſidere aggreſſi. ſed qm̃ & tranſactæ noctis uigilijs, & eius diei labore confecti erant: ad curanda duntaxat corpora uertuntur: relicto ibidem præſidio equorum: qui diligenter tumulum cuſtodirent, eo propoſito: ut, niſi poſtridie ſe ſponte dederent: totis uiribus eum locum expugnarẽt. Per idẽ tempus L. Aemylius conſul, quem Arimini cum exercitu fuiſſe memorauimus: cognito Gallorum in Hetruriam tranſitu, & quod uerſus urbem Romam cum exercitu properarent: præſidium ferre ſocijs maturat. cumq; iam ſuperatis Apennini ſaltibus non longe ab hoſtibus caſtra poſuiſſet: q̃ ad tumulũ confugerant: cognito aduentu conſulis (id enim ꝑ nocturnos ignes intelligebatur) auctis confeſtim animis, quoſdã ẽ ſuis inermes per propinquã ſyluã ad eum mittunt: ac omnẽ rei geſtæ ſeriẽ nunciant. Cõſul in tanto ſociorũ periculo minime cunctandũ ratus, tribunis militũ mandat: ut cũ prima luce pedeſtres copias educere maturent: ipſe cũ equitatu præcedens iter uerſus tumulũ facit. Gallorũ quoq; duces ex nocturnis ignibus aduentũ conſulis coniectati, cõcionẽ aduocarunt: ut q̃d agendũ foret, cõmuni cõſilio decerneretur. Tũ rex Ane

roestes, stultum esse, inquit, antequam tantum prædæ abi gant, (incredibilis enim multitudo hominum, ingensq; omnium rerũ copia in Gallorũ potestatem deuenerat) tempus cum hostibus terere: & res iam à se acquisitas in ambiguo ponere. proinde primo in patriam reuertendũ: relictisq; ibi sarcinis, atq; impedimentis, Hetruriam denuo, si uideatur, repetendum: ut prælium aduersus hostes expediti committant. Id consilium Aneroestis cum omnibus placuisset: Galli ante lucem signa mouentes, onusti omnis generis præda per littus inferi maris Galliam repetebant. L. Aemylius consul susceptis copiјs, quæ in tumulum confugerant: Gallos cum exercitu persequebatur. non enim pugnare ex composito cum tanta multitudine conducere rebus suis existimabat: sed commoditatem aliquam loci, aut temporis opportunitatem censebat expectandam: qua uel hostes terrere, uel abactam recipere prædã ualeret. Per idẽ tempus C. Attilius alter consul, qui nuper ex Sardinia cum exercitu Pisas uenerat: expositis in terram copiјs, contrario quàm Galli itinere per littus inferi maris Romam uersus ductabat exercitum. Atqui iam Galli non longe aberant à Telamone Tusciæ ciuitate: cum quidam ex eis, qui exercitum antecedebant, in Romanos ex improuiso incidentes, captiq;, rem omnem consuli exposuerunt, non longe abesse Gallos nunciantes: Lucium uero Aemylium consulem ponè sequi. Quibus rebus auditis, C. Attilius partim nouitatem rei admiratus, partim adductus in spem uictoriæ, ꝙ obiecisse sibi medios inter duos exercitus hostes fortuna uidebatur: legiones tribunis militum tradit, iubens: ut aduersus hostes proce

dant quousq; locorum opportunitas sinat. ipse interea imminentem uiæ collem conspicatus ad rem gerendam peropportunum quò tendere iam Galli uidebantur: collectis equitibus, locum præoccupare constituit: & primum sese periculo obijcere, sperans per eum modum, si uictoria penès Romanos foret, summam totius rei sibi attributum iri. Galli principio aduentum consulis ignorantes, coniectatiq; ex his, quæ cernebant, L. Aemylium consulem per noctem cum equitibus præcessisse, quo loca bello opportuna præoccuparet: confestim equitatum omnem, ac partẽ expeditorum præmittunt ad eum collem occupandum. cum uero captum iã ab Attilio collem ex captiuis intellexissent: confestim pedites iubent præcedere: à fronte simul, atq; à tergo aciem struunt: quod hos quidẽ post tergum insequi uiderent: illos uero à fronte consistere, & ex captiuis, & ex ijs, quæ in præsentia acciderãt: scirent. Qui cũ L. Aemylio erant: etsi aduenisse Pisas ex Sardinia copias dicebatur: nondũ tñ eam rẽ compertã habentes, tunc è certamine, quod in colle fiebat. planè cognouerunt. iã enim q̃proxime hostes accesserant. Quãobrẽ ingenti lætitia profusi eqtes æmyliani ꝑ proximũ callem in subsidiũ eorũ, q pro colle pugnabãt: trãsiuere. Aemylius uero ipse cũ legionibus solito ordine post Gallos iter maturabat. Galli, ubi se ab hostibus utrinq; circũuentos uidère: contra Aemyliũ, q à tergo sequebatur: Gessatas, atq; Insubres constituerũt: à frõte aũt aduersus C. Attiliũ Taurinos, et q circa Padũ habitant, Boios: Carros, cæteraq; impedimenta unũ in locũ extra utrãq; aciẽ collocarunt: prædã uero omnẽ in proximũ tumulũ, relictis q eã custodirent equitibus,

exposuerũt. Ita cũ bifrontem aciẽ constituissent: accidit eã nonmodo terribilem aspectu, uerumetiam ad pugnã dum efficacissimam esse. Boij quidam, atq; insubres auratis fulgebant sagulis. Gessatæ uero ob magnitudinem animi, & incredibilem gloriæ cupiditatem, huiusmodi ornamentis abiectis, nudi tantũ cum armis ante omnes stabant, rati per eum modum aptiores sese, & magis expeditos ad bellum fore. siquidẽ densæ in ijs locis sentes implicarent uestes: & armorũ usum præpedirent. Principio certamen in colle erat omnibus conspicuum: simul hinc atq; illinc cócursantibus eqtibus, et summa uirtute ab utroq; agmine pugnantibus. Hoc in loco C. Attilius consul fortissime dimicans occiditur. Caput eius ad Gallorũ reges delatum. Romanorũ equites haud ob eam rẽ cecidere animis: sed longe atrocius prælio incũbentes, tandẽ non solum collem tutati sunt: uerũetiam Gallorum eqtatum omnem fuderunt. Interea cum peditum inter se acies appropinquassent: præliũ commissũ nonmodo præsentebus uisu, uerũetiam cæteris auditu horrendũ, mirabileq; futurũ. Primo enim cũ ex tribus exercitibus pugna constaret: facile sibi quisq; persuadere potest, non solũ aspectum, uerumetiam usum eius prælij nouũ atq; horribilem aspicientibus fuisse. deinde quis nó ambigat, uel in præsentiarũ, uel eo tempore, si interfuit: utrũ Galli peiores partes in eo prælio habuerint: quod non solũ à fronte, uerumetiã à tergo ab hostibus premebãtur? an meliores? simul ꝙ cũ utroq; exercitu pugnabant: simul ꝙ utraq; pars impetũ hostiũ ab altera propulsabat: ut sese inuicẽ uno tempore utriq; protegerent: &, quod præcipuũ est: à fronte qdem prærũ

pere, a tergo uero fugã sperare minime possent. habẽt enim hunc in primis bifrontes acies usum: ꝙ nullã militibus uertendi terga spẽ præbent. Atq; Romani simul in spẽ uictoriæ ducebantur: ꝙ medios hostes quasi de industria sibi oblatos cernebant: simul ordinẽ, strepitũq; gallici exercitus formidabant. Terribilis erat classicorũ sonitus: cum quibus omnis simul Gallorum multitudo tantum clamorem ululatumq; attollebat: ut incredibilis uociferatio audiretur: nec tubæ solum, militesq;, uerum etiam circunstantia omnia loca uocem emittere uiderentur. Terribilis etiam præcedentium nudorum hominum aspectus. magna enim ac nuda corpora, & bellici quidam motus sub clipeis, miraculo simul & formidini erant. his accedebat splendor, & pulchritudo ornamentorum. quippe tota acies torquibus aureis, & uirgatis sagulis fulgebat. quæ aspicientes Romani, partim obstupebant: partim spe prædæ uehementius incendebantur. Tandem uero sagittarijs, qui aciem romanam ex more præcedebant: tela passim emittentibus, qui posteriores erant, armis tecti facile se tutabantur. qui uero ante alios nudi pugnabant: re longe aliter, ꝗ̃ sperarant, procedente, maxime infestabantur. prægrandia enim, ac nuda corpora scuto gallico protegere omnino nequibant. itaq; spicula intro adacta facile cohærebant. Deniq; cum infestius ferirentur: & sagittarios cum propter distantiam loci, tum propter multitudinem uolantium undiq; telorum ulcisci nequirent: in desperationem adducti, & quasi rabie furentes, alij in hostes temere ob dolorem ruentes opprimebantur: alij pedem ad suos referentes fœdati sanguine terrebant cæterorum animos:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

atq; ordinem perturbabant. Per hunc modum iactantia Gessatarum, qui antesignani in prælio erant, domita, Iusubres, & Boij, & Taurini prælium excepere. Neq; iam sagittis eminus, ut ante, sed quominus pilis, & gladijs certabatur. Hic uero, quantum nũquam aliâs, atrox prælium fiebat: nec quicquam erat in tantis exercitibus segne. Sed & scuta ad tutelam corporum, & enses ad usum bellorum longe impares erant. quippe Gallorum enses graues, & obtusa cuspide, scuta uero debilia erant. Romani autem & scutis ad protegenda corpora ualidioribus utebantur: & gladijs breuioribus, sed tamen acutis. Itaq; semper & in uniuerso certamine, & singulorum congressibus Galli superati passim cadebant. Stetit tamen immota eorum acies: donec equites romani è colle cum ingenti impetu descenderunt. Tunc denique turbati Galli passim prosternuntur. pedites quidem in ijsdem locis, in quibus constituti fuerant: cæde re: equites uero in fugam se uerterunt. Perierunt in eo prælio quadraginta millia Gallorum: decem millia dũtaxat, inter quos & Congolitanus rex fuit: uiui in potestatem Romanorum peruenere. Alter uero Gallorum rex Aneroestes, cum in propinquum locum paucis quibusdam comitantibus fugisset: non longe post omnes sibi mortem consciuere. His rebus gestis, L. Aemylius consul spolia hostium Romam misit: prædam uero ijs, quorum fuerat, restituit. ipse cum omnibus copijs per Lyguriam in Boiorum agrum profectus, omnia uastat, populaturq;: & intra paucorum dierum spatium omni genere prædæ ditato exercitu, Romam cum copijs reuertitur. armis, torqui-

busq; (id genus ornamenti est ex auro: quod Galli circa collum gestare solent) Capitolium ornat: reliquam uero prædam, & captiuos omnes ante se in triumphum ducat. Per; hunc modum tanti Gallorũ conatus, quos non solum populus romanus, uerumetiã tota Italia formidarat, in irritum deuenere. Quibus rebus Romani in spem adducti expellendi omnino ex Italia Gallos, Q. Fuluium, & T. Manlium creatos nuper consules in Galliam cum ingenti exercitu transmittunt. Hi simulac prouinciam ingressi fuere: Boios in ditionem populi Ro. uenire compulerunt. Deinde cum in reliquos Gallos grassari cœpissent: multitudine imbrium, ac subinde pestilentia impediti desistere coacti sunt. Post hos creati consules P. Furius, & C. Flaminius rursus in Galliam cum exercitu profecti, receptisq; in amicitiam Ananibus, qui non longe à Massilia habitant: mox in Insubrum agros legiones traduxere, non longe ab eo loco, quo Adua fluuius in Padum influit. Insubres magna multitudine ad prohibendum hostem conuenerant. à quibus nonmodo in trãsmittendo amne, uerumetiam in muniendis castris cum magna detrimenta Romani suscepissent: statim ex eo loco discesserunt: profecti'que in Cenomanorum regionem, & illorum copijs (erant enim socij Romanorum) ad exercitum adiunctis, rursus è superiori loco, qui ad Alpes spectat: in Insubrum agros descenderunt, totam regionem longe lateq; uastantes. Principes Insubrum immutabile hoc Romanorum consilium animaduertentes, tentare fortunam belli, & cum Romanis decer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

nere statuerunt. Coacto itaq; exercitu, & signis aureis, quae immobilia uocitant, è templo Mineruae sublatis, caeterisq; necessarijs rebus paratis, aduersus Romanos intrepide profecti, non longe ab illorum copijs castrametati sunt, numero circiter quinquaginta millia hominum existentes. Romani cum se numero longe inferiores esse perspicerent: aduocare Gallorum, cum quibus societate iuncti erant: auxilia cogitabant. Caeterum quoniã cũ eiusdẽ generis hominibus dimicandũ illis esse intelligebant: periculosum uidebatur eiusmodi hominibus in eo discrimine, atq; ijs praesertim locis salutẽ suam committere. Ita ancipites consilij tandẽ periculosum consiliũ capiũt. Castra erãt apud Aduã amnem: ubi et pons erat ad ulteriorem fluminis ripam. uocatos igitur ad se Cenomanos transire amnem iubent, Cum omnis multitudo transisset: pontem rescindunt: uno tempore & illis facultatem coniungendi sese cum hostibus auferentes: & suis unam duntaxat spem salutis in uictoria relinquentes. quae cum fecissent: copias in aciem educunt: potestatemq; pugnandi Insubribus faciunt. Vicerunt id praelium Romani prouidentia tribunorum. hi enim, ꝙ ex superioribus pugnis animaduerterant Gallorũ gentem primo impetu acerrime dimicare: mox uero labascere animis, atq; confringi: enses praeterea illorum, quemadmodum supra memorauimus, unam duntaxat plagam uehemẽtem habere: sed esse ad crebriores ictus prorsus inutiles: cum structae iam acies essent: acceptas à triarijs hastas antesignanis tradidere: admonentes ut Gallorum impetum tamdiu distinerent: quoad primus ille ardor animi efferuesceret: tum dimissis hastis, ensibus uterentur. Illi

tur. Illi

tur. Illi tribunorũ imperio parentes ex cõposito ĩ Gallos irruunt: pectoráq; eorum hastis feriunt. Galli in praecidendis hastis omnem impetum effudere. tum deniq; Romani abiectis hastis, pedem pedi conferentes Gallorum conatum omnino inutilem fecere: quippe auferentes ijs spatium ex distantia pugnandi: quod proprium eius gẽtis est: propterea quod obtusi sunt gladij ipsorum: nec nisi ad demittendos ex distantia ictus propter longitudinem utiles. Ipsi uero breuioribus ensibus freti, nec caesim, ut illi, sed punctim ora pectoráq; Gallorum crebris ictibus ferientes, magnam partem hostium interfecere. Tantum in eo praelio ualuit prouidentia tribunorum. nam consul haud sanè prudẽter locum ad pugnam elegerat. quippe structa acie iuxta ripam fluminis abstulerat Romanis, quod proprium esse illorum uidetur: nihil loci eis relinquens ad referẽdos ex acie pedes. Quod si quid inter pugnandum tantillum retrocedere coẽgisset: incidere omnes in profluentem oportebat ob inscitiam consulis. praeclaram tamen (ut diximus) uictoriã propria uirtute adepti fuere. & ingenti captiuorum multitudine, multísq; Gallorum spolijs onusti incolumẽ Romam exercitum reduxerunt. Proximo dehinc anno Galli tantis cladibus afflicti pacem à Romanis per legatos petiere, omnia illis pollicentes. At M. Claudius, & C. Cornelius consules creati, ne id à senatu impetrarent, educere omni celeritate in prouinciam exercitum maturant. Quamobrem Galli desperata pace, quasi extremum periculum subituri iterato exercitum comparare. conductísq; XXX millibus Gessatarum, quos cis Rhenum habitare supra memorauimus: omnes in-

structos paratosq; in armis habere: Romanorum aduentum præstolari. Consules igitur adueniente uere, copijs in Insubres ductis, Acerras urbem, quæ est inter Padum, & Alpes: obsedere. Insubres, etsi ferre auxilium obsessis nequibant: propterea quod media loca fuerant à Romanis præoccupata: ad dissoluendam tamen obsidionem toto animo intenti, partem copiarum trans Padum mittunt. hos obsidere Clastidium oppidum sociorum populi Ro. iubent: rati ea difficultate coactos consules urbem obsidione soluturos. Id simulac consulibus nunciatum fuit: M. Claudius cum equitatu, & parte expeditorum ferre obsessis auxilium properat. Galli postquam aduentum consulis cognouerunt: soluta mox obsidione, aduersus Romanos intrepidi fecerunt iter: structaq; acie in conspectu constitere. sed principio quidem Galli, incidentibus ex improuiso in ipsorum equites Romanis, meliores partes habuerunt. postea uero undiq; circunuenti ab equitibus romanis fusi passim, profligatiq; fuere. multi in fluuium metu hostium præcipitati, uorticibus absorpti periere. magna pars ab hostibus cæsa: reliqui uiui capti. At Galli, qui apud Acerras obsidebantur: simulac superatos apud Clastidium suos audiuere: fuga saluti suæ consulentes, Mediolanum præcipuam Insubrum ciuitatem petierunt. Cornelius urbe, quæ et frumento, & omni genere commeatus refertissima erat, potitus, Gallos persequitur: nec longe à Mediolano exercitum duxit. Cum uero obuiam Galli non prodirent: mediolanensem agrum populatus copias reducebat. Galli redeuntem insecuti extremum lacessere agmen cœpere: plerisque Romanorum obtruncatis: nonnullis

& in fugam conuersis: donec Cornelius cum legionibus conuersus omnes ad prælium cum hostibus capessendum cohortatus est. qui mandatum consulis alacri animo audientes, in Gallos audacissime irruunt. Galli maximis nuper detrimentis affecti, haud diu resistere: sed reuocato extemplo gradu in proximas alpes aufugerunt. Hos persecutus consul, simul prouinciam omnem populatus est: simul Mediolanum profectus, urbem per uim in populi romani ditionem redegit. Quibus rebus gestis duces Gallorum nullam amplius salutis spem sibi relictam uidentes, sese, resq; suas omnis in populi romani potestate posuerunt. Hic tandem belli gallici finis fuit: quo nullum usq; in hunc diem uel obstinatione animorum, uel militum audacia, uel atrocitate præliorum, uel multitudine interfectorum, uel numero copiarum maius aut audiuimus, aut legimus: q̃q̃ & consilijs, & incœptis, & quotidianis deliberationibus prorsus inutile fuerit: propterea ꝙ Galli ira potius atque impetu mouentur, quàm ratione. De quibus cum consideraremus quàm breui tempore è natali solo expulsi à Romanis fuerint, paucis quibusdam locis sibi intra Alpes relictis: consentaneū existimauimus, cum primos eorum conatus, tum omnem rerum successum ac postremo ultimum interitum ipsorum breuiter commemorarre: id maxime proprium historiæ existimantes, huiusmodi res casusq; fortuitos posteris tradere: nec forte nostri homines eiusce modi rerū ignari uanas, ac frequentes barbarorum infestationes facile pertimescant: sed certi q̃ leuiter, quamq; nullo negotio ea gens post primos statim impetus, si quis eis obstiterit, infringatur, & cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ruat: omnem potius fortunæ euentum experiri malint: quàm aliquid necessarium, ut Barbaris cedant, prætermittere. Equidẽ qui Persarum aduersus Græcos, Gallorumq; contra Delphos res gestas scripserant: plurimum profuisse arbitror ad certamina Græcorum pro communi patriæ libertate. Et certe nemo uel diuitijs alicuius, uel armis, uel multitudine hominum deterritus à patriæ & communis soli defensione desistet: si sibi ante oculos ponet res ea tempestate gestas: considerabitq; quot millia hoium, quas uires, quãtos apparatus uirtus Romanorum cum ingenio & ratione pugnantium superarit: fregerit: profligauerit. Sed enim Gallorum terror non solum priscis temporibus, uerum & nostra ætate sæpenumero Græcorum animos inuasit. Quæ res me uel in primis animauit: ut eorum res gestas summatim quidem, sed tamen ab origine referrem. Verum ut aliquando eò reuertamur, unde discessimus: Asdrubal dux Carthaginensium annos octo in Hispania commoratus, tandẽ per insidias noctu à Gallo quodam priuatarum inimicitiarum causa domi occiditur: uir non modo bellicis artibus, uerum & eloquentia ad mouendos hominum animos adeo pollens potensq;: ut magnã imperio carthaginensi accessionem fecerit. Copiæ, * quæ in Hispania erant: Annibali filio eius adhuc satis adolescenti ob egregiã iuuenis indolẽ, et incredibilẽ in ea ætate magnitudinẽ animi, traduntur. Hic in ipsis statim principijs hostem se populi romani futurũ declarauit. qđ nõ longe post accidit. Ex eo tempore uariæ inter Romanos, Carthaginensesq; suspitiones oriri cœptæ. Quippe Carthaginenses, quod expulsi è Sicilia fuerant: se-
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

creto Romanis insidias machinabantur. Romani uero è contrario consilia eorum intelligentes, non satis Carthaginensibus fidebant. quibus rebus facile intelligebatur: non post longum tempus bellum inter eos futurum. Per idẽ tempus Achæi, & Philippus Macedoniæ rex, cæteriq; eorum socij bellum aduersus Aetolos gerebãt: quod sociale appellatur. Nos igitur, cum bellum à Romanis contra Carthaginenses in Sicilia atq; Africa gestum, cæteráq;, quæ id bellum secuta sunt, commemorauerimus: ac deinde secundum ordinem nostræ præparationis uentum sit ad principium socialis belli, & secundi belli carthaginensis, quod Annibalis bellum appellant: atq; ex his temporibus nobis institutum sit nostræ narrationis initium facere: consentaneum est: ut iã ad res in Græcia gestas ueniamus: quo per hunc modum simul undecunq; præparatione facta, cum ad eũdem rerum omnium exitum uentum fueritis: institutam à nobis historiam inchoemus. cum enim non unius duntaxat, aut alterius gentis, quemadmodum cæteri scriptores fecere: utputa Græcorum, siue Persarum, sed omnium simul totius orbis partium, quæ in nostram notitiam uenerunt, res gestas scribere præposuerimus: non absurdum erit: notissimarum gentium, locorumq; totius orbis breuiter ante initium nostri operis meminisse. De his igitur, quæ in Asia, atque Aegypto gesta sunt: satis erit à nostris inde temporibus referre: quod multi ante nostram ætatem res gestas eorum scripsere: suntq; ferè omnibus in promptu: nec quicquam ex eo tempore immutatum est: quod sit à scriptorum commentarijs alienum. quæ uero Achæi, Mace-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

cedonesq; gessere: breuiter nobis ab initio repetenda sunt: quod earum rerum (quemadmodum supra memorauimus) incredibilis mutatio fuerit nostris temporibus, nam cum multi ante hæc tempora laborassent: ut Peloponnenses in unam ad uoluntatem redigerent: neque id perficere potuisset: quod omnes suo potius commodo, quàm libertati patriæ studerent: tanta hac nostra tempestate immutatio facta est: ut non solum amicitiam, societatemque inter se inierint: sed etiam iisdem legibus usi sint, iisdem ponderibus, iisdem mensuris, iisdem nummis, præterea iisdem principibus, iisdem consultoribus, iisdem iudicibus: ut nulla alia res Peloponneso deesset quin omnis una ciuitas foret: nisi quod non erant una mœnia habitantium: cætera omnia uel eadem, uel quamsimillima erant. Primum autem quomodo regnare inter Peloponnenses cœperit Achæorum nomen, haud absurdum erit ostendere. Nam hanc qui appellationem ab initio sortiti fuere: neque regione cæteris præstant: neque urbium multitudine, neque diuitiis, neque uirtute. siquidem Arcadesque, atque Lacedæmonii multitudine uirorum, urbiumq; non parum cæteros antecellunt: uirtute ac rebus gestis nemini Græcorum secundi. Quomodo igitur, aut quamobrem uel hi, quos modo memorauimus: uel cæteri Peloponnenses pati æquo animo possunt: se non solum in rempublicam, uerumetiam in nomen Achæorum transmutatos? Ac fortuna quidem hoc factum esse, stultissimum esset asserere. Causa potius huius rei perquirenda est: sine qua nihil nec eorum, quæ ratione fiunt: nec eorum, quæ præter rationem agi ui-

dentur: perfici potest. Est autem haec, ut mea quidem fert opinio: aequalitas, & communis licentia, quae inter omnes seruabatur: & quoddam quasi exemplar uerae reipu. quippe sinceriora instituta in aliqua Graeciae ciuitate reperta nunquam fuere. Haec causa plerosque Peloponnenses sponte sua aemulos, atque imitatores eius reipu. fecit: alios ad id rationibus, persuasionibusq; adduxit: nonnullos cum tempore paulatim coëgit: ita tamen: ut statim postea animos eorum sedaret. nam cum nemini quicquam superesse ab initio permisisset: sed omnia omnibus uoluisset aequalia fore: statim ad eam amplitudinem Achaeos perduxit: duabus rebus ad id efficacissimis usa, aequalitate, atq; clementia. Haec igitur primaria causa fuisse dicenda est: quae Peloponnenses unanimes inter se, atque concordes ad eam felicitatem, in qua modo sunt, perduxit. Verum hic mos uiuendi, atque haec ratio administrādae reip. longe ante haec tempora apud Achaeos fuit: quod infinitis penè testimonijs licet ostendere. sed in praesentia unum duntaxat, uel ad summum duo proferamus. Nam quo tempore in ea regione Italiae, quae tunc magna Graecia appellabatur: coetus Pythagoreorum ob clandestinam coniurationem concrematus fuit: magna rerum publicarum mutatione facta, ut'pote principibus uniuscuiusque ciuitatis temere interfectis, accidit ea loca, easque urbes maximis caedibus, seditionibusq; uexari. Quocirca uariae ad eos undecunque legationes componendarum rerum gratia confluxere. At illi caeteris posthabitis, Achaeorum duntaxat fidei res suas commiserunt. quin etiā non multo

interiecto tempore, omnino instituta illorum imitari, atque eam remp. effingere decreuerunt. Siquidem Crodematæ, Sybaritæ, Caulonitæ compositis inter se unanimiter rebus, primo Omarij Iouis templum publice constituerunt: ubi & contiones fieri, & cum populo agi posset. præterea acceptis ab Achæis institutis & legibus, ijs duntaxat uti, suamque rempu. componere uolebant. Sed à Dionysio Syracusarum tyranno, & uagantibus per id tempus circum ea loca Gallis, desistere ab incœpto coacti. Præter hæc Lacedæmonijs ex insperato apud Leuctras profligatis, Thebanis uero iam imperium Græcorum affectantibus, ingens per omnem Græciam tumultus, atque incredibilis perturbatio orta, præsertim apud hos ipsos Lacedæmonios, atque Thebanos: cum et illi superatos se arbitrarētur: & hi nondum se uictoriam insecutos existimarent. Veruntamen uterque populus cōmuni consilio solos ex omni Græcia Achæos delegere: qubus rerum omnium, quæ in ambiguo erāt: iudicium permitteret: non tam uires, aut potentiam eorum animaduertentes (erat quippe tunc ea regio cæteris omnibus Græciæ prouincijs minor) quàm fidem, atq; integritatem populorum: quæ ea tempestate apud omnes habebatur insignis. Tunc igitur nuda apud eos uirtus erat: sed res gestæ nullæ: gloria dignæ forent. Itaque respu. eorum parum augebatur: q̄ neminem uirtutibus suis dignum principem haberent: semper autem uel Lacedæmoniorum, uel Macedonum imperio obscurarentur. at postquam interiectis temporibus dignos eorum principatu præfectos inuenere: clari è uestigio, atque illustres facti sunt. perseuerunt

H, quod optimum omnium erat,: Peloponnesium inter se concordiam. cuius authorem, ac ducem fuisse nemo ambigit Aratum Sicyonium: qui uero rem cœptam confirmauit, atque perfecit: Philopœmenem Megalopolitanum: Tertium autem, qui eam auxit, amplificauitq;: Lycertam, & cæteros eius sequaces. Quæ uero à singulis gesta fuerint: & quemadmodum, quo'ue tempore, hinc ostendere conabimur: quãtum pro materia licebit. Sed Arati quidem res gestas & nunc, & rursus post hac summatim referemus: ꝙ ipse in commentarijs suis omnia fuerit non minus uere, quàm aperte copioséq; complexus. De cæteris uero paulo diligentior, atque prolixior sermo erit. Atqui & faciliorem nobis narrationem, & discentibus apertiorem historiam futuram arbitramur: si ab his temporibus repetemus: in quibus Achæorum populi, qui à principibus Macedoniæ per ciuitates diuisi fuerant: rursus in unum quasi corpus coaluerunt: & ita aucta confestim ea gens fuit: ut ad hanc amplitudinem peruenerit: de qua hactenus particulatim diximus: & quæ durat usque in præsentem diem. Olympias igitur erat centesima uigesimaquarta: cũ Patrẽses, et Dymensorina animis conuenere: tẽpore quo Ptolemæus Lagi filius, & Lysimachus, et Seleucus, & Ptolemæus Ceraunus uitã obiere. omnes enim sub hac olympiade diem functi sunt. Superioribus itaque temporibus hic erat Achæorum status. Regnari apud eos cœptum: tempore quo Tisamenes Horestis filius post descensum Heraclidarum Lacedæmone expulsus loca, quæ sunt circa Achæiam: occupauit. Ab hoc continue

per successionem usq; ad Sygi tempora reges habuere. Postea uero moleste ferre regnum cœperunt: quod filij Sygi iam non legitime, sed per tyrannidem prouinciam gubernarent. Igitur rempu. à regibus ad populum transtulerunt. et reliquum quidem tempus usq; ad Alexandri, Philippiq; ætatem uarie uarijs temporibus se gessere. conati tamen, quantum in se fuit, rempub. publice administrare. Hæc autem ex duodecim ciuitatibus constabat: quæ nostra quoq; ætate extant, præter Olenum, & Elicem: quas solidas ante certamen Leuctricum terræmotus absorbuit. hæ sunt. Patræ, Dymæ, Phare, Tritea, Leontia, Egira, Pellene, Bura, Ceraunia, Carynia. Post Alexandri uero ætatem, & ante eam olympiadẽ, de qua modo locuti sumus: tanta inter eos maxime propter reges Macedoniæ dissensio orta est: ut diuisæ inter se ciuitates id demum conducere sibi arbitrarentur: si arma aduersus se inuicem hostiliter ferrent. Quibus ex rebus accidit: alias Achæiæ ciuitates præsidium Demetrij, Cassandriq;, & non longe post Antigoni intra urbem recipere: plerasque à Tyrannis, qui tunc in Græcia complures erant: occupari. Centesima uero & uigesimaquarta olympiade (quemadmodum supra memorauimus) rursus conuenire inter se ij populi cœperunt: tempore quo Pyrrhus Epyrotarum rex in Italiam transfretauit. Principio conuenere Dymenses, & Patrenses, & Tritenses, & Pharenses. postmodum uix elapso quinquennio Egirenses eiecto extra urbem præsidio illis adhæserunt: quos Burij interfecto tyranno, ac non longe post Ceraunij secuti. quippe Iseas Cerauniorum ea tempestate tyrannus cum eiectum Egira præsidiũ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

interfectumq; à Burijs tyrannum, se uere bello undiq; circumuentum intelligeret: deposito principatu, & pacta ab Achæis salute, urbem administrationi eorum reliquit. Sed quamobrẽ hæc tam alte à nobis repetita sunt? Primo ut palàm omnibus fiat, quo pacto, quibus'ue temporibus, q primi Achæorum rursus hanc rem publicam, quã florere hac tempestate cernimus: instituerit: deinde ut non solũ historiæ nostræ, uerumetiam rerum ab illis gestarum cognitis ipsorũ institutis, facilior apud omnes fides sit. Siquidem unus semper apud eos gubernandæ rei publicæ mos, una ratio fuit: per quam seruata continue erga suos omnes æquabilitate, & ijs, qui uel per se, uel per reges occupare eorum patriam conabantur: frequenter bello profligatis, tandẽ opus hoc pulcherrimum perfecerunt, partim suis uiribus freti, partim auxilio sociorum. Nam quæ sunt ab his secutis postea temporibus in ea prouincia gesta: ad Achæos referenda sunt. q cum multis, maximisq; in rebus socij Romanorum fuissent: nunquam sibi quicquam ex rebus gestis ascripsere: ad nullam protinus rem, nisi ad Peloponnesi libertatem, atque concordiam intenti. Verum hoc ex ipsis rebus gestis manifestius apparebit. Quinq; igitur & uiginti annos cum his pariter rem publicam administrarũt à principio hæ, quas modo memorauimus, ciuitates, quæstorem unum, & duos duces uicissim creãtes: postea rursus unum duntaxat ducẽ decernere statuerunt: cui summa rerum omnium committeretur. Primus omnium eum honorem adeptus fuit Marcus Geryneus: post quem perfectis quatuor annis dux creatus fuit Aratus Sycionius: cum esset annorum uiginti. Hic

statim singulari uirtute, ac magnitudine animi patriam tyrannide liberauit: & rei publicæ Achæorum, cui iam inde ab initio affectissimus fuerat: adiunxit. Nec longe post cum octo annis imperasset: dux denuo electus, si qua uia arcem Corinthi, quam tunc Antigonus tenebat, capere posset, animum intendere cœpit: qua mox potitus, perterritis omnibus, qui Peloponnesum colebant: Corinthijs uero tyrannide liberatis, eam quoq; urbẽ Achæis addidit. idem etiam de ciuitate Megarensium paucis interiectis diebus efficit. Hæc gesta sunt anno ante eum Carthaginensium conflictum: quo Carthaginenses omni Sicilia excedere, ac tributum populo romano pendere sunt coacti. Aratus huiuscemodi rebus intra breue tempus strenue peractis, reliquũ ætatis in administratione reipub. consumpsit, omnes conatus ac cogitationes suas ad unum finem dirigens: ut Macedones Peloponneso eijceret: tyrannides infringeret: communemq; ac patriam libertatem unicuique conseruaret. Itaque quandiu Antigonus uixit: facile & conatui, ac omnifariam machinis ipsius, & cupiditati Aetolorum restitit: utrisque alioquin eò temeritatis atque audaciæ prolapsis: ut fœdus inter se inuicem de diuisione ciuitatum Achaiæ facere non erubuerint. Mortuo uero Antigono, initaq; inter Achæos, atque Aetolos societate, cum bello à Demetrio infestarentur: dissensiones, atque discordiæ paulisper sedatæ: communisq; & mutua quædam amicitia inter eos orta est. postquam uero Demetrius, qui decem tantum regnauit annos, diem functus fuit: tempore quo primum Romani Illyrium transfretarunt: incredibile rebus Achæorum additamentum accessit. Quippe omnes Ty-

rãnni, qui in Peloponneso regnabant: in desperationem adducti sunt, tam propter Demetrij mortem: quo duce, atq; imperatore uti consueuerant: tum q Aratum cernebant totis uiribus adniti: ut Tyrannides deponerentur: & ijs quidem, qui sese sponte imperio abdicarent: summos honores, premiaq; proponere: ijs uero, qui in pertinacia permanerent: metum, terroremq; inijcere: deniq; uniuersos hortari: ut tyrannides dimitterent: patrias in libertatem uendicarent: & in rempub. Achæorum conuenirent. Lysidas igitur Megalopolitanus, qui adhuc uiuo Demetrio singulari prudentia futura præuiderat: confestim deposita tyrannide reipu. Achæorum ascribi uoluit. Aristomachus quoq; arguorum tyrannus, & Xenon Hermioniorũ, & Cleomnus Phliasiorum, depositis tyrannidibus in eandem remp. confluxere. Quibus ex rebus cum ea gens mirumimmodum adoleleuisset: Aetoli ob innatam eis cupiditatem Achæis inuidentes, sperantesq; se ciuitates, quæ unà coaluerant, dissoluere posse, quemadmodum ab initio fecerant: Acarnãnum ciuitates cum Alexandro, Achæorum uero cũ Antigono se diuisuros pollicentur. Ita simili spe in sententiam trahunt Antigonum: qui per ea tempora Macedonibus præerat, relictus à Philippo filij Tutor: & Cleomenem regem Lacedæmoniorum. nam cum Antigonum ea tempestate Macedonibus imperantem cernerent, uirum bellicosum, & ob ammissam Corinthi arcem Achæis maxime infestum: facile sibi persuadebant: si Lacedæmonios quoq; eo bello adiutores haberent, se haud dubie eam gentem armis undiq; circunuẽtam oppressuros. quod proculdubio euenisset: nisi, quod

illi minime considerauerant: Aratum singulari uirtute, ac magnitudine animi uirum propugnatorem habuissent. Totis itaq; uiribus iniquissimum bellum aggressi, non solum quod sperabant, perficere nequiuerunt: sed econtrario Aratum, qui ea tempestate Achæis præerat: & omnem illorum gentem robustiorem, audaciorem'q; fecere: duce callide omnia ac diligenter prouidente: quemadmodum ex sequentibus liquebit. Nam cum uir prouidus animaduerteret, pudere Aetolos palàm Achæis bellum indicere, ob recepta nuper ab illis in bello demetriaco beneficia: proptereaq; Lacedæmonios, ut id ipsi factitarent, hortari: tanta deinde inuidia ob res Achæorum secundas premi: ut Cleomeni, qui Tegeam, Mantiniam, Orchomenum'q;, amplissimas Aetoliæ ciuitates sibi per fraudem sustulerat: non solum irati non fuissent: sed eas regi lætissime confirmassent: præterea nulla ab Achæis iniuria lacessitos, duntaxat immani cupiditate regnandi omnem bello occasionem quæritare: patiq; in præsentia haud inuitos ut fœdus sibi à rege uiolaretur: auferrentur'q; per fraudem amplissimæ ciuitates, ea tantum fine, ut auctæ per eum modum Cleomenis uires facilius Achæorum rempublicam labefactare possent: cum inquam hæc omnia Aratus, cæteriq; Achæorum duces animaduerterent: statuerunt inter se bellum quidem nemini indicendum: sed conatui Lacedæmoniorum totis uiribus resistendum esse. Principio igitur hæc inter se duces decreuere. interiectis uero temporibus cum animaduerteret Cleomenem oppidum quoddam, quod postea Atheniense appellatum: in regione Megalopolitarum intrepide ædi

ficantem, & iam sese apertum, atq; acerrimum Achæorum hostem indicantem: congregato concilio decernunt bellum aduersus Lacedæmonios non iam ex addito, sed palàm esse suscipiendum. Bellum igitur, quod cleomenicum appellatur: per ea tempora huiusmodi initium habuit. Achæi primum per seipsos sine cuiusquam subsidio resistere Lacedæmonijs cœperunt: simul ꝙ gloriosius nomini eorũ futurum arbitrabantur, per seipsos, q̃ per alios ciuitates, patriamq; tutari: simul ꝙ seruare cũ Ptolemæo amicitiam totis uiribus adnitebantur: ueriti ne forte is ægre ferret, si ab alijs potius, quàm à se præsidia quæritarent. Iam uero procedente bello cum Cleomenes pessundata republica legitimum imperium in tyrannidem uertisset: & bello alioquin fortiter, prudenterq; uteretur: Aratus quod futurum erat, longe prospiciens, quippe quem minime latebat consilium atq; audacia Aetolorum: sedulo irritandos esse illorum conatus iudicauit. Cum itaq; animaduerteret Antigonum industria atq; experientia rerum, præterea etiam fide præter cæteros præstantem: & reges consideraret natura quidem neminem uel hostem: uel amicum habere: sed ex eorum commodo amicitias, inimicitiasq; metiri: conuertere se ad eum regem decreuit: omnemq; belli euentum illi ante oculos ponere: postremo unà belli societatem inire. Verum id palàm facere, complures causæ prohibebant. quippe ea re intellecta Cleomenes, atque Aetoli diligentius se paraturi ad bellum uidebantur: & Achiui nouitate rei perterriti, quod ducem ueluti in summa desperatione rerum ad hostem confugere existimarent: magna ex parte bellum de-

deserturi. quamobrem nequid huiusmodi acciderent: non modo nemini consilium aperiebat: sed multa præter sententiam faciebat, loquebaturq;: quęis contrariũ eius rei, quam moliebatur, ostenderet. Cum itaque Megalopolitanos cerneret ob uicinitatem, quam cum Lacedæmone habebant, bello præter cæteros quammaxime affligi: neque ullum ab Achæis, qui eodem bello premebantur, expectare præsidium: fœdere præterea, atq; amicitia cum Macedonibus coniunctos esse: quorum singularia fuerant erga Philippum Amynthæ filium beneficia: non dubitabat, eos, quamprimum infestari à Cleomene cœpissent: Antigoni, atque Macedonum præsidium imploraturos. Itaq; secrete consilium suum Nicophani, & Cercidæ Megalopolitanis aperit. hi ei paterni hospites erant: ac præter cæteros ad componendam rem aptissimi uidebantur. Per eos itaq; Macedonas hortatur: legatos ad Achæos mittant: rogentq;: ut secum unà præsidium ab Antigono postulent. Megalopolitani Nicophanem, atque Cercidam legatos ad Achæos mittunt: & ut inde consentientibus Achæis ad Antigonum proficiscantur, iubent. Achæi id Megalopolitanis facile permiserunt. Profecti igitur ad regem legati, quæ in mandatis habebant, referunt: et ex ijs qdem, quæ ad patriam eorum spectabant: duntaxat necessaria breuiter summatimq; exponunt. de uniuersa uero re plura, ut ab Arato edocti fuerant, uerba faciunt. Aetolorum, Cleomenisq; conatus quid possint: quo tendant, ante oculos ponunt. esse id bellum in præsentia quidem Achæis periculosum: sed posthæc, si illi uoti compotes fuerint: ipsi Antigono longe

pernitiosius

pernitiosius futurum. Neminem quippe dubitare: Achæos uno tempore amborum uiribus oppressos, facile pessundatum iri: at Cleomenem, Aetolosq; si ea uictoria potiti fuerint: haudquaquam in iis finibus permansuros, longe minus dubium esse. quippe Aetolorum cupiditatem credendum non solum non Peloponnensium, sed ne totius quidem Græciæ finibus contentam fore. Cleomenis uero ambitionem, tametsi in præsentia Peloponnesi tantummodo principatum appetere uideatur: tamen si uoti compos fuerit: non prius ab incœpto destiturã: quam omnem Macædoniam subiugauerit. His, atque aliis huiuscemodi rationibus regem admonent: ut futura diligenter prospiciat: consideretq; quid rebus suis magis conducere uideatur: uel unà cum Achæis, atq; Bœotiis bellum in Peloponneso pro imperio Græciæ contra Cleomenem gerere: uel derelicta maxima gente, non longe post aduersus Aetolos, Bœotios, Achæos, atque Lacedæmonios in Thessalia pro principatu Macedoniæ certare. Quod si Aetoli pudore ducti, ne concordiam tempore demetriaci belli cum Achæis initam uiolare uiderentur: in amicitia, quemadmodum in præsentia faciebant, persistere simularent: Achæos per seipsos satis superque esse ad Cleomenis iniurias propulsandas. Itaq; si fortuna secundis rebus secum ageret: nihil opus esse aliorum subsidio: sin uero rebus suis iniqua Aetolos potius respiceret: regem, ut sibi adesset, obtestabantur: neque opportunum tempus prætermitteret: Peloponnenses, antequam ad internitionem delerentur, conseruaret. De fide ac præmiis nullam in præsentia curam habendam dicebant. inuen-

turum esse Aratum in summa rerũ necessitate modum, quo utriq; rei satisfaceret. hunc ipsum, tempus, quo opus præsidio foret, regi indicaturum. Antigonus auditis, quæ relata per legatos fuere: Arati prudentiam summopere commendauit: seq; ad omnem rei euentum paratum respondit. dedit præterea ad Megalopolitanos literas: quibus significauit: præsto fore à se subsidium: dummodo id uolentibus Achæis fieret. His peractis, Nicophanes, & Ceradas domum reuertuntur: redditisq; Antigoni literis, beneuolentiam ac promptitudinem regis ostendunt. Megalopolitani his rebus lætitia affecti, mittunt denuo ad Achæos legatos: rogantes, ut fœdus cum Antigono ineant: ac totius rei summam fidei illius credant. Aratus intellectis particulatim à Nicophane rebus, & studio regis erga Achæos, seq; ipsum cognito, incredibilem cæpit animo uoluptatem: simul quod haud frustratum se spe sua esse intelligebat: simul quod Antigonus præter spem Aetolorum haud aspernari amicitiam suam uidebatur. Stabat tamen in sententia à nemine petendi subsidium: nisi summa rerum necessitudine cogeretur. quod si accideret: nequaquam id per se solum, sed per omnes simul Achæos fieri cupiebat. Verebatur enim, ne, si forte rex uictoria potitus, Cleomene ac Lacedæmonijs superatis, ad extremum aliquid noui contra rempublicam Achæorum tentaret: causam cuius rei sibi ascriberent: quod regem sibi ob captam Corinthi arcem infensum admittendum intra patriæ limites per imprudentiam censuisset. Cum igitur legati Megalopolitanorum ad consilium uenissent: & recitatis primo literis regis be

nignitatem atque amicitiam ostendissent: ac postremo Achæos hortati forent ad res cum Antigono componendas: atque ad id prompta esse omnis multitudo uideretur: procedens in medium Aratus regis benignitatem faciле amplexus est. dehinc multitudinis studium summis laudibus extulit. Verum pluribus eos hortatus est: ut per seipsos seruare ciuitates, & patriam conarentur. Si id fieret: nihil neq; præclarius, neq; utilius fore. Quod si rebus suis omnino fortuna aduersaretur: omnia prius experienda: & postquam nullam amplius intelligerent spem sibi relictam esse: tunc demum ad amicorum præsidia confugiendum. Id consilium facile multitudo omnis probauit. decretumq; a concilio fuit: nequid in præsentia noui tentaretur: sed per se ipsos Achæi præsens bellum administrarent. Cum uero interea Ptolemæus Cleomeni auxilio esse, & necessaria ad bellum suppeditare cœpisset, cupiens eum per hunc modum Antigono infestum facere: ꝙ Lacedæmoniorum potius, quàm Achæorum uiribus Macedoniæ regnum consequi posse sperabat: Achæi autem primo iuxta Lycæum ex improuiso Cleomeni obuiam facti, cæsi, ac profligati fuissent: dehinc rursus in Laodicea non longe ab urbe Megalopoli cum ex composito ad manus uenissent, ingentem iacturam passi: tertio propè Dymeam in loco, quod Hecatombeum appellatur: adeo fusi, dissipatiq;: ut penè in extremum periculum incidissent: tunc demum tot malis circunuentus Aratus, moram omnem amputandam censuit: subsidiumq; ab Antigono, uti à principio statuerat, petendum. Filium itaque legatum ad regem

mittit ea confirmatum, quæ de subsidio inter se conuenerant. Verum anceps consilij, ac non parum solicitus erat: quod neque Antigonum cum præsidio uenturum sperabat: nisi arcem Corinthi, quam Acrocorinthium uocant: et ipsam Corinthiorum urbem fidei gratia accepisset: neque intelligebat Achæos posse inuitis Corinthijs eam urbem Macedonibus tradere. Quamobrem dilatum consilium fuit: ut de modo dandæ fidei consideraretur. Inter hæc Cleomenes rebus feliciter à se gestis elatus, intrepide per omnem prouinciam discurrere: ciuitates partim persuasione, partim terrore sibi asciscere. Cum uero per hunc modum Caphyas, Pellenem, Pheneum, Argos, Phliantem, Cleonas, Epidaurum, Hermionem, Tryzenem, & ad extremum Corinthum cepisset: castra non longe ab urbe Syciniorum posuit: pariterque Achæos ab ea, quam supra diximus, solicitudine animi liberauit. Quippe Aratus, simulatque nunciatum est: eiectum à Corinthijs ex urbe præsidium Achæorum: missosque ad Cleomenem legatos, qui urbem ei traderent: optimam ad eam rem occasionem nactus, arcem, quæ ab Achæis tenebatur: Antigono restituit. quæ res & offensam, quam apud regem contraxerat, purgauit: & fidem ac munimentum quoddam, & ueluti receptaculum futuri belli regi breuiter. Cleomenes, postquam conuenisse cum Antigono Achæos intellexit: arcemque illi sponte tradidisse: confestim soluta obsidione castra non longe ab Isthmo traduxit: Atque eum locum, qui medius est inter arcem, & eos montes, quos incolæ Onios uocant: uallo ac fossa diligentissime muniuit: ut qui iam animo spem conceperat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

totius se Peloponnesi imperio potiturum. Antigonus iampridem ad bellum paratus opportunitatem temporis præstolabatur. Cum uero ex his, quæ acciderant: appropinquare profectionem Cleomenis in Thessaliam, sicuti ab Arato didicerat, coniectaretur: missis ad Achæos de omni re nuncijs, ipse cum exercitu uersus Isthmum per Eubœam iter facit. Nam Aetoli aduentū ipsius ægre ferentes, ei nunciarunt: ne intra Thermopylarum angustias exercitum duceret. quod si faceret: amotos inter se eius impedituros. Igitur Antigonus, atq; Cleomenes aduersus se inuicem castra posuere: ille animo ingrediendi Peloponnesum: hic studio arcendi eum à finibus suis. Achæi etsi maximam in uniuersum iacturam passi erant: haud tamen prorsus cecidere animis: sed quamprimum rebellasse contra Cleomenem Aristotelem Argiuum senserūt: in eius auxilium profecti Timoxeno duce, Argos cepere. Quæ res non mediocre momentum attulit uiribus Achæorum. siquidem et Cleomenis impetus ob eam rem non parum repressus: & animi militum prostrati fuere: ut res ipsæ facile ostē derunt. nam cum & locorum opportunitate, & copia commeatus, & uiribus atq; audacia militum longe præstaret Cleomenis exercitus: tanta repente facta est immutatio rerum, capta argiuorum ciuitate: ut Cleomenes di missis ijs omnibus fugæ simulē profectionem fecerit: ueritus ne ab hostibus undiq; circumueniretur. Profectus autem est Argos. ubi facto in urbē impetu, expugnare eam totis uiribus nititur. Sed hinc Achæis fortissime resistentibus, illinc Arguis ob pœnitentiam commissi erroris acerrime propugnantibus, ea quoq; spe frustratus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

facto per Mantiniam itinere, copias Spartam traduxit. Antigonus Peloponnesum ingressus, Acrocorinthum capit. Hinc citato gradu Argos contendit: Arguos pluribus uerbis laudat: res ciuitatis componit. dehinc rursus uersus Arcadiam ducto exercitu, ex munimentis à Cleomene extructis extrahit præsidia: eaq; per egyptanam regionem profectus Megalopolitanis tradit. Ipse Egiũ, ubi Achæorum conciliũ erat: se transtulit. Hic multa de rebus præsentibus loquitur: futurorũ etiã haud paucis admonet. postremo omniũ sociorum dux creatus, exercitũ p hyemẽ in agro Corinthiorũ detinet. Ineunte aũt uere copias educit. coniunguntur unà Achæi. Itaq; triduo Tegeã profectus obsidere urbẽ aggreditur. Tegetæ conspicati Macedones, fossis, cuniculis, atq; omnifariã machinis ad expugnationẽ urbis intentos, desperata prorsus salute sese hostibus dedunt. Antigonus cõpositis in urbe rebus, cõfestim Laconicen traducit exercitũ. Ita Cleomeni, q se intra fines suos continebat, appropinquans, exiguis interdũ certaminibus manus cũ hoste conserit. Interea p exploratores nunciatur: milites ab Orchomeno in subsidiũ Cleomenis uenisse. Quamobrẽ conuerso itinere Orchomenũ contendit: urbẽq; nullo negotio capit. Post hæc Mãtiniam ciuitatem obsidet: qua mox potitus, uersus Heream, et Thelphusam legiones ducit. & eas quoq; urbes per deditionem sine interuallo accipit. Post hæc huiusmodi sunt tempestates insecutæ: uti opus necessario intermitteretur. itaq; macedones domu in hibernis relinquit. ipse cum mercenarijs proficiscitur Egium: ut interea cum consilio de rebus necessarijs disputet. Per id tempus Cleomenes, cum animaduerteret Antigo

num relictis domi copijs Egij moram trahere: distantem Megalopoli amplius trium dierum spatio: eam uero urbem ut situ uastam, ita hominibus uacuam esse: multis præsertim pauloante in ijs prælijs, quæ iuxta Lycæum, & Laodicyam facta memorauimus, inter certandum interfectis: præterea eo tempore propter præsentiam Antigoni negligentius obseruari: facile est adductus in spem urbis capiundæ. Eo itaq; repente profectus comitantibus quibusdam Messenijs, qui patria exules, extorresq; Megalopoli uitam trahebant: ab ijs noctu intra mœnia admittitur. Facta uero luce parum abfuit quin cum omni exercitu periclitaretur: Megalopolitanis fortissime resistentibus. ueruntamen ad extremum & multitudine militum, & quia opportunissima quæque loca præoccupauerat: uoti compos fuit. Vrbem captam, spoliatamq; funditus euertit: ut nulla in posterum spes ipsius denuo ædificandæ relinqueretur. Id mihi quidem eo consilio uidetur fecisse: ut Lionensibus, Megalopolitanis, Stimphalijs, cæterisq; propinquis populis ostenderet nihil proditoribus aut ijs, qui res nouas molirentur: tutum esse. nam Clitoriorum uirtutem, ac gloriã unius hominis peruersitas fœdauerat. Is fuit Thearces: quem merito ob eam rem Clitorij genitum apud se esse negauerunt: dicentes eum aduenæ cuiusdam militis filium ex Orchomeno aduenisse. Cæterum cum non desint, qui inter huius historiæ scriptores Philarchum cæteris omnibus præponant: cum tamen plerunque contraria Arato & dicat, & sentiat: utile, immo potius necessarium iudicauimus: nobis præsertim, qui sumus Aratũ secuti:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

hanc partem nequaquam præterire silentio: ut facilius discerni à mendacio ueritas possit. Hic igitur multa passim per uniuersam historiam, prout libido animi tulit: locutus est, quæ refutare in præsentia superuacuũ duximus: rati ea duntaxat penès hunc authorem discutiẽda nobis esse: quæ ijs tẽporibus, quorum meminimus: id est in bello cleomenico, gesta fuerunt. hæc sanè satis superq; erunt ad reliquos eius authoris errores intelligendos. Principio cum niteretur ostendere Antigoni, & Macedonum, præterea etiam Arati, atq; Achæorũ crudelitatem: Mantinienses inquit, cum primum in eorum potestatem uenêre: omnia sæua, crudeliáq; ab hostibus passos. antiquissimam, nobilissimamq; Archadiæ ciuitatem in tot erumnas, tot calamitates incidisse: ut uniuersam Græciam ad lachrymas mouerit. Post hæc dum augere crudelitatem, & legentium animos mouere ad cõmiserationem studet: refert mulierũ mutuos amplexus: crines passos: nudatas papillas: uirorũ, et fœminarum gemitus, atq; ululatus: paruos liberos, & confectos ætate parentes circum se trahentium. Hoc uero homo in malis ambitiosus passim per uniuersam historiam facit, ubique uulnera gemitus, cruorem ante oculos ponens: ut nihil in operibus eius legi contingat non muliebre, atque effœminatum. Atqui scriptorem rerum gestarum decet, non mouere hominum affectus: neque orationem ad id aptam perquirere: neque calamitates mortalium insectari: quod tragœdiarum scriptores faciũt: sed dicta, factáq; hominum uere referre: etiam si mediocria fuerint. neque enim est idem historiæ, atque tragœdiæ finis: sed planè contrarius. quippe in hac elabo

randum: ut uerisimili oratione audientium animos in spem, metum, solicitudinem, uoluptatem, aut aliud huiuscemodi affectum trahamus: illic autem totis uiribus adnitendum: ut studiosis nostrorum operum dicta factaq; hominum uere referamus. quamobrem illic uerisimilibus rebus opus est: ut spectatores facilius decipiantur: hic ueris: quia in utilitatem legentium scribuntur. Adde ꝙ idem author plerunque inter scribendum nullam neq; causam, neque rationem earum rerum adducat: sine quibus neq; ad misericordiam, neque ad indignationem mouere quempiam iuste possumus in rebus mortalibus. nam quis est, qui non indignum putet: hominem liberum loro cædi? tamen si quis ob patratum à se delictum quid passus fuerit: iure eum id passum fatemur. porro si castigandi, emendădiq; gratia q̃spiam hominem liberum uerberarit: non'ne honore, ac gratia dignus ab hominibus iudicabitur? Eodem modo ciuem interficere nefas est: idq; punitur acerrime. at si quis furem, aut adulterum interfecerit: non'ne insons est? Quod si proditorem patriæ, aut tyrannum quispiã obtruncarit: non ab omnibus laudabitur? commendabitur? extolletur? Ita in omni re finis, & intentio hominis spectari debet. Mantinienses igitur primo relicta republica Achæorum, Aetolis se patriamq; sponte tradiderunt: nec longe post Cleomeni. Inter hæc, dum sub republica Lacedæmoniorum uiuerent: anno ante Antigoni ad eas partes aduentum quarto iterum ab Achæis duce Arato capti fuere. quo tempore tantum abfuit ut ob contractam offensam mali quippiam paterentur: ut incredibile omnibus apparuerit: quàm facile, quamq;

celeriter uterq; populus in unam denuo rempublicam coaluerit. quippe Aratus, simulatq; potitus est urbe: mandauit suis: nequid alienum tangerent: postea uocatos ad se ciues hortatus est: ut bono animo essent: suisque rebus fruerentur. futuros enim saluos: quandiu sub republica Achæorum manerent. Mantinienses, qui omni prorsus spe destituti uidebantur: Arati uerbis summopere recreati, e uestigio sententiam mutant: & quorum modo perniciosissimi hostes erant: in proprias domos admittunt: cum iis res, fortunasq; suas communicant: nihil deniq; prætermittunt: quod ad ineundam firmissimam amicitiā pertinere uideatur. Neq; id iniuria. nescio enim an aliqui unq̃ uel in manus mitiorum hostiū uenerint: uel in maiores fortunæ casus lapsi cum minori detrimentu surrexerint. quod Arati, atq; Achæorum humanitas fecit. Post hæc cum & futuras inter se seditiones, & Aetolorum, ac Lacedæmoniorum machinas longe prospicerent: mittunt ad Achæos legatos, qui urbem fidei eorum tradant: ac subsidium postulent. Achæi sine mora trecentos uiros ex suis forte deligunt: hos proficisci Mantiniam iubent. Igitur trecenti uiri de gente Achæorum, relicta patria, fortunisq; suis omnibus, Mantiniæ moram trahebant: & libertatem, ac salutem urbis tutabantur. mercenarios præterea circiter ducentos secum habebant. Non multo interiecto tempore seditio inter Mātinienses oritur. quamobrē aduocatis cōfestim Lacedæmoniis, urbē eis tradūt: et, ne quid sceleri desit: Achæos omnis obtrūcant. quo nescio an pniciosius aliquod facinus memorari possit. nā si recedere omnino a fœdere, atq; amicitia Achæorū statuerāt: fuerat saltem præsidiū

incolume in patriam remittendum quippe hæc consue tudo etiã cum hostibus iure gentiũ seruari solet. Sed hi ut facilius facerent fidẽ sui erga Cleomenem & Lacedæmonios animi: eò immanitatis ac uecordiæ processere: ut uiolato iure gentiũ ne amicis quidem parcerent. Quod igitur tantopẽ in eos sæuierint, q etiam pauloãte urbe eorũ per uim potiti oẽs ueluti insontes dimiserãt: & in præsentia patriã, ac libertatem eorũ tutabãtur: qua pœna, quo cruciatu putabimus dignos? quod iudiciũ par tanto sceleri excogitari poterit? an ut unà cum liberis, atq; uxoribus uenum eant? at hoc iure belli etiam de his, qui nihil sæuum, nihil crudele commiserunt: fieri licet. Non igitur maiori pœna, & grauiori exemplo digni putabantur? Quo circa si ea tantum passi fuere, quæ scribit Philarchus: non solum non credendum, Græcos ob eam rem miseratione affectos esse: sed potius laudasse iudicium Achæorum: ꝙ tantam, tamq; inauditam crudelitatem censuissent acerrime puniendam. Quamobrem cum nihil aliud fuerint ea tempestate Mantinienses passi, quàm quod spoliati fortunis suis, & uenundati ab hostibus fuere: quis non uideat hunc historiarum scriptorem nonmodo fuisse mendacem, uerumetiam incredibilia dictu scripsisse: &, ut ignorantiæ cumulus accederet: ne id quidem animaduertisse: ꝙ Achæi in Tegeatas eodem tempore à se prælio captos nihil tale moliti sunt. Atqui si eius rei causa crudelitas Achæorum fuisset: profecto Tegeatæ quoq; eandẽ crudelitatẽ forent experti. Sed cum hæc diuersitas duntaxat aduersus Mantinienses fuerit: manifestum: ipsam quoq; causam iracundiæ diuersam apud eos extitisse. Rur-

sus hic ipse author Aristomachũ Arguum refert cla rissima familia ortum Arguorum Tyrãnum fuisse antiquam à tyrannis originem ducentem. hunc ab Antigono, atq; Achæis captum, ac Cenchream adductum iniustissimam, atq; iniquissimam omnium mortalium necem tulisse. facit præterea eũ ubiq; sui similis per noctem uoces quasdam in uinculis emittentem: quibus uicinos partim crudelitate rei perterritos: partim, ut rem certius intelligerent: nonnullos etiam grauiter indignatos ad eum locum cursitasse: & alia quædã muliebria, atq; effœminata: quæ impræsentiarũ omittimus: cõtẽti ijs, quæ hactenus cõmemorata à nobis fuere. Ego uero Aristomachũ arbitror, etiã si nihil aliud aduersus Achæos deliquisset, præterq̃ ꝙ pessundata republica libertatem patriæ in tyrannidem conuerterat: quamlibet magno cruciatu dignũ extitisse. quanq̃ præclarus author cupiens illius gloriam extollere, & cõmemoratione malorum, quæ pertulerat, mendicare ab audientibus misericordiam, non solum tyrannum fuisse scribit: uerumetiam è tyrannis genitum. quo q̃d grauius, aut perniciosius dici potest? hoc enim nomen quasi seminariũ in se continet crudelitatis: & oẽs hominum iniurias, scelera'q; cõplectitur. Atqui Aristomachus, ẽt si grauissimos cruciatus passus fuisset: ut Philarchus tradit: non tamen dignas uel unius diei pœnas luisset. In quo cũ Aratus Argos cũ Achæorum manu per insidias ingressus uindicare in libertatẽ Arguos niteretur: tandem nemine ob metum tyranni se mouente, exire urbe coactus est. Quãobrẽ Aristomachus occasione sumpta, quod conscij aduentus Achæorum fuissent: LXXX ciues trucidari in

conspectu necessariorum iussit: foedum prorsus, miserandumq; spectaculum. Sed longum esset ipsius per omnem uitam crudelitatem referre. quippe hanc à maioribus suis quasi hæreditario iure habuit. Igitur si huiusmodi exemplis, ac cruciatibus affectus fuit: haud est indignum censendum. siquidem longe indignius fuisset: sceleratissimum hominem post tot uirorum cædes, tot rapinas ueluti insontem impunitum mori. Neq; Antigoni, atq; Arati sæuitiæ ascribendum est: q tyrannum, quo bello potiti legitime fuerant: interfici in uinculis iusserunt: quem etiam tempore pacis capere, & summis afficere cruciatibus optimũ simul, atq; honorificum fuisset. quod uero præter hæc Achæos & prodiderit: quibus supplicijs dignus iudicabitur? Deposuerat non multis ante temporibus tyrannidem ob Demetrij mortem omni spe subsidij destitutus. Quo tempore Achæi eum nonmodo saluum fecere: uerumetiam ita humaniter, ac benigne susceperunt: ut & iniurias omnis, quibus usus in tyrãnide fuerat: ei dimiserint: & in suam rempublicam acceptum maximis honoribus affecerint: ac demum ducem Achæorum creauerint. At homo omnium sceleratissimus oblitus tantæ humanitatis atq; clementiæ, statim cogitare cœpit quo pacto inire Cleomenis amicitiam posset. nec multis interiectis diebus, non sine ingenti periculo Achæorum tempore maxime necessario ad hostes defecit. quem post paucos dies in bello captum, non Cenchreis p noctem in uinculis interfici dignum erat: quemadmodum Philarchus scribit: sed per omnem Peloponnesum circunductum post multa maximaq; supplicia tandem crudelissime trucidari. ueruntamen homo omni genere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

sceleris præditus nihil grauius pertulit: q̃ quod in uinculis strangulatus est. Adde: q idem author Mantiniensium calamitates pluribus uerbis prosequitur: quasi decere scriptorem historiæ putet duntaxat res crudeles, atq; iniustas legentibus exponere. De Megalopolitanorũ uero uirtute, ac magnitudine animi, qua per id tẽpus usi fuere: nullam prorsus mentionem facit: perinde, ac si magis proprium historiæ foret scelera atq; flagitia hominum, q̃ quæ iuste honesteq; facta sunt, commemorare: præclari uiri minus laudis ex rebus egregie gestis assequi, quàm ex sæuitia ac crudelitate uiderentur. Præterea quo pacto Cleomenes ciuitatem ceperit: integram seruauerit: tabellarios Messenem ad Megalopolitanos cũ literis miserit: ut in incolumen patriam reuerterentur: sibiq; adessent, hortatus fuerit: quo deinde modo Megalopolitani literas, dum legerentur, absolui non permiserint: et uix à tabellarijs manus abstinuerint: cæteraq; huiusmodi leuia, atq; humilia consectatur. quod uero sequebatur: quodq; maxime proprium erat historiæ, prætermittit: laudem uidelicet, atq; memoriam rerũ egregie gestarum. At quid ei erat impedimento? nam si eos qui solummodo uerbis, ac uoluntate bellum pro socijs sustinẽt, bonos uiros putamus: qui uero populationem patriæ, incendia, obsidiones patiuntur: non solũ laudamus, atq; admiramur: uerumetiam gratijs, muneribusq; prosequimur: q̄bus laudibus Megalopolitanos efferemus? quibus studijs complectemur? nõne maximis, atq; amplissimis? Hi primo prouinciam Cleomeni reliquerunt: deinde omnino se patria abdicarunt: ne ab Achæorum societate recederent. postremo cum præter spem, atq; opinionem

omnium reuerti incolumes in patriam possent: maluerunt uitam in exilio trahere, dimissis domibus, sepulchris, templis, fortunis, omnibus deniq; rebus necessarijs: q̃ aliqd uiolatæ socijs fidei signum præ se ferre. Quo qd maius, aut præclarius factum est unq̃? uel in posterum fiet? Cui igitur rei magis attentos reddere auditores scriptorem historiæ opportebat? aut quibus exemplis melius poterat hortari homines ad fidem seruandam? resq; egregie gestas imitandas? Ac Philarchus nullam huiusmodi rerum mentionem fecit, cæcus (ut mihi quidem uidetur) ubi pulcherrimæ res occurrunt, & inter cæteras maxime memoratu dignæ. Addit non longe post: cepisse Lacedæmonios Megalopoli prædam sex milliũ talentorum: ex quibus duo millia Cleomeni ex consuetudine dedisse. Vbi quis non statim admiretur inscitiam, atq; ignorantiam hominis de diuitijs, & potentia Græcorum? quæ maxime nota esse historico debent? Equidem ita affirmo: non ijs temporibus, quibus & à regibus Macedonibus oppressæ & uarijs inter se bellis exhaustæ erãt Peloponnensium uires: sed ea tempestate, qua iunctæ unà cunctæ ciuitates secunda fortuna potiri uidebantur: haud tantum pecuniarum ex omni Peloponneso colligi potuisse. Nam quis ignorat: Athenienses, quo tempore cum Thebanis bellum aduersus Lacedæmonios gessere: ut exercitum decem millium hominum, & classem triremium centum pararent, facto censu, non solum ærarium publicum, uerum etiam proprias domos, ciuitates, omnem deniq; prouinciam exhausisse? & uix tandem congregare potuisse sex millia talentorum, ducenis quinquaginta exceptis? Ex quo haud absur-

dum uideri debet, quod modo de Peloponneso affirmauimus. At ijs temporibus in urbe Megalopoli nemo sit, qui audeat dicere amplius q̃ trecentorum talentorũ prædam potuisse capi: præsertim cum clare apud omnes constet: homines tam liberos, quàm seruos Messenem confugisse. Maximum uero huius rei argumentum est: φ, cũ per id tempus Mantinienses, q neq; uiribus neq; fortunis inferiores Arcadibus erãt: ut hic ipse author testatur: cincti undiq; obsidione ita in manus hostium uenissent, ut neque fugere quispiam, neq; surripere quicquam potuisset: ad extremum tamen præda omnis etiam cum corporibus non amplius trecentis talentis æstimata ab omnibus fuit. Cæterum quod mox subiungit: quis non magnopere admiretur? Venisse inquit decimo ante id prælium die à Ptolemæo oratorem: qui Cleomeni nunciaret: negare Ptolemæum se ad belli impensas suppeditare aliquid uelle. proinde eum hortari: ut pacem cum Antigono faceret. qua re audita, Cleomenem statuisse de omni simul re confestim decernere, antequam id ad aures militum ueniret: ne forte indignarentur: nullam sibi amplius spem stipendij relictam intelligentes. At si nuper sex millia talentorum Megalopoli lucri fecerat: quid erat Ptolemæi præsidium necessarium? cui trecenta solummodo talenta satis superq; fuissent ad uires Antigoni confringendas? Simul igitur asserere Cleomenem omnem spem stipendij in Ptolemæo collocatam habere, simul tantum pecuniarum Megalopoli nactum affirmare, non'ne summa inscitia est? Longa mihi suppeditaret oratio: si cætera uitia, quibus egregius scriptor & hic, & ubique scatet: persequi uellem. sed hæc in

præsentia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

præsentia satis esse existimaui. Post Megalopolis captiuitatem Antigono in ciuitatem Arguorum in hibernis commorante, Cleomenes, cum primum per anni tempus licuit, copias cogere cœpit. hinc militum animos pro tempore hortatus, exercitum in Arguorum regionem educit. Fuere pleriq; qui eum ob hanc rem ueluti audacem nimis, ac temerarium reprehenderunt, propter situs locorum asperos, ac natura munitissimos. Alÿ id melius considerantes, sapienter eum fecisse existimauere. nam cum animaduerteretur Antigonum uictoriam in manibus, ut qui longe multitudine militum præstaret: dimisso domi exercitu paruam admodum mercenariorum manum secum habere: huiusmodi quædam cogitare cœpit: facile sibi fore prouinciam sine discrimine ingredi. quod si per eam ferro igniq; uastatam usq; ad mœnia urbis pergeret: necessario Arguos Antigonum, ꝙ talia per desidiam pateretur, increpaturos. qui si murmure multitudinis commotus aduersus hostem exire cogeretur: quidni esse sibi uictoriam in manibus? ut qui lōge in multitudine militum præstaret? sin uero fretus ratione in urbe permaneret: se, factis per omnem agrum incursionibus, ac non paruo terrore hostibus relicto, suorum uero animis confirmatis, tuto ad proprias sedes reuersurum. Quæ res ita planè, ut cogitauerat, euênit. nam cum passim uastari prouinciam multitudo cerneret: Antigonum reprehendere. ille nihilominus prudentissimi ducis officio fungi: sese intra urbem continere: Cleomenes per omnem regionem intrepide discurrere. Ita tandē rebus ex sententia gestis, deuastata prouincia, perterritis Arguis, suis uero ad futura bella audacio-

ribus factis, securus domum reuersus est. Ineunte autem uere, cum Macedones atque Achæi reuersi ex hibernis forent: Antigonus cum exercitu Laconicen proficiscitur: Macedonum intra phalangem habens circiter decem millia: sagittariorum ad tria millia: equites trecentos: præterea ferentarios mille: Gallos totidem: mercenariorum tria millia peditum: equites trecentos: Megalopolitanos circiter mille, instar Macedonum armatos: quibus dux præerat Cercidas Megalopolitanus: ex socijs uero Boiorum duo millia peditum: equites ducentos: Epyrotarum mille pedites: equites quinquaginta: Acarnânum totidem: præter hos etiam mille & sexcentos Illyrios: quibus præerat Demetrius Pharensis: ita ut omnis summa copiarũ esset octo & uiginti millia peditum: equites mille & ducenti. Cleomenes aduentu hostium per exploratores cognito, omnis aditus, qui in prouinciam patebant: militibus, fossis, ac sectis arboribus diligenter muniuit. ipse aditum, quem Sellasiam uocant: cum exercitu occupauit: ratus (id quod euenit) hostes per ea loca iter facturos. erant eius copiæ circiter uiginti millia hominum. Duo colles huic loco imminebant: quorũ alterum Euam incolæ uocant: Olympum alterum. Via inter hos media est: quæ per ripam profluentis fluminis ducit Spartam. Cleomenes igitur occupatis collibus, uallo'q; & fossa diligentissime munitis, in Eua gregarium militem, ac socios posuit. ijs ducem reliquit germanum suum Euclidẽ. ipse cum Lacedæmonijs, & mercenarijs in Olympo cõstitit. equites autem in planitie supra utranq; fluminis ripam cum parte mercenariorum collocauit. Cum ad ea loca appropinquasset Antigonus: uno tempore & diffi-

cilem locorum situm, & miram Cleomenis in dispo-
nendo exercitu industriam conspicatus, quippe qui nul
lum optimi ducis officium prætermiserat: abstinen-
dum sibi prælio in præsens tempus existimauit. itaque
haud procul ab eo loco iuxta Gorgyli fluminis ripam
castra posuit. Vbi paucis quibusdam diebus commora-
tus, loca omnia, atque exercitum hostium lustrabatur.
postea lacessere ad prælium hostes tentauit. Sed cum nul
lum prorsus uacuum custodia locum offenderet: (si-
quidem Cleomenis prouidentia omnia diligentissime con
struxerat) ab incœpto destitit. Veruntamen ad ex-
tremum communi consensu prælio inimicitias diri-
mere statuerunt. ita prorsus uno tempore duos duces
uirtute, consilio, ac sapientia pares fortuna coniunxe-
rat. Antigonus igitur ijs, quos in Eua collocatos dixi-
mus: Macedones scutatos opponit: item Illyrios, co-
hortesq́; in plures partes diuisas alternatim disponit.
his Alexandrum Ameti filium, & Demetrium Pha
rensem duces præfecit. post hos Acarnânes, & Cre-
tenses collocat. postremo duo millia Achæorum sub-
sidij gratia subsequi iubet. Equites non longe à ri-
pa fluminis aduersum hostium equitatum constituit:
Alexandro duce cum duobus millibus peditum il-
lis relicto. ipse cum mercenariorum, ac Macedo-
num manu contra Olympum constitutus, inire cum
Cleomene prælium decreuit. Deductis igitur in aciem
mercenarijs, Macedonum phalangem statim subse-
qui iussit. quippe locorum angustiæ ne secus fieret
impediebant. Signum erat Illyrijs inchoandi certa-
minis: cum primum ostensum ex locis, quæ circa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

Olympum erant, linteum prospicerent. nam hi per noctem sub ripa Gorgyli fluminis iuxta radicem collis constiterunt. Megalopolitanis quoq;, atq; equitibus signum ineundi prælij erat: cum primum à rege purpuream uestem erectam aspexissent. Iam igitur certaminis tempus aduenerat: & Illyrij datum ab Antigono signum notauerunt. hortantur pro tempore socios: ut forti, magnoq; animo sint: uictoriam sibi in manibus esse non dubitent. Post hæc omnes incredibili audacia ad expugnationem collis irrumpunt. At leuis armaturæ milites, quos cum equitatu Cleomenis in planitie relictos supra memorauimus: ubi animaduertêre cohortes Achæorum omni subsidio nudas esse: à tergo iam collem ascendentes insecuti, maximum in discrimen adduxerunt. si quidem à dextra Euclides cum gregarijs militibus à frontibus præstabat: à læua uero mercenarij milites de tergo pertinacissime irruentes impressionem faciebant. Quibus ex rebus accidebat eos uno tempore ab utroq; hostium agmine circumueniri. Id ubi animaduertit Philopœmenes Megalopolitanus: statim quod optimum factu erat, excogitauit: idq; aperuit ducibus. sed quia & adolescens admodum erat: nec ducatum unquam fuerat assecutus: parum ei adhibitæ aures fuere. Quapropter ad conciues suos conuersus, parta, inquit, nobis est uictoria fortissimi uiri: si me sequimini. factoq; contra hostium equitatum impetu, audacissime eos inuadit. Mercenarij, qui de tergo expugnantes collem infestabant: audito ingenti strepitu, simulque equorum certamen conspicati, retrahunt gressus: & ad equitum subsidium, ubi constituti ab initio fuerant: re-

uertuntur. Per hunc modum turbatis hostium ordini bus, Illyrij, atq; Macedones, cæteriq; una à ab Antigono constituti magno impetu in hostes feruntur. Ex quo post hæc clara apud omnes opinio fuit: Euclidem eo tempore Philopœmenis industria, ac magnitudine animi superatum. unde & Antigonum tradunt, cum postea Alexandrum interrogasset, quamobrem haud expectato, uti conuenerant, signo mouisset aduersus hostes equitatū? atq; ille respōdisset: id à se minime, sed ab adolescente quodam Megalopolitano, se inscio, factum: dixisse: adolescentem quidem optimi ducis, Alexandrum uero ignari adolescentis officio functum. Qui autem cum Euclide cacumen collis tenebant: ascendentes hostium cohortes conspicati, facile imperitiam suam ostendêre. neq; enim cunctandum erat: quoad hostes ad uirtutem collis integri peruenirent: sed fretos opportunitate locorum obuiam hostibus procedere: & ex superiori loco impetum in eos facere oportebat: postea, cum opus foret, ad dexteram conuersos confestim sese ad tuta reci pere: dehinc rursus in hostes ferri. per hunc modum fractas tandem, dissipatasq; Macedonum copias facile uer tissent in fugam. At hi, tanq̃ uictoriam in manibus haberent: plane contrarium fecere. siquidem immoti in loco, ubi collocati à Cleomene fuerant: aduentum hostium præstolantes constiterunt: rati eo maiorem fore hostium conflictum: quo ex altiori loco, & prærupto magis colle proiecti, præcipitatiq; essent. Verum mox inscitiæ suæ pœnas dedêre. quippe Macedones sine impedimento superato colle, postq̃ in æquum locum uenerūt: pedem pedi conserentes, tanta audacia in medios hostes

prorupere: ut eos statim in præcipitem ac perniciosissimam fugã conuerterint. Atrox eodẽ tempore prælium etiam inter equites gerebatur: ubi operæprecium erat aspicere quo ardore, quibus uiribus, qua animi alacritate Achæi concurrent: quippe omnibus pro libertate patriæ dimicantibus. Præcipue tamen inter cæteros Philopœmenis uirtus clara, atq; illustris habebatur. Hic, cum eius equus telo grauiter confossus exanimis cecidisset: nihilo timidior factus, pedestri certamine diu atrocissime se exercuit. ad extremum utrunq; crus sagitta transfixus cum incredibili animi robore spirauit. Reges quoq; in Olympo cum mercenarijs, ac leuis armaturæ militibus prælium inierant. Erant hi circiter quinq; millia hominum: qui interdum priuatis certaminibus inuicem congressi, nonnunquam uniuersi simul fortunam belli tentantes, diu uariam uictoriam experti fuerant: eratq; ad extremum æquo marte discessum. At postquam Cleomenes relictum ab Euclide collem, sociosq; in fugam conuersos animaduertit: equites uero iam ad summam desperationem redactos: undiq; formidine circunstrepẽte, patefacere propinquum aditum, & fronte per unum ex lateribus aciei exercitum educere decreuit. Iubet itaq; tubicines receptui canere. ac statim per eum modum reuocatis leuis armaturæ militibus, phalanges ex utraq; parte conuersis hastis prælium capessunt. fit atrox certamen: tantisq; animis utrinq; concurritur: ut modo cedentibus Lacedæmonijs, modo facta impressione Macedones cedere compellentibus, diu anceps uictoria fuerit: & cuius laus prima esset, difficile iudicium uideretur. Ad postremum Lacedæmo-

nij superati, cum se fugæ commisissent: passim instar pecudum cæsi, trucidatiq; fuere. Cleomenes paucis quibusdam equis comitatus Spartam incolumis peruenit. Hinc proxima nocte Sythium profectus, naues, quæ iam dudum ad necessarios usus paratæ erant: conscendit: atque Alexandriam cum amicis nauigat. Antigonus nemine iam resistente Spartæ potitus, cum cæteris in rebus magnanimiter se, ac perhumaniter erga Lacedæmonios gessit: tum uel in primis: ut salua integraq; re publica patrijs institutis uiuerent, permisit. Paucos deinde dies ibi commoratus, cum ei nunciatum esset: Illyrios Macedoniam ingressos, prouinciam deuastare: in patriam cum exercitu reuertitur. Ita semper maximas res pro libidine fortuna uersat. nam si uel id prælium Cleomenes aliquanto diutius distulisset: uel saltem post fugam Spartæ commoratus, spem aliquandiu protraxisset: proculdubio discedente Antigono, summa totius rei ad eum inclinatura erat. Profectus itaque Tegeam Antigonus ijs quoque integram rem publicam permisit. postridie Argos aduenit: tempore quo omnis populus ad celebrandos Nemeæ ludos conuenerat. Huic effusa omnis multitudo obuiam procedit. in hunc oculos ciuitas uniuersa, in hunc suspensa ora conuertit. hunc laudibus efferunt: hunc omnibus non humanis tantum, uerumetiam diuinis honoribus & commune Græcorum concilium, & per se singulæ quæq; ciuitate honorant. Demum Macedoniam properat. Vbi cum uagantes offendisset Illyrios structis utrinq; aciebus eos ador-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tus, post longum certamen superauit. Verum tantis inter certandum clamoribus usus est: ut pro fluuio sanguinis paucos post dies interierit: ingenti spe fraudatis Græciæ populis: quàm de eo non tam propter armorum usum, quàm propter uirtutem atq; integritatem regiam conceperant. Regnum Macedoniæ Philippo Demetrij filio reliquit. Verum si quis forte a nobis quærat: cur præsens bellum tam longe repetitum tot uerbis scripserimus? sciat: nos illud consulto fecisse. nam cum hoc tempus in ea potissimum tempora incideret: de quibus scripturi in præsentiarum sumus: dignum, immo potius necessarium iudicauimus, quemadmodum institutum ab initio fuerat: Macedonum, ac Græcorum statum, qualis ea tempestate extiterit: notum omnibus facere. Per idem tempus Ptolemæo etiã morbo consumpto, Ptolemæus Philopater regnum suscepit. Seleucusq; diem functus est Seleuci Callimaci & Pogonis filius. Huic Antiochus frater in regno Syriæ successit: Ita simile quiddam his accidit: atq; superioribus illis, qui post mortem Alexandri ea regna obtinuerant: idest Seleuco, Ptolemæo, & Lysimacho. illi enim centesima & uigesima quarta olympiade, uti supra memorauimus: hi uero centesima & trigesima nona diem suum obierunt. Nos igitur, postquam totius nostræ historiæ præparationem exposuimus: satisq; abunde declaratum est, quo tempore, quo modo quibus causis populus romanus omni Italia potitus exterarum gentium in regna adortus fuerit: quis eo tempore Græciæ, ac Macedoniæ status, quis Carthagmensium extiterit: consentaneum arbitramur: cum

ad ea uentum ſit tempora, uti ab initio fuerat inſtitutum: in quibus Græci ſociale, Romani Annibalis bellum geſſere: reges uero Aſiæ inferioris Syrio imperio contenderunt: præſentem librum unà cum huiuſmodi rerum commemoratione, & hac permutatione regnorum terminare.

POLYBII HISTORIARVM LIBER TERTIVS, NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

ATIS EST À NOBIS IN primo libro oſtenſum: ꝙ ſociale, Annibalisq;, & ſyriacum bellũ ueluti principia, ac fundamenta rerum à Romanis geſtarum ſubiecimus. ubi etiam redditæ ſunt cauſæ: quæ nos: ut repetitis altius principijs ſecundi libri hiſtoriam connecteremus, impulere. nunc uero ipſa bella, cauſaſq;, à quibus & orta ſunt, & tam longe lateq; diffuſa: demonſtrare conabimur: ſi prius conatum populi romani quàm breuius fieri potè rit, expoſuerimus. nam cum unum opus, ac ueluti unũ ſpectaculum ſit, quod ſcribere aggreſſi ſumus: quo pacto, quando, aut quamobrem uniuerſæ orbis partes in populi romani ditionem peruenere: idq; & principium cognitum habeat, & tempus definitum, & finem certum: profecto utile exiſtimauimus: res etiam, quæ intra principium, ac finem huiuſmodi bellorum geſtæ ſunt: duntaxat memoratu dignas ſummatim commemorare:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

rati p̄ hunc modū studiosos nostri operis totius historiæ cognitionem facilius adipisci posse. multa siquidem animus noster ex uniuersalis historiæ cognitione ad particularium rerum historiam necessaria percipit: nec parum etiam particularium rerum peritia ad uniuersalis historiæ scientiam confert. quod si utrunq; inuicem iunctum ueluti unam ex ambobus faciem præbeat: incredibilem sanè legentibus fructum affert. Verum nos quidem de summa totius operis satis superq; duobus superioribus libris diximus. particulariū uero rerum, quæ medio tempore gestæ fuerunt: principia quidem sunt hæc, quæ supra memorauimus, bella: finis uero regum Macedoniæ interitus: tempus inter principium finemq; medium, anni quinquaginta. intra quos tales, ac tantæ res gestæ sunt: quales quantasq; superior ætas intra tam breue temporis spacium nunquam tulit. de quibus nos à centesima & quadragesima olympiade scribere incipientes, hunc ordinem seruabimus. Principio ostendemus causas, unde id bellum, quod Annibalis appellatur: inter Romanos, ac Carthaginenses oriri cœpit. ut Carthaginenses Italiam ingressi, maximum in discrimen populum romanum adduxerunt: ut repente inciderunt in spem non solum reliqua Italia: sed ipsa etiam urbe Roma potiundi. post hæc exequi conabimur, quo pacto Philippus rex Macedoniæ post bellum cum Aetolis gestum compositis in Græcia rebus, in Carthaginensium quoq; spem deuenit: Antiochus uero, & Ptolemæus Philopater post longam dissensionem tandem pro inferiori Syria bellum inter se gessere: Rhodij autem, & Prusias illato By-

zantijs bello, abstinere eos Ponto coegerunt. Hic huiusmodi narratione terminata, de institutis, atq; re publica Romanorum dicere aggrediemur: quod haec ueluti peculiaris, populi Ro, in tantum uires eorum auxit: ut non solũ Italia, Siciliaq;, praeterea & Gallijs, atq; Hispanijs incredibili celeritate potiti fuerint: sed tandem superatis bello Carthaginensibus, totius orbis imperium affectarint. Hinc ueluti per transgressionem narrabimus, quo pacto Hieronis Syracusani imperium dirutum, prostratumq; sit: item uarias turbationes, quae in Aegypto fuere: praeterea quemadmodum post Ptolemaei regis interitum Antiochus, & Philippus iunctis inter se consilijs de diuisione regni puero relicti gerere bellum coeperunt: Philippus aduersus Aegyptum, ac Samum: Antiochus aduersus Syriam, atq; Phoenicem. Post haec receptis summatim Hispaniae, Libyae, atq; Siciliae rebus, sermonem protinus simul cum ipsarum rerum mutatione ad loca Graeciae transferemus. expositis enim naualibus praelijs, quae Attalus, & Rhodij aduersus Philippum gessere: item Romanorum, ac Philippi bello commemorato, quo pacto, aut per quos gestum sit: quem finem habuerit: seruata serie rerum, ad indignationem Aetolorum ueniemus: qua indixere Romanis bellum: Antiocho ex Asia aduocato. cuius belli causas unà cum transfretatione Antiochi in Europam executi, primo ostendemus, quomodo Antiochus è Graecia fugerit: dehinc, quo pacto bello superatus, omni prouincia, quae est citra Taurum: Romanis cesserit: tertio, quibus

uiribus freti Romani post Gallorum, qui in ea prouincia uagabantur, excidium, totius Asiæ imperium uindicauerint: omnesq; citra Taurum habitantes populos barbarorum timore, & Gallorum temeritate liberarint. Post hæc commemoratis Aetolorum, ac Cophallinorum rebus infeliciter gestis, Eumenidis, Prusiæq;, & Gallorum bellum aggrediemur: item Ariarati bellum contra Pharnacem. Dehinc de concordia Peloponnensium, & incremento reip. Rhodiorum breuiter locuti, narrationem nostram pariter cum rebus gestis concludemus: repetitis ultimo loco Antiochi, cui Epiphanes cognomen fuit: in Aegyptum expeditionibus: itē bello persico, & interitu regni Macedoniæ. quibus ex rebus facile intelligi poterit: quomodo Romani singula quæq; aggressi haud longo interuallo uniuersum: terrarum orbem subiugarunt. Quod si ex rebus prospere, siue infeliciter gestis liceret uirtutem à uitio, aut laudatum homnem ab illaudato discernere: profecto hic finem facere opportuisset: narrationemq; ad ea, quæ nouissime explicare à principio proposueramus: conuertere. nam & tempus trium ac quinquaginta annorum in hæc desit: & imperium Romanorum ita propagatum est: ut in posterum omnes clare intelligerent: id factu necessarium fore: quod populus romanus iuberet. Verum quoniam iudicari hæc ex euentu rerum non recte possunt: cum sæpenumero ea, quæ factu optima uidentur, nisi opportune fiant, ingētes afferant iacturas: & econtrario, qui in aduersum aliquem casum inciderunt: si id forti ac magno animo tolerent, plerunq; fortunam suā in melius uertant: dignum iudicauimus: his,

quae scripta à nobis sunt, etiam illud addere: quae conditio uictorum fuerit: quae ratio administrandi imperij: quomodo reliquae urbes, regiones, loca sponte ad eos desciuerint: praeterea qui mores, quae'ue instituta apud omnes fuerint, tum uitae priuatae, tum in uniuersum totius reipublicae. sic enim & praesentibus palàm fiet: fugiendum'ne, an potius sponte eligendum sit imperium populi romani: & posteris: utrum laude & memoria dignae: an econtrario uituperandae omnino sint res gestae Romanorum. in hoc enim consistet imprimis nostrae historiae utilitas: siue ad praesentes, seu ad posteros respexeris. Quippe nec qui bella gerunt: nec qui de bellis iudicant: finem bellorum statuunt ipsam uictoriam: nec ut imperio suo cuncta subijciant. neq; enim prudens quispiam idcirco cum finitimis bellum gerit: ut fusos, profligatosq; inspiciat hostes: neq; multa maria nauigat, duntaxat transfretandi gratia: neq; artes, & disciplinas illarum tantummodo causa sectatur. sed omnes ad haec mouemur ob id, quod sequi exinde cernimus, uel iucundũ, uel utile, uel honestum. Quamobrem & finis nostri operis merito dicetur: nosse, quae conditio omnium fuerit post acquisitum à Romanis imperium orbis terrarum: quousq; rursus noua rerum turbatio orta est. De qua quoniam multae, maximaeq; res memoratu dignae acciderũt: quibus ipse non solum spectator magna ex parte, uerũ etiam hortator, atq; adiutor interfui: haud inuitus facto quasi alio principio scribere decreui. Haec turbatio fuit: in qua Romani quidem bellum aduersus Celtiberos mouerunt: Carthaginenses uero aduersus Masanissam Libyae regem. quo tempore in Asia quoq; Attalus, & Pru

sias inuicem contendebant: Ariarathes autem Cappado ciæ rex à Roferne per Demetrium regno expulsus, non longe post per eundem in paternum imperium restitutus est. At Demetrius Seleuci filius, cum annos duodecim regnum Syriæ tenuisset: cæteris regibus aduersum se conspirantibus, uita simul, ac regno spoliatus fuit. Romani Græcos, quos bello persico patrio solo extorres egerát: ciuitatibus suis restituerunt. ipsi non longe post Carthaginensibus bellum intulere ob causas, quas dicemus. Ita cum Macedones quidem ab amicitia Romanorum, Lacedæmonij uero ab Achæorum rep. desciuissent: secuta est communis totius Græciæ calamitas. Sed hæc de apparatu nostro satis. Vtinam mihi tantum uitæ deinceps deorum uoluntate sit: quantum ad perficiendum inceptum opus sufficiat. quanquam mihi persuadeam, etiã si longiora uiuendi spacia nobis negarentur: non defuturos tamen in tanta eruditorum multitudine, qui opus nostrum ad finem perducerent: & quod nobis repentina mors uetasset, exeq conarentur. uerũ cũ res, quæ memoratu digniores uidebantur, abunde commemorauerimus, cupidi ut lectoribus nostri operis omnia & in uniuersum et per species innotescant: tempus est: ut iam propositi nostri memores ad narrationem ueniamus. Ex his, qui res gestas Annibalis scripserunt: pleriq; cupientes causam eius belli ostendere, quod inter Romanos, Carthaginensesq; exarsit: primam quidem asserunt: ꝙ Carthaginenses Saguntum obsederunt: secundam: ꝙ præter fœdus cum Romanis percussum Iberum amnem transgressi sunt. Ego uero hæc quidem initium belli fuisse existimo: causas uero minime. multum enim inter principia

rerum, ac causas interest. nisi forte quispiam aut Alexādri transitum in Asiam causam fuisse dicat eius belli, qđ aduersus Persas gessit: aut Antiochi descensum ad Demetriadem eius belli causam, quod est cum Romanis incoeptum. quod neq; uerũ est, neq; uerisimule. nam quis adeo rerum ignarus eas belli causas uocet: quarum partem Alexander, partem etiam Philippus, cum adhuc uiueret, ad bellum persicum parauerat? siue Aetoli ante Antiochi aduentum ad bellum cum Romanis gerendũ? Sed haec hominum sunt non animaduertentium quantum inter principium, causamq; intersit: & quod causae omnibus in rebus primae sunt: principia uero ultima causarum. Equidem ita existimo: principia dici primas hominũ actiones in rebus, quae iudicatae, ac deliberatae sunt: causas uero: quae iudicium, deliberationemq; praecedunt: quaeq; efficiũt ut ita iudicemus, deliberemus'ue: ut cogitationes, consilia, ratiocinationes, caeteraq; huiusmodi. Hoc autem ex sequentibus palàm fiet. Nam quae causae belli persici fuerint: aut unde id bellum ortum sit: facile erit cuiuis perspicere. Prima quidem fuit, Graecorum cum Xenophonte per tot indomitas nationes, & barbaras gentes in patriam reditus. in quo nemo barbarorum per tanta itineris spacia, totq; hostilium terrarum anfractus Graecis se opponere ausus fuit. Secunda, transfretatio Agesilai Lacedaemoniorum regis in Asiam. in qua cum nihil dignum, nihil uiribus suis aduersum comperisset: ueluti triumphatis barbaris ob turbationes, quae in Graecia exarserant: retrogredi coactus est. His enim rebus Philippus rex Macedonum ignauiam, atque segnitiem Persarum expertus, & simul fretus

suæ atq; Macedonum in rebus bellicis promptitudine, grandi præterea spe præmij allectus, cum primũ Græcorum sibi beneuolentiam haud dubie conciliatam intellexit: sumpta occasione, q̃ Persæ in Græcos asperrime sæuissent: omni conatu bellũ contra eos mouit. Quapropter causæ quidem huius belli dicendæ sunt, quas primo memorauimus: occasiones, quas secundo loco diximus. principiũ autem transfretatio Alexandri in Asiá. eius uero belli, quod sub Antiocho contra romanis gestum est: causa extitit indignatio Aetolorum. Hi enim, cũ in bello Philippi, sicuti supra memorauimus, spreti atq; contempti fuisse à Romanis uiderentur: non solum Antiochum in subsidium adhibuerunt: sed omnia & facere, & perpeti decreuere. tanta eorum animos superioris temporis indignatio ceperat. occasio uero fuit Græciæ libertas: sub cuius spem finitimas ciuitates in sententiam suam trahere conabantur. principium uero belli extitit nauigatio Antiochi ad Demetriadem. Verum nos quidem huius rei pluribus uerbis meminimus: non quo ueterum scriptorum aliquem insectaremur: sed ut studiosorum utilitati consuleremus. nam quemadmodum medici nihil prodesse ægrotantibus possunt: si morborum causas ignorant: ita qui circa res gestas uersantur: omni prorsus utilitate carent: nisi & loci, & temporis, & causarum, atq; occasionum omnium ratio constet. Nihil igitur uel magis necessarium, uel tantopere quærendum: quàm causas rerum omnium, quæ accidũt, nosse. siquidem ex opportunitate maxime interdum res oriri solent: facillimumq; est cuilibet rei in ipso introitu obsistere. Atqui Fabius Romanus historicus eius belli, quod

li, quod Annibale duce inter Carthaginenses, atq; Romanos exarsit: causam fuisse refert saeuitiam, atq; crudelitatem Annibalis in Saguntinos: & Asdrubalis ambitionem, ac immanem regni cupiditatem. Hunc enim inquit, cum imperium Carthaginensium in Hispania mirifice auxisset: paulopost Carthaginem delatum, remp. eorum pessundatis legibus conuertere in tyrannidem tentasse. Quod cum principes eius reip. intellexissent: facto inter se concilio ab Asdrubale dissensisse. Quare motum Asdrubalem relicta Africa confestim esse in Hispaniam reuersum: resq; Hispanas in posterum, uti proposuerat, sine authoritate senatus Carthaginensiũ tractasse. Annibalem uero, ꝙ ab ineunte aetate sub eo imperatore meruerat: eiusdem planè consilij fuisse, refert. Quocirca tunc Hispaniensium rebus potitum Asdrubalis uestigijs planè institisse. ex quo id bellum uoluntate ipsius esse cum Romanis exortum inuitis Carthaginensibus. Siquidem neminem omni Carthagine fuisse, cui duntaxat salus reip. cura foret: qui facta Annibalis in Saguntinos non maxime improbarit. Haec locutus, addit post captiuitatem Sagunti uenisse Carthaginem legatos romanis qui Annibalem in poenam rupti foederis deposcerent. Quod si negaretur: bellum Carthaginensibus indicerent. Si quis uero Fabium roget: quidnam uel opportunius, uel iustius, uel conducibilius esset Carthaginensibus: quandoquidem ab initio (ut idem inquit) factum Annibalis aegre tulerant: quàm ipsum authorem culpae & criminis reum poscentibus Romanis ad piaculum tradere? atque ita communem patriae hostem per alios ulcisci? statumq; ci-

uitatis suæ quietum facere, authore bellorum eiecto: cum
id duntaxat decreto fieri liceret? quidnam respondere
possit? profecto nihil. At hi tantum abfuit ne quid tale
agerent: ut decem & septem annos in bello continue
cum Romanis perseuerauerint: neq; prius destiterint: q̃
omni spe nudati non solum in patriæ, uerumetiam in
capitum suorũ discrimen deuenerint. Sed quorsum hæc
de Fabio, & scriptis eius? Non quo fidem authori de-
trahamus: quandoquidem scriptorum ipsius uanitas fa
cile per se ipsam legentibus apparet: uerum ut studio-
sos eius hortemur: ne tam authoris antiquitatem, q̃ ipsam
rerum gestarum seriem animaduertant. sunt enim nõ-
nulli: qui non tam scripta ab authore, q̃ ipsum ample-
ctuntur authorem: &, quia ille tempore, quo hæc gere-
bantur, uixit: senatuiq; Romano interfuit: nihil ab eo di
ca posse non uerum existimant. Ego uero adhibendam
quidem in multis huic authori fidem existimo: haud ta
men usquequaq; credendum. siquidem res ipsæ, quæ, qua
lesq; fuerint, quomodo conueniant, considerandum. Cæ
terum ut eo reuertamur, unde discessimus: causa quidẽ
eius belli, quod Romani cum Carthaginensibus gesse-
runt: prima existimari debet indignatio Amilcaris: cui
Barcæ cognomen erat. fuit autem Annibalis pater. Hic
enim in bello siculo haudquaquam à Romanis uictus
est. nam exercitum omnem, cui præerat: iuxta Erycem
singulari uirtute seruauit incolumem. Sed cum Cartha-
ginenses nauali prælio profligatos cerneret: tempori con
sulendum ratus, pacem cum Romanis inijt: nequa-
quam tamen indignatione deposita. quin continue op-
portunitatem aliquam præstolabatur: qua Romanos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ulasci posset. & nisi turbulento mercenariorum mili-
tum motu res Carthaginensium uexari cœpissent: è ue
stigio bellum renouasset: sed intestino malo impeditus
rem in aliud tempus destulit. Romani uero periculum
Carthaginensium animaduertentes in mercenariorum
dissensione, bellum eis minati sunt. quod illi ut euita-
rent: nullam conditionem respuebant: sicuti superiori-
bus libris ostendimus: sine quibus nec quæ in præsentia
diximus: nec quæ relaturi posthac sumus, intelligi pos-
sunt. tandemq; cum Romani desistere à proposito ali-
ter non uiderentur: consilij, atq; subsidij inopes Sardinia
eis cesserunt: tributoq;, de quo primo conuenerant: mil 2
le & ducenta talenta addiderunt. quæ res secunda,
& maxima causa extitit eius belli, quod postea ortum
est. Amilcar enim, cum ad indignationem eius totius
quoque Carthaginensis populi indignatio accessisset:
simulatque extincto mercenariorum tumultu, res pa-
triæ compositas, sedatasq; intellexit: bellum in Hi-
spania aggressus est: studens hac ueluti præparatio-
ne uti ad bellum contra Romanos gerendum. Hæc ue 3
ro tertia causa eius belli existimari debet: idest felix
Carthaginensium in Hispania successus. his enim au-
cti Carthaginensium animi, audacius postea huic
bello incubuerunt. quod autem Amilcar maxima
causa extiterit secundi belli punici, quanquam de-
cennio ante mortuus: multis quidem testimonijs com-
probari potest. Sed satis in præsentia erit, quod se-
quitur, referre. quo tempore uictus à Romanis An-
nibal relicta Africa cursum ad Antiochum direxe-
rat: Romani conatum Aetolorum animaduertentes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

legatos ad Antiochum miserunt: qui uoluntatem regis explorarent: & sub specie legationis apparatum eius specularentur. Hi simul ac fauere Aetolis Antiochum intellexerunt: paratumq; inferre Romanis bellum: omnibus diebus assidui circa Annibalem fuere: studentes eum assiduo colloquio suspectum inuisumq; regi facere. neque eos consilium suum fefellit. quippe Antiochus tanta familiaritate reconciliatam ei cum Romanis gratiam existimans, diu Annibalem suspectum habuit. uerum interiecto tempore accidit, ut in consilium uocatus à rege, liberiorem loquendi locum nactus sit. Tunc commemoratis multis tandem, ueluti indignabundus in hæc uerba prorupit. Quo tempore, inquit, pater meus Amilcar exercitum in Hispaniam traiecturus erat: annum ætatis agebam ferè nonum. Tũc patre Ioui sacrificante, altaribus adhærebam. At pater meus sacrificijs rite peractis, secedere parumper ab aris cæteros iussit: meq; solum ad se uocatum perhumaniter, & blandienti similis, an uellem in expeditionem duci? rogauit. qui cum id non solum libenter acceptassem: uerumetiam pueriliter deprecatus forem: pater capta dextra mea, & altari admota, uoluit, ut tactis sacris iureiurando assererem: me, cum primum per ætatem liceret, hostem populi romani futurum. Itaq; quandiu hostis romanis eris ô rex: licet in tuto credas omnia: nec quicquam de Annibale suspiceris. simulatq; uero uel fœdus cum Romanis percusseris: uel in amicitiam redieris: tunc noli expectare alium de me calumniatorẽ: sed statim ueluti hostem populi Ro. cauendum puta. Semper enim quantum in me erit, illis ad-

uersus ero. Hæc cum intellexisset Antiochus & ue-
re, & præ dolore ex animo ab Annibale dicta: confestim
suspitionem omnem. Hoc itaq; apertissimum testimo-
nium est inimicitiarum Amilcaris, infestiq; aduersus
Romanos animi. q̃q̃ id ex ipsis rebus intueri liceat. eius-
modi enim hostes populo romano reliquit Asdrubalem
filiæ suæ uirum, & Annibalem filium: ut nihil eis ad
cumulum iniuriarum potuisset accedere. Verum Asdru
bal quidem morte interceptus, suum aduersus Roma-
nos animum ostendere non potuit. Annibali uero tem-
pora concesserunt, ut factus uoti compos paternum odi-
um longe lateq; diffunderet. Iccirco eos, qui in publica-
rum rerum administratione uersantur: intueri hæc di-
ligenter, & exactissimo studio examinare decet: ne eos
lateat animus illorum, cum quibus uel iunguntur fœde
re: uel pace conciliantur: quando id cedentes tempori fa
ciant: quando animo non ulterius sæuiendi: quo ab ijs
quidem, qui opportunitatem malefaciendi præstolantur,
cauere assidue possint: ijs uero, quos uel subiectos impe-
rio suo, uel ueros amicos norint: quandocunq; res ferat,
secure ac fideliter utantur. Causæ itaq; secundi bel-
li punica hæ sunt, quas hactenus diximus: principia ue-
ro: quæ mox referemus. Carthaginenses grauiter,
atq; iniquo animo ferebant iacturam ablatæ sibi à
Romanis Siciliæ. hanc eorum indignationem (sicuti su-
pradiximus) intercepta per fraudem inter motum Afri-
cæ Sardinia, & superimpositum stipendium augebat.
quas ob res, simulatq; imperium in Hispania auxissent:
ultro arma iniecturi Italiæ uidebantur. mortuo autem
Asdrubale, cui post Amilcaris obitum summa imperij

commissa fuerat: anteq̃ nouum ducem crearent: expectare exercitus uoluntatem decreuerant. ut uero è castris nuncius aduenit Annibalem ingenti omnium clamore, atq; assensu imperatorem appellatum: aduocata è uestigio concione, unanimi consensu electionem exercitus confirmarunt. Annibal igitur accepto imperio nihil cunctandum ratus, exercitum in Olcadum fines, ueluti per transitum ducit. hinc discedens Carteiam urbem, caput gentis eius obsidet: nec multis interiectis diebus expugnat. Quo metu perculsæ reliquæ ciuitates, ultro se Carthaginensibus dederunt. Exercitus uictor præda onustus Carthaginem Nouam in hiberna deducitur. Ibi Annibal prædam omnem inter milites liberalissime partitus, mirifice omnium beneuolentiam sibi conciliauit: nec paruam futurarum rerum militibus spem adiecit. Vere primo rursus in Vacceos exercitum ducit. Ermandicā mox potitur. Arbacalam uero ob magnitudinem ciuitatis, & multitudinem, uirtutem'q; oppidanorum diu defensam, post longam tandem obsidionem non sine discrimine ui capit. Posthæc repente in maximum periculum præter opinionem incidit: Carpetanis eum ex Vacceis regressum, prædá'q; onustum adortis. quæ gens & ferocia, & multitudine hominum cæteros eius prouinciæ populos antecellit. Cum ijs etiam se coniunxerant profugi ab Ermandica: quos Olcadum exules in eam sententiam adduxerant. Quod si Carthaginenses aperto prælio unà concurrissent: profecto uicti, profligatiq; fuissent à Carpetanis. Verũ Annibal prælio abstinuit: & callide hostibus cedens, castris supra ripam Tagi fluminis collocatis, equitibus præcipit: ut, cum

hostẽ aquã ingressum uiderint, adoriatur peditũ agmen: in ripa elephantos præterea quadraginta disponit. ita cum & flumen, & feras ueluti concertantes haberet: omnia ex sẽtentia processerunt. nam barbari metu cessisse Carthaginenses rati, sublato clamore passim in amnem ruunt. Quare magna pars eorum iuxta exitum fluminis absumpta ab elephantis per ripam grassantibus: & ad se delatos inaniter conculcantibus obtriti: pleriq; autem ab equitibus in ipso flumine trucidati: quod eques corpore armisq; liber facilius per medios gurgites rem gereret: peditemq; uix uado fidentem infestaret. posteriores, quibus regressus in suam ripam facilis erat: retrocedebant. cum tandem Carthaginenses omnibus copijs amnem ingressi uniuersos in fugam uerterunt. Erant autem Carpetani unà cum Olcadibus, atq; Vacceis ultra centum millia hominum. quibus superatis, nemo trans Iberum fuit: qui postmodum resistere Carthaginensibus auderet: præter Saguntinos. Hos nondum bello infestare Annibal uoluerat: ne prius causam aliquam belli Romanis præberet: quam cætera omnia iuxta Amilcaris parentis admonitionem sibi constantissime asciuisset. Saguntini interea frequentes Romam nuntios mittebant, simul soliciti de rebus suis, & uelut præscij futurorum: simul, ne Romanos lateret felices Carthaginensium in Hispania successus. At Romani post multos, uariosq; de eadem re nuntios tandem oratores in Hispaniam ad speculandos actus Annibalis mittunt. Annibal ea tempestate peractis quæ concupierat, rursus Carthaginem Nouam in hiberna secesserat. Vt primum uero

Carpetanu... co...c.c.m.

aduenisse legatos Romanorum nuntiatum est: ad se admitti iussit: & loquendi quæ uellent, potestatem fecit. Hi primo Annibali denuntiant: ut à Saguntinis abstineat: esse enim socios populi romani: deinde, ne Iberum transgrediatur: id enim in fœdere cum Asdrubale icto caueri. Quæ cum audisset Annibal: ut iuuenis, & bellico ardore feruens, quiq; facillime omnia per principes factionis suæ in senatu Carthaginensi obtinebat: ac iam iam in bellum aduersus Romanos exarserat: legatis quidem respondet ueluti amicus Saguntinorum: increpans populum romanum: q nuper orta inter Saguntinos dissensione, cum ab ijs literas accepissent, ut ad componendas res legatos Saguntum mitterent: per iniuriam quosdam è principibus ciuitatis interfecissent: quos ulcisci se uelle minatus est. esse enim hunc ueterem Carthaginensibus morem: ne iniurias suorum inultas patiantur. Ex alia parte nuntijs Carthaginem missis, quid agere opus sit consulit: cum Saguntini societate Romanorum freti plerisq; Carthaginensium oppidis grauis iniurias intulerint. Deniq; omnis inconstantiæ, atq; indignationis plenus, & ardore belli gerendi fluctuans, nullam ueram rationem adducit in medium: inanes tantummodo, ac ratione carentes causas sectatur. quod his accidit: qui uicti perturbationibus animi, officium deserunt. nam quanto melius erat id dicere? Optimo quidem iure petere à Romanis Carthaginenses: ut Sardiniam, stipendiumq;, quod iam tot annis in summa eorum necessitate per iniuriam abstulerant: restituerent. id ni facerent: bellum se eis indicturos. At nunc prætermissa uera causa, falsam hanc de Sagun-

tinis fingens, non solum præter rationem, uerumetiam per summam iniuriam moturus bellum uidetur. Legati Romanorum, etsi necessario suscipiendum esse bellum intelligebant: Carthaginem tamen profecti, eadem illis quoq; denunciarunt. Verum Romani quidam non in Italia se, sed in Hispania dimicaturos, Saguntumq; ueluti monumentum ac receptaculum belli habituros sperabant. Quamobrem ad id se parantes, componere primum res illyricas nitebantur: quippe intelligentes maximum se, ac diuturnissimum bellum, & procul à finibus Italiæ habituros. Accidit per ea tempora: ut Demetrius Illyriorũ rex oblitus complurium populi romani erga se officiorum, cũ eos cerneret hinc Gallorũ, illinc Carthaginensium terrore pulsos: oẽmq; suã spẽ in regibus Macedoniæ haberet: ꝗ particeps fuerat eius belli, quod aduersus Cleomenẽ Antigonus gesserat: oppida Illyrij, quæ ditioni Romanorũ subiecta erant, uastaret: urbes expugnaret: terminos in fœdere noiatos trãsgrederetur: plerasq; insulas è Cycladibus diriperet: & quasi tempestas quædam cuncta prosterneret. Quæ ubi Romani intellexerunt: uidentes florentem ea tempestate Macedonum principatum, componere omni studio res illyricas in præsentia nitebantur: sperantes id facile factu fore: seq; paucis diebus & Illyriorum inscitiam castigaturos esse: & ulturos Demetrij ingratitudinem. Verum res longe aliter, q̃ sperabant, euenit. nam dum tempus huiusmodi rebus teritur: Annibal omnium spe celerius Saguntum capit. Quo factum est: ut bellum iam non in Hispania, sed propè urbem Romam, & per omnem Italiam exardesceret, Romani tamen hoc con-

L. Aemilius. filio freti, L. Aemylium in Illyrium cum exercitu misere: qui res eius prouinciae componeret. Anno primo centesimae & quadragesimae olympiadis Annibal Carthagine Noua cum omnibus copijs profectus, Saguntum petit. Ciuitas ea ultra Iberum sita est radicibus montis, qui Hispanos à Celtiberis diuidit: circiter mille passus distans à mari. Cuius incolae & copia terrestriũ fructuum, & multitudinis incremento, & uirtute militari caeteris Hispaniae populis praestant. Huius fines infesto exercitu ingressus Annibal, peruastatis passim agris, ad obsidionẽ urbis omnis machinas adhibet: commodissimum rebus suis fore ratus: si ea per uim poti retur. Primum enim ablaturum se Romanis spẽ gerendi in Hispania belli animaduertebat. praeterea, non paruum metum caeteris iniecturum. ex quo & ciuitates Hispaniae, quae iam in eius potestatem deuenerant: fideliores futurae, & quae adhuc in libertate uiuebant, è uestigio se dedituræ uidebantur. tertio, ꝙ se deinceps tuto ad reliqua progredi posse intelligebat: nullo hostili loco post se relicto. Praeter haec, sperabat se ingentem pecuniam comparaturum: qua postmodũ in rebus agendis uteretur: militum uero animos confirmaturum, ob summam utilitatem, quam quisq; ex praeda urbis caperet. postremo etiam beneuolentiam ciuium, qui Carthagini morabantur: sibi conciliaturum, ob munera, quae de manubijs ad eos missurus foret. His rationibus fretus, omni studio obsidioni urbis inhaeret: multitudinis animos nunc ira in hostes stimulando, nunc spe praemiorum accendit. interim se ipsum exemplum praebet, tum in conficiendis, admouendisq; ad moenia machinis: tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

in adeundis locis, ubi magis imminens periculũ ostendebatur. omnia deniq; non secus agit: q̃ si nihil inter se, atq; militem interesset. Per hunc modum octo continuis mensibus animo & corpore fatigatus, tandem Saguntum ui capit. Vbi maxima pecuniarum copia parta, multisq; captiuis in potestatem redactis, illam quidem in necessarios belli usus, uti statuerat, seruauit: hos uero inter milites pro dignitate cuiusq; partitus est. reliquam autem supellectilem dono Carthaginensibus misit. Quibus peractis, haudquaq̃ opinione sua frustratus est: sed omnia ei ex sententia successerunt. siquidem & militum animos promptiores in posterum reddidit ad subeunda pericula: & Carthaginenses sibi obsequiosiores fecit: & ipse maiorem rerum gerendarum facultatem ob partam pecuniæ summam adeptus est. Dum hæc agerentur: Demetrius Illyriorum rex cognito consilio atq; apparatu Romanorum, confestim Dimaliam urbem præsidio, & commeatu diligentissime muniuit. In reliquis uero oppidis Illyrij, eiectis diuersæ factionis hominibus, suos tantum manere passus est. ipse electis ex omni exercitu sex millibus ueteranorum, Pharum petijt. Inter hæc Aemylius consul in Illyrium applicuit integris omnibus copijs. ubi cum animaduertisset: hostes forti ac constanti animo esse: q̄ situ ac munitionibus Dimale freti. irritum fore Romanorum aduentum opinabantur: eam primum urbem omni conatu censuit oppugnari debere: ratus, id quod euenit, si ea caperetur, facile reliquas perculsas timore in potestatem Romanorum uenturas. hortatusq; milites, & admotis urbi ma-

chinis, Dimalam obsidet. qua intra septem dierum spatium ui capta, adeo animos hostium fregit: ut repente ex omnibus illyricis ciuitatibus legati aduenerint, se se fidei Romanorum dedentes. Quibus in amicitiam receptis, ictisq; cum singulis pro cuiusq; conditione fœderibus, exercitum uersus Pharum mouet: ubi Illyriorum rex immorabatur. Hic, quoniam eam urbem & natura loci munitissimam esse intelligebat: & electorum ex omni numero militum præsidio firmatam: cõmeatu præterea & cæteris rebus ad bellũ necessariis abundantẽ: ne difficilis, & perq̃ diuturna futura esset eius obsidio, uerebatur. quamobrem diu consilij anceps tandem hanc ui am ingreditur. Facto per noctem in insulam cursu, magnam partem copiarum intra syluam densissimis obsitam arboribus collocat. ipse orto iam die cum uiginti nauibus palàm propinquum urbĩ portum ingreditur. Illyrij naues hostium conspicati, ac earum numero contempto, denso agmine procurrunt ad portum: ut Romanos à littore arceant. ubi inito cum illis certamine, acriter aliquandiu dimicatur: multis continue ex urbe in subsidium suorum exeũtibus. tandemq; omnis in eum locum ciuitas confluxerat. Tum Romani, qui in propinqua sylua noctu delituerant: audito clamore, per loca abdita tempestiue eodem concurrerunt: occupatóq; colle, qui intra urbem & portum natura munitissimus erat: reditum hostium in urbem prohibent. quod animaduertentes Illyrij, inceptum arcendi hostes consilium deserunt: atque omnes in unum congregati se inuicem hortantur, ueluti ex composito cum his, qui collem occupauerant,

conflicturi. Romani uero iam appropinquantes Illyrios conspicati, instructis aciebus eos aggrediuntur: atq; alacres capessunt prælium. iam etiam pars altera à nauibus aderat: hostésq; premebat à tergo. Ita undiq; concurrentibus Romanis, Illyrijs uero non solum à fronte, uerumetiam à tergo laborantibus, diu atrociter pugnatur. Tandem uictoria penes Romanos fuit. Illyriorum maxima pars cæsa. pauci se intra urbem receperunt: reliqui in deserta insulæ profugere. Demetrius ad Lembos, quos fugæ gratia, si qui tale accideret, tribus in locis parauerat: clã perlatus, insequenti nocte præter opinionem omnium saluus euasit. profectusq; ad Philippum Macedoniæ regem, reliquum ætatis suæ apud eũ egit: uir alioquin audax, atque robustus: sed temere, ac parum considerate in rebus bellicis se gerens. quapropter exitum quoq; talem habuit: qualis ante acta eius uita fuerat. nam cum ex sententia Philippi Messeniorum urbem oppugnare cœpisset: nimia audacia profusus turpissime ab hostibus interfectus est. Verũ quæ de his particulatim dicenda erunt: cum ad ea tempora uentum fuerit, differemus. Aemylius Pharo repente potitus, urbem funditus euertit. hinc reliquis Illyrij ciuitatibus intra paucos dies imperio romanorum additis, rebusq; omnibus, uti statuerat, in prouincia compositis, ineunte iam autumno Romam reuersus est: ubi cum summa gloria receptus triumphauit: iudicatus ab omnibus non solum prudenter, uerum etiam fortissime egisse. Cum interea nuncius de excidio Sagunti Romam peruenisset: haudquaquam de bello inferendo est inter patres consultum: ut quidam scripsere, addentes rationes & causas,

quæ animos eorum in utranque partem impellebant. quo quid inconstantius dici potest? quomodo enim credibile est: ut, qui proximo anno bellum Carthaginensibus denuntiarant, ni Saguntinorum finibus abstinerent: ijdem nunc capto per uim Sagunto, an sit cum Carthaginẽsibus belligerandum, an contra bello abstinendum, inter se consulant? quid uero minus credibile? quàm ex una parte senatum, perinde ac si de summa rerum dubitaret: tristicia, atq; mœrore incredibili affectum? ex altera uero pueros omnes, qui duntaxat duodecimum annum trangressi essent: in senatum à parentibus perductos, & consiliorum omnium participes, nihil unquam cuiquam secretum aperuisse? Hæc profecto neq; uera sunt, neq; uerisimilia. Sed de huiusmodi scriptis, qualia sunt Chereæ, & Solyli: satis. non tam enim historiæ, q̃ fabulæ anicularum uidentur: & ijs similes: quæ in tonstrinis memorari solent. Romam nuncio capti Sagunti, sociorumq; indigne peremptorum accepto, extemplo legatos Carthaginem mittunt duo denunciaturos: quorum alterum ignominiam pariter, ac detrimentum allaturum Carthaginensibus uidebatur: alterum uero in summum discrimen imperium eorũ adducturum. Petebant enim: ut uel Annibalem in pœnam rupti fœderis senatui traderent: uel bellum sibi à populo romano indictum scirent. Legati, postquam Carthaginem uenerunt: datusq; eis est senatus: non sine Carthaginensium indignatione iussa patrum exposuere. quo peracto, Carthaginenses elegerunt Annonem, qui de iure suorum dissereret. Is primo fœdus Asdrubalis ueluti nunquam cum Romanis ictum præterire: deinde etiam, si ictum fuerat: non

teneri eo Carthaginenses asserere: quod absq; authoritate senatus, & populi iussu ab Asdrubale priuato arbitrio ictum extitisset. Ad id adducere Romanorum exemplum: quod foedus à Luctatio consule in Sicilia ictum, quia id sine authoritate populi romani factum erat: infringi debere iudicauerint. Deniq; in hoc uno foedere per totam orationem insistere: id sæpius lectitare: in eo nullam de Ibero factam esse mentionem, asserere: sed tantummodo de socijs utriusque populi caueri. hoc uero ad Saguntinos nihil attinere: quippe qui tempore icti foederis nondum erant socij Romonorum. Legati eam de iure foederum disceptationem ut alienam à dignitate populi romani atroci oratione respuerunt: dicentes, eam facile tolerari posse: si res Saguntinorum integra foret. nunc uero excisa Sagunto, uiolatisq; iniquissime foederibus, uel patratorem sceleris Romanis dedant: quo manifestum omnibus sit: Saguntum publico Carthaginensium consilio minime oppugnatum: uel, si id nolint: consilioq; eorum expugnatam urbem fateantur: se ad bellum parent. Hic sermonum finis fuit. Verum nobis quidem necessarium uisum est haud tacitam hanc partem præterire: ne uel eos, qui in rebus gerendis uersantur: quorumq; interest hæc exactissime considerare: in rebus maxime necessarijs lateat ueritas: uel discendi cupidi inscitia atq; errore scribentium decepti labantur: ignoratis foederibus, quæ ab initio primi belli punici usque in nostram ætatem inter Romanos, ac Carthaginenses acta sunt. Primum igitur foedus inter utrunq; populum initum est statim post eiectum urbe regũ nomen, L. Iunio Bruto, & M. Vale PRIMVM FOEDVS CVM CARTHAG.

rio consulibus. Sub quibus etiam Ioui Capitolino templum dicatum, duo de triginta annis ante primam Xerxis in Græciam transfretationem. quod quanto diligentius fieri potuit, interpretati sumus. Tanta enim facta est mutatio romanæ linguæ ab ea tempestate in hodiernum diem: ut etiam qui antiquitatis peritissimi sunt: pleraq; non nisi difficulter intelligant. In fœdere igitur hæc ferè continentur. Amicitia esto populo romano, carthaginensiq;: item Romanorum Carthaginensiumq; socijs. Romani, socij'ue Romanorũ ultra promontoriũ Pulchri non nauiganto, nisi uel intempestatis, uel hostili impetu coacti. siquis ob huiusmodi causas eò applicuerit: nihil emito: nihil'ue sumito: nisi quantum ad sacra, uel ad nauigia opus sit. Intra diem quintum inde abito. Iis, qui mercimonij gratia aduenerint: immunitas esto: præter scribam, & præconem. Quotcunq; præsentibus his in Africa, uel Sardinia uenum ierint: de his publica fides esto. Si quis Romanorum in Siciliam uenerit: ubi Carthaginenses imperent: æqua omnia sunto. Carthaginenses iniuriam non inferunto Ardeatibus, Antiatibus, Aricenis, Circeis, Terracinensibus, alijs'ue Latinis: quotcunq; imperio populi romani parent. Si qua ciuitas non pareat: aliena esto. Si Carthaginenses ceperint: populo romano integram reddunto. Præsidiũ in Latio nullum ædificanto. si perduelles prouinciam ingressi fuerint: non pernoctanto. Huiusmodi ferè primum fœdus fuit. Promontorium uero Pulchri Carthagini adiacens ad Aquilonem uergit. Vltra hoc meridiẽ uersus nauigare Romanos, Carthaginenses non permiserunt: ea causa: (ut mihi quidem uidetur) ne in eorum

VARIETAS ROMANE LINGVE.

notitiã uenirent loca syrtibus propinqua: quæ illi propter fertilitatẽ regionis Emporia appellantur. Si quis uero intempestatis, uel impetu hostium huiusmodi loca applicuisset: nihil sumere licebat: præter ea tantummodo: quæ uel ad instaurandas naues, uel ad sacrificia opus forent. cæteris prorsus abstinebant: atq; intra quintum diem inde abire cogebantur. Carthaginem uero, & ad cætera Africæ loca, quæ cis promontorium erant: item in Sardiniam, atq; Siciliam, ubi Carthaginenses imperabant: nauigare mercimonij gratia licebat: dataq; ijs à Carthaginensibus de seruando iure publica fides erat. Verum in hoc quidem fœdere Carthaginenses uidentur de Sardinia, atq; Africa ut de proprijs prouincijs sermonem facere: de Sicilia autem longe secus. addunt enim: in eam Siciliæ partem: ubi Carthaginenses imperent. Eodem modo Romani de Latio fœdus ineunt: de reliqua uero Italia nullam faciunt mentionem: quod nondum sub imperio foret ipsorum. Post hæc aliud fœdus initum est: in quo additi sunt Tyrij, et Uticenses. Cuius fœderis uerba hæc fuere. II. FOEDVS Amicitia esto populo romano, socijsq;, et Carthaginẽsibus, Tyrijs, atq; Uticensibus, eorumq; socijs. Romani, socij ue Romanorum ultra promontorium Pulchri nec prædæ, nec mercaturæ gratia nauiganto. Si quod oppidum in Latio Carthaginenses ceperint: quod populo romano non sit subiectum: prædam omnem ipsi habento: oppidum Romanis reddunto. Si qui captiui abducti fuerint ex libero populo: qui cum fœdus populo romano sit: in portum populi romani non adducato. Si quis adductus fuerit: atque à Romanis deprehendatur: dimittito. Idem Ro-

mani in locis, ubi Carthaginenses imperant, faciunto. Si aquam, uel commeatum sumpserit Romanus: iniuriam non inferto quibus amicitia, fœdus'ue cum Carthaginensibus fuerit. Si fecerit: publica iniuria esto. In Sardinia, atq; Africa nulli Romanorum, sociorum'ue negociantor: ne'ue oppidum possidento: nihil emunto: praeter res ad sacra, & ad nauigia necessarias. Si quas naues eo tempestas detulerit: intra quintum diem abeunto. In Sicilia, ubi Carthaginenses imperent: item Carthagini, Romani omnia faciunto, negociantorq;: quae facere, negociariq; ciuibus Carthaginensibus licet. Idem Romae Carthaginensibus ius esto. In hoc quoq; fœdere Carthaginenses Sardiniam quidem, atque Africam suas prorsus ostendere uidentur: Siciliae uero duntaxat eam partem: quae ipsorum imperio pareat. A Romanis etiam cautum: ne Carthaginenses iniurias inferant Ardeatibus, Antiatibus, Circeijs, terracinensibus, caeterisq; Latij ciuitatibus. de reliqua uero Italia nulla mentio facta est. Post haec tertium fœdus inter Romanos, ac Carthaginenses ictum est: tempore quo Pyrrhus Epyrotarum rex in Italiam traiecit, ante initium primi belli punici. In eo fœdere eadem, quae in superioribus, comprehendutur: deinde adijciuntur haec. Si cum Pyrrho fœdus percusserint: curato uterque populus: ut auxilium ferre alterutri liceat ijs, quibus bellum infertur. Si Carthaginenses, socij'ue auxilium Romanorum implorabunt: nauigia praebento ad traijciendum, belligerandumq;. Si Romani, socij'ue Romanorum postulabunt: mari Carthaginenses opitulantor. In terram uero ut descendant, nemo compellito. Suis quisq; stipendia sol-

III FOEDUS

uito. In primo fœdere iusiurandum ita factum accepimus. Primum Carthaginenses deos patrios iurati sunt. deinde Romani per lapidem secundum uetustissimum ritum, Martis, Quiriniq; numinibus additis, iusiurandũ præstiterunt. Ritus uero lapidis fuit huiusmodi. Fœcialis sumpto in manibus lapide, postquam de fœdere inter partes conuenerat: hæc uerba dixit. Si recte, ac sine dolo malo hoc fœdus, atq; hoc iusiurandum facio: dij mihi cuncta felicia præstent. sin aliter aut ago, aut cogito: cæteris omnibus saluis in proprijs patrijs, in proprijs legibus, in proprijs laribus: in proprijs templis, in proprijs sepulchris, solus ego peream: ut hic lapis è manibus meis decidet. Nec plura locutus, manu lapidem deiecit. Hæc cum ita sint, & in hodiernum diem tabulis æneis inscripta conspiciantur in templo Capitolini Iouis: ubi ab ædilibus diligentissime custodiuntur: quis non magnopere admiretur: Philinum historicum, non q hæc ignorauerit: (nam multi nostra quoq; ætate Romanorũ, Carthaginensiũq; antiquissimi: quiq; huiusmodi rerum studiosissimi semper fuerunt: hæc ignorant) sed q his planè contraria scribere fuerit ausus? contineri enim in fœderibus ait: ut Romani omnĩ Sicilia, Carthaginenses uero omnĩ Italia abstinerent: icircoq; Romanos in prima transfretatione in Siciliam fœdus ac iusiurandum transgressos: cum nihil tale scriptum extet. Hæc enim in secundo libro aperte Philinus scribit. quæ nos breuiter in primo libro commemorata in hunc locum reseruauimus: ut de his particulatim dissereremus: rati id uel maxime necessarium fore: ne quis errorem Philini secutus, à ueritate

Per lapidem Martis iusiurandum Rom.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

deflecteret. Quod si qui transfretationem Romanorum in Siciliam ideo reprehensione dignam censuerint: quod Mamertini ab iis in amicitiã recepti, praesidiumq; non longe post in summo discrimine laborantibus missum fuerit: cum paulo ante Messanam primo, deinde etiam Regium, opulentissimas Siciliae ciuitates crudelissime diripuissent: fortasse id non immerito fecerint. quod uero praeter foedus ac iusiurandum in Siciliam traiecerint: non nisi ignari hominis esset asserere. Finito in Sicilia bello aliud foedus ictum. cuius haec fere summa fuit. Excedere Carthaginenses non solum omni Sicilia, uerum etiam insulis omnibus, quae inter Siciliam, atq; Italiam forent. Vtriusq; socios apud utrunq; populum tutos esse: neutrum in alterius locis imperare: aut ullũ munimentum aedificare: aut mercenarium militem conducere: alterius socios neutrum in amicitiam recipere. Carthaginenses duo millia & CC talenta in annos X pendere: in praesentia mille: captiuos praeterea omnis sine precio Romanis reddere. Rursus cum bellis Africanis acriter infestarentur: Romani indicto eis bello, ut nouum foedus inirent, coegerunt. in quo continebatur: ut Carthaginenses Sardinia excederent: stipendioq; mille & CC talenta adderent. Post haec omnia, ultimum foedus in Hispania cum Asdrubale ictum. in quo cauebatur: ne liceret Carthaginensibus Iberum flumen armatis transire. Haec sunt igitur foedera: quae inter romanum, & carthaginensem populum inita sunt ab initio usque ad secundum bellum punicum: quod Annibale Carthaginensium duce gesserũt. Verum enimuero quemadmodum in transfretatione Si-

VLTIMVM. FOEDVS.

aliæ non uiolatum à Romanis iusiurandum ostendimus: ita post hæc ꝑ summam iniuriam indictum Carthaginensibus à populo Ro. bellũ, facile quisq; perspexerit, tum, cum fœdus de Sardinia percusserunt. siquidem nulla ratio eius belli assignari potest. sed manifeste deprehenditur: Carthaginenses præter omniũ fœderum iura, iniquitate temporũ coactos & Sardinia excessisse, & auxisse stipendia. Nam quod Romani dissimulant: se propterea id facere compulsos: ꝙ mercatores suos mari infestassent: iam antea dissolutum erat: captiuis oibus à Carthaginensibus sine pretio restitutis. Quibus de rebus quando ea, quæ particulatim dicenda erãt, superiori libro memorauimus: nunc ad secundi belli punici causas ueniamus: atq; utri populo ascribendæ sint, ꝑscrutemur. Carthaginenses igitur reddebant eas, quas supra retulimus, causas. Romani ob indignationem excisi Saguntí nullas in præsentia referebant. hæc uero sunt, quæ apud eos & sæpenumero, & à multis adduci solent. Primo quidem non fuit fœdus Asdrubalis cũ Luctatij fœdere comparandũ: ut Carthaginenses dicere ausi. siquidem & in Luctatij fœdere additum: ita id ratum fore: si populus censuisset: in fœdere Asdrubalis nec exceptum tale quicquam fuit. Atqui in hoc cautum: ne liceret Carthaginensibus Iberum transgredi: in illo: ut socij utriusq; populi tuti forent. quibus uerbis non ij tantum comprehensi: qui tunc essent. additum enim in fœdere fuisset: uel, ut neutri liceret nouos socios asciscere: uel, ut nouiter in societatem asciti fœdere non comprehenderentur. hoc uero nemo sane mentis affirmarit. nam præterq̃ ꝙ ante id tempus obseruatum semper fue-

rat:ne qui eorum etiam, qui nouiter in societatem recepti erant, iniuria afficerentur: quis credat: duos potentissimos populos priuari se uoluisse libertate uel recipiẽdi in amicitiam, quos uellent: uel receptos in fidem defendendi? enimuero intentionem eorum in fœdere ineundo hanc in primis fuisse reor: ut præsentes socij tuti forent: nec recipi in societatem ab alterutro possent: nouorum uero sociorum gratia prouisum: ne mercenariũ militem conducere, ne imperare quicq̃ in alterius prouincia liceret: omnesq; apud utrunq; populũ tuti essent. Hæc cum ita sint: illud quoq; manifestum est: Saguntinos compluribus annis ante Annibalis ætatem fidei Romanorum commendatos fuisse. Cuius rei uel maximum argumentum ne à Carthaginensibus quidem negari potest: ꝙ Saguntini orta intra ciuitatem seditione, non ad Carthaginenses, q̃q̃ finitimos, & iam summam in Hispania obtinentes, sed ad populum Ro. se uerterunt: quo authore ciuilis dissensio sedata, atq; restincta est. Si quis igitur excidium Sagunti causam huius belli fuisse dixerit: idem Carthaginenses per iniuriam bellum gessisse cum Romanis, fateatur necesse est, tum ex fœdere Luctatij: in quo continebatur: ne quis alterius socijs iniuriã inferret: tum ex fœdere cum Asdrubale icto: quo cautum: ne Carthaginenses Iberum flumen armati transirent. si uero propter ablatam Sardiniam, auctumq; stipendium exarsisse eos in id bellum existimet: profecto non immerito id ab illis factum uidebitur: qui expectata opportunitate temporis ulcisci se uoluerint. Sed non deerunt fortasse: qui hæc parũ considerantes, me superuacuo censeant huiusmodi rationes adeo diligenter inquirere

re. Ego uero ita sentio: si qs omnibus necessarijs ita instructus sit, ut nulla re extrinsecus egeat: huic iucundã quidẽ, nõ tamen fortassis necessariã fore praeteritarum rerũ cognitionẽ. si qs aũt id neq; in priuatis, neq; in publicis rebus affirmare ausit: cũ hõ sit: ac praesentẽ felicitatẽ, ut sunt res humanae fluxae atq; instabiles, labi posse intelligat: nonmodo iucundã: uerũetiam necessariã rerũ gestarũ piritiã dixerim. Etenim quo pacto qspiã uel illata sibi, aut patriae iniuria, socios, atq; adiutores ad eã propulsandã inuenerit? uel nouis rebus studẽs, alios in sententiã suã traxerit? uel prospere cedẽtibus cũctis, suorũ aios recte confirmauerit? nisi ut singula quaeq; à maioribus nostris gesta sint, cognitum, perspectumq; habuerit? Ita.n. in rebus praesentibus paratus semp, atq; instructus ea loqui, atq; agere poterit: quibus & consilia cunctorum intelligantur: & ueritas oibus patefiat. praeteritae quippe res optima gerẽdarum rerũ documenta sunt: facileq; nobis ostendũt uniuscuiusq; rationes, consilia, machinas: qd nobis gratiã, opẽ, beneficium parere possit: qd quẽq; aduersus nos mouere: qd ad misericordiã, qd ad indignationem, qd ad iustitiã atq; aequitatẽ impellere. quae oia & publice, & priuatim plurimũ in uita mortaliũ momenti habẽt. Quapp ego qdẽ ita censeo: scriptores historiarũ, eosq;, q in earum lectione uersantur: nõ tam res gestas, q̃ qd eas sequatur, atq; antecedat, aiaduertere oportere. nam siqs ex historia tollat, qd, qũo, cuius gratia actũ sit; q finis fuerit: quod superit, ueluti cõtentio quaedã, nõ doctrina erit: & in praesentia qdem iucunditatis fortasse aliquid, in posterum uero nullam prorsus ad uitam humanam utilitatẽ afferet.

NOTA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

At enim dicerent aliq, nec facile haberi huiusmodi histo ria, nec ullo modo perspici atq; uideri poterit, ob multitudinem, magnitudinemq; librorum. Verum hi quidem ignorant, quanto facilius sit habere, atq; perdiscere quadraginta libros recte in ordinem digestos: ubi res Italiæ, Siciliæ, Africæ à transfretatione Pyrrhi in Italiam, usq; ad captiuitatem Carthaginis, cæterarum uero orbis partium à fuga Cleomenis usq; ad bellum Romanorum cum Achæis iuxta Isthmum comprehensæ sint: q̃ tot particularium historiarum uolumina uel tenere, uel legere. nam præterq̃ ꝙ & numero, & magnitudine librorum nostra superant: difficile est quicq̃ apud eos certi comprehẽdere: primo, ꝙ non idem omnes de iisdẽ rebus scribunt: tum, ꝙ res simul gestas prætereunt: quæ si inuicem conferantur: longe clarius discerni ueritas potest: deniq;, ꝙ id, quod maxime proprium est historiæ: ne attingere quidem possunt: hoc est ea, quæ res gestas præcesserunt: quæq; secuta sunt: & præsertim quæ ad causas attinent. Nos autem ita bellum Antiochi consideramus: ut à philippico causam sumpsit: philippicum: ut à punico: punicum: ut à Siculo. ubi, quæcunq; interea rerum sunt gesta: & ad idem caput referri possunt: diligentissime rimantur. quæ omnia apud eum quidem, qui uniuersalem historiam scribat: facile intelligere licet: apud eos uero, qui de particularibus bellis disserunt: utputa persico, aut philippico: impossibile: nisi forte aliquis ex uno certamine totius belli summam se putet posse intelligere. quod fieri non potest. Itaq; quanto præstat didicisse aliquid perfecte, q̃ id tantummodo audiuisse: tanto historia nostra particularibus bellorum

descriptionibus præstantior existimanda est. Cæterum ut ad id, unde in hoc diuerticulum excessi, reuertar: legati romanorum ubi tergiuersantes Pœnos animaduertere: nullum amplius uerbum fecerunt. sed qui inter eos natu grãdior erat: sinum è toga factum senatui ostendens, hic, inquit, uobis bellum, pacemq; portamus. utrũ placet sumite. Sub hanc uocem non minus ferociter, daret utrum uellet, succlamatum est. cumq; is, excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi plane id in sinu ferret, bellum se effundere dixisset: accipere se, alacri uultu omnes responderunt. Interea Annibal Carthagini Nouæ in hibernis erat: militibusq;, si qui forte suos inuisere uellent: redeundi in patriam potestatem fecerat: quo post tot labores exhaustos corpora, animosq; ad omnia deintegro patienda renouarent. prætere a fratrem Asdrubalem instruit: quo pacto Hispaniã, si eum decedere prouincia oporteret: regere, tueriq; ab omni populi romani conatu debeat. Dehinc Africam quoq; ualido præsidio firmat: aduocato ex Hispania supplemento. nam afrum militem in Hispaniam acciuerat: callide nimirum partitus copias: ut Afri in Hispania, Hispani in Africa ueluti mutuis pignoribus obligati meliores essent. In Africam mittit equites mixtos ex multis gentibus mille ducentos: pedites ad XIII millia octingentos quinquaginta: præter hos etiam Baleares funditores octingentos septuaginta. horum maiorem partem distribui per Africam iubet: reliquos Carthagini præsidio esse: simul aduocari ex interioribus ciuitatibus delectæ iuuentutis peditum quatuor millia: eos non tam præsidium, q̃ obsides Carthaginem duci. In Hispania

Asdrubal fr. Annibalis.

uero Aſdrubali fratri quinqueremes quinquaginta re-
liquit, quadriremes duas, triremes quinq;: ſed aptas in-
ſtructaſq; remigio duas & triginta quinqueremes, tri-
remes quinq;. addit deinde eqtes lybiphœnices, mixtum
punicum Afris genus, circiter quadringentos quinqua-
ginta: Ilergetes trecentos: Numidas, Mauroſq; accolas
Oceani ad mille octingentos: pedites autem ex Africa
XI millia octingentos quinquaginta. Ex Lyguribus tre
centos: ex Balearibus quingentos: &, ne quod terreſtris
auxilij genus deeſſet: elephantos unum & uiginti. Nec
admirari quiſpiã debet: ſi non minori diligentia hæc à
nobis memorãtur: q̃ ſi ab imperatore exercitus cenſus
militum fieret: neq; nobis ſuccenſere: ꝙ mendaciũ inſtar
minuta quędã ac leuia ſectemur: quo facilius ſcriptis
noſtris adhibeatur fides. Nos enim, cũ apud Lacinium
tabulã æneam conſpexiſſemus, in qua huiuſmodi deſcri
ptio erat: poſitã in eo loco ab Annibale, quo tpe per Ita
liam graſſabatur: adhibendã ei omni ex parte fidé du-
ximus. ideoq; hanc fuimus in præſentia ſecuti. Anni-
bal, cum rebus Africæ, atq; Hiſpaniæ prouidiſſet: redi
tum eorum præſtolabatur: quos ad ſciſcitandos Gallorũ
aíos, quà traducendus erat exercitus, miſerat. nam q̃a
& fertiliſſimam eſſe eã regionem intelligebat: & mul-
titudinem hoíum refertam: qui uirtute atq; experiẽtia
in rebus bellicis plurimum pollerent: eſſentq; ob bellũ
gallicum, quod ſupiori libro huius rei gratia memoraui
mus: populo Ro. infenſiſſimũ: præmiſerat eò qui illorũ
animos donis conciliarent: & tranſitum Alpiũ ſpecula-
rentur. ſperabat enim bellum ſibi duntaxat in Italia
gerendũ: ſi per anguſtos Alpium ſaltus fauentibus Gallis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

incolumem traducere exercitum posset . Reuersis itaq; nuncijs, ubi expectationem, ac desyderium Gallorum intelligit: transitumq; Alpium difficilem sanè, ac laboriosum, non tamen usquequaq; inaccessum esse: instante iam uere, copias ex hibernis aduocat. Allatum per idem tempus de his, quæ Carthagini gesta erant, ad eũ nuncius indignationem eius aduersus Romanos auxerat: spem uero de fide ac beneuolentia suorum mirifice confirmauerat. Itaq; quamprimum copiæ omnes in unũ conuenerunt: Annibal aduocata concione, non iã occulte, sed palàm milites uarijs adhortationibus ad bellum contra Romanos incitat . ut ipse pauloante, ut cæteri Carthaginensium duces, ob expugnatum Saguntum postulati ad supplicium fuerint, edocet. fertilitatem, opesq; prouinciæ, ad quàm profecturi sint : præterea amicitiam, atq; societatem Gallorũ ostentat. Quibus dictis cũ animos oium alacres, & nihil magis, q̃ discessum expectantes aiaduerteret: fidem ac uirtutem eorum laudat: dieq; profectionis indicto, concionem dimittit. Paratis interea oibus, quæ ad iter necessaria erant: ut primum statutus dies aduenit: cum nonaginta millibus peditum, eqtum XII millibus profectus, Iberum traiecit. nec multis iteriectis diebus Ilergetes, Bargusios, Ausetanos, Aqtaniã, cæteraq; usq; ad Pyreneũ montẽ oppida subegit: ut oium opinioẽ celerius: ita nõ sine multis atq; atrocibus prælijs, ac plurimorum militum cæde. Orę huic omni præfecit Hannonem: quẽ Bargusiis etiam dominum constituit: ꝙ magis huic populo diffideret: ob amicitiam, qua astricti cum Romanis erant. decem millia peditum Hannoni ad præsidium tuendæ regionis dedit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

& equites mille. omnia eorum, qui cum Annibale proficiscebantur: impedimenta eidem reliquit. Totidem ferè ex Hispanis militibus domum remisit: tum quia grauari eos longinquitate uiæ, insuperabiliq; Alpium trãsitu senserat: tum ut cæteris quoq; præberet spem in patriam quandoq; reuertendi: nec minus ut hoc uidentes Hispani, quos domi reliquerat: alacriori animo, si quando supplementi usus foret, in Italiam proficiscerentur. Ipse cum reliquis copijs numero CCCCC millibus peditum, equitum ferè nouem millibus, Pyreneum transgressus, ad proximum Rhodani hostium tendit, non tam multitudine, q̃ uirtute militum stipatus: utpote qui triũ & uiginti annorum durissima militia inter Hispanas gentes exercitati uictores semper extiterant. Verum ne ob ignorationem locorum hæc pars obscurior foret: referendum breuiter censuimus unde discedens Annibal, quibus, quantisq; locorum spacijs superatis, quas Italiæ partes ingressus fuerit: neq; ipsas locorum appellationes adiecimus: ut quidam historici faciunt, putantes ita prorsus rem omnem perfecte intelligi: si nomina locorum in notitiam uenerint. Atqui ego quidem ita censeo: in relatione locorũ, quorum cognitionem habemus: plurimũ momẽti nomina afferre: & ut facilius intelligantur res ipsæ: & pertinacius memoriæ hæreant. ubi uero loca ipsa ignota sunt: similem esse appellationem eorũ ijs uocibus, quæ, præterq̃ q̄ aures percutiunt, nullam prorsus significationẽ habent. ita fit ut, cum mens nostra nihil omnino ex eo nomine comprehendat: neq; id referre ad aliquid sibi cognitum possit: uana penitus, atq; inutilis narratio fiat. quamobrem inuestigandus

Error.

modus est: quo de locis incognitis loquentes, quatenus liceat, auditores in notionem ueri trahamus. Prima igitur & maxima, & omnibus hominibus communis notio est diuisio huius, quo claudimur, mundi: per quàm omnes etiam ineruditi, Ortum, Occasum, Meridiem, Septentrionem nouimus. secunda est: per quàm unicuique supradictarum partium partes orbis terrarum accommodantes, in cognitionem locorum, quæcunq; uidimus, quodammodo deuenimus. Sed cum orbis terrarum multæ partes sint: quædam inhabitabiles: aliæ contrario q̃ nos situ ab Antichtonibus habitæ: in præsentia de situ duntaxat eius plagæ, quam nos incolimus: dicendũ. Hæc cum in tris partes diuidatur: unam Asiam uocant: Africam aliam: tertiam Europam. Hanc diuisionem mare nostrum, & duo inclyti amnes faciunt: Tanais, & Nilus. His Asia ab reliquis partibus diuiditur: ingenti perpetua fronte uersa ad Orientem, tamen Meridiem atq; Septentrionem duobus lateribus aspiciens. Africa uero ab Asia quidem Nilo, ab Europa mari nostro separatur: uersáq; ad Meridiem nihilominus ad Iberum Occasum usq; ad columnas Herculis protenditur. Itaque hæ duæ partes, si quis in uniuersum consideret: Meridiem ab Oriente interpositione nostri maris uidentur segregare. Europa autem Septẽtrionem uersa ab Oriente utriq; opponitur: extenditur'q; usque ad Occasum. Eius præcipua pars Septentrionem spectat intra Tanaim, & Narbonem fluuium: qui non longe distat ab ora Massiliæ, ac Rhodani Hostijs: quæ in Sardoum defluunt mare. Hanc omnem regionem Galli habitant à Narbone usque ad Pyreneum montem: extenditur'q; à mari no

ſtro ad Oceanum. Reliquam uero Europæ partem à Pyreneo ad occaſum, hoc eſt uſq; ad columnas Herculis, ab latere circuit mare noſtrum: ab altera Oceanus. Ora, quæ mari noſtro abluitur: uſq; ad columnas Herculis Hiſpania uocatur: pars, quæ Oceanum ſpectat: cõmune quidem nomen non habet: ut quæ recens in cognitionem noſtram uenit: ſed longe lateq; à barbaris colitur. de quibus ſuo loco particulatim dicemus. nam quemadmodum ea regio, quæ iuxta Aethiopiam eſt: ubi Aſia, atq; Africa iunguntur: uſq; in noſtrã ætatem ignota eſt: neſciturq; utrum perpetua ſit, et continens: an claudatur pelago: ita omne id, quod intra Tanaim, atq; Narbonem ad Septentrionem uergit uſq; in præſentem diẽ ignoratur. ſomniantq;: ſi qui de ijs uel loquuntur aliqd, uel ſcribunt. Enimuero hæc referre operæpretium fuit: ne ijs, qui eorum locorum ignari ſunt: obſcura omnia forent, quæ ſcripturi ſumus: ſed per eas cœli ac terræ regiones, quatenus fieri poſſet, in cognitionem ueri traherentur. Nunc ad rem redeamus. Carthaginenſes ea tempeſtate omnem Africæ oram tenebant, quæ mari noſtro abluitur: ab aris Philenorum haud multum diſtantibus à magna ſyrte uſq; ad columnas Herculis. continet ea longitudo ſexdecim millia ſtadiorum. tranſgreſſiq; paruum fretum, quod inter Africam, atq; Europam interiacet: omni Hiſpania potiti erant uſq; ad Pyreneum montem: qui eam prouinciam à Gallis diuidit. diſtat autem hic locus ab anguſtijs freti, ubi ſunt columnæ Herculis: circiter octo millia ſtadiorum: inde ad Nouam Carthaginem, unde Annibal in Italiam tranſiturus mouerat: ſtadiorum tria millia. hæc ab Ibero duobus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

millibus & sexcentis stadijs distat. Iberus uero ab exitu Rhodani tribus millibus & ducentis. Ita enim summa cum diligentia dimensa ea loca per Romanos fuere. exitus uero Rhodani à radicibus Alpium, unde in Italiam transitur: mille & trecentis. reliquæ Alpes mille & ducentorum stadiorum spacio continentur. quibus transactis, statim obuia fit ea pars Galliæ, quà Padus fluit. itaq; à Noua Carthagine usq; ad Italiæ fines nouem millium stadiorum iter facere Annibalem oportebat. ꝙ si longitudinem uiæ animaduertas: iam ferè dimidium itineris confecerat: si uero difficultatem locorum aspexeris: maior pars profectionis supererat. Annibal igitur omni conatu Pyreneum transgrediebatur, non sine metu Gallorum: ne forte situ locorum freti transitum eius in Italiam prohiberent. Interim Romam de ijs, quæ Carthagini dicta, actaq; per legatos fuerant: perlatum: & simul Annibalem omnium opinione celerius Iberum cum exercitu transgressum, aduentum in Italiam maturare. quæ res non paruũ metum patribus iniecerunt: eo maxime: ꝙ conaturum aduersus se auidas semper armorum gallicas gentes augurabantur. Igitur statim electis iam consulibus prouincias nominant: P. Cornelio Hispaniam: T. Sempronio Africam cum Sicilia. his sex legiones in eum annum decernunt: sociorum quantum ipsis uideretur: classis, quantũ parari posset. Dum Romæ scribuntur milites: classisq;, & commeatus, & cætera ad transfretationem necessaria parantur: omni studio ad perficiendas colonias incumbunt: quas circa Padum in Gallia nuper inchoauerant. iam ædificata erant oppida: oppidanis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ut intra triginta dierum spacium adessent, mandatum: decreta singulis colonijs sex millia hominum. quae citra Padum aedificata: Placentia, quae ultra, Cremona appellata. eam rem grauiter & iniquo animo ferentes Boij, nec ueterum irarum immemores, ubi Carthaginensiũ aduentum compertum habuere: à Romanis defecerunt: dimissis obsidibus, quos superiori bello, sicuti memorauimus, dederant. arreptisq; repente armis, & ad id ipsum sollicitatis Insubribus, tantum tumultum in agrũ supradictis colonijs assignatum fecerunt: ut perterrita ita omnis multitudo unà cum triumuiris Romanorum, qui ad diuidendos agros uenerant: Mutinam confugerit. quos persecuti Boij, urbem obsidione cinxerunt. Cum aliquantisper obsidio durasset: simulari coeptum de pace. euocatiq; à Gallorum principibus ad colloquium legati, contra ius gentium, ac uiolata fide comprehenduntur: negantibus Boijs, nisi sui obsides sibi redderentur, eos dimisuros. Cum haec de legatis nunciata essent: L. Manlius praetor, qui tum in his locis cum copijs erat: ira accensus, subsidiũ ferre obsessis maturat. Quod ubi Boij intellexere: in sylua, quae uiae propinqua erat: insidias ponunt: uenientemq; inexplorato hostem aggressi, magnam partem Romanorum caedunt. Reliqui aegre in apertos campos emersere. ubi refectis aliquandiu militum animis, cum nihilominus instare post terga Boios animaduerterent: praecipiti fuga Cannetum uicum contendêre. Qui tumultus postquam est Romam perlatus: patres ueriti ne diuturna obsidione praesidium Romanorum periclitaretur: Attilium praetorem cum copijs delectu nouo consulis conscriptis auxilium ferre obsessis iubent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

ſis iubent. conſuli, ut in eorum locum nouum delectum habeat, mandant. Hic fuit gallicarum rerum uſq; ad aduentum Annibalis ſtatus. Conſules interea paratis omnibus neceſſarijs, Roma profecti, P. Cornelius in Hiſpaniam cum ſexaginta longis nauibus, Sempronius in Africam cum centum & ſexaginta quinqueremibus. Hic tanto impetu res bellicas aggreſſus tantum in Lilybæo apparatum undiq; congreſſit: ut mox ipſam Carthagnem obſeſſurus uideretur. Cornelius uero per orã Hetruriæ, ac Lygurum profectus, quinto die peruenit Maſſiliam: proximumq; Rhodani oſtium (nam pluribus diuiſus amnis in mare decurrit) cum claſſe ingreſſus eſt. Hic cum Annibalem ſuperare iam Pyrenæos montes didiciſſet: ſatis tamen adhuc eum putabat abeſſe, tum propter difficultatem loci: tum ob multitudinem Gallorum: qui frequentes circum ea loca habitabant. Verum Annibal incredibili celeritate Gallis omnibus partim precio, partim metu pacatis, ad Rhodani tranſitum per maris Sardoi littus cum exercitu properabat. Quod poſtquam conſul intellexit: etſi inops conſilij erat ob celerem Annibalis aduentum: nullum tamen optimi ducis officium prætermiſit. Eductos è nauibus milites ab iactatiõe maritima reficit. tribunos quonam in loco occurrendum hoſtibus foret, edocuit: trecentos delectos equites ducibus Maſſilienſibus, & auxiliatoribus Gallis ad explorãda hoſtium conſilia præmiſit. Annibal iã Rhodano propinquus transfretare quamcelerrime feſtinabat. Itaq; aduocatos omnes fluminis accolas muneribus ſibi conciliat. ab his lintres magna multitudine, & paratos ad quotidianum illorum uſum lembos emit: nouas

item lintres cauari ex singulis arboribus iubet. quod etiam milites ipsi & copia materiæ, & facilitate operis inducti faciunt. Vnde uix duorum dierum spacio tātum nauium, lintriumq; comparatum est: ut abunde ad traijciendum sufficeret: singulis laborantibus ne sociorum auxilio indigerent: sed proprijs lignis se, suaq; transueherent. Inter hæc ad ulteriorem ripam fluminis maximus barbarorum numerus confluxerat: quo Carthaginenses à transitu Rhodani arcerent. Quod ut aduertit Annibal, intelligens se neque ui traijcere flumen posse, hostibus ex aduerso omnem ripam obtinentibus, nec tuto ibi consistere, ne undique à barbaris circunueniretur: prima noctis uigilia Hannonem Bomilcaris regis filium cum parte copiarum mittit. his duces itineris nō nullos ex incolis loci tradit. qui per ripam Rhodani aduerso flumine ad ducenta stadia profecti, supra paruæ insulæ circunfusum amnem constiterunt. Nam quia illic diuidebatur aqua: non immerito minus altus esse alueus existimabatur. cæsis igitur è uestigio arboribus, rates fabricatæ: quæ ad uirorum, cæterarumq; rerum transfretationem sufficerent. Ita impediente nemine, tuti Rhodanum traiecerunt: nactiq; locum natura munitissimū, corpora nocturno itinere, ac labore operum confecta quiete unius diei refecerunt: omnibus ad consilium opportune exequendum intentis. Iam idipsum Annibal cum cæteris copijs facere maturabat. Sed eum angebat consilium traijciendorum elephantorum: qui numero septem & triginta erant. Igitur insequenti nocte qui fluuium transierant: cum primum lucescere aurora cœpit: per ripam fluminis profecti aduersus barbaros,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quod conuenisse ad eum locum diximus: contendunt. Annibal autem paratas habens copias, omnis iubet ut ad traiiciendum se præparent, lembos equitibus impleant, paratis instructisq; ad bellum: ut, si ita res ferret, extemplo egressi usui forent. lintres uero expediti occupent: peditesq; ut maiori tranquillitate fluminis tutius traducerentur: undarumq; impetum firmius sustinerent: superiori parte fluminis ad dexteram lembos ponit: quo uehementiorem illum, ac præcipitem aquæ fluxum exciperent. equos à puppibus nantes loris trahi iubet tris & quatuor simul: duobus uiris ad utrunq; latus puppis sedentibus. Quo factum est ut maior pars equorũ in prima transfretatione traduceretur. Hæc autem conspicati barbari, ingenti tumultu relictis castris, passim temereq; in ripam concurrunt: ueluti nullo negotio transitum hostibus prohibituri. Annibal aliquandiu cõmoratus, ubi appropinquare suos ex prodito fumo, uti conuenerat, intellexit: dat simul omnibus signum ad traiiciendum. Quo uiso, repente Carthaginenses ingenti clamore facto traiicere amnem, atque impetum fluminis omni conatu perrumpere nituntur: certantq; inter sese: qui primus ad ulteriorem ripam perueniat. ita cum iam utraq; ripa à Carthaginensibus teneretur: omnesq; cũ ingenti uociferatione flumen traiicerent: Galli cum uariis ululatibus more suo pæana canentes, arcere summo impetu hostem nitebantur. Terribilis aliquãdiu tumultus, uisuq; horrendum certamen fuit. Galli omnes derelictis tentoriis ad flumen confluxerant. Mox Hanno cum suis aderat. horũ pars in castra impetum faciebat. reliqui à tergo pugnantes premebant. Galli noui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tate rei obstupefacti, pars in castra, ut ea ab hostibus tutarentur, recurrunt: alij nihilo segnius pugnae insistunt. Annibal ubi consilium sibi ex sententia successisse animaduertit: hortatur suos: ut pristinae uirtutis memores, hostem forti animo propulsent. Ita omnes facto impetu in medium irrumpunt. Tandem Galli, & quia nullo ordine praelium inchoauerant: & improuisa Hannonis legione perterriti, se turpi fuga in uicos suos receperunt. Dux Carthaginensium uno tempore flumine, atq; hostibus superatis, reliquas copias per otium traijcit. Ita cum omnes breui tempore ad ulteriorem ripā peruenissent: spernens iā gallicos tumultus, castra locat. atq; ita per quietem in ripa fluminis eam noctem egit. Postri die cum audisset consulem Romanorū cum classe ostia Rhodani ingressum: numidas equites quingentos misit speculatum: ubi, & quantae copiae hostium essent: quid' ue pararent. Interim traijciendis elephantis per magistros dari operam iubet. ipse aduocata concione, regulos, qui ex Transpadana Gallia ad se uenerant: acciri fecit. hi per interpretem multitudinem allocuti, ad transitum Alpium hortantur: se, caeterosq; Galliarum incolas auxilio eis futuros pollicentur. iter fore tutum, & nulla re necessaria egens. nec difficilem sanè Alpium transitum esse: loca, ad quae profecturi sint: omni genere rerum opulentissima habituros praeterea eiusmodi socios: quorum uirtus non parum praeteritis temporibus populo romano formidolosa fuerit. His, atq; alijs huiusmodi dictis, reguli discessere. Post quos Annibal ingressus, primum quidem praeteritas res gestas multitudini commemorant. in quibus eos per tot discrimina bel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

lorum consilium, ac sententiam suam secutos, uictores sæpenumero fuisse refert: nunquam minus prospere rē gessisse. Dehinc hortatur: ut magno fortiq; animo sint, scientes maiorem partē laborum iam emensam esse, superato difficillimo amne, & sociorum beneuolentia ac promptitudine parata. Proinde curam omnem gerendarum rerum sibi relinquant: ipsi tantummodo, quando opus fuerit, dicto ducis obediētes sint, pristinæ uirtutis, rerumq; à se fortissime gestarum memores. His dictis cum multitudinem alacri uultu animi audaciā præ se ferentem uidisset: uniuersos laudauit. dehinc deos secundum morem precatus: abijt: indicto militibus, ut corpora curarent: seq; in posterum ad discessum accingerent. Vix dissoluta concio erat: cum Numidæ, quos speculatum missos supra diximus: fusi, profligatiq; ab hostibus redeunt. etenim cum non longe à proprijs castris equitibus romanis, qui ex eadē causa missi à Scipione fuerant: occurrissent: tanto ardore utriq; conseruerunt manus: ut ex Romanis, & Gallis ad centum quadraginta equites ceciderint: ex Numidis plus quàm ducenti. Romani Carthaginenses usq; ad castra persecuti, perspectis diligentissime omnibus, ad consulem reuersi sunt: præsentiamq; hostium, & certamen cum Numidis habitum indicarunt. Quibus auditis, P. Cornelius Scipio haud cunctandum ratus, impedimenta nauibus imposuit. ipse coactis copijs per Rhodani ripam profectus, ueluti cum hostibus conflicturus maturat iter. Annibal postridie eius diei, quo habita concio erat: tum prima luce equitatum omnem uersus littus ueluti in præsidio disponit. peditum uero multitudinem è castris motam

paulatim procedere iubet: ipse ut elephanti otius traÿciantur, omni solicitudine intendit. Eorum traÿciendorum consilium huiusmodi fuit. Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas à terra in amnem porrigunt, latas pedes quinquaginta. his alias duas à parte ripæ adÿciunt: quas, ne secunda aqua deferrentur: compluribus retinaculis ualidis ad arbores parti ripæ superiori eminentes alligant. erat earum longitudo ad ducentos pedes. post hæc alias duas rates, quæ reliquis longe maiores erant: extremis illis leuiter adnectunt: quo haud difficulter solui possint. Ab his pendebant funes aliqui: quibus ab actuariÿs nauibus, postq̃ dissolutæ à cæteris ratibus essent: trahi in ulteriorem ripam ualerent. postremo eas omnes humo tegunt: ut beluæ per eas sine pauore, ueluti per solum progrederentur. Hoc apparatu facto, elephanti, qui Indis ubiq;, præterquam in undis, parere consueuerant: per stabilem ratem tanquam per uiam prægredientibus duabus fœminis aguntur. qui, ubi in extremas rates applicatas transgressi sunt: extemplo resolutis, quibus leuiter adnexæ erant, uinculis, ab actuariÿs nauibus pertrahuntur, nihil sanè trepidantes, donec continenti agebantur. ubi uero soluta à cæteris rate in altum se uehi cernebant: undiq; formidine capti cedentibus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. quietem tamen timor ipse faciebat: omni ex parte aquam circunspicientibus feris. Ita primis expositis, aliÿ deinde repetiti, traiectiq; sunt. Quidam timore sæuientes in flumen deciderunt: qui tamen peremptis rectoribus, incolumes euasere. siquidẽ & pondere ipso stabiles, & magnitudine prominen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

tium extra aquam narium, quibus emittere, si quid ebiberant, ac respirare poterant: pedetentim uadis progressi, ad ulteriorem ripam recti peruenerunt. Traiectis itaque elephantis, Annibal, cum his, atque omni equitatu aduersa Rhodani ripa mediterranea Galliæ petit. Rhodanus tribus fontibus surgit supra maris Adriatici intimum sinum. deinde Lemano lacu acceptus tenet impetum: seq; per medium inter agens egreditur: & inde in Occidentem ablatus aliquandiu Gallias dirimit: post cursu uersus Meridiem adducto defluit in mare Sardoum. Eam partem fluminis, quæ ad Septentrionem uergit: incolunt Galli: quos Druentes uocant. Latus uero, quod Meridiem spectat: terminant Alpium saltus, qui ad Septentrionem eriguntur. Campos autem circa Padum, de quibus supra memorauimus: à Rhodano diuidunt Alpes, quæ à Massilia incipientes usque ad intimum maris Adriatici sinum protenduntur. Has tunc prætergressus Annibal à locis, qui circa Rhodanum sunt: in Italiam uenit. Hoc loco scriptores quidam, dum magnitudine rei perterrefacere legentium animos student: non animaduertunt labi se in duo ab historiæ lege alienissima. Siquidem & falsa scribere, & planè inter se repugnantia coguntur. simul enim Annibalem, quem & scientia rei militaris, & animi magnitudine omnino inimitabilem uolunt: omnis prorsus consilij, atque rationis expertem ostendunt. simul nullum exitum mendacio reperientes, ad deos, & deorum filios confugiunt. nam cum iter Alpium adeo immensum, atq; asperum faciant:

ut non solum equitibus, impedimentis, atq; elephantis, uerumetiam ipsis leuis armaturæ peditibus inuium, inaccessumq; sit: præterea etiam tantam in eo solitudinem: ut, nisi quis deus, aut heros ducem se itineris præbeat, proculdubio omnes copiæ per loca prærupta eant perditum: apertissime in utrunq; labuntur errorem. Primum enim quis ducum Annibale imprudentior erit? qui tot copijs, taliq; exercitui præfectus, in quos spem omnem benegerendarum rerum reposuerat: neq; uias, neq; loca, ut ipsi asserunt: nec quà iret omnino, nec ad quos tenderet, sciebat? nam quod cæteri post maximos conflictus etiam in summa desperatione rerum non faciunt: id isti fecisse Annibalem in tanta spe, ita florente exercitu uolunt. quo quid ineptius dici potest? At quod de solitudine, atq; asperitate locorum dicunt: apertius etiam mendacium indicat. neq; enim referunt ut Galli Rheni accolæ, non semel, neq; bis ante id tempus in Italiam uenerint: neq; ut olim cum magno exercitu superatis Alpibus in subsidium Cisalpinorum contra populum romanum uires aduocarint: neq; ut ipsis etiam in Alpibus multorum hominum gens habitet: sed hæc oīa ignorantes, deum quendam inquiunt apparuisse Annibali: iterq; mõstrasse. Quo fit, ut tragœdis potius, quàm historicis similes uideantur. nam ut illi frequenter dramata sua aut dijs aliquibus, aut machinis terminant: quod falsa, irrationabiliaq; principia sumpserunt: ita hi rerum gestarum scriptores simile quiddam patiuntur: &, dum falsa sumunt exordia: tandem ad deos aliquos, siue heroas confugere coguntur. nam qui fieri potest: ut ex falsis initijs ueri fines sequantur? Atqui An-

nibal non talem se, qualem hi tradunt: sed callidum simul, ac prudentem ducem praestitit. quippe & fertilitatem regionis, ad quam festinabat: & incolarum aduersus Romanos odium diligentissime scrutatus est: & in ascensu Alpium, quod asperum difficileq; iter erat: duces habuit accolas locorum: quos iam ad bellum contra Romanos in sententiam suam traxerat. Quibus de rebus nos quidem eo audacius scribimus: quod & ab his didicimus: qui ea tempestate rebus interfuerunt: & ea loca ipsi uidimus, ob eam solummodo causam eo profecti: ut Alpes conspicaremur. P. Scipio consul Romanus, triduo postq̃ Carthaginenses à ripa Rhodani mouerant, ad castra hostium animo praeliandi profectus, ubi deserta munimenta uidet: obstupefactus aliquandiu constitit. quippe sibi persuaserat: hostem nunquam per ea loca in Italia facturũ iter, tum ob asperitatem uiarum, tum ob incolentium barbarorum multitudinem. At ubi audaciam Carthaginensium perspexit: extemplo ad mare, ac naues reuersus, conuocari copias iubet. & fratrem quidem in Hispaniam, ne ea pars nuda praesidio foret: cum parte copiarum mittit. ipse rursus in Italiam reuertitur: facilius per eum modum, tutiusq; descendenti ab Alpibus Annibali occursurus. Annibal quartis castris ad Insulam peruenerat, locum & multitudine hominum, & feracitate regionis praediuitem. Cui propterea Insulae nomen inditum: quod ibi Arar, Rhodanusq; ex Alpibus decurrentes aliquantum agri amplexi defluunt in unum: faciuntq; insulam & figura, & magnitudine similem ei, quae in Aegypto Delta appellatur: nisi quod illic latus unum mare efficit: cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

quo duo amnes coniunguntur: hic uero difficiles, atq; aspe ri montes, & plane inaccessi. Eo cum applicuisset Annibal: repperit duos fratres inuicem de regno dissidentes, & utrunq; iam alteri cum exercitu oppositum. uocatusq; ab eo, qui natu grandior erat: rogante ut sibi paternum Imperium restitueret: haud munus paruit, peropportunum id rebus suis fore arbitratus. Excluso igitur fratre minore, imperioq; maiori tradito, non solum commeatum, rerumq; omnium copiam ob id meritum tulit: uerumetiam arma omnia renouata: & additæ uestes: quas infames frigoribus Alpes præparare cogebat. præterea, quod maximum fuit: commitante cum exercitu rege per Allobrogum regionem integris oĩbus copijs ad Alpes usq; perductus est. Ita cum intra decem dierum spatium à Rhodano profectus circiter octingenta stadia confecisset: conscendere Alpes cœpit. ubi mox maxima pericula oblata sunt. nam quãdiu campestri itinere progressi Carthaginenses fuerãt: duces Allobrogum cum bona pace transire omnes permisere, partim equites ueriti, partim præsidium commitantiũ Gallorum. ubi uero & illi domum reuersi: & hi loca aspera, difficiliaq; conscendere cœperunt: congregata Allobrogum multitudo ingens opportuna præoccupat loca: per quæ necessario transire Annibalem oportebat. qui si in ualles occultiores insedissent: coorti repente in pugnam, magnam profecto stragem Carthaginensibus dedissent. Sed uisi procul ab Annibale non tam hostibus, q̃ sibiipsis obfuere. etenim cum aspexissent Annibal opportunissima quæq; loca tenere barbaros: consistere signa iussit: castrisq; inter confrago-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

sos, ac præruptos saltus locatis, quosdam ex Gallis, quos secum habebat: ad uisenda loca, explorandamq; hostium intentionem, atq; omnem apparatum præmisit. per quos cum comperisset: hostes interdiu tantum in his locis consistere: nocte uero in propinquam urbem ad sua quenq; tecta dilabi: tali consilio usus est. Prima luce aperte cum omnibus copijs subijt tumulos, tanquam ui interdiu per medios hostes erupturus. cum uero hostibus appropinquasset: castra eo in loco diligentissime muniuit. tum ubi primum facta nocte degressos tumulis montanos sensit: plurimis ignibus accensis maiorem partem exercitus ibi reliquit. ipse cum expeditis acerrimo quoq; milite raptim angustias euadit: & in ijs tumulis, quos hostes tenuerant: consedit. Quo facto, ubi primum orta luce id conspicati sunt barbari: immobiles parumper constitere. deinde uidentes iumentorum, equitumq; multitudinem in angustijs omne agmen turbare, quicquid eis terroris adiecissent, satis fore ad perniciem arbitrati, per inuias rupes diuersis è locis concurrunt. Tum uero non tam ab hostibus, q̃ ab iniquitate locorum Carthaginenses oppugnabantur: equis maxime, iumentisq; ingentem stragem hominum, ac rerum facientibus. nam cum præcipites, & diruptæ utrinque angustiæ forent: multa iumenta ex immensa altitudine cum sarcinis instar maximæ ruinæ deciderunt. siquidem icti, aut uulnerati equi, partim terrore, partim dolore uulnerum consternati incredibilem turbationem in tanta locorum angustia faciebant. Quæ conspicatus Annibal, cum nullam in fuga spem sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23

lutis repositam intelligeret, iumentis, qui sarcinas ferebant, ammissis: ex superiore loco cum his quos secum per noctem tenuerat: ingenti impetu decurrit. Quo facto etsi magnam partem hostium fuderit: tamen è suis quoq; multos interemit. siquidem auctus ex utrisq; tumultus multos passim præcipites faciebat. Tandem igitur Allobrogibus partim inter certandum interemptis, partim turpissime fugatis, Annibal quod reliquum fuit impedimentorum, atq; equitum, uix, & non sine graui labore traduxit: coactisq; copiarum suarum reliquijs, ad castellū, unde Allobroges exierant, profectus, quod uacuum custode erat: nullo negotio cepit. Id ei magnam non solum in præsens tempus, sed etiam in futurum rerum necessarium commoditatem præstitit. nam in præsentia quidem magnam equorum, atq; iumentorum multitudinem, præterea etiam captiuorum tulit. in futurū uero frumento ac pecoribus p triduū exercitū aluit. &, quod fuit pluris faciendum: cæteros Alpium accolas perterruit: ne quid tale moliri in posterum auderent. Eo igitur in loco uno die quietem egit. deinde cum copijs profectus, reliquis duobus diebus aliquantum uiæ confecit. quarto dehinc die rursus in maximum periculum prolapsus est. Ventum erat ad frequentem cultoribus alium inter montana populum. hi ut dolo circūuenirent Pœnos: unà conspirauerant. Aduenienti igitur Annibali obuiam procedunt, florentes capiti corollas gestantes. quod ferè apud barbaros pacis, atq; amicitiæ signum est: quemadmodum apud Græcos caduceus. Annibal haud temere credendum barbaris arbitratus, uoluntatem intentionemq; eorum callide pquirit. Hi pla-

cere sibi de captiuitate ciuitatis, & interitu aduersantium Gallorum responderunt: seq; obedienter posthac imperata facturos: ut qui nec facere, nec pati iniuriam uelint. & ad finem promissorum obsides se Annibali daturos pollicentur. Quod etsi diu Annibalem consilij dubium fecerit: suspicatus tamen hæc, si æquo animo accipiantur, mitiores fortasse barbarorum animos facere posse: si uero repudientur, eosdem aperte hostes sibi futuros, benigne illis respondendo accipere se eorum amicitiam simulauit. Illi, cum iam non solum obsides dedissent: uerum abunde subministrassent commeatum: & denique seipsos in Carthaginensium manibus posuissent: tantum fidei ab Annibale meruerunt: ut ijs ducibus per loca difficilia uti non dubitarit. Cum igitur biduo iter fecissent: uentum'q; esset in angustiorem uallem, et ex parte altera iugo subiectam: barbaris undiq; ex insidijs prorumpentibus, in tantum periculi Carthaginenses inciderunt: ut ad extremam penè perniciem peruẽturi fuerint: nisi Annibal nondum satis fidei Gallorum credens, ac futura planè prospiciens, elephantos, equitesq́; in primo agmine collocasset: ipse post cum robore peditum circunspectans, sollicitusq́; omnia, à tergo secutus esset. his enim ita in præsidio dispositis, minorem contigit cladem fieri. Et tamen ingens hominum, & equorum, iumentorumq́; numerus perijt. quippe hostibus imminens iugum tenentibus, & nunc saxa eminus in agmen deuoluentibus, nunc cominus frequenti ictu lapidum manibus ipsis percutientibus, in tantum periculum uentum est: ut necesse fuerit Annibalem noctem unam cum medietate copiarum sine equitibus atq; impedimentis agere. Poste=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.2.23